

WEINRAUCH KATALIN
A MÚLÓ ÉVEK ÚTJÁN

Kárpátaljai Magyar Könyvek
278.

Sorozatszerkesztő és felelős kiadó: Dupka György

A kiadvány megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatta

© Weinrauch Katalin, 2018

© Intermix Kiadó, 2018

A borítón Erfán Ferenc *Verőfényes ősz* című olajfestménye látható

Felelős szerkesztő: **Szemere Judit**
Borító, műszaki szerkesztő: **Dupka Zsolt**
A könyv elektronikus változata elérhető:
www.kmmi.org.ua (Adattár, könyvek)

Nyomdai munkák: Shark Kft.

ISBN 978-615-5757-09-9

ISSN 1022-0283

WEINRAUCH KATALIN

A MÚLÓ ÉVEK ÚTJÁN

(Elbeszélések, karcolatok)

INTERMIX KIADÓ

Ungvár–Budapest

2019

A TÖRTÉNET VÉGE

EMLÉKEK ÚTJÁN

Kipp-kopp, kipp-kopp – visszhangzik a nő lépte alatt a gyalogjáró, miközben hazafelé tart ebben a szombati kora délutánban, a lassan tavaszba forduló szürke kisváros egyik ásítózó hétvégéjén. Cipője sarkának ütemes kopogása válasz a szünni nem akaró, ismétlődő hangra, ami csak az ő számára hallható, mert a fejében születik, és egyazon szavakat ismételve diktálja a ritmust, ő pedig engedelmesen, gépiesen masírozik, mintha felhúzták volna. Szigorúan követi a taktust, katonásan lép, igyekszik nem elvéteni a tempót, noha nem érti, miért. Szófogadóan teljesít, bár úgy érzi, rövidesen az örületbe kergeti a szünni nem akaró, monoton egyhangúsággal ismétlődő három szó, pontosabban három név. Szeretné tudni, honnan kerültek elő, eddig hol lapultak meg a tudata mélyén, az emlékek kimeríthetetlen tárházában. Tenni kellene ellene, mert már zsong az agya, és visszhangzik a feje, unja, rettenetesen unja, mégsem tudja elhallgattatni. Rosszabb, mint egy ócska gramofonon nyekergő régi bakelit lemez, amelyen a tű megkopott, ezért elakad, így aztán az unalomig egy és ugyanazt a dallamot ismétli monoton egyhangúsággal, megállás nélkül. De azt legalább ki lehet kapcsolni, ezt meg nem tudja. Jaj, elég legyen már végre! Kész, most megáll, nem tesz többé egyetlen lépést sem, lássuk, így is hallani fogja?

Itt jó lesz ennél a kirakatnál, legalább úgy tesz, mintha nézegetne valamit az üveg mögött. Hát nem biztos, hogy ez segít, mert így, megállva is egyre hallja, sőt, még harsogóbban, mint eddig az egyre ismétlődő három nevet: Tódor, Bernát, Tadeus!

Örület, ki kellene deríteni, miért éppen ezeket a furcsa, régen hallott neveket hozta felszínre az emlékezete, mit akar neki általuk üzeni a múlt? Hosszan bámulja a kirakatot, bár fogalma sincs, mit lát az üveg mögött. Aztán felemeli a fejét, és váratlanul szembe találja magát a vitrin üvegében a saját tükörképével. Zavarba ejtő érzés ráismerni önmagára abban a korosodó idő nőben, aki visszatekint rá, miközben kutató tekintettel méregeti magát. No, hát, létezik, hogy ennyire megöregedtem, fut át rajta a váratlan kérdés, amit azonnal meg is válaszol: úgy tűnik, igen!

Sóhajtvá gondolja: vissza kell mennem az időben, hogy rájöjjenek, mikor kezdődött el a fejemben ez a ritmusos tamtamolás, mi váltotta ki? Valakit vagy valamit láthattam valahol, vagy egy beszédfoszlány tapadt meg a fülemben, s ébresztette fel az évek pora alatt szunnyadó emlékeimet. No, de ki vagy mi volt az, és hol? Ha ezt fel tudná idézni, biztosan eszébe jutna, hogyan keltek életre ezek a nevek. Mert így jellegtelenül, ám zavaróan kísérik lépteit

az egymásba kapaszkodó, szokatlan keresztnevek, amelyek kuriózumként köszönnek vissza a múltból, de nem mondanak semmit.

– Szia, Judit – simít végig a hátán egy könnyű kéz. – Mi látható ebben a kirakatban, ami ilyen nagy érdeklődést váltott ki belőled? Már percek óta figyellek, úgy állsz itt, mintha a lábad gyökeret eresztett volna az aszfaltban!

A nőnek nem is kell megfordulnia, a hangjáról azonnal ráismer Emmára, régi kedves ismerősére. Valamikor, pályájuk kezdetén ugyanabban az iskolában tanítottak egy rövid ideig, de aztán Emma férjhez ment, és elkerült a városból abba a közeli nagyközségbe, ahová a férje való. Ennek már jó sok éve. Azóta is ott lakik a családjával, és még mindig tanít az ottani iskolában. Pedig már ő is nyugdíjas. Tartják a kapcsolatot, tudnak egymásról, amikor találkoznak, jókat beszélgetnek, sőt, néha telefonon is megtalálják egymást. Judit most mégis meglepődve néz egykori kollégájára, vagyis inkább arra az ismeretlen, középkorúnak tűnő férfire, aki az asszonnyal van. Olyan érzése támad, mintha fényes nappal szellemet látna.

Emma azonnal észreveszi meghökkenését, mert sietve bemutatja a kísé-rőjét:

– Ismerkedj meg a mi Gézánnkkal, még nem találkoztatok, igaz? A nővérem fia, vendégségbe jött hozzánk pár napra, aminek mindnyájan őszintén örülünk. Szeretem az öcsköt, nagyon hasonlít a fiatalon, tragikus körülmények között elhunyt apjára. Amikor ránézek, őt látom benne...

Judit mosollyal próbálja leplezni döbbenetét:

– Hát, nem is tudom... nekem úgy rémlik, mintha már találkoztunk volna.

Kapkodva beszél, keresi a szavakat, ami nála szokatlan és zavaró, kellemetlenül érzi magát tőle.

A férfi nem veszi észre, mosolyogva felel:

– Végül is elképzelhető! Amióta Emmáékhoz megérkeztem – pedig pár napja csupán – már harmadszor vagyok a városban. Néhány egykori egyetemi barátommal beszélünk meg öregdiák-találkozót, már emiatt is kétszer be kellett jönnöm. Ez nem egy nagyváros, könnyen összefuthattunk bárhol.

Juditnak mintha hályog hullna le a szeméről: hát persze, megvan! Most már tudja, hogy az egyre ismétlődő, feledésbe merült nevek hogy kerültek elő a távoli évek lomtárából, s mire akarják emlékeztetni. Végre!

Ma délelőtt Ancsával beültek egy kávéra a cukrászdába, és a szemközti asztalhoz éppen akkor telepedett le néhány középkorúnak látszó férfi. Ő ezzel az illetővel szemben ült, s alig tudta levenni róla a szemét, annyira ismer-

rősnek tűnt. Az arcvonásai, a nézése határozottan emlékeztették valakire, ám hiába túráztatta az agyát, nem tudott rájönni, ki lehet. Nefelejcskék szem, sötétbarna haj, biztos volt benne, hogy már találkoztak. A férfi szokatlanul vastag, húsos ajka akkor elkerülte a figyelmét. Ám most, hogy közelebbről látja a tulajdonképpen ezzel együtt is szépek mondható férfiarcot, egyszeriben utat talált, felszínre tört az a régi, nagy nehézségek árán elfojtott, ám még most is undort keltő érzés, amiről annyi éven át sikerült elhítenni magával, hogy örökre eltemette magában, s azzal együtt a megaláztatást is. A „tervet”. Mert sokáig ez alatt a címszó alatt élt benne a sokkoló esemény. A majdnem megvalósult aljas terv, ami még köszönő viszonyban sem volt a nőknek kijáró minimális tisztelettel. Egy fogadásnak a terve, amellyel órá fogadott néhány nagymenő srác, úgy, ahogy a lóversenyeken szokás egy még be nem tört, ígéretes kancára. Csakhogy ez esetben az ő személyére irányult a figyelmük. Hogy miért is? Hát pusztán csak azért, hogy aztán a nyertes fiú el tudjon dicsekedni a sikerével. Be akarták bizonyítani, ő sem különb, mint bármelyik könnyűvérű lány, semmivel nem ér többet, olyan, mint bármelyik a sok közül. Éppen olyan könnyen megkapható, csak meg kell találni a módját! A becsületében akarták megalázní, elhítenni róla, sőt, tanúsítani, hogy azért, mert nem cserkészhető be egykönnyen, mert van benne tartás, és nem a laza erkölcséről közismert, őt is rá lehet venni a szexre! Csak meg kell találni a módját és a megfelelő személyt. Még, ha időbe kerül is! Az ördögi terv szerint a fogadásnak az volt a tétje, hogy a nyertesnek, akinek sikerül elkapni őt egy „fordulóra” – még azon az áron is, ha ezzel bemocskolja, és összetöri benne a legtisztább emberi érzést, a szerelmet –, máris faképnél kell őt hagyni! A győztes jutalma egy láda örmény konyak. A legdrágább fajtából.

Az emlékek hatására a nőt rossz érzés keríti a hatalmába, amibe beleborzong. Hatalmasat nyel, hogy leküzdje a torkába kúszó émelygést, mert attól tart, rosszul lesz. Jaj, csak azt ne, gondolja mélyet lélegezve. Jézusom, add, hogy erőt tudjak venni magamon, hiszen olyan régen volt! Közben eltelt egy egész élet, hogy lehet még ma is ennyire élő a fájdalom, miért bánt még most is annak a tulajdonképpen meg sem történt gyalázatnak a szégyene? A tehetlenségtől elzsibbad a keze, elgyengül a lába, éppen úgy, mint akkor. Pedig képtelenség: ez a Géza itt nem AZ a Géza! Hogy is lehetne. Csak pusztá véletlen, hogy hasonlít valakire, akit egykor ismert.

– Jutkám – zökkenti ki a gondolataiból Emma –, nem tudom, te ismered-e Marikát, a nővéremet, a Géza édesanyját. Abban a városban végezte el a konzervatóriumot, ahol akkor laktunk, ahol egykor te is egyetemista voltál.

A tanulmányait befejezve is ott maradt, a zeneiskolában kapott munkát. Már pár éve nyugdíjas, most Magyarországon él a családjával. Talán emlékszel rá, bár korábban végzett, mint mi. Azokban az években a diákok, bármelyik szakon tanultak, akármelyik főiskolára jártak, látásból mind ismerték egymást. Nagyszerű kis egyetemi város volt az, azokban az időkben!

– Igen, valóban nagyszerű diákváros volt.

A két nő búcsúzóul egymásra mosolyog. Az asszony lassú, fáradt léptekkel indul tovább, már elhallgatott benne a nevek szünni nem akaró tamtamja, többé nem sarkalja ütemes lépésekre, de a némán is nyomasztó, kavargó emlék makacsul követi, és vele megy hazáig.

Hm, szóval a testvére volt. Szegény lány! Furcsa, hogy csak most, ennyi év után tudta ezt meg. Bár igaz, hogy Emmával egy évfolyamon, de más-más szakon tanultak, így diákként épphogy ismerték egymást, később pedig csak kis ideig tanítottak egy iskolában. Aztán meg, hogy Emma a férjével kikerült falura, már ritkán találkoztak. Ha meg összefutottak a városban vagy telefonon hívták fel egymást, soha nem a rokonság volt a beszédtema.

Otthon bekucorodik a fotelbe, és lehunyta szemmel elindul visszafelé az emlékek útján. Látja magát mint diáklányt: hullámos, majdnem derékig érő szőke haja aranyló fénnel csillog a kora nyári napfényben. Karcsú derekát szorosra fogja a divatos, széles, gumírozott, tűzpiros öv, a kikeményített alsószoknyára boruló színes, virágos kartonruhája ringva követi minden lépését. Biztosan csinos lehetett, mert többször is előfordult, hogy hazaúton az egyetemről, ha egy tatarozás alatt álló épület előtt elment, az állványzaton dolgozó kőművesek kezében megállt a malterozó kanál, úgy bámultak utána. Majd az életkorától függetlenül minden férfi füttyögni kezdett, és nevetve kiabált utána: soha nem lennék beteg, ha nekem ilyen szőkeséget írna fel az orvos! Mi tagadás, jólesett neki, megmosolyogtatta a férfiak kissé otromba bókja, de most mégsem tudta felvidítani: Misi nem kereste az egyetemen, sőt, aznap el sem jött a randira, hiába várt rá a folyó parti sétányon, a diákok szokásos találkahelyén.

A járdától a házhoz vezető kanyargós úton, a fák árnyékában a barátnője várt rá kisírt szemmel.

– Feri más lánnyal jár, ma is együtt látták őket a nyári vendéglő teraszán – panaszkolta fájdalommal a hangjában.

Lassan, néma bánattal léptek be az udvarba. A házinéni, a tüneményesen aranyos Rózsika néni az öreg ház oszlopos, vadszőlővel befuttatott gangján üldögélve azonnal észrevette a két lány bánatát, aminek okával ő már tisztában volt.

Olgin és Jutkán kívül még három lakója volt a házinéninek: Tódor, Bernát és Taddeus.

Három teljesen különböző ember, akik alkatban, kinézetben, sőt, stílusban is mások voltak. Csak egyvalamiben hasonlítottak: a mentalitásukban. Egyformán megbízható, becsületes és jóindulatú ember volt mind a három, akik úgy szerették, féltették a két lányt, mintha a húgaik, a kistestvéreik lennének.

A lányok lassan négy éve laktak Rózsika néninél. Az iskolapadból kikerülve mindketten máshonnan érkeztek a városba, és azonnal felvették őket az egyetemre. Aztán ők is az idős nőnél találtak kiadó lakást, ahogy ezek a férfiak, akik már évek óta laktak ott, s akikkel hamar összebarátkoztak. A férfiak soha nem adták tanújelét, hogy a lányok udvarolóit szemmel tartják, holott diszkréten azt tették. S amint valami nemtetsző, sértő dolgot vétek észrevenni a viselkedésükben, máris szóvá tették Rózsika néni előtt, akit valamennyien tiszteltek és szerettek. Így az egykori tanárnő mindig első kézből értesült az udvarlókkal kapcsolatos dolgokról. Néha hamarabb, mint maguk az érintettek, és ha kellett, hasznos tanácsokkal látta el őket.

Tódor román nemzetiségű volt, és hármójuk közül a legidősebb, olyan negyven év körüli, kellemes, bizalomgerjesztő férfi. Joviális alkatú, kissé pocakos, mackós járású, aminek oka tekintélyes lúdtalpa lehetett. Sötét hajú, barna bőrű, mosolygós arcú volt, álla alá szelíden kis toka gyűrődött, feje búbján kopasz folt virított. Évek óta a város egyik lelegegánsabb éttermének volt a főpincére.

Bernát egy közeli magyar faluból került a városba, szintiszta magyar ember. Középtermetű, izmos alkatú, homlokába hulló, kese szőke haja alól szelíd kék szemével ártatlanul nézett a világba. Kevesen tudták róla, hogy nem is olyan régen neves úszó volt, nemzetközi versenyek győztese, sok kitüntetés birtokosa. A kevés szavú, szerény, olvasott férfit mindenki szerette, tisztelte. Mérnökként dolgozott az egyetemen, a gépek karbantartásáért felelős műszakiak főnöke volt. Ha beindult a nyári szezon, a városi uszoda zavartalan működtetését, a víz tisztaságát is ő felügyelte. Az úzás, az uszoda volt a mindene, nem tudott a víztől megválni. Talán két-három évvel lehetett fiatalabb Tódortól, ahogy Taddeus is. Mind a hárman elváltak voltak.

Taddeus lengyel származású hegedűművész volt, akinek egy balesetben megsérült a csuklója, így le kellett mondania a koncertezésről, de a zenélés örömről nem! Abban az időben a filmek vetítése előtt a mozik előcsarnokában minden nap rövid zenés műsorok voltak. Taddeus ezeken a „kiskoncerteken”

lépett fel rendszeresen, mert ennyi idő alatt nem erőltette meg a kezét. Akkoriban sokan nemcsak azért jártak moziba, hogy lássanak egy-egy jó filmet, hanem azért is, hogy előtte részesei lehessenek a zenei bemutatóknak. Mindig különleges élményt jelentett meghallgatni a lengyel hegedűst, aki hajlékony, karsú természetével már kinézetében is valódi művészként volt, és álmodozó, csillogó szemével sorra magába bolondította a nőket. S ahogy a hegedűjén játszott! Valódi virtuóz volt, akiért rajongott a zeneértő közönség, különösen a nők.

Judit elmélázva megtorpan az emlékezésében: hihetetlen, milyen tisztán látja maga előtt a három férfit, ha kinyújtaná a kezét, talán meg is tudná érinteni őket. Mély levegőt vesz, és tovább folytatja az időbeli utazást.

– Gyertek kislányok, egyetek tejszínhabos szamócát, no, fel a fejfel! Egyik fiú sem érdemi meg, hogy könnyeket ejtsetek értük! Naná, hogy tudom, mit tettek veletek azok a jómadarak, az én kedves fiaim már tájékozottak. Tódor látta Ferit tegnap az étteremben egy kikent-kifent hölgyeménnyel, olyan összesimulva táncoltak, hogy egy bolha is megfulladt volna, ha véletlenül közéjük kerül. A te Misid pedig egy sötét hajú medikával volt tegnap este a moziban, és igencsak ölelgette a koncert ideje alatt, amit még Taddeus is észrevett, pedig ő ritkán lát meg bármit is zenélés közben. Mi több, Bernát is ezzel a lánnyal látta összebújva a boncteremben, ahová egy hűtőgép javítása miatt ment be. Csak bolondítottak benneteket, egyik sem hozzátok való, minél előbb felejtsetek el őket, és ne szomorkodjatok! Szépek vagytok és fiatalok, akiket nektek szánt a Jóisten, azok rátok lelnek, ne féljete! Most pedig hallgassunk zenét, felteszem a kedvenc lemezemet...

Judit elmosolyodik: idővel nekünk is a kedvencünk lett, olyan sokszor hallottuk azt a bizonyos tangót. Az anyanyelvén, cseh nyelven énekelte Karel Gott: *Cigánka, ti kraszna, cigánka mála...* A nő észre sem veszi, hogy hangosan zümmögi a fülbemászó dallamot, miközben arra gondol, hogy vajon Misi tudhatott-e arról a bizonyos „fogadásról”? Elképzelhető, bár ezt már soha nem tudja meg, de nem is fontos...

– Lányok, a nemzeti gyászszak vége! – jött szuszogva fel a lépcsőn Tódor egy méretes fehér zsebkendővel törölgetve gyöngyöző homlokát. – Ebben a kora nyári hőségben inkább menjetek ki a strandra, és ússzatok egy nagyot. Jót tesz a lelketeknek! Bárcsak én is megtehetném, de nemsokára dolgozni kell mennem. Mire hazajöttök, már hűvösebb lesz, és jobban fog menni a tanulás! Tessék, Rózsika néni, meghoztam a kenyeret és a vajat. Jaj, mielőtt elfelejteném, az ötlet a strandolással kapcsolatban nem tőlem ered, a két srác közül az egyik vetette fel, igen, azok közül, akik a kapu előtt várnak rátok.

A szelíd arcú, szőke utánad érdeklődött, Olgika, hogy itthon vagy-e már, a másik neked üzent, Jutka: szépen kéri, menj ki hozzá egy pillanatra! Mondta, hogy Géza a neve, szeretne megismerkedni veled, különben itt lakik nem messze, és sokszor látott.

A lányok, bánatukat feledve, kíváncsian indultak el az utca felé. Tódor fejcsóválva nézett utánuk:

– Annak a Gézának a körmére kell nézmem – morogta félhangon –, valahogy a szeme sem áll jól! Talán Bernát ismeri, többet tud róla, majd megkérdezem tőle holnap. Ma már nem találkozunk, kiment az uszodába. Ez a fiú inkább már férfi, nem tűnik diáknak. Biztos, hogy többször is láttam őt a vendéglőben. A másikat nem ismerem...

Én sem ismertem Gézát, eddig még nem találkoztam vele, ahogy a másik fiúval sem. Csodálkozva néztem rájuk, vártam, mit mondanak, hogy kerültek ide, és miért akar megismerkedni velem a Géza nevű. Olgi örömét látva a talány gyorsan megoldódott.

– Bandi, te hogy kerülsz ide, ezer éve nem láttalak – kiáltott fel, miközben hagyta, hogy a szelíd szemű megcsókolja az arcát. – András gyermekkori barátom – magyarázta, amíg bemutatta –, régen nem találkoztunk...

Előbb vele fogtam kezét, aztán a másik fiúval, akit Bandi a barátjaként mutatott be.

– Egykor együtt végeztünk az egyetem elektromérnöki karán. Ő a családjával itt lakik a városban, én most pár napig náluk fogok vendégeskedni, amíg nem találok valahol kiadó lakást. Tudod, Olgi, hogy focizok, most igazoltam át ide, a városi futballcsapatba. Elegem van az idegenlégióskodásból, a távoli, orosz nagyvárosokból, már vágytam haza! Géza megörült, amikor megmondtam, hogy Olgit készülök felkeresni, már régen szeretett volna megismerkedni Juditkával, és tudta, hogy együtt laktok.

– Te, Bandi, muszáj volt ezt neked elmondani?! Különben, mi tagadás, ez így igaz!

Amíg kezét fogtunk, néztem a fiút, és valami idegesítő, zavaró érzés kerített hatalmába. Pedig nagyon jó kiállítású, érdekes férfi benyomását keltette. Volt benne valami, amit akkor nem tudott volna szavakba önteni, talán még most sem igazán: a félig nyitott, nedvesen csillogó buja szája? Vagy a mohó tekintete, az a gyors, kutató pillantás, amivel végigtapogatta, s amitől azonnal meztelennek érezte magát? Nem, igazán nem tudná megmondani. Gyönyörű szeme volt, de hiányzott a tekintetéből az a megnyugtató szelídség, amit a másik fiú szemében azonnal észrevett.

Akkor kellett volna erre jobban odafigyelni, sóhajtja az asszony. Talán meg is tette volna, ha a fiú elengedi a kezét, ha hagyja, hogy kiszabaduljon a marka szorításából. De ő fogva tartotta, szinte vaskapocsként, egészen addig, amíg András rá nem szólt, hogy elég, végre engedje el.

Másnap már négyesben mentek ki a városi strandra, s attól kezdve szinte naponta. A nagy, kék vizű medencét nagyon szépen rendben tartott fás-füves park vette körül. A diákok zöme a foglalkozások után ott pihente ki a fáradalmait, ami így, a tanév vége felé már igencsak észrevehető volt mindenkin, de voltak, akik ott készültek fel a másnapi előadásokra.

Juditban időről időre felbukkant a furcsa ellenézés Gézával szemben, amire nem tudott magyarázatot adni, s amit a Bernát megjegyzése csak még inkább elmélyített benne:

– Juditkám, vigyázz ezzel a fiúval, nagyon vigyázz!

Ennek ellenére az önérzetének nagyon jót tett a fiú kedveskedése, darabos udvariassága, és maga a tény, hogy lám, hiába hagyták el mindkettőjüket egyik pillanatról a másikra és szinte egyszerre, azonnal lett komoly udvarlójuk. Az meg külön is hízelgett megsebzett lelkének, hogy a sok csinos lány milyen irigyen figyel, hogy Gézával van együtt. Mi tagadás, mind a két fiúnak nagyon férfias, jó alakja volt, magasak voltak és kisportoltak. S hiába küldték a lányok a legcsábosabb mosolyukat Géza felé, ha ismerte is őket, és köszönt is nekik, mégsem hagyta őt magára egy percre sem, ahogy András sem Olgit.

Ha korán hazamentek a strandról, és a lányoknak nem kellett sok tárgyiból készülniük másnapra, akkor egy-egy jó film is belefért a napjukba. Általában az utolsó előadásra vettek jegyet a fiúk, aztán párosan, egymás mögött sétáltak haza a hársillatú nyári estében. Andris és Olgi akkor már összeöllelkezve mentek, és a kapunál megállva csókolóztak, de Jutka csak a kezét hagyta megfogni. Géza ezt sértődötten szóvá tette, és erőszakosan magához szorította, de a lány kisiklott az öleléséből. Talán éppen Taddeus miatt. Vagy mert még korainak tartotta.

A zenész aznap későbben ment haza a moziból a filmvetítések utáni szokásos zenekari próbáról, és a hátuk mögött jöve csendesesen megszólalt:

– Juditka, valami baj van?!

Néma figyelmeztetés csendült ki a hangjából, mert Géza azonnal elengedte a lányt, aki rámosolygott Taddeusra:

– Minden rendben, hagyd nyitva a bejárati ajtót, azonnal bemegyünk mi is! Géza fojtott hangon, gúnyosan megkérdezte:

– Nocsak, ő az őrangyalod, vagy testőrként vigyáz rád?

A lány a zenészre gondolva halkan felelte:

– Nem csak rám! És nem ő az egyetlen, hárman vannak...

Aztán múltak a napok, a hetek, lassan vizsgaidőszak vége felé jártak, amikor a fiúk meghívták őket vacsorára a legmenőbb vendéglőbe. Tódor foglalt nekik asztalt Olgi és Andris kérésére, akik között egyre komolyabbra fordult a kapcsolat. Nagyon jól érezték magukat, sokat táncoltak, bolondoztak, aztán a fiúk a szokásos módon hazakísérték őket. Ez volt az az este, amikor Judit hagyta, hogy Géza ne csak megpuszilja az arcát, hanem átölelje és megcsókolja. Ez a csók kellemetlen élmény volt számára: a fiú vastag, nedves szája úgy tapadt az ajkára, mint kiéhezett pióca, s a csókja olyan nyálas volt, amittől undorítóbbat elképzelni sem tudott. Lám, ennyi év után is megmaradt gyomorforogató, undort keltő élménynek, amelynek az emléke még ma is arra készíti, hogy zsebkendőjét előkapva megtörölgesse az ajkát.

A csókolózást követően ritkultak a találkái. A lány mondvacsinált okokat hozott fel, hogy ne találkozzanak, érezte, hogy Gézát soha nem fogja úgy megszeretni, hogy el tudja viselni a csókját. Csók nélkül meg nincs szerelem. Remélte, hogy a fiú is lassan eltávolodik tőle, talál másik lányt. Szinte örült a gondolatnak, hogy így, harag nélkül elmaradnak majd egymástól. Már nem bánta, ha a strandon időnként más lányokhoz csapódik, azoknak udvarol és igencsak feltűnően. Tudta, hogy így akarja féltékennyé tenni, de mert őt hidegen hagyta, mindig visszatért hozzá.

– Elég, hazamegyek – döntötte el egyik alkalommal, amikor Géza felugrott mellőle, és a medencébe vetve magát, hatalmas karcsapásokkal egy kedves arcú, barna lányt kezdett üldözni a vízben. – Itt a lehetőség, mire visszatér, én már nem leszek itt.

Olginak szólt, hogy sürgős dolga van, amiről megfeledkezett, ezért most elmegy. Az öltözőkabin kulcsát Bernátnál hagyja, látta, hogy megjött, nála keresse. Otthon találkozni.

Kapkodva, sietve nyitotta ki a kabin ajtaját, és belépve azonnal be akarta riglizni maga mögött. Ahogy a szűk kis helyen megfordult, szembetalálta magát Gézával. A férfi zihálva, győztes vigyorral nézett a lány arcába. A vágytól felajzott szeme kéjesen csillogott, s míg egyik kezével a háta mögé nyúlva belülről bereteszte az ajtót, a másik karjával átölelte Jutka karcsú derekát, és a lányt durván rálökte a keskeny öltözőpadra. Térdét a lány combjai közé feszítve, mohó vágygal megpróbálta lehámozni róla aprócska bikinijét, de a lány előrehajolva megfeszítette az izmait, így nem sikerült a fiú terve, csak a melltartó pántja szakadt le hangosan recsenve.

– Mit akarsz, Géza, meg vagy örülve – suttogetta a lány az ijedségtől megbicsakló, síró hangon.

A sikertelenségén feldühödött férfi haragosan ráförmedt:

– Elhallgass, te kis cafka, ne próbálj visítani, mert megfojtalak! Hogy mit csinálok? Azt, amire régen vágyom, amit már rég meg kellett volna tennem veled! Most nem szabadulsz, és jól véd az agyadba: én soha nem veszítettem el egyetlen fogadást sem! Készülj fel, mert most se veszítek, te az enyém leszel! Ne erőlködj, ne játszd meg az ártatlan szűzikerét, azt hiszed, nem tudom, ki vagy?! Éppen annyit érsz, mint a többi beképzelt, hülye kis liba. De innen nem mégy ki, te itt az enyém leszel! Hagyd magad, hamarabb szabadulsz – mondta Géza vihogva, és nedves szájával kéjesen végigtapogatta a lány leszakadt melltartója alól kivillanó mellét, majd tüzelve ágaskodó nemi szervét a lány combjának feszítve igyekezett aprócska nadrágja alá befurakodni.

A Juditot elöntő vad harag, a torkát szorongató félelem felülírta testi-lelki bénultságát, s undorát mosollyal álcázva olyan hihető színészi alakítást nyújtott, hogy egy profi színpadi sztár is megirigyelte volna.

– Hát jó, végül is miért ne lehetnék a tiéd, Géza? De várj, oldjuk meg más-ként ezt a dolgot, túl szűk itt a hely.

A fiút meglepte a váratlan fordulat, és elengedte a lányt, aki úgy pattant fel ültéből, akár egy gumilabda, majd ugyanazzal a váratlan mozdulattal elhúzta a reteszt, és sarkig kitarva az ajtót, a szűk kabinból kiugrott a teraszra. A küszöbön állva megpördült, és tenyere erejébe beleadva minden haragját és szégyenét, lekevert egy hatalmas pofot a meglepett fiúnak. Aztán akkorát lökött rajta, hogy az hanyatt esve elterült a keskeny öltözőpadon, ő pedig kívülről kulccsal rácsukta az ajtót.

– Te szemét, te aljas, ott fogsz benn megrohadni – szakadtak ki belőle a szavak kiabálva és zokogva az átélt megaláztatástól. A lába úgy remegett, hogy egy lépést sem tudott tenni, lehuppant az ajtó elé a nedves padlóra. Fejét térdére hajtva kuporgott a földön, amikor egy halk, ismerős hang ért a füléhez.

– Állj fel, Jutka, és gyere, bemegyünk a szolgálati kuckómba. Itt van, néhány lépés az egész. Ne sírj, add ide a kulcsot! Így ni, már nincs semmi baj. Bántott? Leszakadt a melltartód pántja...

Bernát hangja kedves volt és megnyugtató. A lány lassan lecsillapodott, a könnyein át mosolyogva ingatta a fejét.

– Nem sikerült neki – suttogetta, és az undortól megborzongott.

– Várj meg itt, szólok Olginak, ő majd elhozza a ruháidat. Ám előbb...
Sietve elment, de nem a lépcső felé indult, hanem vissza a kabinhoz.

Az uszoda vidám zaja, a mindenholnan hallható jókedvű nevetés, de még a táskarádiókból harsogó zene sem tudta elnyomni a tompa puffanások, ütések hangját, ami a pár méterrel odébb lévő kabinból a vékony deszkafalakon áthallatszott. Aztán gyors, szaladó lépésekkel elhaladt valaki a fülke ajtaja előtt, a mögötte lépegető férfi hangjában pedig Jutka felismerte a Bernát hangját, bár ilyenek még soha nem hallotta az elmúlt évek során.

– Ha még egyszer az utamba kerülsz, s ezt a lányt pusztán csak a tekintetteddel egyszer is megsérted, jobban jársz, ha már most eltakarodsz innen a városból, mert itt úgysem maradsz életben! Ezt jó lesz, ha elmondod a kis haverjaidnak is! Mert a konyakot, amiben fogadtatok, üvegestől fogom lenyomni a torkotokon, és elhíheted, lesznek, akik segítenek ebben nekem! Értve vagyok?! Meg ne lássalak még egyszer itt, az uszodában! Tűnj el, most!

Nyár végén András megkérte Olgi kezét. Jutka csak az eljegyzés miatt jött vissza a városba, még nem kezdődött el a tanév. A vacsorát a híres nagyvendéglőben tartották, szűk baráti társaságban ünnepeltek, ám az örömszülőkön kívül Rózsika néni is jelen volt a vendégségben. Nagyon jól érezték magukat, s noha a szünidő miatt alig voltak diákok az étteremben, a lány ezen a szombat estén is sok ismerős fiúval találkozott, akik aztán táncoltatták is szorgalmasan.

Éjfél körül kisebb csődület támadt a bejárati ajtónál, Tódor azonnal ott termett, hogy rendet tegyen. Kis idő múlva visszatért az asztalukhoz, intett Bernátnak, és együtt kimentek az előcsarnokba. Judit nem igazán tudta volna magyarázatát adni, miért gondolta, hogy vele kapcsolatban történik valami, róla beszélgetnek odakinn. Bernát rövidesen visszatért, és felkérte egy táncra, aztán néhány tánclépés után a parkett szélénél megállt.

– Jutka, mondanom kell valamit. Itt van Géza, tökéletesen józan, és először Tódornak, most meg nekem könyörgött, hogy engedjük őt beszélni veled! Ezért akart mindenáron bejönni. Mi nem tudtunk mit mondani. Neked kell döntened, felnőtt nő vagy. Talán meg kellene hallgatnod, mit akar tőled. Én itt leszek a közelben. Szóval, ahogy gondold.

– Nincs mit beszélnem vele, látni sem akarom! De várj, talán mégis, ha itt maradsz a közelemben. Rendben van, mondd neki, hogy meghallgatom.

– Juditka, tudom, amit tettem, arra nincs bocsánat, mégis arra kérlek, ne haragudj rám! Igen, az a fogadás óriási hiba, nagy szemétség volt, nem lett volna szabad belemennem, de akkor én nem gondoltam, hogy beléd szeretek.

Eddig én még soha nem szerettem senkit, mint ahogy téged. Kezdjük újra, kérlek, te vagy a legkülönb lány, akit valaha ismertem!

A fiú esengve nézett rá, de egy mozdulatot sem tett, hogy megérintse.

– Örülök, hogy megváltozott a véleményed, s te ezt így gondold, de én nem szeretlek, Géza. Van még sok olyan lány, amilyen én vagyok. Találsz magadnak mást, az sem baj, ha nálam különbet. Váljunk el békében, és mindenki menjen a maga útján. Egyetlen dolgot kérek tőled: többé ne keress!

A következő évben lediplomázott, és hazakerült a szülővárosába. Olgiek ottmaradtak az egyetemi városban, néha meg-meglátogatta őket, de Gézáról soha nem esett szó.

Egy langyos kora őszi délutánon az íróasztalnál ült, és a másnapi órákra írta az előkészületet, amikor csengettek az utcaajtón. Anyja az udvaron volt, ő ment ajtót nyitni, aztán beszólt:

– Juditkám, téged keres egy fiatalember, nem akar bejönni, vár a kapuban.

– Miért jöttél, Géza, hiszen megbeszéltük, hogy nem keresel – mondta kedvetlenül köszönés helyett a kinn várakozó fiúnak. A fiú csendesen válaszolta:

– Búcsúzni jöttem, ez az utolsó esélyem, hogy még egyszer beszéljek veled.

– Elutazol? – kérdezte a lány.

– Nem, holnap megnősülök. De ha te most azt mondanád, hogy ne tegyem, mert megbocsátottál, én azonnal...

– Én már nem haragszom, sok boldogságot kívánok, örülök, hogy így döntöttél, minden jót neked! Ne haragudj, most dolgom van. Tudod, ezen a héten szombaton is lesz tanítás az iskolában.

– Ez az utolsó szavad, Juditka?

– Sajnálom...

Az ajtót úgy csukta be a fiú háta mögött, hogy egy pillantást sem küldött utána.

A megyei napilap a következő heti számában megrázó eseményről tudósította olvasóit.

Az elmúlt hét szombatján váratlan tragédia híre rázta meg az egyetemi város egyik folyó parti, csendes utcájának a lakóit. Az utcában lakó, tiszteletnek örvendő X. család fia esküvőre készült, s otthon, a ház szőlővel befuttatott udvarán akarták megtartani a lakodalmat. Az asztalok már meg voltak terítve, ám a vőlegény kevések tartotta az esti világitáshoz a két villanykörtét. Úgy határozott, hogy kivezet még egy pótvezetékot, és köt hozzá még néhány égőt. A szülők figyelmeztették, hogy indulni kell az anyakönyvvezetőhöz, ne fogjon bele

a szerelésbe. Pár perc az egész, gyorsan készen lesz, nem lesz baj, hisz ő elektromérnök – válaszolta a fiú. Sajnos lett. A következő pillanatban már a földön feküdt, és mire kiértek a mentők, belehalt az áramütésbe.

A lány szomorúan olvasta az írást. Nem, Géza, én ilyen szörnyűséget soha nem tudtam volna kívánni neked! Sajnálalak, nagyon sajnálalak!

Később Olgitól hallotta, hogy a Géza menyasszonya ekkor már kéthónapos terhes volt. Istenem, egy nappal az esküvője előtt mégis eljött hozzám könyörögni, hogy lemondja az esküvőt, ha én meggondolom magam és hozzámegek. Pedig tudhatta, hogy az a lány gyermeket vár tőle!

Judit megmozgatja az üléstől elzsibbadt tagjait, és talpra tornázza magát. Igen, amikor ezt meghallotta, már nem tudta szánni a fiút. Hát, Géza, te minden voltál, csak nem egy Grál lovag – melázott el fejszóválva az emlékeiben. Talán ezért kellett így meghalnod. De hogy az Emma testvérét hagyta el viselősen, erre nem gondoltam. Szegény nő! Teremtöm, ennyi évnek kellett eltelni ahhoz, hogy megtudjam ezt.

Bekapcsolja a kávéfőzőt, és amíg a lassan lecsepegő kávéra vár, az emlékezés palettáján lassan halványulni kezdenek a múltat kísérő sötét színek. S velük együtt tűnnek el az emlékek útján haladva, lassan beleolvadva az elmúlás ködébe azoknak a valamikori férfiaknak a szilüettjei, akikre még ma, ennyi év után is hálával gondol vissza. Akik a gondolataiban visszhangzó nevük felidézésével visszahozták távoli ifjúságából a mindig ott lapuló, csak sokáig feledésbe merült fájdalmas esemény emlékfoszlányait. Amit így végre örökre elfeledhet. Aztán arcán szép mosollyal, két kezében dédelgetve a bögrét, a szállongó kávéillat szárnyán még egyszer felröppen ajkán a három kedves név: Tódor, Bernát, Tadeus...

GYEREKSZÁJ

Anyák napját köszönteni az apjával jött a negyedik évéhez közeledő unokám. Az alig kétéves kislány egy gyermekbetegség miatt otthon maradt az anyukával, így a két férfiember, a fiam és a még meglehetősen selypítő kisfiú ketten jöttek. Boldogan szaladtam elibük, a fiam megölelt, átadta a rózsákat, majd a gyerekekhez fordult:

– Add oda te is a virágot, és mondd el szépen nagymamának a verset, amit az oviban tanultál!

Karcsika lehajtotta aranyszőke fejét, és büntudattal motyogta:

– Elfelejtettem a verset.

Aztán rám ragyogtatta nefelejcskék szemét, és két kis markába fogva a csokrot e szavak kíséretében nyújtotta felém:

– Nagyítám, itt a világ, nagyon szeletlek!

Mit mondjak, ennél szebb köszöntő szavak aligha voltak abban az elfelejtett anyák napi versikében, ebben biztos vagyok!

* * *

Egy kellemesen meleg nyári napon az udvaron játszottam két kicsi unokámmal. Hintáztak, csúszdáztak, miközben én – a kislány határozott kérésére – már vagy huszadszor énekeltem a Hinta-palinta kezdetű gyermekdalocskát, ami a fürtös hajú Rencókának annyira tetszett, hogy megtanulta, és együtt énekelte velem. Karcsika viszont már nagyon unta, és a csúszda tetején állva, nagyot sóhajtva megjegyezte:

– Most már jöhetne rögvest, hogy játsszon velem!

Értetlenül pillantottam rá:

– Te kire vársz?

– Mondom – válaszolta komolyan –, jó lenne, ha itt lenne rögvest... Tudod, itt lakik a kertben, ott hátul a bokrok között...

– Kareszkám, kicsoda?

A kisfiú elvesztette a türelmét.

– Nagyítám, te nem érted? Várom Rögvest, atit így hívnak... (Néha még selypítve beszél, ha elfeledkezik magáról.)

– Ilyen név nincs is...

– De van, csak te nem tudod, nagyi! A TV-ben, a Micimackó mesében azt mondta Malackának a Füles, hogy ő most elmegy a pagonyba, oda a bokrokon túl, de majd jön Rögvest, ő csak várja türelmesen.

– Szívem, a rögvest szó azt jelenti: azonnal, máris, rögtön...
– Jó – bólogatott a kisfiú –, akkor azonnal, máris, rögtön jöjjön a Rögvest, hogy te is meglássad, nagy!

– Rendben van – adtam meg magam –, de addig, amíg ideér, menjünk, és szedjük pitypangot, fűzzünk belőle láncot, vagy fonjunk koszorút a fejetekre.

Így történt aztán, hogy unokám nem szomorkodott tovább, amiért nem jött a hiába várt, számára ismeretlen Rögvest.

* * *

Úgy adódott, hogy Karcsikával ketten maradtunk otthon, és hatalmasokat játszottunk: boltosat, farkasosat, dínósat, bújócskát – ahogy a kisfiú kívánta. Aztán elővettük a gyönyörű, színes meséskönyvet, és én a képek alapján elmeséltem neki a Piroskát meg a farkast, Jancsit és Juliskát. Ezekről a mesékről a gyerekeknek eszébe jutott kedvence, a Hófehérke, amit az interneten szokott nézni, és amit most haladéktalanul látni akart.

– Naditám – kérte –, tapcsold be az intelnetet!

Nem voltam biztos benne, hogy a fiam örülne-e neki, ha nélküle nyúlnánk a géphez, ezért azt válaszoltam, hogy sajnós, nem tudom, hogy kell bekapcsolni. Ami részben igaz is, mert bár van fogalmam az internet működéséről, én magam nem használom. Csakhogy Karezskát nem lehetett eltéríteni a szándékától.

– Nem baj, én medmutatom neted, hogy kell betapcsolni. Látod, itt nyomd med a dombot – mutatta kicsi ujjával.

Nos, megnyomtam és a számítógép bekapcsolt.

– Naditám, most ide kell tattintani – utasított a hároméves –, ott találjuk a meséket.

Igaza volt, valóban ott voltak, igaz, ömlesztve és nem sorrendbe rakva.

– Jelöld be a Hófehérkét – biztatott –, aztán medint tattinc!

Én eközben már némán böngészve bámultam a képernyőt, és kerestem a kívánt mesét, így válaszul csak bólogattam a fejemmel. Az én kicsi unokám türelmesen, ám szemmel láthatóan szorongva állt mellettem, aztán mélységes csalódással a hangjában, mint akiben most omlott össze egy világ, bánatosan megkérdezte:

– Naditám, hát te olvasni se tudsz?!

A nevetéstől majdnem fuldokolva válaszoltam:

- Nem fogod elhinni, Karcsikám, nemcsak olvasni, de még írni is tudok!
A gyerek megkönnyebbülten válaszolta:
– Az jó, nadon jó, mert akkor mégis megnézhetem a mesét!

* * *

Karcsika és Rencóka összekaptak egy kidobni való játékszeren (ez náluk napon-ta többször is előfordul, csak nem mindig társul fület hasogató sírással): mind a két kicsinek ugyanaz a játék kellett és egyazon pillanatban. A kétéves kislány éles hangon sivalkodott, ám a négyéves bátyja mégsem adta ki kezéből a húga számára oly nagyon áhított kilyukadt lufit. A nagy huzakodásban a kislány a fenekére pottyant, és most már apait-anyait beleadva zendített rá a sírásra.

– Karez, hányszor mondjam el neked, hogy te vagy a nagyobb, legyen hát több eszed! – lépett be édesapjuk a gyerekszobába az iszonyatos zsvajjra. – Miért nem adod oda a kishúgodnak azt a vacak lufit, ha kéri! Ejnye, hol van a légyecsapó, mindjárt úgy kiporolom a fenekedet, hogy felnőtt korodban sem felejtet el!

Karcsika a kanapéhoz futott, gyorsan leült és diadalmasan felelte:

– Apa, nem tudod kipololni, mert nem lehet, látod, ülök rajta!

* * *

Szomorú eseményre, temetésre kellett menni a szülőknek, utána máshová is, méghozzá a gyerekekkel, így engem kértek meg, hogy amíg tart a temetési szertartás, maradjak kinn a kicsikkel az autóban a temető előtt. Mind a ketten elszunnyadtak, én pedig elől, az anyósülésen ülve kedvenc hobbimnak hódoltam: rejtvényt fejtettem. Jó hosszú idő után Karcsika megveregette a vállamat, és suttogva megkérdezte: nagyitám, itt vagy?

– Itt vagyok, csillagom, csak maradj csendben, kicsi húgi még alszik, ne ébreszd fel!

– Jó, csak éhes vagyok, meg szomjas...

– Vizet adhatok, nemsokára anyáék is jönnek, és akkor majd eszel.

– Te nem vagy éhes, nagyitá? – kérdezte a gyerek.

– Jaj, dehogynem – válaszoltam –, olyan éhes vagyok, hogy még a vasszőget is megenném!

A gyerek szánakozva mondta:

– Engedj ki az autóból nagyitám, az úton mindig szokott lenni szög, én sokszor láttam, megyek és keresek neked, hogy ne legyél éhes...

KERESZTREJTVÉNY

Roger Winnings nyugősen ébredt, és komor arccal meredt a szemközti falra. A veszélyesnek kikiáltott bűnöző egy magánzárka lakója volt,  gy csak a saját társaságát élvezte és fogja élvezni m g jó sokáig. Ezzel a tudattal ébredt minden reggel, ezért volt rosszkedv , ettől került egyre komorabb hangulatba. Hogy saját maga oka a sorsának, valahogy fel sem merült benne. Tekintete valamiféle kapaszkodót keresett a cella fehérre meszelt falán, majd hirtelen felpattant a deszkapriccsr l, és elkerekedett szemmel bámulta a falon kirajzolódott ábrát. Az ablak vasr csai között bevilágító kora reggeli nap egy keresztrejtvény hálózatát vetítette r  a fehér háttérre. Itt-ott még néhány fekete, a szavakat egymástól elválasztó kocka is felsejlett a rejtvényben, amelyek valószínűleg a szemben lévő b rt n p let tetején guggoló kémények  rny kepei lehettek.

– Az anyját, még ilyet! – kiáltott fel hangosan Roger és megmagy r zhatatlan jókedvre derült a látványtól. Arcára mosoly költözött, amelytől fehér fogsora gyöngyként csillant el  markáns, fiatal arcából. Tenyerével izmos combját csapdosva bámulta a nem mindennapi látványt. Az ajtóhoz ugorva s rget n döngetni kezdte a vaslemezt, és addig abba sem hagyta, amíg a folyosóról meg nem hallotta a smasszer rosszkedv , d rm g  hangját.

– H , Roger, tán az ördög b jt beléd? Nem tudsz aludni, vagy csikar a hasad... Ott a latrina és...

– Uram, színes krétát szeretnék kérni, vagy akár egy fekete  csceruz t, mindegy mit, de máris... Kérem!

Az ajtón kiny lt a kukucskáló, és a börtönőr szeme kíváncsian tapogatta végig a rabot, de semmi különös változást nem fedezett fel rajta.

– Te, csak nem szállt meg éjjel az ihlet, hogy ilyen olthatatlan vágyat érzel a festészet iránt? Jó, majd ker tek valahol ceruzát, csak várd ki...

– Most kellene, azonnal! – vágott közbe türelmetlenül a fiú, később már nem  rek vele semmit, eltűnik a keresztrejtvény. Ott ni, látja... Kérem!

– Jobb lenne t n' előbb az orvosnak szólni – gondolkodott hangosan Tom Galeon az ajtón kívül –, mert valami baj történt a fejedben. Csak  gy lehet, hisz kétszer is kimondtad, hogy „kérem”, ami egy itteni rab szájából meglehetősen furcsán hangzik, pláne ha mag nz rk s. Sőt, bevallom, rajtad kívül még eddig senkitől nem hallottam ezt a sz t ebben a cellában. Itt aztán ilyen el nem hangzott soha... Megnézem, no, mit tehetek az érdekedben – dörmögte jóindulattal az  r.

A magánzárkákban raboskodókat ebben a szigorúan zárt, rácsokkal elkülönített világban egyfajta félelemmel vegyes tisztelet övezte, még a fegyőrök körében is. Ez Rogerre is vonatkozott, bár ő ezt korántsem gyilkosságért vagy aljas indokból elkövetett bűntett miatt „érdemelte ki”. A fiú ezt sokkal inkább született intelligenciáját alátámasztó cseles húzásainak, jó modorának és eszességének köszönhette. Nincs övele semmiféle baj, amíg magánzárkában ül, békés és nyugodt a magaviselete. Mert itt aztán nem talál rá módot, hogy, például, börtönlázadást szítson! Csak azért, hogy megint megszökhesen. Az utóbbit olyan alaposan megtervezte, és úgy előkészítette, hogy csak a legutolsó utáni pillanatban, egy véletlennek köszönhetően derült ki, mi készül. Aztán hetekig tartott a belső nyomozás, de konkrétan nem tudták rábizonyítani, hogy ő szervezte.

– Hiába van rossz híre, nagyon okos és óvatos. A legtapasztaltabb öröket is az orruknál fogva tudja vezetni. Régebben jó néhányszor meglépett a fogvatartóitól, amikor kihallgatásra kísérték. Sőt, akkor is megtette, amikor nagyon szigorú felügyelet alatt éppen ide, ebbe a fegyintézetbe hozták át – dűnnyögte maga elé az őr. – Még hozzá bilinccsel a kezén lépett le! Úgy ütötte le a kísértőjét összeláncolt kezével, hogy annak eltört a karja. Jó, hogy nem végződött rosszabbul! Hogy hova a fenébe ment volna, azt nem árulta el, de azt megígérte, hogy amint adódik módja, újra megkísérli a szökést.

Nos, ezért dugták magánzárkába. Ennek a fiúnak önmaga a legnagyobb ellensége. Annak idején piti tolvajlásért, csalások miatt és hivatalos személyek ellen elkövetett erőszakos cselekedetért ítélték el, csukták börtönbe. Legalább is ez volt a hivatalos verzió. Talán már rég kiszabadult volna, ha közben nem csinál annyi marhaságot. Ami miatt aztán úgy feltupírozták a büntetését, hogy egy valódi nehézfiú is megirigyelhetné a priuszát! Kár érte, értelmes, okos srác, s ha nem kerül börtönbe, akár elismerésre méltó, komoly és köztiszteletben álló valaki válhatott volna belőle. Az esze is megvan hozzá és a jó modora is.

– A fene tudja, hol csúsztatott félre, hiszen jó családból való. Igaz, az anyja egymaga nevelte apa nélkül, de ami telt tőle, mindent megadott neki. Versenyszerűen sportolt, országos első helyezett volt karatéból, meg talán birkózásból is. Taníttatta is, és nem is akárhol! Amíg egy napon a tizenvalahány éves fiú valami galerihez csapódva meg nem szökött a jónevű, elit iskola kollégiumából. Hogy mi volt az előzménye, mi vitte a rossz útra, vagy ki volt a felbujtója, azt soha nem árulta el. Kellott, hogy legyen rá valami oka, amiért otthagya az iskolát, és aminek következtében később elindult a lejtőn. Mint-

ha azt suttogták volna, hogy valamilyen leszámolásra készült az anyja miatt. De hogy kivel vagy kikkel akart leszámolni, ezt máig sem tudom – tűnődött magában az idős börtönőr. – Elég sokáig körözték, aztán amikor végre elkapták, egyenesen a fiatakorúak börtönébe csukták. Az ítéletét gyorsítva, seperc alatt hozták meg, még az anyjának sem engedték, hogy ügyvédet fogadjon a fia mellé. Csak akit hivatalból kirendeltek mellé, képviselhetette az érdekét. No, az meg nem sokat, vagyis semmit nem tett a fiú érdekében! Ott ismertem meg, abban az intézményben. Akkor ott voltam nevelőtiszt én is... Sosem hittem volna, hogy Rogert egyszer még itt látom viszont...

Galeon sóhajtva gondolja: az a nevelőtiszt állás sokkal nyugisabb volt, sőt, rangot jelentett, csak hát ott jóval kevesebbet fizettek. A pénz miatt kérte át magát ide, ahol csupa stressz az élete. Ott inkább drogozó kölykök voltak, bolti tolvajok, zsebesek, nem efféle nehézfiúk, mint akiket itt tartanak fogva, Anglia legjobban őrzött börtönében! Ezek valamennyien csupa hétpróbás gazemberek, évig érő priusszal, a legtöbbjük életfogytiglanos, akiknek aztán minden mindegy. És ezt a szerencsétlent közéjük zárták, méghozzá nem is rövid időre! Most meg itt ez a magánzárka is. Jó sokára szabadul ki innen. Pedig a többiekhez viszonyítva ő egy ártatlan, ma született bárány: nem rabló, nem kéjgyilkos, emberéletet nem oltott ki soha. Hogy benne volt a keze a nagy port felkavart börtönlázadásban, tuti! De amilyen embertelen körülmények között tartják fogva az elítélteket, nem csodálkozom, hogy bántja a fiú igazságérzetét. Szerencse, hogy végül nem tudták rábizonyítani. Ehelyett a sorozatos szökési kísérleteit torolták meg így rajta... De hogy miért akar folyton megszökni még innen is? Zárkózott, furcsa figura, az tény! Még jó, hogy az életkedvét nem veszítette el ebben a kopár magánzárkában... Amíg tehetette, lejárt edzeni a börtön konditermébe, talán ezért van máig is ilyen jó erőben. Ez a szerencséje, meg az, hogy megőrizte a humorát...

– Kell a változatosság, valami kis kaland az egyhangú börtönéletben – válaszolta vigyorogva a neki szegezett kérdésre a legutóbbi bírósági tárgyaláson.

– De hiszen nem sok hiányzott már a szabadulásáig – nézett rá a bíró sajnálkozva.

– Untam magam – felelte a fiú hetykén. – Már a börtönkönyvtár valamennyi könyvét elolvastam, és nem találtam olyan versenytársakra, akikkel a sportban összemérhetném az erőmet.

Aztán csendesebben, lehajtott fejjel hozzáfűzte:

– Mi tagadás, uram, már bánom, hogy ismét meg akartam pattanni. De elszakadt a cérna, és úgy éreztem, valamit tennem kell...

Hogy nem ez volt a szökés valós oka, arra Mr. Galeon akár a nagyesküt is letette volna. De vajon mi?

Most aztán itt ülhet a börtönben az engedetlenségéért még kerek tíz évet. A bolond! Éppen harmincegy éves lesz, amikor kikerül innen. Hacsak addig nem csinál valami újabb balhét. Mi lesz belőle, mihez kezd, ha kiengedik? Szakmát nem tanult, pénze nincs... Ott folytatja majd, ahol abbahagyta: bolti lopások, autók elkötése, aztán végső állomásként majd jön a drog... Ha szerencséje van, él még az anyja, lesz hova hazamennie. Bár, soha meg nem látogatta, de más sem igen, amióta áthozták ide. Vagyis hát... Két-három esetben jött hozzá egy fiú, úgy mondta, a barátja... De az még a legelején volt. Mostanában meg, hogy magánzárkában van, különben sem látogathatják, sőt, nem is levelezhet! Kegyetlenség, hogy az olvasástól is eltiltották, újságot, könyvet nem kaphat, teljesen el van zárva a külvilágtól. Legalább ennek az elkülönített bezártságának lenne mihamarabb vége, nehogy ez a szerencsétlen kölyök előbb vagy utóbb begolyózzon itt... Bár nem úgy tűnik!

Eh, de miért is töröm a fejemet én az ő sorsán, van nekem nélküle is elég bajom! Itt van Mike... Anne felhívott ma kora reggel, hogy tegnap a gyerek nem ment haza az iskolából, nem aludt otthon... Éppen annyi idő a fiam most, mint amennyi Roger volt, amikor bekerült a fiatalok börtönébe. Látszik, hogy anya nélkül nő, a nővérenek nem fogad szót, én alig vagyok otthon...

Tom Galeon ideges lett: már tudta, miért foglalkoztatja a zárkában ülő fiú sorsa. Párhuzamot von közte meg a saját fia között. De hát az ő fia nem olyan! Vagy ki tudja? – gondolja csüggedten, minden szülő jót akar hinni a gyermekéről. Markába szorítva a nehezen megkerített ceruzacsonkot, igyekezett vissza Roger zárkájához.

– Ezt találtam, talán megfelel...

A fiú fel sem emelte a fejét úgy válaszolta:

– Késő, már nem tudom hasznát venni... láthatja.

Galeon körülnézett a megszurkült, egyhangú zárkában, és igazat adott a fiúnak, mire ide ért, fölöslegessé vált a ceruza: a reggeli nap tovasétált az ablaktól, és magával vitte a keresztretjvényt, Roger aznapi egyetlen örömét. A ceruzát mégis ott hagyta. A kulcs csikordulásával egyszerre érte utol a fiú hangja.

– De azért köszönöm, uram...

Másnap ködös szürkéségre ébredt a világ, és Roger csukott szemmel, fásultan hevert a kemény facipccsen. Nem akarta látni a seszínű szürke zárkát,

amelynek a faláról most hiányzott a keresztrejtvényt idéző rácsozat. Ám hiába szorította össze a szempilláját, mintha filmet nézne, olyan tisztán látta maga előtt a kockákat. Pontosan emlékszem! Mi lenne, ha lerajzolnám – ötlött fel benne váratlanul a gondolat, és a falon függő vécépapírból letépett egy tenyérrnyit. A ceruzacsonkkal gyorsan felrajzolta a rácsozatot és a szavakat elválasztó fekete kockákat, majd hozzálátott a rejtvény összeállításához. Olyan ügyesen, a maga számára is meglepő ésszerűséggel oldotta meg a feladatot, mintha valaki vezette volna a kezét. Egy Byron idézetet rejtett el a keresztrejtvényben, valamiért éppen ez jutott az eszébe. Talán, mert minden versét olvasta, és ezek a sorok ragadtak meg benne. Ki tudja... Alig várta, hogy Galeon ismét szolgálatban legyen, és megmutathassa neki.

Másnap a börtönőr redőktől szabdalt, fáradt arca meglepett mosolyra derült a rejtvény láttán.

– Honnan tudtad, hogy Byron év van, ki mondta neked?

A fiú némán csóválta a fejét, jelezve, hogy nem tudta.

– Igaz, honnan is tudhatnád? Ide hírek nem jutnak be, és a verseket szerető lányok sem igen zavarnak a látogatásukkal!

Roger szomorúan gondolja: így igaz! Nekem még barátnőm sem volt soha. Anyám meg beteg, nagyon beteg, őt hiába várom! És most még levelet sem kaphatok tőle. Keserves fintorba gyűrődő arccal gondolja: jesszusom, hogy kipécéznének itt a sitten, ha tudnák, hogy én, a nagymenőnek kikiáltott rab, azért jutottam börtönbe, mert egymás után törtem be több gyógyszerértárba, hogy morfiumot lopjak anyámnak. Nem bírtam tovább nézni a szenvedését, és az orvos nem emelte meg az adagját. Anyám leprás, amiről senki nem tud, és én sem beszélek senkinek. A lepra rettenetes fájdalmakkal jár, amíg kialakul. Anyám, neves, nemzetközileg elismert gyógyszerkutatóként, ismeretlen baktériumtól fertőződött meg a munkahelyén, a laboratóriumban egy váratlan baleset folytán, amiért egyértelműen a cég műszaki gárdáját terhelte a felelősség. Persze, apám azonnal olajra lépett, amikor kiderült, hogy anya megfertőződött. Én akkor már az otthonunktól távol eső, nagynevű, történelmi múltú bennlakásos iskolában tanultam, ahonnan ritkán mehettem haza. Csak jóval később, egy hétvégi látogatásomkor szembesültem anyám betegségével, s azzal az iszonyú kinnal, amit addig hősiiesen eltitkolt előttem. Amíg kórházban kezelték, és nyomták bele számolatlanul a fájdalomcsillapító injekciókat, addig tűrte és elviselte valahogy. Ahogy hazaküldték, egyre kevesebb fájdalomcsillapítót kapott, nyugtatókat adtak helyette. Hiába rimádkodtam az orvosnak, hogy segítsen rajta, azt mondta, nem teheti. Különben

meg úgy sincsen segítség! Végül nekem kellett cselekednem... Visszamentem a kollégiumba, hogy összekapjam néhány holmimat, mielőtt végleg lelépek onnan, aztán az éjszaka leple alatt megszöktem, és hajnalban betörtem az egyik közeli patikába, ahonnan morfiumot loptam. A gyógyszerkutató céghez, ahol anyám dolgozott, hiába is fordultam volna segítségért. Az igazgató egyszerűen kidobatt az irodájából, a cég vezetőségének határozata folytán többé a lábamat sem tehettem be a gyár területére. A törvényeket megkerülve mindent elkövettek, hogy elkenjék az ügyet. Elhárították a felelősséget, halani sem akartak arról, hogy kártérítést fizessenek az anyámnak meg a másik két munkatársnak, akikkel egyszerre fertőződtek meg.

Aztán egyik tárgyalás követte a másikat, és a bírósági perkoltségek, az ügyvédek honoráriumai anya minden megtakarított pénzét felemésztették. Eljött az az idő, amikor már nem volt miből élni. Forrófejű kölyök voltam, munkált bennem az igazságérzet meg a tehetetlen düh, így a cég néhány fejeseének elloptam a féltve őrzött, piszokul drága autóját, kiszereztem belőlük az összes értéket, amit jó pénzért eladtam, a kocsikat meg tönkrevágtam, használhatatlanná tettem. Több fenyegető levelet is írtam a felelősöknek, zaklattam őket, házaikat festékszóróval rondítottam össze, az ablakokat kövel zúztam be... Magányos, gyerekes akciókat folytattam ellenük, nem akartam tudomásul venni, hogy én csak egy kis senki, egy porszem vagyok a szemükben, akit könnyedén eltaposhatnak. Amit aztán meg is tettek, hiszen a kezük messzire elért. Még hogy galeri! Ugyan már! Két régi haverom – akikkel együtt edzettünk, és egykor a csapattársaim voltak – sejtette, talán tudta is, hogy én csináltam a kocsirongálást meg a többi balhét, de egyikük sem köpött be. A világhírű gyógyszerkutató cég nagyhatalmú főnökeinek a spiclijei kaptak el. Ők aztán gyorsan bevarrtak a fiatakorúak börtönébe. Méghozzá úgy, hogy gyakorlatilag ki sem kérdeztek. Valakik hátulról rutinosan irányították az igazságszolgáltatást, hogy minél előbb vonjanak ki a forgalomból, gyorsan hallgattassanak el, és többé ne legyen szem előtt. Vajon valóban félték? Tőlem, egy kölyöktől? Talán inkább a nyilvánosságtól...

Roger hangosan felsóhajt: anya meg ott maradt egyedül betegen. Csitulnak ugyan a fájdalmai, a fekélyeket, a betegség elrémítő külső jeleit is leplezni tudta még egy ideig. Talán már túl van a fertőző stádiumon, de nem mehet emberek közé, nem járhat ki az utcára. Hogy boldogul magában pénz és minden támasz nélkül? Vajon vannak még kínjai, és ha igen, hogy viseli el? Kit kérdezzen meg? Állítólag már tudják lassítani a betegség folyamatát, de vajon meg is tudják állítani? Mert azt senki nem tudja, hogy meddig él... Hát ezért,

igen, csak ezért akartam megszökni, többször is, hogy láthassam az anyámat. Á, most már mindegy!

– Éppen tegnap olvastam a Time-ban – folytatta Galeon a megkezdett beszélgetést –, hogy keresztrejtvény-pályázatot írtak ki a nagy költő születésének kerek évfordulójára. Figyelj, Roger, hozok neked pár tiszta lapot, aztán, ha ilyen jól megy a rejtvénygyártás, készíts néhányat, ezt nem tiltja a szabályzat. Majd én beküldöm a nevedben. Tudod, én is nagyon szeretek rejtvényt fejteni, és örülök az érdekes, jó fejtörőknek. No, meg az sem mindegy, hogy a nyertesnek – jó esetben neked – nagy pénz ütheti a markát, bizony, nem kevés! Bár számodra e pillanatban ez akkor sem jelenthetne szabadulást. Eszes gyerek vagy te, hallod, de nagy hülye! Azért egyszer majd még jól jöhet a pénz!

– No, igen, csak van egy bökkenő: ahhoz, hogy rejtvényt állíthassak össze, szükségem lenne szótárakra, meg néhány Byron kötetre is. Mert a megfejtendő idézetnek pontosnak kell lennie! Csakhogy tilos ide behozni...

Könyörögve pillantott az emberre. Az némán zsebébe csúsztotta a papírszeletkét, és az ajtó felé indult. Mintha nehéz teher nyomná a vállát, olyan görnyedten, nehézkesen ment. Roger most vette észre, hogy a fegyőr valahogy nem olyan, mint máskor.

– Tudom, hogy nem rám tartozik, uram, de valami baj van?

A férfi megtorpant, visszanézett rá, és egy másodpercig úgy állt ott lehorasztott fejjel, mint aki mondani szeretne valamit, de végül mégsem szólt.

Nahát, komolyan elhittem, hogy egy fegyőr pont nekem mondja el a gondját, egy rabnak, a magánzárkába csukott veszélyes nehézfiúnak – bosszankodott magában Roger. Majd gúnyosan elhúzta a száját: még hogy „veszélyes nehézfiú”, röhögnöm kell! Egy senki vagyok csupán a sok között, aki így akart kitűnni a többi aljaember közül, és tekintélyt szerezni magának. Csak a hülyeségem miatt rohadok itt a rácsok mögött. Á, késő bánat!

– A fiam, Mike, eltűnt... fogalmam sincs, hol keressük – szólalt meg váratlanul, alig halhatóan a férfi. – A rendőrséget nem szeretném bevonni, inkább nem...

– Kérdezzék ki a barátait, valaki biztosan tud róla. De félek, ha tudnak is valamit, magának nem mondják meg... Van másik gyereke is... Inkább ő kérdezősködjön!

– Igen, van egy lányom, Anne...

Roger gondterhelten nézett a férfira.

– Nos, a lányának kellene érdeklődni a fia osztálytársaitól... Uram, ha mégsem járna sikerrel, akkor menjen maga, s keresse meg Big Greget, aki gyerekkori haverom, később meg csapattársam volt... Baxleyben. Az öreg Jack kocsmájában van a törzshelye. Ott érdeklődjön utána. Hivatkozzon rám, akkor biztosan segít. Ha valaki, hát ő tuti, hogy rátalál a fiára. Akár a föld alól is előkeríti. És hamarabb, mint a rendőrség, nekem elhiheti!

Még sötét volt, alig pirkadt, amikor Roger megérezte a füstöt. Sűrű, torokkaparó bűz szivárgott a zárkába az ajtó irányából. Roger, talpra szökkenve, előbb ököllel döngötte a vasajtót, majd a bakancsát felrántva a lábára, vadul rugdosni kezdte. Szeméből patakozott a könny, és úgy érezte, már időtlen idők óta dörömböl, amikor végre a folyosóról szaladó lábak dobogása, kiabálás hallatszott, ami a menekvést jelenthette. A zárkák ajtaját sorra kinyitották, és a füsttől kábult rabokat kiterelték a folyosóra. A Roger tőzsomszédságában lévő zárka ajtaja vörös fényben parázslott, de a folyosón lévő örök közül senki nem mert megközelíteni. A bennlévők segítségkérő, kétségbeesett hangja egyre sürgetőbbben, majd lassan reményt veszítve kúszott ki a folyosóra a pattogó tűz hangjával keveredve. A már kimenekített, ijedtségtől kába rabok némán álltak az örök között, senki sem gondolt szökésre, lebénította őket a tűzhalálra ítélt rabtársak iszonyú sorsa. Roger visszaroht a zárkába, aztán vízzel teli vödörrel száguldott ki a folyosóra.

– Félre az ajtótól, félre!

Mindenki önkéntelenül engedelmeskedett a parancsának, miközben ő a vödör tartalmát az ajtóra zúdította.

– Gyorsan, hozzanak vizet, ne bámuljanak, gyerünk! Ide a zárka kulcsát!

A pokoli forrósággal, gőzzel mit sem törődve forgatta meg az izzó zárban a kulcsot, és nyitotta ki a vasajtót. A kitüremelő lángnyelvek pallosként vágta szét az emberek között, akik az érkező tűzoltókkal együtt egy emberként veselkedtek neki, hogy mielőbb megfékezzék, ám magába a tűzfészekbe senki nem mert belépni Rogeren kívül. A fiú gondolkodás nélkül cselekedett: lerántotta magáról a csíkos zubbonyt, belenyomta egy veder vízbe, és a vizes ruhát a fejére borítva beugrott az égő cellába. Mire a negyedik bennlévőt is kicipelte a tüzes pokolból, már maga is élő fáklaként lobogott.

A zárka villanyvezetéke lett zárlatos, az okozta a tüzet, állapította meg később a hivatalos vizsgálat. Roger együtt feküdt a börtönkórházban az általa kimenekített rabokkal, akiknek az égési sebek fájdalmát az óriási pszichikai megrázkódtatás is súlyosbította. Ő maga másodfokú égési sebeket

szenvedett, a fájdalomtól pokoli kínokat állt ki, de összeszorított szájjal, némán tűrte.

– Hé, Roger, alszol? Nyisd már ki a szemed, nézz rám! – Galeon állt fölötté, és óvatosan megérintette a homlokát. – A börtönigazgató jön hozzád látogatóba, meg akarja köszönni a hősiességedet. Figyelsz rám? Hát, hallod, egyenesen a csodával határos, hogy a hajad nem perzselődött le, nem is értem, hogy történhetett!

A fiú fájdalmas mosolyra húzta a száját.

– Bevizeztem az ingemet, azt tekertem magamra, így a fejemet megóvtam, csak a vállam, mellem, karom sült ropogósra. Ja, maga nem láthatta a nagy attrakciót, akkor éppen nem volt szolgálatban.

Halkan sziszegve megkérdezte a fegyőrtől, megtalálták-e a fiát.

– Hálás leszek érte, amíg élek! Az a buta, hiszékeny kölyök! Hozzácsapódott valahogy az iskoláját egy ideje megkönyékező drogárusokhoz, akiket már régen köröz a rendőrség. Nagy pénzt ígértek neki, ha a diákok között elvállalja a drogterjesztést. A fiú előbb ráállt, de aztán meggondolta magát, és visszakozott, amit a banda tagjai erősen nehezményeztek. Féltek, hogy köpni fog, ezért leütötték, és magukkal hurcolták egy elhagyatott raktárba, ahová bezárták. Az volt a szándékuk, hogy drogfüggővé teszik a felelőtlen kis tizenévest, aki így nem menekülhet ki a hálójukból. Magam mentem, hogy megkeressem a barátodat, Big Greget, ahogy ajánlottad. A neved csodát tett. Azonnal ráállt, tudta, kiket kell keresnie. Sőt, azt is kiderítette, hol van Mike. A barátod segítségével még időben rátaláltunk a fiamra, aztán a zsarukkal együtt kimenekítettük a banda karmaiból. Remélem, a kölyök okult az esetből, de mostantól én is jobban odafigyelek rá! A rendőrségnek sikerült lefűlelni az egész díszes társaságot. Rengeteg drogot találtak náluk, és felgöngyöltették az egész szervezetet. Nagy fogást csináltak. Sok minden szárad a lelkükön, most végre bíróság elé tudják állítani valamennyit. A Yardon elismerték, hogy a haverod segítsége nélkül nekik aligha sikerült volna! Te, Roger, ez a Big Greg valójában rendes gyerek. Lehet, hogy van a füle mögött egy-két stikli, de büntetve nem volt. Kár lenne érte, ha elcsúszna az élete, jó rendőr válna belőle. A nyomozó haveromnak is ez a véleménye a Yardon. Mit gondolsz?

– Rablóból pandúr – válaszolta Roger keserves vigyorral az arcán. – De tudja mit, igaza van! Mondja meg Gregnek, azt üzenem, hogy fogadja el az ajánlatot. Neki megvannak az iskolái, és ahogy bunyózik! A zsaruk között a

helye, kár lenne kihagynia a lehetőséget. A mai eszemmel már én is szívesebben állnék a másik oldalon.

A fiú elfordította a fejét, hangjából szomorúság áradt.

Galeon zavartan topogott az ágya mellett.

– Izé... én tulajdonképpen nem is ezt akartam közölni veled... Szóval, ahogy már mondtam, a börtönparancsnok készül látogatóba hozzád.

Roger elhúzta a száját.

– Remélem, nem fogja megveregetni a vállamat, mert azt most nehezen élném túl! A hősiességért járó pletcsni meg, úgy hiszem, nem mutatna valami jól a kötszerrel bepólyált mellemen, sem a csíkos rabruhámon...

– Hát, ami a kitüntetését illeti, nem jársz távol az igazságtól. Megkaptad az életmentőknek kijáró legmagasabb kitüntetését, amely komoly kiváltságokkal jár.

– Aha, hát hogyne – vigyorgott a fiú.

– Nos jól van, majd meglátod! De ne feledd, te döntöd el, mit kérsz a börtönparancsnoktól. Hát csak okosan!

A bejárati ajtót teljesen betöltötte a küszöbön álló hatalmas, tagbaszakadt ember. Itt a börtönparancsnok – futott végig a suttozás a kórtermen. Tényleg eljött meglátogatni Rogert.

– Uram...!

– Ne mozogjon, Roger! Nos, mint azt már tudja, a bátor cselekedetével elnyerte az életmentőknek kijáró legmagasabb kitüntetését, valamint az ezzel járó kedvezményeket. A belügyminiszter saját kezű aláírásával ellátott dokumentumot ma kaptam kézhez. Hallgassa meg!

Kelt ekkor és ekkor, az ilyen és ilyen határozat alapján, a Legfelső Bíróság jóváhagyásával... stb. ez nem fontos, paragrafusnyelv! Olvasom a lényegét: „Ezennel Roger Winnings elítéltnek, aki élete kockáztatásával több ember életét megmentette, továbbá, neki köszönhetően Anglia egyik legkorszerűbb börtöne nem vált pusztító tűz martalékává, tekintettel erre és annak a tükrében, hogy a rab nem életellenes vagy aljas indokból elkövetett bűncselekményért tölti a rá kiszabott büntetését az adott intézményben; mindezt figyelembe véve, a Belügyminisztérium a hatalmi jogával élve a következő döntést hozta:

- 1) harmadolja az elítélt személy hátralévő büntetését;
- 2) az elítéltnek szabad mozgást engedélyez a börtön területén;
- 3) amennyiben a fogva tartott igényli, meghatározott kereteken belül egyéb kedvezményben is részesülhet, azaz:
- 4) az elítélt a börtönigazgató által előre kijelölt napokon látogatókat fogadhat;

5) az elítéltnek járó pénzjutalmat és az életmentőket megillető értékes érmét szabadulásáig banki letétbe helyezik.

6) A határozatban foglaltak első négy pontja az elítélt szabadulásáig érvényben marad abban az esetben, ha közben nem követ el semmilyen szabályellenes cselekedetet, amely sérti a börtönszabályzatot.” Aláírás.

– Mindent megértett?

– Igen, uram!

– Nos, mindehhez én mint a börtön igazgatója azt szeretném még hozzáfűzni, hogy természetesen már nem a magánzárkába fog innen visszamenni...

– Kár! Vagyis hát nem úgy értem, uram... – Roger gyámoltalanul elhallgatott.

– Meg tudná magyarázni ezt bővebben? – kérdezte csodálkozva az igazgató.

– Nos, én csak azt szeretném mondani, hogy szóval...

A fiú segítségkérően nézett az igazgató háta mögött álló Galeonra.

– Khm – köhintett tisztelettudóan a férfi. – Uram, ha szólhatnék a rab nevében: ő arra szeretné kérni önt, hogy a továbbiakban is egyedül lehessen a cellában. Valami keresztretjvényt készül összeállítani, és ehhez összpontosítania kell, gondolkodnia, bizonyára azért látja jónak az egyedülletet.

– Hát, fiam, maga egyre-másra meglepetésekkel szolgál nekem. Keresztretjvényt... Érdekes gondolat! Végzett maga középiskolát?

A fiú nemet intett a fejével.

– Nos – nézett rá elgondolkodva az igazgató –, ha van hozzá kedve, idebenn diplomát is szerezhet. Le tudna előtte érettségizni?

A fiú bólintott.

– Hogyne, a kinti életemben már nem sok hiányzott hozzá, hogy megkapjam az érettségi bizonyítványt.

– Akkor jó – mondta az igazgató –, mert nemsokára kísérleti jelleggel, jónevű egyetemek tanárainak az irányításával a Belügyminisztérium itt, ebben a büntető intézményben jogászok és bölcsészek képezését tervezi. Adott a lehetőség, választhat... – elnevette magát – eddig még maga az egyedüli jelentkező! Komolyra fordítva: azt ajánlom, használja ki az alkalmat, és végezze el valamelyiket. A börtönkönyvtárát szabadon, saját belátása szerint használhatja, a magánzárka helyett pedig majd találunk más megoldást, hogy egymagában lehessen.

– Juhé! – rikkantott Roger, ahogy bezáródott az ajtó a börtönigazgató mögött. – Szép az élet! Vagyis, majdnem az!

– Jól vigyázz, Roger, nem hibázhatsz, az egész jövőd a tét – figyelmeztette csendes jóakarattal Galeon.

– Roger, meghoztam a postát – lépett be az otthonosan kialakított különzárkába az idős fegyőr. – Valami hivatalos írás lehet, mert sok rajta a pecsét.

A fiú megnézte a feladó címét, és remegő kézzel nyitotta fel a borítékot. Aztán csak nézte, nézte a betűket hitetlenkedő, örömtől ragyogó tekintettel.

– Nos, mit írnak – toporgott mellette Galeon –, beszélj már! Ugye, a keresztrejtvényrel kapcsolatos a levél?

– Megnyertem a főnyereményt! Igen, de...

– Mit de?

– ... csak én vehetem át a pénzt személyesen, vagy a hivatalos megbízottam.

– Aha, és ki lenne az?

Roger elgondolkodva nézett idős barátjára és csendesen mondta:

– Anne fogja átvenni a pénzt. Ha valaki, akkor egyedül ő jogosult arra, hogy ezt megtegye. Különben, úgymint neki jár az összeg fele... Ne, ne vitatkozzon velem, Mr. Galeon, tudom, hogy mit beszélek! Anne rengeteget segített a keresztrejtvények összeállításában, idejét nem sajnálva naponta jött, hozta az itteni könyvtárban fel nem lelhető, hiányzó anyagot. Önélküle nem készültem volna el a rejtvények megszerkesztésével a megadott határidőre. Olyan dolgokat gyűjtött össze számomra az Internet segítségével, amire nekem nem volt lehetőségem, meg a tudásom is hiányzott, hiszen csak mostanában, neki köszönhetően ismerkedtem meg a számítógép használatával. Szóval ez így lesz helyes! Kérem, lássa be, hogy igazam van! Segítsen nekem abban, hogy ezt Anne is megértse, és elfogadja a nyeremény felét! Tudom, hogy szükségük van a pénzre, egyedül maga keres, és két gyereket tanítat. A nyeremény meg akkora összeg, aminek a fele is nagyon sok pénz. Kettőnknek is elég! Vagyis hát anyámnak. Nekem még sok is! És Anne velem együtt megdolgozott érte. Ami a tanulása mellett nem semmi! Fáradozott éppen elegendő, no és a vonat sem ingyen hozza ideig!

– Hát, fiam, engem meggyőztél, csak a lányomat is sikerüljön meggyőznöd. Rendes ember vagy te, Roger Winnings, de hogy Anne-nel hogyan fogsz boldogulni, arra bizony kíváncsi vagyok!

A fiú vigyorogva válaszolta:

– Majd zsarolom!

– Hogyan, mivel? – hökkent meg Galeon.

– Azt fogom mondani, hogy nem megyek neki a szigorlatnak római jogból, ha nem fogadja el a pénzt. Sőt, egyáltalán nem tanulok tovább! Azt,

hogy nekem is legyen egyetemi végzettségem, nagyon a szívén viseli, de ezt maga is tudja! Hiszen az ő rábeszélésére vágtam bele a jogi tanulmányokba. Meg persze Big Greg kedvéért is.

A fiú hangja elhalkult, néma szomorúsággal bámult maga elé.

A fegyőr nem vette észre Roger váratlan hangulatváltozását, és széles mosollyal veregette meg a fiú vállát.

– Hallod, te ritka szerencsés ember vagy, hogy ilyen igaz barátod van, mint ez a Greg gyerek! Éppen tegnap hívott fel a Yardról Svenson főnyomozó, akivel együtt kezdtük egykor a rendőri pályát, csak ő vitte is valamire, én meg... De azért barátok maradtunk. Csudára okos és félelmetesen jó kopó ez a Lars, azonkívül ritka becsületes ember, pedig hát nem is angol, hanem svéd – tette hozzá némi meglepett csodálkozással a hangjában. – No, szóval csak azt akarta mondani, hogy nagyon jó fogást csinált a Yard, amikor beajánlottam Greget a rendőrtisztai főiskolára. Már most látszik, hogy rendkívül jó szimatú zsaru lesz belőle! Svenson szívesen viszi magával a fiút, amikor terepre megy, mert jól vág az esze, a szeme meg, mint a sasnak, el nem kerüli a figyelmét a legkisebb nyom sem! Kitűnő helyszínelő válhat majd belőle. Ami téged, vagyis inkább anyádat illeti, Greg rábeszélte Svenson főfelügyelőt, hogy szimatolják körül azt a céget, ahol a mamád dolgozott. Kutakodjanak a laborban, kérdezősködjenek az ott dolgozóktól, tudják meg, ki hibázott és miben, mennyire szigorúak a biztonsági előírások, és hogy valóban betartották-e azokat. Alaposan nézzenek a cég tulajdonosainak, valamint a kutató részleg vezetőségének a körmére. Derítsék ki, hogyan sikerült kibújniuk a betegbiztosítás meg a kárpótlás kifizetése alól, ami anyádnak és a két másik károsultnak járt volna a balesetet követően, és miért nem született semmilyen elmarasztaló ítélet a konszernnel szemben. Az én Lars barátomnak igen nagy tekintélye van a Yardon, és képzeld, a nagyfőnök rábólintott a nyomozás újraindítására. No, mit szólsz?

– Hálás vagyok mindenkinek, aki szívén viseli anyám nyomorúságát. Igen, Greg tényleg jó barát és végtelenül rendes srác – válaszolt Roger szűkszavúan.

Aztán magára maradv a zárkában, végigfeküdt az ágyon, s gondolatban tovább folytatta a barátja jellemzését: ráadásul jóképű, jókötésű és jóhumorú srác az én Greg barátom. Bárcsak ne volna ennyire tökéletes! Mert ő pont olyan, akít a lányok imádnak, akire felnéznek, aki minden lányt magába boldít... Ahogy Anne-t is...

Keserűen felsóhajtott: sajnos, észrevettem, eleget láttam. Többször is úgy adódott, hogy véletlenül egyszerre voltak itt, bár nem együtt jöttek. *Véletle-*

nül, vagy ki tudja... Aztán Greg soha nem hagyta, hogy Anne vonaton menjen vissza a városba, mindig udvariasan felajánlotta az autóját.

Roger lelkét marcangolta a féltékenység, miközben szégyenkezve, kedvetlenül győzködte magát: de hiszen Anne és Greg, ők azok, akik nem hagynak magamra, mellettem állnak, a börtönbe zárt rab mellett! Amiről csak én tehetek, én választottam ezt az utat, az én hibám! Ma már persze nem úgy cselekednék, de akkor ez látszott a legjobb megoldásnak, pedig csak egy éretlen, zavaros fejű, önbíráskodásra hajlamos kamasz meggondolatlan túlkapása volt. Sajnos, nem is egyszeri! S ők mégsem hagytak cserben, sőt, mindenben segítenek és nem csak nekem! Helyettem ők viselik a gondját az én szörnyű betegségben szenvedő, magányosan élő anyámnak is! Mit akarok én Anne-től, mit várhatok még tőle? Hogy engem szeressen, egy rács mögött ülőt, aki ugyan szabadabban mozoghat idebent, mint a többi elítélt, de akkor is csak rab, aki még évekig itt fog rohadni a börtönben!

Pilláját szorosan lecsukta, mert érezte, hogy a szemét maró könnyeknek nem tud sokáig parancsolni. Gyűlölte a gyengeségét, és titkolni szerette volna az érzéseit, pedig legszívesebben hangosan kikiabálta volna, hogy mindenki hallja: szeretem, szeretem Anne Galeont! De ezt ő soha nem tudhatja meg! Legyen csak boldog Greggel, igen, ő való a lányhoz, nem én! Jó lenne meghalni, most azonnal. Vagy megszökni innen. Nem, azt nem teheti, megígérte, hogy soha többé nem vét a börtön szabályok ellen. Csakhogy így nem tud élni tovább. Anne nélkül nem...

– Hé, Roger, ébresztő! Gyere haver, vár a csajod a könyvtárban, na, mozog már! Ha én hozzám járna, engem várna egy ilyen jó nő, már rég szárnyakat növesztettem volna, hogy repülve érjek le hozzá, ne várakoztassam fölöslegesen egy percet sem! Hallod, amit beszélek, na, csak nem vagy beteg?

A könyvtárban ügyeletet teljesítő rab aggódva hajolt az ágy fölé.

– Mi bajod haver, hé, igyekezz! Valami vizsgatételeket vagy tesztlapokat hozott a csajod.

– Jól van, megyek már!

Bárcsak tényleg az lenne nekem... Csak legalább meg tudnám győzni, hogy elfogadja a nyeremény felét! – gondolta a fiú, amíg a csap alá hajolva hideg vízzel igyekezett eltüntetni arcáról a benne dülő érzések árulkodó nyomain. – Remélem, sikerül, rá tudom beszélni!

– Nem és nem! Roger Winnings, te engem zsarolsz! – fogta meg Anne lágyan a fiú kezét. Homlokát ugyan bosszúsán összeráncolta, de a szeme mosolygott, amit a fiú jó jelnek vett.

– Mi tagadás, úgy van – bólintott Roger, és meg sem mert moccanni, nehogy a lány elvonja a kezét. Bárcsak sokáig így maradnánk – futott át rajta egy kósza gondolat. Aztán sietősen, meggyőző hangon folytatta.

– Nézd, Anne, én nem akarom megbántani a büszkeségedet, de kérlek, gondold végig. Valamilyik nap, amikor az öcséddel együtt jöttetek hozzám, beszélgettünk, amíg te az interneten kerestél nekem valamit. Nos, tőle tudom, hogy az idén először egyforma egyenruhában kell megjelenniük a diákoknak az érettségi vizsgákon. Ahogy elnéztem rajta a kirojtosodott, kopott farmert, lábán a vásott sportcipőt, én igazat adtam az iskola vezetőségének. Mert az igaz, hogy a legtöbb diák hasonlóan öltözködik, mint a te öcséd, ám sokan vannak, akiknek telik a nagyon menő, drága, márkás holmikra, és abban feszítenek. Nos, egy ilyen nagy horderejű, az egész jövőt eldöntő megmérettetésen valóban nem szabad engedélyezni az iskola vezetőségének, hogy ekkora szembeszökő különbség legyen az elit iskola végzős diákjai között – tehát én igazat adok az új egyenruha mellett kardoskodó bizottságnak! Csak van egy szépséghibája a dolognak: mégpedig a pénz. Tudod, hogy apád fizetése nagyon szerény. Ugyan, mondd meg nekem, Anne Galeon, honnan fogja tudni előteremteni a drága ruha és lábbeli árát?! Te most az egyetemen tanulsz, s ha nem tévedek, Mike is ott fogja folytatni a tanulmányait. Megkérdezhetem, hogy miből? Mert neked nem kell elmagyaráznom, mennyi költséggel jár a tankönyvek meg a többi szükséges holmi megvásárlása, egyszóval, a beiskolázás. Tedd félre a büszkeségedet, Anne, mert csak így tudod egyenesbe hozni a családi kasszát. Ez a pénz nem alamizsna, nem adomány, ezért megdolgoztunk. Én meg te. Egyszer talán majd én is hasznát tudom venni a sok-sok fontnak, de te használd most, amikor szükségetek van rá. Te megteheted! Segíts apádon, hogy a gondoktól ne szaporodjanak, ne mélyüljenek a homlokán, az arcán olyan vad iramban a ráncok...

Anne sokáig hallgatott, aztán alig hallhatóan súgta:

– Köszönöm, Roger. Most már tudom, hogy igazam volt, remek ügyvéd lesz belőled, hatásosan, meggyőzőn tudsz érvelni. Azt hiszem, nincs más választásom, meg kell fogadnom a tanácsodat.

Aztán, mielőtt a fiú felocsúdott volna, hirtelen hozzáhajolt és szájon csókolta. Rogert váratlanul érte a csók. Lelkében a meglepetés, a boldogság és a kétség érzése viaskodott egymással: nem a személyemnek, nem nekem szólt ez a csók... Csak a barátoknak. Anne megkönnyebbült és belátta, hogy ezzel a pénzzel segíthet a családján. Igen, de akkor is, nem az arcomat csókolta meg, hanem a számat! Igazán MEGCSÓKOLT! Vagy csupán a hála jele volt? Egyik pillanatban égig repült az örömtől, a másikban földre hullott a bánat-

tól. Magában elátkozta a percet, amikor olyasmit követett el, amiért a börtönrácsokon kívül még a sok feleslegesen elpazarolt év is elválasztja Anne-től.

A lány figyelmes tekintettel nézett a fiúra.

– Gyorsan eltelik az a hátralévő idő, és te diplomás jogászként magad mögött hagyod a börtönt örökre. De már most is gyakorolhatod az ügyvédi munkát! Fogalmazd meg és írd alá a hivatalos felhatalmazást, hogy a megadott időpontban gond nélkül átvehessem nevedben a nyereményt, amit azonnal átutaltatok a bankszámládra.

– Ne feledd, hogy az összeg felét, megértetted, Anne, csak a felét! – emelte fel Roger figyelmeztetően az ujját.

– Most pedig megyek, mert Greg megígérte, hogy ma elvisz a mamáéhoz. Már megbarátkozott a szanatóriummal, ahol sikerült őt elhelyeznie. Anyukád nagyon hálás Gregnek, hogy ilyen jó helyet talált neki, hogy törődik a sorsával. Vár bennünket, de írd neki te is pár sort, mert édesanyádat igazán csak a te leveleid éltetik. Tudom, ő is örül majd a nyereményednek...

Talán még menyasszonyi ruhára is marad ebből a pénzből... Szép pár lesz Anne és Greg. Anne gyönyörű, szeretetre méltó és becsületes. Tudom, jó férjre talál a barátomban... Örülnöm kellene, hogy egymásra találtak, én meg hiába áltatom magamat. Csók ide vagy oda, Anne Greget szereti. Elárulja a hangja, amikor beszél róla, az, ahogy a nevét kiejti. Igen, Anne-hez Greg való, ez kétségtelen! Be kellene látnom, végre tudomásul kellene vennem, de nem tudom megtenni. Ahhoz én túlságosan szeretem Anne-t! Ennek ellenére soha nem tudnék közéjük állni... Hogyan is tehetném?!

Az unalmas, szürke téli hónapok, a lassan múló nappalok nem hoztak sok változatosságot Roger életébe a börtön falain belül. Arra voltak jók csupán, hogy reggeltől estig bújja a jogi kódexeket, és készüljön a diplomamunka megírására. Ha minden rendben megy, a diplomáját már szabad emberként használhatja. Bár, hogy valaha is gyakorolhatja-e hivatását, az ügyvédi munkát, az még a jövő titka. Hiszen priuszos, ami őt megbélyegzi egy életre. Erre nem akart, nem is szeretett gondolni, inkább átprogramozta az agyát és megszáloltan tanult. Olyankor adott magának némi pihenőt, amikor Mr. Galeon felállította a komputer vagy a könyvek mellől és rábeszélte, hogy menjen sétálni vagy mozogjon, sportoljon valamit. Ha engedett a rábeszélésnek és végre kiment az udvarra vagy bement a tornaterembe, a rabok mindenütt és mindig örömmel fogadták. Nem a fizikai ereje és nem a karatetudása miatt, hanem, mert tisztelték és becsülték őt. Ebben a rácsokkal körülvett, zárt vi-

lágban talán azt látták benne, amilyenek ők szerettek volna lenni. Hiszen ő is csak egy volt a rabok közül, mégis egészen másfajta. Mert a kiváltságai ellenére, mindennek dacára megőrizte emberségét. Ha valamelyik rabnak segítségére volt szüksége bármilyen kérelem, folyamodvány megírásához, mindig számíthattak Rogerre, soha nem mondott nemet. De szívesen tanította őket a karate alapismereteire és birkózófogásokra is. Többen az ő példáján felbuzdulva kezdték látogatni a könyvtárat és szerették meg az olvasást.

Olyan csendben vannak itt, amikor tanulok, hogy észre sem venni őket – mosolygott magában a fiú. Na, nekem is elég az üldögélésből, rámfér némi mozgás!

Roger megdörzsölgette fáradt szemét, megropogtatta a derekát, aztán a könyveit csomóba rakva elindult a konditerembe, hogy megmozgassa elgémberedett izmait.

A jól felszerelt sportterem az alsó szinten volt.

A bejárati ajtó közelében kapott helyet a börtönügyelet, azaz a frissen érkezett rabok felvételi irodája, amelynek raktárterében az elítéltek a civil ruhát rabruhára cserélték, de a helyiség értékmegőrzőként is szolgált. Ezt követte a foglárók irodája, pihenőszobája, ahol a cellák kulcsait őrizték, annak a szomszédságában meg a nagyméretű tornaterem. Az emeleti lépcsőfordulóhoz érve a földszintről dulakodást, kiabálást, lövést hallott, amit egy puffanás, majd fájdalmas jajgatás, s aztán elhaló nyöszörgés hangja követett. Valami szokatlan történik lent – gondolta Roger. Nagy bajt sejtve kettesével szedte a lépcsőfokokat, hogy mielőbb leérjen, megtudja, mi az.

Az elé táruló látványtól dermedten lecövekelt. A felvételi iroda ajtajánál, pár méterre a börtönt vasrácsokkal védő, mindig kulcsra zárt külső bejárattól egy óriás termetű, tagbaszakadt, most ideszállított, ismeretlen rab állt szétvetett oszloplábakon, sakkban tartva a folyosóra kiözönlött, tehetetlenségtől béna foglárókat. Sonkavastagságú karjával pajzsként tartott maga előtt egy halálra rémült rabszállító tisztet, valószínűleg az egyik kísérőjét. A tőle elvett szolgálati fegyvert a férfi nyakához szorította, miközben üvöltve követelőzött. Hogy nem a levegőbe beszél, véresen komolyan gondolja a túszejtést, igazolta a lába előtt fekvő, meglőtt másik rendőr. A sebesült kísérő összegörnyedve, egyre elhalóbb hangon nyöszörgött a hatalmas vértócsában, amelyet az oldalából megállás nélkül bugyogva ömlő vér hizlalt mind kövérebbre. A bűnöző kezéről hiányzott a bilincs, nyilván éppen az öltözőbe kísérték be, hogy átöltözzön a fegyencek egyenruhájába, amikor rátámadt a két fiatal, tapasztalatlan rabszállítóra.

– Senki nem mozdul, egyetlen tapodtat sem, mindenki ott marad, ahol van, értve vagyok?! Tegyétek le a pisztolyt és dobják ide a kijárati ajtók kulcsát,

mert kinyírom ezt a smasszert is – üvöltötte az ember a fegyverüket markolászó, ám tehetetlenül ácsorgó börtönőröknek. – Most! Nyomás, mert úgy éljek, ebbe is beleengedek egy sorozatot!

– Ne csináld, haver, nincs értelme, innen nem jutsz ki egyedül! Engedd el azt az ürgét és hagyd, hogy segíthessenek a másikon – húzódott Roger a bűnöző közelébe, felmérve a veszélyes helyzetet.

Ha nem segítenek gyorsan a földön fekvő fiatal férfin, elvérik. De azzal is tisztában volt, hogy ez az állat betartja az ígéretét, nem riasztja vissza semmi attól, hogy meghúzza a ravaszt, ha nem teszik, amit mond. Hacsak ki nem talál valamit. A gazember vérben forgó patkányszemében mélységes undor tükröződött.

– Mi van, csávókám, te vagy itt a smasszerek pribékje, a nyalizó kiskutyuskájuk? Ne ugass a dolgomba, mert ráfázol! És ne közelíts, mert tele a tár, jut a golyókból neked is – harsogta fenyegetően.

– Én csak segíteni szeretnék neked – válaszolt a fiú alázatosan. – Na, hagyd már, hogy segíthessek, akkor talán nekem is sikerülne veled meglépni! Figyelj! Ketten többre megyünk! Megszerzem a kulcsokat, mert ezek itt maguktól úgysem adják oda soha, én pedig tudom, hogy melyik kulcs nyitja az ajtót, nem verhet át az ügyeletes! Aztán meg gondolkozz: kívülről is jöhet valaki váratlanul, szóval, nem árt a segítségem!

A bűnöző végigmérte a fiút és ravaszul elvigyorodott.

– Jól van kishaver, hozd csak azokat a kulcsokat! Ide a fegyvereket, mindenki dobja a lábam elé, mert esküszöm, ennek a zsernyáknak is annyi!

Roger szófogadóan, vigyorogva lépett az ügyeletes tiszthez, jelentős pillantást vetve a rémülettől megbénult emberre.

– Süket vagy? Indulj a kulcsokért és tedd ide a markomba! Na, lódulj előttem!

Maga előtt tolvaj belökdöste az embert az irodába, elkapta a kulcsokat, miközben szabad kezével jelezte az őrnök, hogy nyomja meg a vészjelző csengő gombját. Tudta, hogy tíz másodperce van addig, amíg felvisít a sziréna hangja, ezt az időt kihasználva kell a gonosztevő közelébe kerülnie. A börtönőrök a falhoz húzódva utat engedtek a fiúnak, aki minden ravaszágát bevetve, lelkenedezve közelítette meg a bűnözőt, magasztaló, dicsérő szavakkal vonva magára annak a figyelmét.

– Micsoda erő, hogy te milyen izmos vagy, hát ez nem semmi! Így könnyű ásznak lenni, bár még így sem értem, hogy a fenébe tudtad elvenni ettől a smasszertől a stukkert.

De különben mindegy – tette hozzá gondolatban –, mert már úgysem veszed a hasznát! Hirtelen fülsértő vijjogással felvisított a sziréna, de ekkor már Roger közvetlenül a fegyenc előtt állt. Később senki nem tudta volna pontosan elmondani, hogy valójában mi is történt.

Roger álló helyzetéből egy madár könnyedségével röppent fel a földről, majd a levegőben félfordulatot téve, lábait előre nyújtva, milliméterre pontosan kiszámított mozdulattal kirúgta az ember kezéből a pisztolyt, miközben tenyerének élével akkorát sújtott annak karjára, hogy az a fájdalomtól felüvöltve elhajtotta magától a túsul ejtett őrt, majd az ágyékát ért iszonyatos rúgást követően ajultan, rongyként omlott a földre a vérző fiatalember mellé.

– Kikapcsolhatják a szirénát, vége a drámának. Gyerünk, hívják a mentőket, sürgősen, még van pulzusa. Kössük el a vérzést, így ni, talán életben marad, remélem, még nem késtünk el – intézkedett a fiú a sebesült fölé hajolva. – Ezt a szemetet meg addig kell megbilincselni, amíg tehetetlen, aztán sürgősen eltakarítani innen!

– Két kicsi gyermekem van, nem is tudom, hogyan köszönjem meg, hogy megmentett – lépett hozzá a megmenekült túsú.

– Nevelje fel tisztességben a gyermekeit, legyen jó apjuk – válaszolta Roger, aztán belépv a tornaterembe csendesen bezárta maga mögött az ajtót.

– Tudod, fiam, kit mentettél meg tegnap a haláltól? – lépett hozzá másnap a börtön folyosóján Galeon. – Mert az a fiatal, meglőtt rendőrtiszt csak neked köszönheti az életét! Hát szóval, ő a Legfelsőbb Bíróság elnökének az egyszem fia. Hogy miért is ment rendőrnek, inkább lett volna ő is jogász... Egyszóval, nem akárkít!

Roger bólintott.

– Akkor is megtettem volna, ha az apja a Paddington állomás peronján sepregeti a szemetet.

A foglár megveregette a fiú vállát.

– Vajon még hányszor fogod bebizonyítani a világnak, Roger Winnings, hogy talpig ember vagy?

A világnak? Én csak egyvalakinek szeretném ezt bebizonyítani, csak tudnám, hogy minek? De ezt már csak magában mondta, miközben vállát vonogatva, lehajtott fejjel belépett a könyvtárba. A gondolataiba mélyedten, tűnődve álldogáló Galeon még sokáig bámult a fiú mögött becsukódó ajtóra, majd a fejét csóválva, kulcsait zörgetve elsietett.

Roger kedvetlenül, szórakozottan rakosgatta a jegyzeteit, könyveit a hatalmas, régi íróasztalon. Mi a fenéért kell nekem ez a tanulás, miért csinálom? – kérdezte magától, ki tudja hányadszor. Van ennek bármi értelme, hol veszem hasznát a jogi diplomámnak? Erre nekem eddig még senki nem tudott megnyugtató választ adni.

A helyiségbe bevilágító nap a terjedelmes íróasztalon szétterülő papírokra vetítette az ablak rácsait: nini, itt egy újabb keresztretjtvény – gondolta keserű mosollyal. Akár írhatnék is bele egy általam kitalált idézetet, aminek a jelentése, üzenete egyedül csak nekem szólna. Például azt, hogy a börtönrács fekete árnyéka mindig túlnő az emberen. Utoléri, utána nyúl, nem bújhat el előle, s amíg csak él, emlékezteti a bűneire. Nincs előle menekvés. Ettől a gondolatától még rosszabb lett a hangulata, szinte fizikai fájdalom uralkodott el rajta. Lehunyta a szemét, arra vágyott, hogy elaludjon. És soha többé ne ébredjen fel. Talán néhány pillanatra valóban el is szenderedett, mert arra riadt, hogy a barátja, Greg áll mellette.

– Hé, csak nincs valami bajod? Mi történt pajtás, elfáradtál? Jó híreim vannak!

Roger kábultan nézett a fiú aggódó arcába.

– Nem, nem, semmi, csak kicsit elbóbiskoltam. Milyen hírekről beszélsz, mondd gyorsan! Valami jót szívesen hallanék, ha még egyáltalán létezik jó ezen a világon.

Greg megcsóválta a fejét.

– Nem szoktál te pesszimista lenni, nem így ismerlek! Nos, először is: valamennyi napilapban te lettél a legfontosabb hír! Minden jelentős újság első oldalán rólad cikkeznek, még a külföldi lapok is részletes beszámolót közölnek arról, hogy a büntetését töltő elítélt hogyan mentette meg két rendőr életét, miként tett pusztá kézzel ártalmatlanná egy túszejtő fegyveres bűnözőt. Az Internet levezető oldala neked szóló üzenetekkel van tele, a tévében a híreket veled kezdik, még a vízcspából is te folyasz! Valahonnan a fényképedet is megszerezték, a tini lányok mind szerelmesek beléd, te vagy a HŐS, igen, így nagybetűvel!

– Remek, biztosan nagyon jól mutatok a csíkos egyenruhamban! Én, a börtön hőse! Nem baj. Majd elfelejtik. Remélem, ide nem engednek be újságírókat!

Greg nem reagált a fiú rezignált hangján átütő keserű öngúnyra, mosolyogva folytatta.

– Az Igazságügyi Minisztérium előtt százak tüntetnek napok óta, hogy vizsgálják felül az ügyedet és helyezzenek szabadlábra, mert te nem a bűnő-

zők közé való vagy. Még anyád is hallott rólad a hírekben, és felhívta Anne-t, hogy igaz-e, remélheti-e, hogy mihamarabb szabadon engednek. Ha nem félné, hogy az embereket elborzasztja a látványa, elvállalná a melletted való tanúskodást a per újrafelvételén, hiszen te őmiatta kerültél a börtönbe.

– Csak a magam hülyesége miatt!

– ... de, sajnos, akkor volt a legkritikusabb állapotban, amikor téged bíróság elé állítottak. Nagyon sietve ítélték el és zártak be a fiatalkorúak börtönében, és ő nem tehetett érted semmit – fejezte be Greg a mondatot.

– Most sem igen tehetne. Sem ő, sem más. Gondoskodtam róla, hogy ne csak annyi legyen a rovásomon, mint amiért fiatalkorúként egykor elítéltek!

– Nos, ebben tévedsz, Roger, ez a másik jó hírem. Tegnap bekérte az állam főügyésze valamennyi rád vonatkozó vádnak a peranyagát, és kiadta az utasítást az elítélésed azonnali felülvizsgálatára, valamint a büntetésed ideje alatt itt, a falakon belül veled kapcsolatot tartó tanúk egyenkénti meghallgatására. Meghallgatják a börtönigazgatót, a börtönőröket, a büntetésüket veled töltő, a tüzesetben életüket neked köszönhető rabokat, és a most megmentett rendőrtiszteket is. No meg Anne-t, és, persze, engem is. Ez aztán az igazi fordulat! Ne bámulj, így van! A média melléd állította a közvéleményt. Hitted volna, hogy ilyen ereje van a nyilvánosságnak?! Örülök, hogy a riporterek kiszagolták ezt a sztorit, vagy valaki felhívta rá a figyelmüket, nem is tudom ki lehetett. Bár te talán sejtetted! Ne tégy úgy, mintha nem tudnád!

Vigyorogva folytatta.

– Igyekezz, haver, megvédeni a diplomádat, mert rövidesen hasznát fogod venni, még hozzá a kinti életben. Mert tudod, a börtön falain kívül mégiscsak jobb jogilag felkészülten, a törvény erejével harcolni és szembeszállni a gazemberekkel. Hiszen mégsem ütheted ki valamennyit egy-egy jól irányzott karateütéssel! Ahhoz, sajnos, túl sokan vannak. Igazam van?

Roger némán, hitetlenkedő arccal bámult a barátjára, aki vidámkodva fejezte be az ugratását.

– Hallod, a szentté avatásodra azért küldj majd egy névre szóló meghívót, hogy a glóriád fényezéséről én és Anne még időben gondoskodjunk! Aztán, ha az életed nagy megmérettetésen túl vagy, lesz számodra egy csodálatos meglepetésem.

A hetek, hónapok egymás sarkát taposva, gyorsan múltak, és Roger várokozással telve élte a mindennapjait. Kétségek és remények közt hánykolódva vetette bele magát a tanulásba, végezte utolsó simításait a diplomamunkáján.

Kinn már teljes pompájában tombolt a tavasz, amit ő csak egy-egy kósza, szerényen bevakodó napsugárból tudott kikövetkeztetni, no meg az íróasztalán álló naptárból, amely figyelmeztetően emlékeztette a rohanó napokra.

Holnap lesz a nagy nap, vajon hogy sikerül megvédeni az életemnek értelmet adó nagy művet? Jó lenne már túl lenni rajta... Ó, ha ez a börtönből való szabadulással is együtt járhatna! Istenem, mekkora örömet tudnék szerezni vele szegény beteg anyámnak. Csak minden jól sikerüljön! És ne félnék úgy a Greg által beharangozott meglepetéstől, mert sejtem mi az... Ó és Anne összeházasodnak, gondolom, az lehet...

... Azon az éjjelen Roger alig merete lehunyni a szemét, attól rettegett, hogy nem tudja megvédeni a dolgozatát, és szabadulásának ígérete csupán szép álmom marad. Úgy érezte, ha most elalszik, hiába jön a holnap, nem hoz neki semmi jót. Megint csupán a börtönben letöltendő további évekkkel kell majd szembesülnie.

A hajnal álmos derengése épp csak végigtapogatta a zárka szürke falait, amikor meglátta az anyját. Ott állt az ágya közelében. Arca nyugodt volt és olyan szép, mint régen, a szörnyű betegsége előtt. A mama úgy ébresztgette, mint egykor: kisfiának szólította kedvesen, simogató meleg hangon, mint-ha a régvolt gyermekora tért volna vissza. Roger boldog mosollyal nyújtotta felé a kezét, szerette volna megölelni, de a karja nem engedelmeskedett az akaratának, szibbadt volt és mozdulatlan, akár egy fadarab. Anyja lehajolt, lágyan megsimogatta a fejét és megcsókolta a homlokát. Aztán még közelebb hajolva, alig hallhatóan a fülébe súgta: kisfiám, most elköszönök tőled, eljött az időm, mennem kell! De már tudom, nyugodtan itt hagyhatlak. Ígérem neked, bárhol is leszek, én mindig a közeledben maradok! Büszke vagyok rád, tedd tovább a dolgodat, maradj meg igaz embernek, becsületesnek, olyanak, amilyenek mindenki ismer téged. Amilyenek én szeretlek. Ne feledd: te megérdemled a boldogságot, megszenvedtél érte, ezért figyelj oda, ne engedd, hogy elmenjen melletted!

– Anya, nem értem miről beszélsz, miért mondod ezt nekem, magyarázd meg! Kérek, anyukám, ne menj el, maradj még velem! Mama...

Roger a szemét dörzsölgetve, zakatoló szívvel ült fel az ágyban: elaludtam, mégis csak elaludtam és anyáról álmodtam. Álomittasan nézett körül a zárkában, tekintete kutatva kereste őt, fülében visszacsengtek a szavai, homlokán tisztán érezte anyja könnyű csókját: hova tűnhetett, itt volt, vagy csupán az álmom vetítette elém ennyire élőnek? Mennyit alhattam, talán ha pár percet, hiszen most is épp hogy csak dereng, igen, fél őt van, még lehetne aludni.

Aztán mégis inkább villanyt gyújtott, megmosakodott, s hogy elterelje figyelmét a nyugtalanító, megmagyarázhatatlan álmáról, belemerült a szövevényes nemzetközi jog paragrafusainak újbóli áttanulmányozásába, hiszen ma dől el a további sorsa...

– Te már fenn vagy, Roger? Nagyon korán keltél. Meghoztam a reggelidet.

– Jó reggelt, Mr. Galeon. És köszönöm. Hogyhogy maga hozta be az ételt? A fiú kíváncsi pillantást vetett a zavartan viselkedő börtönőrre.

– Baj van, történt valami?

Galeon kezét Roger vállára téve csendesen válaszolta:

– Fiam, fogadd részvéteimet! Édesanyád ma hajnalban, nem sokkal fél öt előtt meghalt. Nagyon sajnálom, hogy nem érte meg a szabadulásodat, és már nem lehet ott, amikor majd téged doktorrá fogadnak.

Roger döbenten, üres tekintettel nézett rá: most már értem, miért volt itt az anyám – motyogta maga elé. Jött elköszönni tőlem, mielőtt elmegy. Mert azt mondta, elmegy. Azonnal tudnom, értenem kellett volna, miről beszél. Istenem, anya meghalt... Felszakadt belőle a sírás, hagyta, hogy a könnyei szabadon csorogjanak végig az arcán, enyhítsék fájdalmát, és vádló, számonkérő szavainak élet puhára tompítsák.

– Miért, mondja meg nekem, Mr. Galeon, miért társa az örömnnek a bánat? A reményekkel teli várakozás fényét miért kell mindig elhomályosítania a fájdalomnak és szomorúságnak? Miért?

– Szegény fiú félrebeszél, vagy tán hallucinált: azt mondta, hogy nála járt az anyja. Túlságosan megviselhette halálának a híre, nagyon szerette az édesanyját – fogadta délután a börtönőr a lányát és a vele érkező Greget. Azt hiszem, rosszat tettem vele, kár, hogy elmondtam neki az anyja halálhírét. Éppen ma, a vizsgája előtt. Jaj, de buta vénember a te apád, Anne! Lehet, hogy a locsogásom miatt nem tudja majd megvédeni azt a fránya diplomamunkát? Már így is rossz az idegállapota, képzelődik is, én pedig még megtetőztem...

Anne szeretettel fogta meg apja kezét.

– Ne nyugtalankodj, papa, te azt tetted, amit tenned kellett. Rogernek joga van tudni az anyja haláláról. Szerinted jobb lett volna, ha a vizsga után mondjuk meg neki, ha akkor tudja meg?

Majd elgondolkodva fűzte hozzá:

– Szerintem ő nem képzelődött. Az anyjának Roger volt a mindene, ezért jött el hozzá, hogy búcsút vegyen tőle. Igen, tudom, hogy így volt! És az is, hogy velem lesz, amíg vizsgázik. Ne nézz rám így, papa, én elhiszem Rogernek, amit mondott!

– Tudom, mit érzel, Roger, és őszintén sajnállak! – ölelte át szeretettel Anne az íróasztal mellett gunnyasztó fiú vállát. Én is elveszítettem az anyámat, s azóta is érzem a hiányát, pedig ez nem most volt, hanem sok évvel ezelőtt... Bármennyire is fáj neked, hidd el, neki így a jobb! Egy olyan művelt, okos nőnek, aki ráadásul egykor nagyon szép volt, rémes lehetett az élete abban az emberektől elzárt szanatóriumban, ahol naponta kellett szembesülnie a hozzá hasonló, szörnyű betegségtől eltorzult arcú betegekkel. Lám, a huszonegyedik században is van gyógyíthatatlan betegség, aminek az igazi ellenszerét a mai napig nem találták meg! Számodra most aligha vigasz, de tudnod kell, akik felelősek a mamád betegségéért és haláláért, valamennyien keményen megbűnhődnek. A vétkesek ügyében a napokban hirdettek példamutató ítéletet. És, bár semmi nem adja vissza az édesanyádat, a fájdalommal sem igazán enyhít annak a tudata, hogy meglakolnak, egy biztos: a cég tekintélyes kárpótlást fog fizetni az anyád örökösének, azaz, neked! Úgy halt meg édesanyád, hogy ezt még tiszta elmével megérhette, hála Svenson nyomozónak és hűséges segítőtársának az alapos és kitartó munkájukért. Igen, Gregnek komoly érdemei vannak abban, hogy sikerült felgöngyölíteni azt az egész piszkos ügyet, és hogy az intézetben kutatómunkával foglalkozó emberek már teljes biztonságban dogozhatnak, nem kell tartaniuk többé a fertőzést okozó balesetektől. Édesanyád most azt várja tőled, hogy teljesítsd élete nagy álmát, szerezz diplomát. És tudd: ott fog állni melletted egész idő alatt, s te érezni fogod a jelenlétét. Sikerülni fog! Fel a fejjel, Roger Winnings, bizonyíts anyádnak! És mindazoknak, akiknek fontos vagy.

– Már nincs senki, akinek én fontos lennék...

Anne hosszan nézett a fiúra, aztán szomorkás hangon, halkán válaszolta:

– Ugye ezt te sem hiszed komolyan?! Mert, ha igen, akkor nagy csalódást okozol néhányunknak. Legfőképpen nekem... Szedd össze magad és indulj a könyvtárba, nemsokára elkezdődik a megmérettetésed. Én megvárom Greget, elment valaki elé az állomásra. Aztán majd együtt szorítunk érted! Látod, azok a rabtársaid, akiknek megengedték, mind itt vannak.

Amikor a fiú belépett a könyvtárba, alig ismert rá a máskor mereven hivatalos, szürkés helyiségre. Pedig a rácsok mögött töltött utóbbi évek napjainak nagy részét gyakorlatilag itt élte le. A teremben eddig soha nem látott színes virágok a börtön dísztelen, komor falaival meglepő ellentétet képezve barátságossá, mondhatni otthonossá varázsolták a környezetet.

Anne – gondolta Roger hálásan –, ez a te műved! Annyira más volt minden, hogy szkeptikus hangulatából kikölkkenve bizakodás, remény költözött

a lelkébe. Csak akkor komorodott el újra, amikor a bordó bársonyterítővel letakart terjedelmes asztal mögött meglátta a vizsgabiztosok számára felsorakoztatott hét üres széket. Te jó ég, hányan lesznek itt, kik jönnek vizsgáztatni, hiszen mindössze három emberről tudok. A gyomra összerándult attól a hirtelen jött fenyegető gondolattól, amelyet a ránehezedő félelem váltott ki belőle. Talán, nem is a diplomamunkájáról lesz szó, lehet, hogy most ül össze egy rögtönítélő bíróság, hogy kimondja a sohakinemiszabadulásáról szóló ítéletet. Igaz, ez a szépen feldíszített terem mintha nem ezt sugallná. De hát ki tudja... Elnehezült lábain alig tudott odabotorkálni a terem közepén árválgató magányos asztalkához, hogy leüljön arra az egyetlen székre, amit az ő számára készítették oda. Jöjjön, aminek jönnie kell!

Az ablak rácsain túl a nap felé nyújtózkodó, lassan zöldbe boruló fák ágait szelíd szél hintáztatta. A szellőmozgatta zsenge, bársonyos levelek puhán, hang nélkül megérintették az ablaküveget, és a félig lecsukott szemmel üldögélő fiú úgy érezte, mintha árnyékkéz simogatna végig az arcán. Roger lelkét valami megmagyarázhatatlan békesség, nyugalom kerítette hatalmába. Elmúlt belőle minden szorongás: velem vagy, anya, érzem. Úgy, ahogy megígérted. Nem lesz baj, már tudom!

– Roger Winnings, köszöntse a vizsgabiztos urakat, kérem, álljon fel! – hangzott a felszólítás.

A fiú felállt és tisztelettel meghajolt a bevonuló bizottság előtt, miközben álmélkodva ismerte fel bennük az eddig csak újságokban látott közjogi méltóságokat: az igazságügyi minisztert, a Legfelsőbb Bíróság elnökét, az állami főügyészt, és a jogtudományi kar dékánját. Ő személyesen azt a két tanárt ismerte, akiknek egyike a mentora volt tanulmányainak kezdete óta, a másik pedig a konzulense a diplomatéma megválasztásánál. Velük többször is találkozott.

A hetedik szék a börtönigazgató számára volt fenntartva. Az igazgató nem ült le azonnal, állva köszöntötte az állam jeles tisztségviselőit, megköszönte, hogy jelenlétükkel megtisztelték ezt az egyedülálló, eddig páratlannak minősülő eseményt, amelyre a börtön fennállása óta még soha nem volt példa. Sajnálattal megjegyezte: az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a jogtudományi szakra jelentkező három „diák” közül egyedül Roger Winnings tartott ki tanulmányai végéig, s jutott el diplomamunkájának megvédéséig. Az itt jelenlévő urak köztiszteletben álló, kiváló személyiségek, valamennyien a jogtudomány doktorai. A most megvédésre váró diplomamunkával kapcsolatos szakmai hozzászólásuk, véleményezésük a jövőben bizonyára komoly haszná-

ra lesz a tudását bizonyítani kívánó Winningsnek. Kérte a tisztelt bizottságot, éljenek a lehetőséggel, szóljanak hozzá a dolgozathoz, tegyenek fel az elkészült munkával kapcsolatos kérdéseket, értékeljék a fiatalember képességét.

A fiú másfél órán keresztül beszélt. Szépen, nyugodtan és szabatosan fejezte ki magát. Látszott rajta, hogy kitűnően kiismeri magát a jog útvesztőiben. A témával kapcsolatos minden állítását odaillő paragrafusokat alkalmazva, különböző aspektusokból megközelítve támasztotta alá. Határozottan és kiegyensúlyozottan beszélt. Tudása olyan megalapozott volt, hogy a jelenlévők-ből őszinte elismerést váltott ki. Rövid, pontos, megcáfolhatatlan válaszokat adott a közbevetett kérdésekre, nyoma sem volt benne a vizsgaláznak.

– A tisztelt bizottsági tagok közül van-e még valakinek kérdése? – kérdezte a jogtudományi kar dékánja mint a vizsgabizottság elnöke. – Én bevallom, ilyen kitűnően megírt diplomamunkával nagyon régen nem találkoztam. Gratulálok! Amíg a vizsgabiztosok megbeszélése tart, addig tíz perc szünetet rendelék el, majd azt követően kihirdetjük az eredményt.

Kilépve a könyvtárból, Rogert közrefogták a rabtársai. Nagyon büszkék voltak rá, valamennyien igyekeztek kezet rázni vele. A jelenlévő barátai alig várták, hogy megölelhessék. Anne szeme csillagként ragyogott.

– Ugye mondtam, megmondtam – ismételte boldogan.

Greg egyik kezével a fiú vállát veregette, a másik karjával egy kedves arcú, szép szőke lánynak fogta át a derekát.

– Roger barátom, eljött az ideje, hogy teljesítem az ígéretemet! Tudod, ami a meglepetésemet illeti. Nos, ismerkedjetek meg: ő Brigitte, a menyasszonyom!

– A... a menyasszonyod? De hiszen soha nem beszéltél róla...

– Hát, haver, nem tudhattam, hogy Svenson nyomozónak nem lesz-e ellenvetése, ha én meg a lánya...

– Örülök, szívből örülök – nyögte ki Roger – és gratulálok nektek!

Aztán, Anne-hez fordulva, alig halhatóan motyogta:

– Én mindig azt hittem, hogy ti ketten... Szóval, hogy te meg Greg...

– Ó, Istenem, Roger Winnings, hogy te milyen vak vagy! Hiszen az első perctől kezdve téged szerettelek!

Galeon mosolyogva lépett oda hozzájuk. Megfogta a fiú vállát.

– Roger, fiam, vége a szünetnek, vissza kell mennünk a terembe.

Elsőként a Legfelsőbb Bíróság elnöke kért szót. Úgy fogalmazott, hogy a maga részéről csak gratulálni tud a fiúnak a tanulásban elért eredményéhez és emberi magatartásához. Itt és most szeretne neki külön köszönetet mondani

azért, hogy megmentette egyetlen fia életét. Hiszen csak az ő lélekjelenlétének köszönhető, hogy életben maradt.

Az őt követő állami főügyész arról tájékoztatta a fiút, hogy az ellene felhozott valamennyi bűnvád annyira jelentéktelen, valójában koholt és megalapozatlan volt, s ez feljogosította az Igazságügyi Minisztériumot, hogy a priuszát töröljék, semmisnek nyilvánítsák. Az erről szóló írásos határozatot a vizsgabizottság tagjaként maga az igazságügyi miniszter adta át Rogernek.

A jogtudományi kar dékánja mondott zárszót. Közölte, hogy Winnings a diplomáját itt és most nem kapja meg. Mégpedig azért nem, mert egy hónap múlva lesz a diplomaosztó ünnepség az egyetemen, ahol a jogi kar többi végzős hallgatójával együtt veheti kézhez az okiratot. Akkor, amikor ünnepélyes keretek között mindnyájukat doktorrá fogadják. Különben sem volna méltányos egy cum laude diplomát a börtön falai között átadni! Illő, hogy ez olyan körülmények között történjen meg, amilyenekre emberként is rászolgált, amilyeneket megérdemel. Ezzel a jelenlévő urak mindegyike egyetértett.

A bejelentés nyomán akkora éljenzés tört ki, amelyet a börtönkönyvtár falai addig soha nem visszhangozhattak.

Anne Rogerhez simult.

– Nagyon szeretlek és büszke vagyok rád!

– Én is szeretlek, Anne!

Aztán behunyt szemmel, némán suttozta: anya, ugye te is látod és hallod? Tudom, hogy itt vagy! Köszönöm...

MINDENNAPOK KIS CSODÁI

Juhé, süt a nap! Istenem, ezt alig tudom elhinni! Talán még alszom, és csupán a redőny résein becsordogáló kinti világosságot hiszem napsütésnek. Nem, ez nem lehet, ahhoz túlságosan fényesek az aranyló csíkok a szőnyegen meg a bútorokon...

A nő kipattan az ágyából, és kinyitja a balkon ajtaját: Teremtőm, nem álmodik, tényleg igaz! Itt a május, de verőfényes, napos időben nemigen volt részük az idei áprilisban. Hálóingben, borzasan kilép a kis teraszra, és figyelmesen kémleli az eget: nem csalás, nem ámítás, a nap hétágra süt, az égen sehol egy tenyérnyi felhő. A szelíden meleg levegő selymesen cirógatja mezítelen lábát, a közeli fák ágain teli torokból, önfeledten trilláznak a madarak, és a nő szívét öröm tölti el. Jólesően nyújtózkodva, boldogan fordítja arcát a reggeli napnak: Uram, köszönöm, hogy végre ilyen gyönyörű, ritkaszerű tavaszi nap virradt ránk! Ma nem dolgozom semmit, pihenni fogok! Igenis, rámfér a pihenés!

Észre sem veszi, hogy hangosan beszél. Olyan erőteljesen győzködi magát, mintha valakinek bizonygatni kellene igazát, s foggal-körömmel megvédeni a most született elhatározását. Pedig valójában csak saját magán kíván úrrá lenni. Mindenképpen le akarja győzni a folyton benne motoszkáló vágyat, a tudatalattiját erőteljesen sarkalló, ellenállhatatlan elkötelezettségét a munkája iránt, ami az utóbbi években meghatározza, uralja az életét. Talán, mert későn kezdte, és attól fél, hogy kifut az időből. Tulajdonképpen nincs is joga munkának nevezni ezt a szenvedélyt, inkább a napjait bearanyozó, nem várt ajándéknak, amit az élettől kapott. Írás nélkül már nem tudna élni!

Egyedül van, maga osztja be az idejét, irányítgatja a sorsát, amit, valljuk be, oly sok éve társtalanul nem igazán könnyű. De akár itt van, ebben a kis barátságos lakásban, akár szülőföldjén, a régi otthonában, a számítógép mindig vele van. Együtt ingáznak oda és vissza. Ezt hozta a sors, így alakult... Most hátat fordít az íróasztalának, hogy ne lássa a jegyzeteit, sem a sötét szemrehányással rámeredő laptopját. Kiszalad a fürdőszobába, gyorsan lezuhanyozik, sietősen reggelizik, felhajtja a közben frissen lefőtt kávé, mialatt félszemmel az órát lesi: el kell érnie a most induló buszt! Az ablakon kipillantva látja a ragyogó kék eget, minden rendben, nem változik az időjárás, ma igenis strandolni fog! Vagyis hát majdnem, valami ilyesmi... Valójában a közeli kisváros termálfürdőjébe készül, mert nagyon jól tesz az izületeinek az ottani gyógyvíz. A fedett csarnokban még a hűvös és esős időben is jólesően meleg a víz.

A pezsgőfürdőt sem szokta kihagyni, ahol végigdögönyözteti gerincét a víz-masszázs kíméletlen korbácsával, a zárt uszoda kristálytiszta vízében pedig kedvére úszkálhat. Ám ma végre kimehet a kinti medencéhez is, hogy sütkérezzen a napon! Nagyon régen vágyik erre a kiruccanásra, csak hogy a lehetetlen időjárás, no meg „halaszthatatlan munkája” nem hagyta. Ez a gyógyfürdő csendes, barátságos és nem igazán felkapott hely, főleg így, a hétköznapokon. Általában remek lehetőséget kínál a kikapcsolódásra. Nos, reméli, ma sem lesz másként, kellemes nap vár rá.

Így ni, a fürdőzéshez elengedhetetlen dolgokat beraktam a táskába, van olvasnivaló is, indulhatok. Ajaj, mégpedig nagyon gyorsan! Jól eltébláboltam az időt, pedig az autóbusz nem vár meg, na, futás! Phú, ügyes vagyok, még maradt három percem az indulásig. Vagy mégsem, nini, már jön is! Nem, mégsem az... Ez egy másik járat, ami a jól ismert diákvárosból jön, csak kicsit késik. Szép fiatal lány száll le a buszról. Tömött utazótáskáját lába mellé teszi, és aggódva fordul az asszonyhoz:

– Elnézést, véletlenül nem látta, az X. városba közlekedő autóbusz nem ment még el?

A nő nemet int:

– Én is azt várom.

A lány boldogan felsóhajt:

– Hál’ Istennek, hogy nem késtem le a csatlakozást, különben várhatnék a következőre egy kerek órát!

Az asszony rápillant a jókora táskára, és mosolyogva mondja:

– Diák vagy, ugye, jól látom?

– Igen, vagyis hát, inkább már csak voltam...

– Hol tanultál?

A kérdezett megmondja. Az asszony bólogat, és szeme előtt megjelenik a jó hírű, nagy múltú főiskola múlt század elején emelt impozáns épülete. Aztán csodálkozva hozzáteszi:

– De hiszen hétköznap van, tart a tanév, és a vizsgaidőszak sem kezdődött el! Még ott kellene lenned, vagy nem?

– Már végzős vagyok, a diplomamunkámat írom. Csak a könyvtár használatára járok be a főiskolára. Ilyenkor a kollégiumból hazaviszek egy-egy táskát holmit, lassan ki kell onnan költözködnöm. Itt van a mi buszunk!

Párhuzamos székekre ülnek le, csak a széksorok közötti keskeny út választja el őket egymástól. Az asszony félig lezárt pillái alól el-elmosolyodva figyel a kora reggeli ragyogásban fürdőző, harsogó zölden nyújtózó mező-

ket, a virágba borult akácfákat, az apró ligeteket. Ebben az áldott napfényben most a faluvégi kis temetők sem tűnnek gyászosnak, szomorkásnak, ahogy ez a sírkertek esetében elfogadott. A kitárt karú, aranyló glóriát viselő kereszték örök békességet, megbocsátást hirdetve néznek le a sírokra, megáldva az ott pihenő eltávozottakat, meg azt a kis hajlott hátú öregasszonyt, aki a sövényen belül serénykedik az egyik sír mellett.

Az üde fénysugarakban még az úton tatógó kisebb-nagyobb kátyúk sem látszanak olyan csúf lyukaknak, mint amikor az eget sötét, nehéz felhők takarják, és szakad az eső. Bár az itteni alig-gödörös aszfaltot nemigen lehet összehasonlítani a határ túloldalán lévő úttalan utakkal. Mert azokból volt része, méghozzá nem is régen. Két héten keresztül járta szülőföldje csapnivaló útjait az érte küldött, jobb sorsra érdemes autókban ülve. Miközben megállás nélkül zuhogott az eső, s az imbolyogva döcögő autók az egymásba folyó, sárral-vízzel teli kátyúkkal birkózva majd' kirázták a lelkét. Minden esetben azt hitte, rosszabb út már nem jöhet. Pedig dehogynem! Te jó ég! Ezután jött csak a java! El sem tudja hinni, hogy ez csak egy hete történt! Mégpedig napra pontosan...

Ebben az áldott, szikrázóan napfényes időben könnyű elfelejteni, sőt, elhinni is alig lehet, hogy az időjárás milyen szörnyűséges tud lenni – tűnődik magában. Viszont az egymástól különböző, mindig másmilyen, ám egytől-egyig kedves és feledhetetlen találkozók emlékét örökre megőrzi. A tankcsapdákkal teli, mély gödrökkel szabdalt járhatatlan országút, no meg a hosszan tartó, csúf időjárás ellenére is! Mondogatta is tréfálkozva a sofőröknek, hogy anyagilag jövedelmezőbb lenne számukra, és jobban járnának, ha ezeken az Isten háta mögötti utakon nem öt szállítgatnák, hanem a szülés előtt álló, terhes kismamákat fuvaroznák. Elég volna csak egyszer végigzötyögtetni őket ezeken az utaknak csúfolt harcászati terepeken, minden anya játszi könnyedséggel, komplikációmentesen hozná világra a kisbabáját.

Az elázástól az esernyő sem óvta meg, amíg kilépett az autóból és beszaladt az épületbe. Pedig a pilóták igyekeztek az iskolák vagy a könyvtárak bejáratának közvetlen közelében megállni. Mindegy. Mindenért kárpótolta a sok szeretet és figyelem, amit a rá váró felnőttektől, gyermekektől kapott. A kicsi alsósoktól meg a nagyobb diákoktól, akik türelmesen kivárták, hogy megérkezzen hozzájuk a meghívott vendég. Az író. Ezen mindig mosolyognia kell, mert ennyi év után is nehéz elhinni, megszokni, hogy így szólítják. Látja maga előtt az ünneplőbe öltözött gyerekeket, hallja hangjukat, ahogy a verseit szavalják. Úr Isten, mikor írta ő azt a sok gyerekverset?! Né-

melyiket úgy hallgatta, mintha teljesen ismeretlen lett volna a számára, csak amikor a tanárnő megmutatta, hogy melyik kötetében van, akkor ismert rá kicsit szégyenkezve a saját versére. Rácsodálkozva gondolta: jé, nem is olyan rosszak, és így, a gyerekektől visszahallva még szépek is! Megzenésítve meg különösen! Az az olvasótalálkozó jut eszébe, amit egykori kolléganője, Erika rendezett a tiszteletére nagyon rutinosan és színvonalasan. Jókedvűen ült be az autóba, mert aznap nem esett. Az egyik, szülővárosához közeli, határ menti kisközségben vártak rá az iskolások, s ott hallotta először elénekelve a Credo zenekar vezetője által megzenésített anyák napi versét. Bizony, könny szökött a szemébe, ahogy hallgatta... Jaj, csak hangosan fel ne kacagjon egy másik emlék hatására! Maga előtt látja azt a lelkesen szavaló kisfiút – ez nem ott, hanem másutt történt, de hogy pontosan melyik településen, azt már nem tudná megmondani, olyan sűrűn követték egymást az események –, aki, szegénykém, elakadt a versben. És hát a legilletékesebbre, őrá nézett, hogy segítsen. Szívesen segített volna, hogyha tudja! Mert bizony a verseiből mindössze hármat vagy négyet tud könyv nélkül, azokat is csak azért, mert a gyerekekkel közösen el lehet és többnyire el is szokta játszani. Igen, író-olvasó találkozó ide vagy oda, a gyerekek elsősorban játszani szeretnek! Ami csak a hasznukra válik. Tapasztalatból tudja, sőt, állítja, hogy az együtt mondott játékos, vidám versikékkel meg lehet nyerni a kicsiket az olvasásnak! Bizony, egykor sok tréfás felelgetős, mondókás, találós kérdéses, játékos foglalkozást tartott a gyerekeknek a könyvtárban, így szeretettve meg velük a könyveket, az olvasást. Hiába, én gyermekkönyvtáros maradok életem végéig, annak ellenére, hogy közben író lett belőlem. Pontosabban, író nő...

Egy kárpátaljai távoli és nagyon kicsi magyar falucska jut az eszébe, ami annyira messze van a szülővárosától, hogy az odaúton azt hitte, a térképről már rég leléptek. Aznap, késő délután, amikor hazaért, megkérdezte tőle a család: no, és milyen arra az út? Nincs út, válaszolta akkor tömören. Cseppeket sem nagyított, igazat mondott.

Az a nap volt talán az április legpocsekább napja. Kora délelőtt kezdődött az első találkozó az egykori Ugocsa vármegye járási központjában, a szép, patinás, vidéki városkában. A városi könyvtár olvasótermébe pótszékeket kellett beállítani, annyi gyermek és tanár jött el. Amint befejezte, azonnal továbbindultak a gyerekek szíves marasztalásának ellenére, oda, a messzi kis határszéli faluba, amelynek addig a nevét sem hallotta, de ahol őt nagyon várták. A rémes esőnek és a hihetetlen rossz utaknak köszönhetően bő háromnegyed órát késett.

– Azt hiszem, kár menni, nem valószínű, hogy ennyit vártak volna ránk a gyerekek, már hazamehettek – fordult a vezetőhöz, aki addig egyetlen szó nélkül csak az utat figyelte, hogy lehetőleg, tengelytörés nélkül érjenek el a faluba.

Azok ugyan nem! – felelte a férfi. Várnának magára bármeddig, hiszen már két hete készülnek arra, hogy eljön hozzájuk. Nagyon jólesett a válasz, ám meglátva a türelmesen várakozó polgármestert, a tanárokat és a szülőket, de leginkább a gyerekeket, s tapasztalva a belőlük áradó el nem titkolt örömet, még inkább meghatódott.

– Megjöttünk végre, itt az iskola, mellette van a templomunk, ez meg a könyvtár – sorolta megkönnyebbülten a gépkocsi pilótája, s egyenesen egy kicsi épület elé kanyarodott. Hála Istennek, baj nélkül ideértünk.

Itt van a szülőföldemen megmaradt magyarságnak egyik tenyérnyi kis végvára – futott át az asszonyon a gondolat, amíg beszaladt a könyvtárba. Egy kerek óra múlva ért véget a találkozó. A gyerekek szépen elmondták az előre betanult verseit, utána ő vette át a szót. Először az új könyveiből olvasott fel nekik hol vidám, hol komolyabb írásokat. Majd jött az önfeledt játék: a kisiskolások a felnőttekkel együtt nagy nevetés közepette élvezték a felelgetős, tréfás verseket. Pihentetőként meghallgattak egy mesét és megfejtettek jó néhány rímes találós kérdést. Mindezek után úgy érezte, eljött az ideje, hogy befejezze a találkozót. Ám a hallgatóság nem így gondolta. Nem unjátok még, nem fáradtatok el? Nem, nem, tessék még maradni! Maradnék én, de már alig van hangom! Kérdezzetek inkább valami olyat, ami velem kapcsolatos, pontosabban az írással, s én röviden válaszolok nektek. Borítékolni tudta volna az első kérdést, ami minden egyes helyen elhangzott eddig. Természetesen itt is: hány éves az író? Jóízűen nevetve felelte nekik azt, amit szokott: hát, ha már ilyen kíváncsiak vagytok, csak nektek elárulom, de el ne mondjátok senkinek! Megígéritek? Meg, meg, jött kórusban a válasz. Nos, akkor figyeljete: az a helyzet, hogy kereken egy évvel vagyok idősebb, mint tavaly voltam. No, de mennyi volt tavaly? – jött a szokásos kíváncsi kérdés. Hát, eggyel több, mint tavalyelőtt! Még akkor is a fülében visszhangzott vidám, felszabadult nevetésük, amikor kikísérték az autóhoz. Az eső változatlanul szakadt, és ő csodálkozva nézte az utca túloldalán állodogáló, záporral mit sem törődő, főleg idősebb emberekből összeverődött kisebb csoportot. Elköszönt a tanároktól, végül a könyvtárosnőt ölelte meg, de mielőtt beült volna a kocsiba, még megkérdezte tőle:

– Temetés lesz? – és szemével odaintett a sötétruhás csapat felé.

– Nem – ingatta a fejét a nő. – Az írónőt akarták látni, azért várakoznak itt.

Ekkor az emberek közül kivált egy idős asszony, és hozzá lépve megszólította:

– Az én kis dédunokám is elszavalta az író egyik versét, Isten áldja meg magát, amiért eljött ide mihozzánk! Tudja, itt még az életben nem járt író... Megölelhetem?

Soha még olyan felemelő érzésben nem volt része, mint akkor és ott. A szeretet fénye tette széppé a hazafelé vezető utat, ami, érdekes módon, a víz meg az egyre mélyülő gödrök ellenére sem volt már se csúnya, se rázós. A monoton egyhangúsággal szakadó zápor nem bosszantotta, sőt, élvezettel hallgatta. Fülében örömodának tűnt az eső kedveskedő, szeretetről szóló susstorgása, meg az autó tetején kopogó cseppek ritmikus dobolása. Mintha még most is hallaná... vagy ez mégsem az...

– Bocsánat, úgy látom felébredtettem! Jaj, biztosan el tetszett szunyókálni, én meg csak beszélek, elnézést!

A nő rámosolyog: nem alszom, csak elgondolkoztam, s magában hozzáteszi: nyilván a lány halk, kedves, többször is elismételt szavai emlékeztettek esődobolásra.

– Figyelek, mit kérdeztél? Ja, hogy hová utazom. A termálfürdőbe, ide a városba. Most ő kérdez:

– Említetted, hogy a diplomamunkádat írod, miből is?

– Irodalomból. Gyermekirodalomból.

– Ó, az nagyon szép! Kit választottál az ismert írók közül, jelenkorit, régebbit, kiről írsz? Lázár Ervin, Weöres Sándor, Zelk Zoltán?

– Nem, egy határon túli magyar gyermekíróra esett a választásom. A tan-székvezető professzor úr is helyeselte, sőt, támogatta a döntésemet.

– Akkor az csak Kányádi Sándor lehet – találgatja az asszony.

– Nem, nem, én egy kárpátaljai gyermekíróról, az ő munkásságáról írok.

– Hát, ott nem vagy a választék! Megmondanád a nevét?

Míg várja a választ, magában azt gondolja: Bori lesz, biztosan Szalai Borbála!

– Szívesen megmondom, de úgysem tetszik megjegyezni, furcsa, nehéz neve van.

– Nos, egy próbát talán mégér – biztatja a nő magában nevetve.

A lány kimondja az asszony nevét, aki hangosan felkacag:

– Mi tagadás, valóban nem mindennapi a név! De tudja a csuda, valahogy megszoktam, idestova már ötven éve viselem...

A lány értetlenül, elkerekedett szemmel hallgatja, aztán váratlanul felkiált, olyan hangosan, hogy a körülöttük ülő utasok mind rájuk néznek:

– Csak nem az írónőnek tetszik lenni?!

– Tetszik vagy nem tetszik, úgy tűnik, az vagyok – bólogat a másik.

– Ilyen nincs! Uram Isten, ez nem lehet igaz!

Az asszonynak mosolygós a hangja.

– Pedig így van, én már csak tudom!

A lány szép arca kipirul.

– Tessék nekem valami olyat mondani, ami nincs benne a tankönyvben, amit más nem tudhat. Ugye, megkérhetem rá? Amit egyedül csak én írhatok bele a diplomamunkámba. Kérem szépen!

– Szívesen, csak kérdezz!

– Jaj, nagyon köszönöm, de örülök, itt van valahol a noteszem, máris feljegyzem. Nohát, ilyen csodát!

Már a városka autóbusz-állomásának a közelében járnak, amikor a lány kifogy a kérdéseiből. Kérőn néz az asszonyra.

– Tessék szíves lenni... kaphatnék egy autogrammot?

– Kinek írjam? – kérdi az asszony.

– XYZ-nek – válaszolja a lány még mindig csodálkozó, hitetlenkedő tekintettel. – Nekem sajnos most itt le kell szállnom, innen indul a buszom haza... Mindent nagyon köszönök! Megölelhetem az írónőt?

A főtér felé kanyarodó járműben ülve a nő visszatekint a lányra, aki még mindig ugyanott áll, és karját felemelve tétován int a busszal tovább utazó asszony után. Aki a szívében nagy-nagy békességgel éppen most vési be emlékezetébe a mindennapok apró örömei mellé ezt a mait, ezt a feledhetetlen kis csodát.

A TÖRTÉNET VÉGE

Így érezheti magát a magzat az anyaméhben – gondolom elégedetten a simogató meleg termálvizes medence vizében ringatózva, miközben szemem a lustán úszkáló, fodros báránnyelűket kíséri a fölém boruló ragyogó májusi égen. Jó ez a csend, nem csapkodják gyerekek a vizet, és – mi tagadás! – azt sem bánom, hogy ebben a reggeli órában nem látok magam mellett egyetlen ismerőst sem. Behunyom a szemem, és a partra vezető vaslétrába kapaszkodva lebegek a víz tetején, hagyom, hogy boldog legyek.

– Bocsánat, szeretnék kimenni a vízből, megengedi?

Kedves arcú, mosolygós asszony kérdezi ezt tőlem orosz nyelven.

– Elnézést, hogyne!

– Most megzavartam...

– Semmi baj...

Elúszok onnan, a medence falánál megállok, és igyekszem visszatalálni a lassan távolodó boldogságérzéshez, ami tovatűnt, és már nem tudom utolérni. Az asszony, aki időközben ismét belecsobban a vízbe, hozzám úszik, és magyarázkodva mondja:

– A férjemnek intettem, jeleztem, hogy már túl vagyok a masszázson. Ő kinn ül az autóban a bejáratnál, várja az unokahúgomat meg a férjét, akik most érkeztek a vonattal, és jönnek utánunk a fürdőbe.

Szórakozott udvariassággal hallgatom az ismeretlen asszonyt, nem igazán érdekel, kikről vagy miről beszél.

– Mi lassan egy hete itt vagyunk – folytatja barátkozva –, magát minden nap itt látom, ugye, milyen jót tesz a fájó ízületeknek a gyógyvíz?

Bólintok.

– Már tegnap is gondoltam rá, hogy megszólítom, de nem egyedül volt, így nem akartam zavarni. Tudja, szeretnék valamit elmesélni magának.

– Valóban? Nekem? Hát ez érdekes – pillantok rá csodálkozva.

– Marikától, az ügyeletes nővérkétől hallottam, hogy maga író. Kérem, hallgasson meg, talán érdekelni fogja a történet.

A váratlanul feltámadó, szilaj kedvvel száguldó kora nyári szél tarajosra borzolja a víz hátát, belekap az asszony parton hagyott, virágmintás, puha fürdőlepedőjébe, szárnyaira kapva lebegteti, odébb repíti.

– Jaj – kapkod a nő rémülten a törölköző után. – Ez az egyetlen darab, ami emlékeztet az én kedves, régi, szép otthonomra, ezt tudtam elhozni onnan...Tudja, mi Pripjatyban laktunk... A csernobili katasztrófát követően

négy órán belül kellett elhagyni a lakást, és csak a legszükségesebb tárgyakat vihettük magunkkal. Alig valamit. Ha akkor nem vendégeskedik nálunk Zina, az unokahúgom – ő az, akit most ide várok – én magam hirtelenjében nem igazán tudtam volna összekapkodni bármit is. A rémülettől lebé-nultam, csak a fiaimra gondoltam, őket akartam kimenekíteni a veszélyes zónából. Mindenünk odamaradt: ruhák, bútor, konyhai felszerelés, a hűtő, tele élelemmel, a varrógép, de még a kötőtűkön is rajtamaradt a férjem félig befejezett pulóvere, amit éppen akkor kötöttem. Talán az irataink is mind ottmaradtak volna, ha nincs Zina. Az ott élők közül mi voltunk leginkább tisztában a ránk leselkedő láthatatlan rém összes borzalmával, a sugárhalál szörnyűségével. Tudja, az én férjem volt az atomerőmű egyik főmérnöke, aki atomfizikusként az erőmű tervezésében is részt vett, és már a tervezőasztalon sok mindent helytelenített. Ó, Uram, amit mi ott és akkor átéltünk, arról nem írtak az újságok soha egyetlen szót sem! Még most is nehéz beszélni róla, szavakba önteni a történeteket.

– Mégis ezt kívánja elmesélni nekem? – kérdeztem kedvetlenül. – Bevallom, erről a témáról nem szívesen írnék. Nagyon sok tragédia fűződik ahhoz az évekkel ezelőtti rémes eseményhez, már így is túl nagy az irodalma...

– Nem, nem, dehogyan is – válaszolja az asszony, majd zavartan folytatja:

– Látja, milyen szétszórt vagyok, még be sem mutatkoztam. Szóljék Galina Ivanovnáknak.

Rám mosolyog, és csak most veszem észre, hogy milyen gyönyörű, mélykék szempár ragyog rám a szlávosan széles, ezüstösen őszülő hajjal keretezett sima arcából. Rá is csodálkozom egy pillanatra, miközben ő szavakat keresgélve magyaráz:

– Én Zináról szeretnék mesélni magának, a kedvenc unokahúgomról, vagyis az életéről, aztán, ha maga is érdekesnek tartja, hát írja meg.

– No, de egyáltalán honnan veszi, hogy én...

– Egy itt dolgozó nővérkétől hallottam, Marikától. Már három éve ismerem. Amikor először érkeztünk ide a városukba, hogy gyógyítsuk beteg izületeinket, nála kaptunk szállást. Bevallom, én addig magyarokkal soha seholy nem találkoztam. Maguk egészen más emberek, másként élnek, mint mi, mások a szokásaik, a mentalitásuk, és kulturáltabbak. Marika is nagyon intelligens. Sokat beszélgettünk, szabad idejében ő is szeret olvasni, akárcsak én. Tavaly nyáron többször láttam a kezében egy folyóiratot, és én megfigyeltem, hogy olvasás közben többször is visszalapoz, s újra beleolvass egy írásba, amit már előtte elolvasott. Kérdeztem, mi érdekeset talált, ami

ennyire felkeltette a figyelmét? Azt válaszolta, kár, hogy nem tudok magyarul, érdemes volna elolvasnom ezt az elbeszélést, meg a többit is attól a szerzőtől. Aztán hozzáfűzte: különben az íróő gyakran jár ide a gyógyfürdőbe, nyáron reggelente majd' minden nap itt van, nagyon szeret úszni. Talán ezért is érdekesek a számára annyira az írásai. Meg aztán a történetei nem kitaláltak, ő csak valóban megtörtént eseményeket ír meg, olyasmit, amit hall vagy lát, ami felkelti a figyelmét. Aztán átdolgozva, átgyúrva tálalja, hogy senki ne ismerjen rá a szereplőkre, s az olvasók számára érdekesítő és könnyen fogyasztható legyen, ám a leírt cselekmény mégis az eredetivel egyező töltettel bírjon, fenntartva magának az írói fikció jogát. Ezt ő maga mesélte el a nővérkének.

Az idén nem Mária nővérnél lakunk, hanem a szállodában. Zináékkal együtt már nem férünk volna el nála, ezért döntöttünk a hotel mellett. Egyik reggel korán érkeztem a masszázusra, éppen Marika volt az ügyeletes. Olyankor még kevés a látogató, volt időnk váltani pár szót a kezelés előtt, miközben ő ráérősen lapozgatta az általam már említett kedvenc folyóiratát. Ahogy megláttam kezében a lapot, azonnal eszembe jutott a régebbi beszélgetésünk, s én Zinára gondolva rákérdeztem, most nincsen-e itt véletlenül az íróő, akiről beszélt. Ő kikísért a medencéhez, és megmutatta magát. Így történt. Meghallgat?

– Meg, persze, meséljen – mondtam megadóan.

– Nos, azzal kezdem, hogy a mi családunk egy Perm melletti kis falucskából való. Ott születtem, ott élnek a szüleim, rokonaim, számos unokatestvérem, szóval az egész család. Permben végeztem a főiskolát, a férjemmel is ott ismerkedtem meg. Aztán, amikor összeházasodtunk, őt kiküldték dolgozni a Távol-Keletre, én meg utána mentem. Magadánban – talán hallotta már a nevét ennek a hatalmas kikötővárosnak – kaptunk lakást, így ottmaradtunk. Én nagyon egyedül éreztem ott magam, nem ismertem senkit, a férjem gyakran volt kiküldetésben. Sokszor napokig magányosan üldögéltem otthon a négy fal között. Akkor voltam várandós a nagyobbik fiammal. Nagyon hiányoztak az otthoniak, főleg kedvenc unokahúgocskám, Zina, aki ugyan fiatalabb volt nálam, mégis a legjobb barátnők voltunk kislány korunktól kezdve.

Egy napon csengettek, és ahogy ajtót nyitottam, Zina állt a küszöbön. El sem tudom mondani, mekkora volt az örömöm! Otthon nem talált megfelelő munkát, így eljött utánunk szerencsét próbálni. Ápolónő volt, azonnal alkalmazták a közelünkben lévő kórházban, a szomszédos háztömbben pedig ép-

pen volt egy kiadó lakás. Itt fog lakni a közelünkben, újságolta boldogan. Én szinte repestem a boldogságtól, hogy vége lesz az egyedüllétemnek, naponta együtt lehetünk. Csak Zina búslakodott, nagyon hiányzott neki az ikertestvére, Dina. Ezt meg tudtam érteni, hiszen addig mindig együtt voltak.

Egyiptetűjű ikrek, teljesen egyformák, egyik kiköpött mása a másiknak, csak a természetük, az bizony közel sem egyforma! Talán én éppen ezért vonzódtam mindig is jobban Zinocskához. Zina szerény, jó magaviseletű, okos lány volt, célratörő és nagyon határozott. Dina szintén ápolónő lett. Ő sem volt buta, nem ám, de erkölcsi szempontból nagyon különbözött a nővérétől. Jóindulatú, segítőkész lány volt, ám könnyelmű és végtelenül kacér teremtés. Amúgy ritka szép, rendkívül csinos lányok voltak, csak úgy ragadtak rájuk a fiúk. Féltette is őket az anyjuk, jaj, de mennyire! Főleg, ha nem együtt voltak. Mert Dina – a kicsi, aki öt perccel volt fiatalabb a nővérénél – addig volt biztonságban, amíg Zina ott volt a közelében, ő kordában tudta tartani a húgát. Mivel abban az időben az apjuk ágyhoz kötött nagybeteg volt, egyiküknek otthon kellett maradnia, hogy segítsen anyjának az ápolásban. A mama pedig úgy találta jónak, ha Dina lesz, aki otthon marad vele.

Úgy kéthónapos volt a fiam, amikor Zina, szép arcán titokzatos mosollyal, elárulta nekem, hogy szerelmes lett, megtalálta az igazit, a nagy Őt. Szergejnek hívják a fiút – mesélte szemérmesen –, aki egy hatalmas tengerjáró hajó főgépésze. Ez a távoli óceánokat járó kereskedelmi hajó éppen felújítás alatt áll, jó ideje itt időzik a dokkban. A fiú valami kisebb baleset miatt került be a kórházba, ott ismerkedtek meg. Soha olyan sugárzóan szépnek és boldognak nem láttam a lányt, mint amilyen abban az időben volt. Amikor elhozta hozzánk bemutatni a szerelmét, Szergejben én is egy nagyon jóra való, becsületesen gondolkodó, rendes embert ismertem meg. Magas, izmos fiú volt, és ráadásul fenemód jóképű. Egyik nap Zina azzal jött, hogy Szergej feleségül kérte, és ő igent mondott. Előtte való nap már be is nyújtották a kérelmet az anyakönyvi hivatalba, és mivel a fiú tengerész, nem kell kivárni a hivatalos várakozási időt, egy hét múlva összeadják őket. Kérték, hogy én meg a férjem legyünk a tanúk. Szívből gratuláltunk nekik, s együtt örültünk a fiatalokkal.

Amíg a férjem és Szergej elpoharazgattak a konyhában, Zina nagy titokban, pironkodva bevallotta nekem, hogy tegnap először nála aludt a fiú, szóval együtt töltötték az éjszakát, és ma reggel tőle ment a kikötőbe a hajóra. Szorongva nézett rám, félt, hogy megszidom, de én nevetve válaszoltam neki: tudod, húgocskám, az maga a csoda, hogy ti eddig is kibírtátok. A te helyedben Dina már biztosan rég megtette volna, minden lelkiismeret-fur-

dalás nélkül. Pszt!– tette ujját a lány a szája elé, jaj, csak el ne áruljátok neki, hogy van egy ikertestvérem. Szeretném, ha meglepetés lenne a számára. Remélem, az esküvőnkön itt lesz a húgocskám. Hála istennek a papa már sokkal jobban van. Ez az én bolondos fiúm esküszik rá, hogy még egy hozzám hasonló gyönyörű lány nincs ezen a kerek világon. Hogy egyetlen vagyok és megismételhetetlen! Én meg be akarom bizonyítani neki, hogy ez nem így van. Tudod, mi Dinával sokszor eljátszottuk azt a kis trükköt – eleinte az iskolában, később meg olyan társaságban, ahol még nem ismertek bennünket –, hogy nem egyszerre mutatkoztunk. Sokszor megtörtént, hogy ha én rövid időre magára hagytam a beszélgetőpartneremet, és helyettem Dina ment vissza, vele folytatták a beszélgetést. Persze, volt aztán ámuldozás, amikor megláttak minket együtt, mi pedig mindig nagyon élveztük a helyzetet. Szóval én, még ha nehezemre esett is, egy szót sem szóltam Szergejnek a testvéremről. Ígérjétek meg, hogy ti is hallgattok! Kis híján már így is lebuktam – ragyogtatta rám gyönyörű mosolyát az én repeső húgocskám. Nézd, nemrég csináltattunk fényképet, közvetlenül azelőtt, hogy eljöttem otthonról. Portrét, hogy minden vonásunk tisztán kivehető legyen. Így mindig úgy érezhetjük, hogy a másik felünk velünk van, akkor is, ha nem vagyunk együtt.

Istenem, de szépek vagytok... Mind a ketten! Akár filmszínésznők is lehetnétek – tört ki belőlem az őszinte csodálat. Kapok belőle én is? De nem értem – értetlenkedtem – miért buktatott volna le téged ez a fénykép?

A húgom nevetve fordította meg a fotót, és a hátoldalára mutatott: látod, a szokás hatalma, azonnal ráírtam, hogy Zina, mert volt már rá példa, hogy egy-egy képről mi magunk sem tudtuk utóbb megállapítani, valójában kit ábrázol: engem vagy Dinát. Hiszen a hajviseletünk és a ruháink is mindig tökéletesen egyformák voltak. Nos, hát ezen csodálkozott el Szerjozsa, nem értette, miért van rajta a nevem. Csak azért írtam rá, magyaráztam neki, hogy majd öregem és ráncosan is elhiggyem: valóban én vagyok ezen a képen! Nálam van a film, még utána lehet csináltatni a képből. Szeretnék belőle egyet Dinának adni, ha megjön, s akkor ti is kaptok.

Az esküvő előtt három nappal váratlanul parancs érkezett Vlagyivosztkból, a Kereskedelmi Hajózási Társaság központjából. Mivel az óceánjáró műszakilag már tökéletesen rendben van, azonnal el kell hagyni a kikötőt, hogy Indiában felvegye az árut, amit haladéktalanul Dél-Afrikába kell szállítani. Fokvárosban a hajóról lepakolt szállítmány helyére azok a hatalmas, lepecsételt, ki tudja, mit rejtő konténerek kerülnek majd, amit Kubába kell eljuttatni

a többi szállításra váró áruval együtt, amit még útközben, több ország nagy kikötőjét útba ejtve rakodnak fel a hajóra.

Szergej elkeseredetten sorolta az úticélokat. A hajózási társasággal kötött munkaszerződés értelmében még hátra volt tizenöt hónap, amit neki kötelezően le kellett ledolgoznia. Ellenkező esetben, ha önhatalmúlag és egyoldalúan bontja fel a szerződést, nem kapja meg az őt illető jutalékot, de még a végelszámolás összegének is csak a töredékére számíthat. Ez akkora hatalmas összeget jelentett, amit a szovjet rendszerben a becsületes munkát végző emberek nemigen fizettek máshol. Talán csak egy-két kiemelten különleges profilú munkahelyen.

A fiatalok vérző szívvel, de tiszta aggyal döntöttek az esküvő bizonytalan időre való elnapolása mellett, hiszen a Szergejnek járó pénzből egy jó kocsi meg egy nyaralót is tudnának vásárolni, mondjuk Jaltában vagy bárhol másutt a Fekete-tenger partján. S még a bankban is maradna egy elég tekintélyes összeg. Biztosak az érzelmeikben, hisznek a szerelmükben, tehát ki tudják várni ezt az időt – biztatták egymást. Levelezni fognak, nagyon sokat írnak egymásnak. Igaz, a címzettekhez többnyire egyszerre ér oda valamennyi levél, ugyanis a légi postával érkező küldeményeket egy-egy előre kijelölt tengeri kikötőbe szállítják, aztán kikézbésítik a beérkező hajókra az otthonuktól távol lévő tengerészeknek. Ez visszafelé is éppen így működik, a hajókról a postát ugyanekkor gyűjtik be, és viszik el továbbítás céljából. Szergej behajózását követően Zina gyakran jött hozzánk szomorúan, könnyes szemmel. Csak az vigasztalta, hogy nem sokkal a fiú elutazása után megérkezett ikertestvére, Dina.

A faluról érkezett fiatal lányt elkápráztatta a nyüzsgő, hatalmas kikötőváros. Egész nap róttá az utcákat, ismerkedett a várossal, aztán esténként nevetve számolt be a nővérenek, hogy mennyi fiatal tengerészt hódított meg aznap, hányat csavart az ujjai köré. Már két hónapja lakott Zinával, és reggelként úgy indult el otthonról, hogy meggy munkát keresni. Aztán általában valamelyik kávézóban kötött ki, ahol a mindig vidám matrózok társaságában remekül eltöltötte a napot. Nővére meguntta, hogy a lány felelőtlenül csavargog, ezért ő maga indult el, hogy állást szerezzen neki. Rövid időn belül talált is. Dina a nagyváros egyik távoli kerületének kórházában helyezkedett el, ahová a nővére lakásáról nehéz volt eljutni a mindig más időponthoz kötött ügyeletekre. Ezért úgy látták jónak, ha elköltözik a kórház nővérszállására. De ezután is gyakran találkoztak, és ahányszor elment a testvéréhez, Dina minden esetben beszámolt neki egy új kalandjáról. Zina helytelenítette a húga viselkedését, s ezt többször el is mondta neki. Volt, hogy a jelenlétem-

ben is figyelmeztette: meglátod, Dina, ennek nem lesz jó vége, egyszer majd úgy maradsz...

– Ahogyan te! Igazam van, kedves erkölcsösöz nővérkém?

Zina elsírta magát, a húga meg szégyenkezve, hevesen átölelte: jaj, ne hagudj, nem akartalak megbántani, nagyon szeretlek! Én tudom, hogy a te eseted egészen más. Te tényleg nem vagy *olyan*! Kérlek, ne sírj!

– Nincs semmi baj – mosolygott Zina a könnyei közül –, te tudod, hogy én...

– Hiszen ápolónő vagyok én is, hogy gondoltad, nem veszem észre rajtad a terhesség jeleit? Csak vártam, mikor szólsz róla. Szergej már tudja? Nem? Hát jobb is, mert otthagyná a hajót az óceán közepén, és úszva jönne hozzád vissza! Kár, hogy nem sikerült megismernem a pasidat! No, sebjaj, majd... De te megírod neki, ugye, hogy gyereket vársz ?

– Meg, persze, hiszen ő az apja!

A legközelebbi látogatásakor Dina boldogan mesélte nővérének, hogy öszkeöltözött egy matrózzal. Úgy érzi, ő az igazi. Egyszer elhozza és bemutatja – ígérte meg Zinának.

Amikor újra találkoztak a testvérek, Dina szokatlanul komoly volt: Szása elutazott. Három másik tengerésszel együtt elrepültek egyik távoli földrészkikötőjébe. Egy éppen ott horgonyzó, szovjet zászló alatt futó óceánjárón várják őket. A hajón munkát vállaló matrózok közül háromnak most járt le a szerződése, őket vették fel a helyükre. Ki tudja, mikor jön vissza hozzám! Vagy egyáltalán visszajön-e... Bár a fényképet magával vitte...

– Hoztál magaddal otthonról? Abból, amit egyszerre csináltattunk? Valóban jól sikerült képek! Vagy itt fényképeződtél le?

Dina meghúzta a vállát: arra már nem volt időm! Odaadtam a tiedet, tudod, azt, amit nemrég adtál nekem...

– Te bolond vagy? Hogy tehetnél ilyet? Hiszen azon a fényképen én vagyok!

– No és? Nem mindegy? Honnan tudhatná ő azt? Hiszen teljesen egyformák vagyunk! És én egy szóval sem említettem neki, hogy van egy ikertestvérem...

– De hát rajta van a nevem is, nem vetted észre?

– Ó, igen, a kép hátán, lent a sarokban. Majd legfeljebb azt hiszi, hogy valamelyik barátnőmnek szántam és meggondoltam magamat. Nem érdekes! Ez legyen a legnagyobb gondom...

Galina, arcomat lesve, elhallgatott. Aztán megkérdezte:

– Folytassam? Meg fogja írni?

– Még nem tudom. Bocsásson meg, de nekem ez eddig két lány némi bizonydalommal spékelt, szokványos szerelmi történetének tűnik csupán. Ami minden bizonnyal rendkívül érdekes, sőt, fontos azok számára, akikkel megessett... De őszintén megmondom, amit eddig hallottam, nekem nem mozgatta meg a képzeletemet. Ahhoz, hogy igennel vagy nemmel válaszolhassak, jóval többet kellene tudnom. Ha a további események annyira felkeltik az érdeklődésemet, hogy ez inspiráljon a sztori megírására, akkor lehet róla szó... Talán... De most már eleget áztattuk magunkat, inkább folytassuk a beszélgetést holnap, rendben?

Az asszony csalódottan nézett rám:

– Szóval nem érdekli. Kár...

– Azt hiszem, félreértett! Szívesen hallgatnám tovább, de elég volt a fűdőzésből, úgy érzem, fázom!

– Ó, hát öltözzünk fel, és igyon meg velem egy jó forró kávé a kávézó teraszán. Örülnék neki, ha elfogadná a meghívásomat. Kellemes lesz a napon elüldögelni, amíg megjön a férjem a rokonaimmal. Jó lenne, ha maga is megismerné, és a saját szemével látná a történet főszereplőit. Kérem, tegye meg nekem!

Szergej cseppet sem örült az újonnan érkezett fiatal tengerésznek, a lakótársnak. Megszokta, hogy a maga ura, egyedül van a kajütjében. De két napig kénytelen eltűrni a srác társaságát, amíg a matrózok közös szállásán fel nem szabadul a hely az új fiúknak. Alig várta, hogy leadja a szolgálatot, és végre elolvassa a Zinától jött leveleket. Amíg egyedül van. Reggel, amikor megkapta a postát, a bélyegzők dátuma szerint kronológiai sorrendbe rendezte valamennyit, s most belefogott, hogy egymás után nyugodtan elolvassa a lány írásait. Örült, hogy nem zavarja senki, úgy érezte, Zina itt van vele, még a hangját is hallani vélte. A leveleket lassan, figyelmesen olvasta, egy-egy levelet kétszer, háromszor is átolvasott, miközben szerelmes pillantása többször és sokáig elidőzött a lány fényképén, amit nagy becsben őrzött az ágya fölötti polcon. A leveleid is épp olyan gyönyörűek, mint amilyen te vagy. Tele vannak őszinte érzelemmel, szerelemmel. Ó, bárcsak valóban itt lennél, hogy a karjaimba zárjalak! Szerencsés és boldog vagyok, hogy az élet ilyen tiszta, becsületes lányt adott nekem. Nincs még egy hozzád hasonló ezen a világon!

Szása vagyok – mondta harsogó vidámsággal a belépő hálótárs. Remélem, nem zavarok. Iszunk egyet? Hoztam magammal pár üveg vodkát, és még maradt belőle...

– Én ritkán iszom, és most nem kérek. Rakd le a holmidat a pótágyra.

– Látom, olvasod a leveleket, jó sokat írt a csajod. Én is hagytam otthon egy kis vadmacskát, csuda belevaló csaj... Hogy az a nő mit tud az ágyban! Hogy milyen numerákra képes... Fogadok veled, hogy el sem tudod képzelni! Ápolónő a kis aranyom, nagyon laza, szexis cicababa, és nem játssza meg magát!

Szása az ittas emberek bőbeszédű közlékenységével igyekezett megbarátkozni Szergejjel, nem zavartatta magát, oda sem figyelt a másik elutasító hallgatására.

– Na, nem gondoltad meg magad? Igyál – nyújtott oda vigyorogva egy vizespohárnyi vodkát, és egészen közel lépett a fiú ágyához. Váratlanul elhallgatott, majd hirtelen kijózanodva kérdezte: nocsak, közös a csajunk? Szeme a Zina fényképére tapadt: micsoda kis bestia, lám, téged is befűzött! Én meg csak itt tépem a számat fölöslegesen, és te hagyod.

– Engedj el te örült, megfojtasz, se-gíts-ség!

Szergej eltorzult arccal hajolt az ágyán nyüzszítő vékonypénzű fiú fölé: ismételd meg, mit mondtál, te kis patkány! Megöllek! Hogy mersz ilyen aljasságokat mondani az én Zinocskámra, a menyasszonyomra? Hogy tudsz ilyeneket kitalálni, te hazug, szemét állat? Azonnal kérj bocsánatot, mert megdöglesz!

– Engedj el, és bebizonyítom neked, hogy nem hazudok. Szása remegő kézzel túrt bele a hátizsákjába, és előszedte belőle a Dinától kapott fényképet: nézd meg magad. Szergej kikapta a fiú kezéből a fotót, és nem hitt a szemének. A Zina fényképének a mását tartotta a kezében. Remegő kézzel megfordította, és elolvasta a hátoldalán nyomtatott betűkkel írott ajánlást: *Szeretettel annak, aki, amíg élek, mindig legfontosabb lesz az életemben.* A kép sarkában ott állott a lány jól ismert kézírásával: Zina.

– Zina – mondta ki hangosan a lány nevét. – Miért, mondd, miért?

Szása feltápáskodott az ágyról, és az orra alatt motyogva válaszolta neki: hát, látod, ilyen könnyűvérű lány. De engem is becsapott! – mondta dühösen. Mert nekem azt mondta, hogy Dinának hívják. Én mindig így szólítottam...

– Hallgass, és adj pálinkát! Most kívánom!

– Ne haragudj rám, pajtás – nyújtotta oda Szása a poharat.

– Add az egész üveget!

Szergej úgy nyelte a vodkát, mint a vizet. Aztán ádáz arccal fogta meg a leveleket és egyenként valamennyit apró darabkákra szétszaggatta. A legutolsó kicsúszott az ujjai közül, és egy óriáspillangó lassan kerengő libegésével hullott be az ágya alá. Mintha menekülni próbált volna a haragja elől. A fiú

a lábával kotorta elő, dühödten megtaposta, majd a fogai közé kapva addig marcangolta, tépte, cibálta, amíg olvashatatlan papírmassza nem lett belőle.

Ez volt az a levél, amiben Zina tudatta Szergejjel, hogy gyermekük lesz.

Amikor Zina a várva várt levelek helyett megkapta azt az egyetlen vékony borítékot, amelyben mindössze pár sornyi írást talált, éppen nála voltam. Megfihéredett arccal, némán nyújtotta oda nekem a cédulát: *Csalódtam benned, többé nem akarlak látni, és te is felejtsd el a nevemet. Ne keress engem, nem kellesz nekem. Éljed az életedet úgy, ahogy eddig. Szergej.*

Csak annak köszönhető, hogy nem lett azonnal öngyilkos, hogy szíve alatt a gyermekével életben maradt, mert éppen mellette voltam. És nem hagytam egyedül azután sem, még nagyon sokáig. Erőszakkal töltöttem bele az ételt, éjjel-nappal vigasztaltam, igyekeztem a lelkére beszélni. Kértem, gondoljon a benne fogant életre, vigyázzon rá, az a gyermek nem tehet arról, ami történt, amit egyikünk sem tud megérteni. Zina alig válaszolt, napokon keresztül csak tette a dolgát némán, mint valami lélektelen robot. Amikor végre elindultak a könnyei, mikor már tudott sírni, akkor lettem nyugodtabb. Éreztem, hogy túl van a legnehezebben, most már túléli ezt a szörnyűséget, már nem lesz baj. Csak a szülés indult be nála a vártnál valamivel korábban. Kisfiút szült, szép egészséges babát, a férjem után Andrej lett a neve. Aztán nagyon nehéz idők jöttek, sok teher szakadt a lány vállára, a napjai ebben a küzdelemben teltek. Ami talán nem is volt olyan nagy baj, mert elterelte a figyelmét a lelkét sorvasztó bánatról. A férjem közbenjárására a városi tanács a szülést követően kiutalt nekik egy saját lakást az egyik újonnan épült házban. Zina nagyon örült, csakhogy az új otthon egyben gondot is jelentett. Hiszen teljesen üres volt, mindent meg kellett vásárolni, hogy lakhatóvá tegye a maga és a gyermeke számára. Erre az ápolónői fizetéséből nem igazán tellett, és mivel szülési szabadságon volt, nem is kapta a teljes bért. Akkor kezdett el ruhákat varrni. Még otthon leste el a varrást az anyjától, aki tanult varrónő volt. A húgocskám nagyon kreatív teremtés, gyönyörűen rajzol, így a ruhák fazonját is maga tervezte. Rövid időn belül elterjedt híre a munkájának, megismerték a nevét, és egyszerre azt vette észre, hogy a város leggazdagabb hölgyei keresik a kegyeit, hogy nála rendelhessék meg új ruháikat. Sikk lett nála varratni, keze alól igazán divatos, elegáns ruhák kerültek ki. Amíg a gépnél ült, én meg Dina felváltva vigyáztunk a kis Andrusára. Zina hűgom egyre jobban boldogult anyagilag. Szépen bebútorozta a lakását, egymás után vásárolta meg a háztartási gépeket, gyönyörű otthon rendezett be magának és a fiának. Sza-

kított a kórházi munkával, és beiratkozott a Könnyűipari Egyetem ruhatervező karára. Mi Dinával nagyon örültünk, hogy így alakult az élete. Imádta a fiát, a munkáját, tovább tudott lépni. A Szergej nevét többé soha nem ejtette ki a száján. Mosolygós volt, elégedett, és szebb, mint valaha. Csak a szeme! Bár hősiesen igyekezett leplezni a tekintetében meghúzódó bánatot, a lelkét gyöttrő szomorúság sokszor kikönyökölt a szeméből. De azt csak mi vettük észre, a legközelebbieik.

A Zinával történt eset után Dina, a húga nagyon megváltozott. Megkomolyodott, több lett benne a felelősségtudat. Eleinte még várta, hogy Szása ír neki, de ahogy a hónapok teltek, és nem kapott levelet, lassan elfelejtette a fiút. Egy katonatiszt kezdett udvarolni neki, és bár a lányban nem lángolt fel a szerelem a férfi iránt, mégsem utasította vissza. Jurij komoly, rendkívül intelligens férfi volt, Dinától jó pár évvel idősebb, és nagyon szerette a lányt. A kis Andrej egyéves születésnapján házasodtak össze, aztán két évre rá Jurát átvezényelték Kamcsatkára, az ott állomásozó határőrség parancsnoka lett. Dina természetesen vele ment, pedig nagyon sajnálta magára hagyni Magadánban a nővérét meg a keresztfiát. Neki soha nem lett gyereke. De akkor még én és a családom ott voltunk Zinának. Igaz, már mi sem sokáig.

Andrej abban az időben kapott felkérést egy nagyobb munkára a Központi Atomfizikai Intézetből. Az intézeten belül megalakult egy tervezői csoport az atomenergia békés célokra történő felhasználása céljából, s őt felkérték, hogy vegyen részt egy újonnan épülő erőmű megtervezésében. Ez a csernobili atomerőmű volt. A munkára való felkérés a férjem számára nagy lehetőség volt. S azon túl, hogy nagyon megtisztelő és bizalmi állás volt, igen jó jövedelemmel kecsegtetett. A tervező munkálatokban országos hírű mérnökök, tudósok vettek részt, de sajnos az együttműködés nem volt konfliktusoktól mentes. A férjem és még két másik jó nevű szakember sok mindenben nem értettek egyet az atomerőmű biztonságos működtetéséért felelős főtervezőkkel, s emiatt sokszor voltak álmatlan éjszakái. Tanúsíthatom... Sajnos, a későbbi katasztrófa őket igazolta. Akkor mi már Kijevben laktunk, ott született meg a második fiam. Aztán az erőmű beindítása után átköltöztünk Pripjatyba. De ez nem tartozik a Zina történetéhez. Inkább azt folytatom – sóhajtott Galina.

Andrjusa az iskola előtti utolsó évét töltötte az óvodában, amikor Zinának egyik ismerőse bemutatta Viktort. A férfi akkor szerelt le a haditengerésztől,

évekig egy tengeralattjárón szolgált távírdászként. Viktornak azonnal megtetszett a gyönyörű nő, de valószínű, hogy a Zina kitűnő anyagi körülményei is hozzájárultak a férfi fellángoló vonzalmához. Heves és kitartó udvarlásba kezdett. Zina sokáig hallani sem akart róla, ám a férfi jó taktikusnak bizonyult, és a kisfiún keresztül igyekezett megtalálni az asszony szívéhez vezető utat. A gyereknek nagyon hiányzott az apa, így Viktornak könnyű dolga volt: felajánlotta, hogy a gyermeket hazahozza az óvodából, útközben megálltak játszani a játszótéren, játékot vásárolt neki, fagyaltozni vitte. Mindent megtett annak érdekében, hogy a kisfiú ragaszkodjon hozzá. A kis Andrej boldog volt, dicsekedett az oviban, hogy neki is van apukája, és amikor a férfi hazakísérte, többször kérte, maradjon náluk, ne menjen el tőlük soha. Zina hallgatott, és egy szóval sem bízta, ami Viktornak láthatóan rosszul esett. Ilyenkor, ha elment tőlük, sokszor napokig, sőt hetekig nem jelentkezett, de magyarázattal sem szolgált soha. A húgom cseppet sem bánta. Volt valami az emberben, ami taszította, amire nem tudott magyarázatot adni, ami miatt idegenkedett a férfitől. Pedig amúgy igen csak jó kiállású pasi volt. A húgom sokáig gyöttrődött, aztán végül, látva a gyerek vágyakozással vegyes szomorúságát, feleségül ment Viktorhoz.

Úgy egy évig Viktor maga volt a megtestesült szerelmes férj, a példás apa. Andrejt azonnal a nevére vette, a tengeralattjárón töltött katonai szolgálatért megállapított nyugdíját egy fillérig hazaadta, minden szép és tökéletes volt. Szinte túlságosan is az. Lassan Zina is kezdte elfogadni, megszeretni a férfit.

Aztán egy napon Viktor nem jött haza a szokott időben. Zina nyakig volt határidős munkával, alig észlelte az idő múlását, és amikor felvijjogott a lakásában a csengő, ijedten rezzent össze az éles hangra. Nem vitt volna kulcsot ez az ember? – tűnődött magában, amíg ment ajtót nyitni. A küszöbön egy ismeretlen nő állt Andrjusával kézen fogva. Zina, látva a gyerek könnyes arcát, nagyon megijedt. Anyukám, sírta el magát a kisfiú, apa nem jött értem. A néni hozott haza. A húgom riadtan nézett az órára: ó, Uram, már ennyi az idő, én nem is gondoltam... és a férjem nem ment el a gyerekért! Köszönöm, hogy hazahozta őt! Úgy másfél órára rá hazajött az ember. Olyan részeg volt, hogy alig állt a lábán.

– Na, elmentél a kölyködért? – kérdezte gonoszkodva, ahogy a kisleány nézett. – Egyszer te is elmehetsz érte!

– Mi történt veled, te miért nem...

– Dolgom volt, eladtam a lakásomat, aztán áldomást itunk.

– Szólhattál volna! Idegen hozta haza... De miért adtad el a lakást? – folytatta csodálkozva az asszony. – Nem is mondtad, hogy...

Az arcát érő hatalmas pofontól a nő a falnak esett. A másik ütés az orrát érte, hallotta, ahogy megreccsen az orrcsontja, és borzadva nézte a ruháján végigfolyó vért. Látta, hogy az ember rúgásra emeli a lábát, és csak annyi ideje maradt, hogy a hasa elé kapja a kezét, ahol akkor már megmozdult a benne fogant élet. A rúgás Andrejt érte, aki az anyja elé vetette magát, hogy megvédje.

– Te ribanc, mi közöd hozzá, hogy én miért adtam el a lakásomat? De ha akarod, megmondom: ide fogok bejelentkezni, megértetted? A férjed vagyok, és jogom van hozzá! Vagy nem tetszik neked, nagysága? Majd én rendet teremtek ebben a te varrodádban!

Azzal részeg röhögéssel leseperte az ebédlőasztalról a kiszabott ruhadarabokat.

– Adj enni! Az asztal arra való! Mi van már, mozdulj!

Undorító vigyorral az arcán még hozzáfűzte:

– Ez itt az utolsó gönc, amit megvarrhatsz. Ha tovább folytatod, feljelentlek feketemunkáért, megértetted? A rohadt kölyködet meg tüntesd el a szemem elől, mert agyonütöm!

És ez a pokolnak csak a kezdete volt. Mert az ember ettől a naptól kezdve minden áldott nap részegre itta magát, és Zinának menekülnie kellett a saját otthonából. Ha a szomszédok, akik már nem tudták elviselni a jajgatást, a szörnyű szitkozódást, az ütések tompán puffanó hangját, ami a lakásból halatszott, értesítették a milíciát – a nő soha nem merete hívni őket –, a férfi valahogy mindig ráértett, és lelépett, mielőtt megérkezett volna a körzeti megbízott. A rendőrök csak az összevert, törött karú, bordájú asszonyt találták otthon a megfélemlített gyerekekkel, de ők, mert halálosan rettegetek kínzójuktól, hallgattak. Nem mertek egy szóval sem panaszkodni. Tudták, ha pár napra le is csukják az embert, előbb-utóbb kiengedik, és utána csak rosszabb lesz, még jobban fogja terrorizálni őket. Zina akkor már állást vállalt egy varrodában, mert Viktor nem adott pénzt, sőt, a házban található kenyérre félretett pénzt is elitta, ám ha nem kapott fogára való ételt, szó nélkül ütött. Akkor már józanon is. A húgom a kilencedik hónapba lépett, amikor az ember úgy hasba rúgta, hogy napokig nem tudott mozdulni, felállni.

– A saját gyerekedet teszed tönkre, tudod te, mit csinálsz? Az ember bamba vigyorral válaszolta: mi baja lehet ott belül a hájad alatt, hiszen olyan ronda dagadt vagy, mint egy disznó. Zina tudta, hogy az állandó stressznek köszönhetően megemelkedett a cukra, diabéteszes lett. Ez aztán terhességi rendelkezéshez vezetett, felborult a szervezete hormonháztartása. Rohamosan hízni kezdett, s rövid idő alatt kórosan kövér lett. Még az orvosa sem tudta

garantálni, hogy valaha le tud-e majd fogyni. Az a tudat, hogy talán örökre eldeformálódott a teste, csak még jobban fokozta lelki és testi kínját. Mégsem magyarázkodott. Amikor végre össze tudta szedni az erejét, otthagya a lakását, és a legszükségesebb dolgokat magához véve beköltözött az anyák otthonába. A kisfiút már előtte beadta egy bennlakásos iskolába, így legalább a szülés előtti két-három hetet viszonylagos nyugalomban tölthette el. Arra gondolni sem mert, mi vár rá, amikor haza kell vinni a gyermeket a kórházból. Végso kétségbeesésében Dinához fordult, mindent megírt, ami velük történt az utóbbi években: a szenvedést, a megaláztatást és a sok verést, ami őket a „jóraló” Viktor részéről érte. Megírta hűgának, hogy nincs otthona, a férje minden háztartási gépet eladott, az árát elitta. A bútorait baltával darabolta szét dühöngő rohamában. Mindene odavan. Ha világra jön a gyerek, nincs hova hazavinni, és nagyon fél, hogy a gyermeke nem lesz egészséges.

A szülés előtti napok egyikén Zinát meglátogatta a szomszédasszonya. Ő hozta a hírt, hogy a rendörség bilincsben vitte el lepusztított otthonukból az agresszív, részegen randalírozó Viktort. Úgy hallotta, hogy gyorsan ítéelő katonai bíróság elé állították – újságolta nem titkolt örömmel.

Zina aztán a Dina válaszleveléből tudta meg, hogy sógora közbenjárására újraindítottak a férje ellen egy bünvádi eljárást. Viktor, közvetlenül a leszerelése előtt, részegen véres verekezésbe keveredett, ami egy magas rangú tengerésztsizt halálával végződött. A bűncselekményt ő követte el, de ezt akkor nem sikerült egyértelműen bizonyítani. Ezért az ügyért kell most felelnie.

Már nyugodtan hazamehettek a kórházból – írta a hűga –, azt az örült sátánt hosszú időre börtönbe zárják. De előtte a rabok számára fenntartott pszichiátriai kórházban fogják kényszergyógykezelni. Megállapították, hogy közveszélyes pszichopata, ezért is szerelték le a hadseregből időnap előtt. Talán ez lehetett az oka, hogy akkor nem vonták felelősségre... Helyette rövid ideig tartó gyógykezelésnek vetették alá, és nyilatkozatot kellett aláírnia, hogy többé nem iszik. De ezt az ígérését hamar megszegte. Újra inni kezdett, és az alkohol csak súlyosbította az állapotát. Így most jó ideig rács mögött lesz!

Zina sírva fakadt. Csak nem őt siratja – kérdezte egy másik kismama szemrehányóan. A szülés előtt álló nő könnyek között válaszolta: a gyermekemet siratom, az én szegény még meg nem született gyermekemet, akinek az a féreg az apja. Istenem, add, hogy egészséges legyen! De nem az lett.

Zina minden erejét, energiáját összeszedve éveken át egyedül nevelte ép, egészséges kisfiát és az értelmi fogyatékos, beteg gyermeket. Közben mindent

megett annak érdekében, hogy az egykor jól felépített, majd földig rombolt életét a semmiből újjáteremtse. Az, hogy a semmiből, szó szerint értendő! Mindent előlről, az alapoktól kellett kezdenie úgy, hogy közben volt olyan nap, amikor tejre, kenyérrre is alig futotta a pénzből. Amíg hajnalban a gyerekek aludtak, ő a lépcsőházat takarította. Miután elindította Andriusát az iskolába, és ellátta az egyre nehezebben kezelhető beteg kisfiút, leült a géphez és varrt: a szomszédoknak javítgatta, alakítgatta a ruháit, hogy legyen miből orvosságot venni, fizetni a számlákat. Mikor eljött az este, és a gyerekek már elaludtak, időről időre átfutott rajta a gondolat, hogy tanulni kellene, talán érdemes lenne folytatni az egyetemet. De mindig a fáradtság győzött, és ő rendszerint elaludt. Emberpróbáló, keservesen nehéz évek voltak ezek, kevés ember tudta volna egyedül végigcsinálni, zokszó és könnyek nélkül. Mert sírni nem tudott még akkor sem, amikor senki nem látta. Zina a befelé folyó könnyektől szenvedett igazán. A lelke sérült meg gyógyíthatatlanul. Nem volt fontos ön maga számára, nem szerette magát, csak a gyermekei miatt élt és robotolt. Meghalt benne a nő. Már rég nem érdekelt a kinézete. Szinte soha nem nézett a tükörbe, hiszen onnan úgy is csak egy megváltozott, ismeretlen arc nézett vissza rá. De nemcsak a maga számára volt idegen. Ha a régi munkatársaival véletlenül összetalálkozott, már szégyenkeznie sem kellett a külseje miatt, úgysem ismertek rá. Az elgyötört kinézetű, szegényes holmikat viselő, elhízott, ápolatlan külsejű nőben senki nem ismert rá az egykor manőkenalkatú, gyönyörű arcú Zinára.

Dinának kicsordultak a könnyei, amikor hosszú idő után először meglátta a nővérét. Pedig lélekben felkészült rá, hogy valami nagy baj van, ráérezett, hogy valami nincs rendben körülötte. Ő – ahogy a földkerekség minden egyetjű ikerpárjának egyike, még ha egymástól sok száz kilométer távolságra vannak is – tudta, megérezte: a lelke másik fele szenved. Azonban az önmagára nem hasonlító, tönkrement Zina látványára ő sem készült fel. Nem az a hihetetlen szegénység rendítette meg igazán, amiben a gyermekeivel együtt élt, hanem a nőből áradó mérhetetlen fásultság, az a mélyeséges beletörődés, ahogy a rászakadt, megalázóan kilátástalannak tűnő életét elfogadta, tudomásul vette. Az egykor oly határozott nő nem lázongott a sorsa ellen. Elfogadta, akárcsak önmagát. Olyannak, amilyen. Dina mindent megett annak érdekében, hogy visszakapja énjének a másik felét, hogy felrázza nővérét ebből a letargikus állapotból. A már nagyocska, ám egyedül ülni, járni, beszélni nem tudó kisfiút beadatta egy magánintézetbe. Rábeszélte nővérét az azonnali válásra. Kifizette helyette az illetékeket, így rövid úton lebonyolódott

a válóper. Többé már semmi nem köt téged a pszichopata férjedhez, nincs mitől tartanod, Zinocska – nyugtatgatta a nővérét. Aztán szelíd erőszakkal rábeszélte, hogy Andrjusával együtt legalább rövid időre menjenek el vele a Kamcsatka-félszigetre, oda, ahol évek óta élt a férjével.

Az új környezetben Zinának lassan helyreállt a lelki békéje, megtanult mosolyogni, szorgalmasan tanult, hogy majd egyszer le tudjon diplomázni az egyetemen, és ismét fontos lett számára az, hogy ápolts legyen. Zina soha nem emlegette, hogy bántja a súlya, de a húga sejtette, mennyire szenved miatta. Ez akkor bizonyosodott be, amikor egy napon Zinát könnyezve találta a tükör előtt, miután Andrjusával hazajöttek a kikötőből. A fiával naponta kísértelt a tengerpartra, mert a gyerek nagyon szerette nézni a hatalmas tengerjáró hajókat. A sétány egyik padján üldögélve nézték a jövő-menő hajókat, amikor a nő egy arra sétáló párnak a férfi tagjára lett figyelmes. Lassan közeledtek feléjük, a férfi karjába egy jellegtelen, vékonycsontú nő csimpszkodott pipiskedve, és élénken gesztikulálva magyarázott valamit neki. Zinának akkorát dobant a szíve, hogy attól félt, a fia is meghallja. Azonnal ráismert Szergejre.

– Anyu, anyu, figyelsz rám – fogta meg az asszony karját a gyerek. A hirtelen mozdulattól az ölében tartott labda leesett, végiggurult az úton, és a közelgő férfi lába előtt állt meg. Az ember mosolyogva felkapta a labdát, és odanyújtotta a kisfiúnak. Míg a gyerek megköszönte, a tekintetük egy pillanatra találkozott. A férfi mozdulata ettől megbicsaklott, és döbbsen ment a fiúra.

– Bácsi, kérem a labdámat.

– Tessék – adta oda az ember, de a gyerekarc továbbra is fogva tartotta a tekintetét.

– Menjünk már, Szergej – mondta nyafogó hangon a nő.

A férfi végigsimított a homlokán, és tétován körülnézett. Szeme egy pillanatra megpihent a padon pihenő Zinán, aztán közönyösen lesiklott róla.

– Anyukám, ismer engem ez a bácsi? Miért nézett rám olyan furcsán?

– Nem, nem hiszem... Talán csak hasonlítasz valakire. Gondolatban még hozzátette: akit egykor nagyon jól ismertem...

– Dina, segíts nekem, le kell fogynom! – fordult Zina sírva a húgához.

– Segíték. De történt valami, ami miatt végre neked is fontos lett, hogy lefogyjál?!

– Találkoztam a múltammal. De úgy ment el mellettem, hogy nem ismert rám...

– Egyik napról a másikra nem lehet lefogni, sőt, nem is ajánlatos! Erős akaráttal azonban sikerülni fog – biztatta Zinát a doktornő, aki azonnal komoly diétára fogta. – Az utasításaimat szigorúan be kell tartania, és a mindennapos tornát, úszást sem hanyagolhatja el. Ne veszítse el a türelmét, csak tegye, amit mondok, meglátja, minden rendbe fog jönni!

– Majd én odafigyelek, és gondoskodom róla, hogy úgy menjenek a dolgok, ahogy kell – ígérte a húga. De ez a gondoskodó figyelem nem tartott sokáig.

Zina levelet kapott Magadánból, a fogyatékosok intézetéből, hogy a gyermek állapota súlyosbodott, és ha még élve akarja látni, sürgősen induljon haza. A nő fejeesztve rohant beteg gyermekéhez, hogy azonnal hazavigye, és ő ápolhassa. Ebben az időben érte a hír, hogy a volt férje a börtönkórházban felakasztotta magát. Amikor fél évvel később a négyéves gyermeket eltemették, Zina már nem engedett húga kérésének, többé nem tért vissza hozzájuk. Maradásra készítette az a kicsi gyermeksír ott, a nagyváros melletti temetőben. Aztán lassan megnyugodott, új erőre kapott. Régi kliensei nagy öröme újra varrni kezdett. Komolyan betartotta a fogyókúra minden szabályát, aminek meg is mutatkozott az eredménye. Andrejjel nem voltak gondjai. Nagyon jó gyerek volt, jó tanuló, anyjának biztos támasza.

Ebben az időben a húgom nagyon vágyott már haza. Szerette volna látni a szüleit, akarta, hogy a fia is megismerje az egyre idősödő nagyszülőket. Én is sokszor hívtam magamhoz Pripjatyba. De még három évig maradtak Magadánban. Miután Zina lediplomázott az egyetem könnyűipari szakán, úgy határozott, hogy eladja a lakást, és maga mögött hagyva életének legborzalmasabb időszakát, visszaköltözik fiával a szülőföldjére. Remélte, hogy ott már nem vár rá több rossz. Talán az élet kegyes lesz hozzá, és tartogat még számára valami jót is. Permben, közel a szülőfalujához kapott állást egy hatalmas ruhagyárban. Először tervezőmérnökként dolgozott, de két év múlva már ő lett a hatalmas gyár igazgatója. Remek vezető volt: emberséges, energikus, nagyon talpraesett, és a munkásaiért a tűzbe ment volna.

Magánélete szinte nem is volt, aminek sokáig nem vette észre a hiányát. Andrijusa érettségi előtt állt, nagyon jól beilleszkedett az új iskolába, barátokra talált, hétvégeken a nagyszüleit látogatta. Így az én húgocskám a ritka szabad perceit többnyire magányosan töltötte. Ha gondolataiban néhanapján mégis felöltött benne egy társ szívfájdító hiánya, valami láthatatlan, tőle független szellemkéz azonnal szétvonta lelki szemei előtt a feledés sűrű, átláthatatlan függönyét, amely emlékeinek az idők mélyén lapuló színterét

rejtegette, takargatta jótékonyan. Amikor az emlékfátyol fellibbent, és tekintést engedett a múltba, olyankor napokig nem talált önmagára. Mert az a mesterséges függöny arra hivatott, hogy a jelenét megóvja életének legfájdalmasabb emlékeitől. Hogy ne kelljen szembesülnie azzal, amit örökre feledni akar. Hiszen ilyenkor ismét ott találta magát a távoli múlt, a messzi évek színpadán, és egy varázsütésre megelevenedett az akkori élete. Egy popoli, sötét dráma. Tele fájdalmas epizódokkal: csalódással, megaláztatással és kínokkal. Mintha csak egy ókori görög tragédia élethű jeleneteinek borzalmakkal terhes, modern kori változatát élné meg ismét. Egy szomorújátékot, amelynek egykor ő volt a főszereplője, s egyben az áldozata. Két férfi áldozata...

– Nem, többé soha! Engem még egyszer az életben nem vakít el a szerelem, nem hagyom, hogy kiszolgáltatott legyek – jajdult fel ilyenkor szinte hangosan. De érzelmekkel zsarolni és megalázni sem fog még egyszer az életben egyetlen férfi sem, soha!

Amúgy nem dohányzott, vagy legalább is nagyon ritkán, de ilyenkor mindig rágyújtott egy cigarettára. És bár nem beszélt róla, a hazatérő fia azonnal tudta, hogy az anyjára ismét rátalált a múlt kísértő emléke. Ilyenkor kedveskedve megsimogatta, és elcsalta moziba vagy Tamara néniékhez, ahova Andrej mindig nagyon szívesen ment.

Tamarával Perm-ben találkozott össze Zina, amikor munkába állt a ruhagyárban. A nő falubelije volt, szomszédokként nőttek fel, és gyermekeként sokat játszottak együtt. A találkozásuk is érdekes volt: Zinát úgy mutatták be a szalagmunkát végző dolgozóknak, mint az új tervezőmérnököt. Amíg az akkori igazgató beszélt, ő egy aprócska, gömbölyded asszony mellett állodogálva, az emlékeiben kutatva arra igyekezett rájönni, honnan olyan ismerős neki a nő. Tamara felnézett a munkájából, és boldogan felkiáltott: Zina... vagy Dina? Istenem, hát én már sosem fogom tudni, hogy közületek melyik a melyik?! Mindegy, akárki legyen is, most is éppen olyan csinos és szép vagy, mint amilyen sok-sok évvel ezelőtt voltál! Semmit nem változtál, fiatal vagy és vonzó!

Zina boldogan elnevette magát: most végre elhitte, amit mások olyan sokszor mondtak neki, amióta hazajöttek. Mert sokáig nem tudott hinni a tükörnek. Akkor sem, amikor az ötvennyolcas, hatvanas méretű ruháit, amiktől úgy szenvedett, már rég lecserélte, és visszatért az egykor hordott negyvenesre. Igen, ő még nagyon sokáig túlsúlyosnak, elhízottnak érezte magát. Lélekben, belül maradt meg kővérnek...

Az első találkozásukat követően feléledt a Zina és Tamara közötti régi barátság, ami töretlenül bizonyult, s amit a későbbiekben sem zavart meg az a tény, hogy Zinát kinevezték a ruhagyár igazgatójává. Andrjusa a Tamara hasonló korú fiában szintén nagyon jó barátja lett. Az asszony férjét, Misát – a hatalmas, lomha szibériai medvét, ahogy Tamara nevezte tréfásan az urát – pedig egyenesen imádta a fiú. Az ember vitte magával a fiukat horgászni a dácsa melletti tóra, gombázni az erdőbe, biciklitúrákra. Együtt javították, szerelték az elromlott háztartási gépeket, a fiúk meg hálából megtanították a férfit a komputer használatára. Ennek aztán később Misa igencsak jó hasznát vette, amikor kinevezték főmechanikusnak a ruhagyárban, ahol valamennyien dolgoztak.

– Mama, táncolj!– mondta egy nap Andrej az anyjának, amikor úgy este felé fáradtan hazajött a munkából.

– Jaj, kisfiam, mutasd meg inkább, mit dugdosol a hátad mögött. Biztosan levél, kérlek, add ide, alig várom, hogy leüljek és megpihenjek.

Aztán, látva a fia csalódott arcát, elnevette magát, és kétszer megpördült maga körül jó orosz szokás szerint.

– Ki küldte? Jé, Dina!

Izgatottan feltépte a levelet: olyan rég nem írt az én húgocskám...

– No, ugye, nem is vagy olyan fáradt, mama, lám, hogy megpördültél, akár egy kislány! Mit ír, hadd látom! Hurrá, vasárnap itt lesznek Jura bácsi-val együtt, hű, de jó! Vagyis... Mama, ugye nem felejtetted el, hogy Tamara néni meghívott a Misa bácsi születésnapjára... és éppen vasárnap. Én már az ajándékot is megvettem... Kinn, a dácsán fogják megtartani az ünnepséget, vendégeket is hívtak. Misa bácsi régi barátja is eljön, képzeld, majd' húsz éve nem találkoztak. Izgul is Misa bácsi, hogy ráismernek-e egymásra! Most akkor mi van, nem megyünk el?

– Miért ne mennénk? Egykor Tamarának Dina is éppen olyan jó barátnője volt, akárcsak én. Szerintem, nagyon fog neki örülni. De tudod mit, Andrej, ne áruljuk el, hogy Dinák is jönnek velünk. Lesz csodálkozás!

– Nahát, Zina, te aztán tudsz meglepetést szerezni, jaj mennyire örülök, hogy Dinocska is itt van! Boldognak látszik, jó ember lehet a férje, csak kár, hogy nincs gyerekük. De ti még mindig olyanok vagytok, mint két tojás. Én ilyen hasonlóságot életemben nem láttam! Nagyon kíváncsi vagyok, Misa hogy különböztet meg benneteket. Ti aztán már soha nem nővitek ki, hogy elbolondítsátok az embereket. Most is... legalább ne egyformán öltöznétek! Remek rajtatok ez a nyers színű vászon nadrágkosztüm, a mi gyárunk terméke! Mit gondolsz, nekem is jól állna? Jaj, alig várom, hogy a fiúk végre

megjöjjenek. Remélem, megvesznek mindent, amit felírtam nekik... Misa azt mondta, útközben a szállodába is beugranak majd a barátjéért. Nagyon kellemes ember, valamelyik nap nálunk vacsorázott. Te, Andrjusa nem szokta eltéveszteni, melyikötök az anyja? Ha előkerül a horgászásból, kit fog mamának szólítani, Dinát?

Zina tagadólag nemet intett a fejével, de a barátnője nem figyelt rá. Így a húgom továbbra is néma mosollyal, nyugodtan hallgatta a Tamara kissé csapongó monológját, csak a keze járt serényen. Az illatozó pirogokat, húsokat, salátákat rakta tálakra; szeletelte a kenyeret, evőeszközt készített ki egy termetes műanyag tálcára.

– Jaj, milyen jó, hogy Dina kinn a kertben segít megteríteni az asztalt, most minden kézre szükség van. Hányan is leszünk? Hát ma férfiből lesz bőven! – Tamara egy szusszanásnyi időre elhallgatott, aztán elkomolyodva folytatta: tudod, Zina, nagyon szeretném, ha a Misa barátja jól érezné magát közöttünk. Örülök, hogy megismerhettem, mert Misa sokat mesélt róla, és csupa jót. Együtt szolgáltak a hadseregben. Én sajnálom azt az embert. Szerencsétlen...

– Talán csak nem fogyatékos? – kérdezte Zina szórakozottan.

– Nem, dehogya! Nagyon is jóvágású férfi és intelligens! Igenis az, és ne nézzél rám így, komolyan mondtam – szólott Tamara harciasan.

Zina hangosan felnevetett: Toma, csak nem szerettél bele a férjed barátjába?!

– Ugyan, hová gondolsz! Csak olyan jól elbeszélgettünk! Tudod, egyik este meghívtuk vacsorára, de Misának váratlanul vissza kellett mennie a gyárba. Emiatt nem ért haza időben, hiába várt rá a rég nem látott barátja. Valami műszaki hiba történt. És amíg kettesben voltunk, a férfi elmondta nekem az életét. Sok évvel ezelőtt nagyon szeretett egy lányt, igaz szerelemmel szerették egymást, és ő feleségül akarta venni. De a lány csúnyán megcsalta, amikor úgy alakult, hogy a munkája miatt hosszabb időre magára hagyta. Könnyelmű teremtés volt, bárkivel összeállt. Ezt attól a lakótársától tudta meg, akivel később egy szobába kerültek. Az a fiú még a lány fényképét is megmutatta neki. Az volt ráírva, hogy az ő becsületesnek hitt szerelmese, az a lány, akiben vakon megbízott, akit imádott, ezt a másik srácot szereti legjobban a világon. A fiú még azzal is eldicsekedett, hogy milyen jó szerető a lány, mi mindenre képes az ágyban. Szegény ember azt hitte, beleőrül a csalódásba, öngyilkos akart lenni. Minden levelet, amit a lánytól kapott, összetépett, és többé nem akart találkozni vele. De hát ez érthető! Évek múlva megnősült, azonban nem sokáig

élt együtt a nővel. Aztán másokkal is próbálkozott, ám egyetlen kapcsolata se működött, gyerek sem született sehol. De azt mondja, ezt nem is bánta soha. Úgyis mindig és mindenkiben csak azt a lányt kereste. Azt az első, akit ma sem tud elfeledni. Úgy kísérti ez a szerelem, mintha a lelkének árnyéka lenne, pedig már eltelt tizennyolc esztendő. Ám az ő számára még sincs vége a történetnek. Így az utóbbi időben inkább már nem is kísérletezik senkivel. Egyedül van, és csak a munkájának él. Hajógépeket tervez, vagy valami ilyesmi...

– Igazán szívfacsaró, gyönyörű történet, tömény romantika! Valahogy mégsem tudom sajnálni ezt a ti hatalmasat csalódott barátotokat. Ő sem lehetett szent. Ahogyan egyetlen pasi sem az!

– Ne légy ilyen keményszívű, Zina, és ne ítélkezz ismeretlenül fölötte. Különböznél ő legalább őszinte volt hozzám, és elmondta, miért magányos. Ellentétben veled, aki soha nem beszéltél róla, miért vagytok évek óta egyedül Andrijusával. Igen, igen tudom, valahol egy kórházban meghalt a fiad nevelőapja, akinek a nevét viseli. No, de hol van az édesapa, az igazi? És meddig akarsz még úgy élni, mint egy apáca? Te, Zina, figyelj csak! – gyúlt fény Tamara szemében egy váratlanul fellángoló ötlet hatására.

– Ki ne mondd, mert azonnal itthagylak, és elmegyek! Nem akarok megismerkedni senkivel, világos? Megértettél, Toma?! Akkor jó!

– Azt hiszem, megjött a férfibrigád, most már a Dina férjének is szólni kellene, hogy ne bámulja tovább a szobában azt a tévét... Gyere az ablakhoz, és figyeljük meg, hogy fog találkozni Dinocska az én Misámmal. Jaj, csak nehogy hangosan elnevessem magam! Na, gyere már! Látod, meg akarja ölelni. Pont úgy, ahogy téged szokott, Dina meg mérgesen eltolja magától. Szegény uram, milyen bambán néz, nem érti, mi a baj, mi rosszat csinált! Ha-ha-ha, látod? Tiszta komédia! De te nem is őket nézed! Igen, az ott Szergej, a Misa barátja. Istenem, milyen falfehér, csak nem lesz rosszul? Valamit mond a húgodnak, ő meg néz, és rázza a fejét. Kimegyek, és rendet teremtek! Zina, mi bajod? Jaj, nehogy összeessél már nekem! Uram Isten, mi történik itt?

– Hogyhogy Dina? A te neved Zina. Én tudom, hogy te Zina vagy!

A férfi akkor már közvetlenül szemben állt Dinával, tenyerével a homlokát simogatta, a hangja halk volt és annyira fojtott, hogy inkább csak kitáplálni, mint hallani lehetett azt, amit mond. – Ha valóban Dina vagy, akkor nem hazudott az a fiú! Csak hát a fénykép, azon ott állt a Zina neve. Igen, ez biztos! Jól emlékszem... azt nem lehet elfelejteni!

A férfi zavartan, akadozva keresgélte a szavakat, miközben a tekintete megdelejezve tapadt a nő arcára.

– Én nem tudom, miről beszél, miféle fiúról, fényképről motyog itt nekem összevissza, de nem is érdekel! Én Dina vagyok és kész!

Misa barátja vállára tette a kezét: hagyd rá, csak meg akar tréfálni bennünket! Én jól ismerem Zinát. Nézd, itt jön a fia.

– Andrej, mondd meg, ki ő? Ugye, a mamád?

– Ugyan már! Ő a nénikém...

– Én vagyok Zina, Andrej anyja.

A kertben lévő férfiak egyszerre fordultak a küszöb felé, és elképedve bámulták a mellettük álldogáló asszony tökéletes mását.

– Istenem, az a fiú sok évvel ezelőtt igazat mondott – mormolta maga elé Szergej, pár tétova lépést téve a lépcső felé. De én féltékenységemben a szememnek hittem! Gondolatban keserűen tette hozzá: lám, megtaláltam az én Zinámat annyi sok feleslegesen elvesztegetett év után, de mi a hasznom belőle? Az a mögötte álló, katonás külsejű férfi, aki most lépett ki a házból biztosan az ura, a fiú apja. Zina rég hozzá tartozik...

– Dinocskám, kedvesem, nem kívánod végre a férjedet is bemutatni a házigazdának és a vendégeknek? – harsogta jókedvűen Jurij, és Zinát kedvesen félretolva lesietett az udvarra. – Én vagyok e gyönyörű ikerpár Dina nevű tagjának a férje, üdvözlök mindenkit! Ahogy látom, a lányok készítette meglepetés most is tökéletesen sikerült.

Szergej végre mindent megértett. Szívében végtelen ürességet érzett: igen, Zinát én dobtam el magamtól, nem ő lett hűtlen hozzám. Ez az én bűnöm, ami jóvátehetetlen. Soha nem fog megbocsátani nekem, soha... Szeme az anyja mellett álldogáló Andrejre tévedt és a tekintetük találkozott: ismerem, őt már láttam – gondolta Szergej. Hol is... igen, egy gyerek a labdával... Azután, hogy találkoztunk, a régi tengerészhatizsákomból előkotortam a Zina fényképét. Azt nem volt szívem eltépni. A fiú tökéletesen az anyja szemét, arcvonásait örökölte. Kérdések torlódtak fel benne, és valami furcsa, megmagyarázhatatlan nyugtalanság fogta el: Zina, Zinocska, nagyon régen találkoztunk. Hány éves a fiad? A nő a benne dúló érzelmektől remegő hangon válaszolta:

– Nocsak, miért éppen ez érdekel téged annyi év után?! De, ha fontos, megmondhatom. Tizenhét. Nos, most, hogy tudod, nem hiszem, hogy még lenne miről beszélgetnünk. Úgyhogy én el is megyek. Andrej, te maradsz?

– Mama, ti ismeritek egymást?

– Valamikor azt hittem, hogy nagyon jól ismerjük... De én *akkor* tévedtem!

– Ne, Zina! Kérlek, ne menj el! Nem hagyhatsz úgy itt, hogy előtte nem beszélünk. Tudnod kell, hogy mi történt akkor, tizennyolc évvel ezelőtt. Meg kell hallgatnod, hogy ítélezhess felettem. Mert akkor talán a körülmények hatására elkövetett vétkem veszít valamennyit a súlyából, és kaphatok tőled még egy esélyt. Talán eltűnik az életünkből a szomorúság és a bánat, amit a sors mért mindkettőnkre. Rád különösen – a férfi zavartan körbetekintett, és pillantása megállapodott a háziasszony arcán. – Amikor Tamara mesélt nekem a barátnőjéről és a fiáról, fogalmam sem volt róla, kiről van szó! Andrej Zaharov meg az anyja nekem nem mondott semmit. Hiszen egykor nem ez volt a neved! Igen, a nevek... és a mögöttük megbújó személyek... Ennek köszönhető, hogy elvesztegettük életünk legszebb éveit. Mondd, hogy került a fényképed ahhoz a fiatal matrózhoz, vagy talán nem is tied?

– Ezt ne itt beszéljétek meg! – lépett hozzájuk Tamara. – Menjétek be a házba. A dolog csak kettőtökre tartozik. Vagyis... Dina, menj te is! Mert a személyed valahol fontos szerepet játszott az ő sorsuk alakulásában. Én már értem. De te magad mondd el nekik! A többiek pedig üljenek végre asztalhoz. A végén majd még kihűl az étel!

– A vodka pedig megmelegszik – tette hozzá Misa vidáman.

– ... Igen, Zinocska, így igaz! Minden rossz, amit a sors kettőtökre kimért, az én fiatalkori könnyelműségem következménye. Ha én akkor annak a fiúnak, akinek már a nevére sem emlékszem, nem adom oda a sajátom helyett a tőled kapott fotót, nem így alakul az életetek. Nővérkém, meg tudsz nekem bocsátani? Ugye, helyre tudjátok hozni valahogy...

– Mama, miért sírsz, mi történik itt, bántott ez az ember?

– Andrjusa, kisfiam, ez az ember a te édesapád. Gyere, ideje, hogy megismerjétek egymást!

Galina elhallgatott, majd kíváncsian rámnézett:

– Nos, megírja? Azóta együtt vannak, és én ilyen szeretetben, megértésben élő emberpárt még nem igazán láttam. Ez a történet vége. Nézze csak, mintha őket látnám jönni ott, a sövény mögött... Igen, valóban, Zina és Szergej. Köszönöm, hogy meghallgatott, rám szánta az idejét. És örülök neki, hogy a saját szemével láthatja őket.

A dekoratív, még mindig szép és nagyon csinos nőnek épp akkor mondott valamit mosolyogva a markáns arcú, magas férfi, majd kedveskedve hozzá hajolt, és könnyedén arcon csókolta.

– Azt hiszem, megírom. Most már csak egy kérdésre válaszoljon nekem, Galina:

– Miért akarja, hogy én írjam meg, hiszen magyarul írok, és azt nem tudja elolvasni... És ha úgy írnám meg, hogy magának akkor sem tetszene, ha érténé...

Komolyan nézett rám.

– Megbízom magában. Tudom, hogy az igazat fogja megírni, úgy, ahogy megtörtént. Nem ír belőle egy most divatos, modernnek nevezett, ám valójában csapnivaló kommersz sztorit, ami csak az erotikára van kihegyezve... Ne nevéssen ki, én a sokat szenvedett húgomnak szeretnék kedveskedni a sorsáról írt elbeszéléssel. Igen, a maga által leírt történettel. Majd megkérem Marikát, hogy ha megjelenik nyomtatásban, küldje el nekem. S talán egyszer akad valaki, aki pontosan úgy fordítja azt le az én anyanyelvemre, ahogy maga leírja. Mindennek eljön az ideje... Én hiszek benne.

UTOLSÓ VACSORA

Sűrűn szakad a havas eső. A jeges szél erőteljes lökésekkel hordja-viszi a megál-lás nélkül zuhogó csapadékot, kíméletlenül nekivágja az autóbusz ablakának. A nyiszorogva hajladozó ablaktörő minden igyekezete ellenére sem tudja tisztára törölni a vezetőfülke üvegét, nehéz rajta kilátni. A sofőr néha előredől, úgy próbálja megsaccolni a kátyúk mélységét, amelyek az utakon a télnek köszönhetően ugyancsak elszaporodtak, de nem mindig sikerül kikerülni őket. Borzongva igazítom szorosabbra nyakamon a meleg sálát, fázósan összehúrom magam az ülésen, pedig a buszban jó meleg van. Talán a kinti látvány miatt hideglelős a közérzetem. Ahogy mindenki mást, engem is kétségbe ejt, elkésérít a hosszan elhúzódó szokatlan csúf hideg, ez a tavaszt megszegyenyítő időjárás. Március vége van, máskor ilyenkor már zöldellik a mező, rügyet bontanak a fák, madarak énekelnek. Most meg... Kedvetlenül, szárnyaszegett hangulatban bámulom a busz mellett szaladó tájat: a lucskos, hóban, vízben fuldokló mezőket, a kopár, sötét ágakkal meredező elázott fákat. Istenem – tünődöm magamban –, biztos, hogy nem téved a naptár? Mintha nem is húsvét előtti nagyhét lenne! Mert ez a mostani időjárás inkább karácsonyváráásra emlékeztet.

Az út menti árok partján, az elöntött mező szélén tenyéryni sziget, apró zsombék magasodik a víz fölé, egy átázott rétisas tétován, nehézkes szárny-csapásokkal próbál felszállni. Szárnytollai a napok óta szünni nem akaró hó-tól, esőtől elnehezdedtek, alig van annyi ereje, hogy elrugaszkodva a földtől, feldobja magát a levegőbe. Alacsonyan száll, alig kétméternyi magasra bír csupán felemelkedni. Rövid ideig a busz mellett, velünk egy irányban repül, szemmel láthatóan lassuló, mindinkább nehezedő szárnycsapásokkal. Aztán feladva a reménytelen küzdelmet, súlyos ólomdarabként hull vissza a földre, a csupasz bokrok közé. Jaj, csak rá ne találjon erre a szép, védett, ritka madárra egy éhes róka vagy valami kóbor kutya – fohászodom némán, szavak nélkül. A folyó közelében az utat kísérő ritkás fák, bokrok takarásában összébújva, a sok esőtől málladozó fallal csúfoskodó, vakon merengő házak védelmet ke-rvese hátrálnak a semmivé ázott, biztonságot alig kínáló nyúlgátak mögé.

Az egyik ház kéményén a megcsúszott fészekben két korán érkezett, csapzott gólya álldogál szomorú beletörődéssel. Vajon megmaradnak-e, hol találhatnak élelemre? Hiszen a nappali havazást, a szünni nem akaró esőt még mindig éjszakai fagyok követik. Mikor lesz már igazi tavasz, mi lesz a sor-sotok, kedves madaraim, gondoskodik-e valaki rólátok? Mert az embere-ken oly mértékben eluralkodott a fásultság, hogy leginkább csak magukkal

törődnek. Nem gondolnak a madarakkal, állatokkal. Az országnak ezen a végén meg még annyira sem, mint másutt. Nem mintha itt rosszabbak vagy lelketlenebbek lennének az emberek... Inkább a rájuk nehezedő szegénység, a munkanélküliség, a megélhetési gondok, no és a megváltozott, mostanában egyszerűen csapnivaló időjárás teszi őket ilyenekké. Persze, az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az itt élők nagy többsége idős ember. Rájuk meg elég feladatot ró a maguk ellátása. Igazán nem várható el tőlük, hogy a gólyák sorsával is törődjenek, zárom le magamban az eszmefuttatásomat.

Az autóbusz a főútról időnként lekanyarodva, apró településeket, egymást sűrűn követő falvakat, erdős részeket érintve, jó nagy kunkorokkal visz úti célom felé, amit úgy bő negyedóra múlva fogunk majd elérni. Közben némán hálát adok Istennek azért, hogy ezeken a keskeny, kátyúkkal szabdalalt bekötőutakon legalább hótorlaszok meg vízfolyások nincsenek, ahogy mostanság az ország nyugati felén mindenütt. Ám bármerre visz az utunk, akárhol is járunk, az utcákon embereket alig látni. Fiatalokat meg különösen nem. Lám, ezen a buszon is csupán alig néhányan utazunk, és valamennyien korombeliek, két kislány kivételével. Bár ebben az is közrejátszhat, hogy időjárás ide vagy oda, mindenkinek akad otthon tennivalója így, az ünnep előtt. A szokásos, hagyományos húsvéti előkészületeket mindenképpen el kell végezni, nem lehet halogatni, hiszen holnap már nagypéntek!

Az egyik megállónál a sofőr nagyot fékez, mert egy asszony várakozik víztől vállára konyult esernyője alatt, kezében egy tekintélyesen dagadozó, tömött szatyorral. A súlyos batyut maga előtt tartva nehezen cihelődik fel a busz lépcsőin, ám az első ülésen ülő éltes asszony áthajlik a kapaszkodó korlátja felett, és segítőkészen elveszi a táskáját. A nő összezárja pocskákká ázott esernyőjét, s hálás köszönetet mormolva fölnéz a másikra. Ahogy összeakad a tekintetük, meglepett mosoly szépíti meg a két nő igencsak hasonló, kiszáradt dióhéj rajzolatát magán viselő öreges arcát. Most már a felismerés örömeivel üdvözölik egymást. Az újonnan jött utas, ismerősének szíves invitálására, nagyot szusszanva, letelepedik mellette az üres ülésre.

– Hallod, alig ismertelek meg! Honnan jössz, Erzsime, ebben a lehetetlen időben? A városban voltál? Tán csak nem most vásároltál be az ünnepre?

– Azt is. Mára engedtek ki a kórházból, onnan tartok hazafelé. Idáig lehozott a Lajos öcsém fia, de sietett, tovább ment a határhoz, nem kanyarodott be hozzánk a faluba. Hát ezért vártam itt a buszt a főútnál. Útközben megálltunk a város végén, tudod, a híd előtt annál a nagy boltnál, na, hogy is hívják, osztán ott vettem egy kisebb sonkát, pászka helyett fonott kalácsot, meg

néhány tojást. Mégiscsak jön a húsvét, oszt' nincs otthon semmim. Én már nem tartok tyúkokat, minék, magam vagyok, osztán csak a gond van velek... Ha úgy adódik, hogy el kell menni a háztól, ki etetné őket, ki gondoskodna róluk! De holnap csak sütök egy kis kóttes kalácsot. Bejglit. Diósból kettőt, egyet szilvalekvárral, egyet meg mákkal. Hátha az ünneppen betéved hozzám valaki... Ha meg nem, odaadom majd Ilikének, a szociális gondozónak. Van három kisgyermek, azok szívesen megeszik. Most is kijön elibem, azt mondta. Tudod, nem bírok már cipekedni, meg hát nem is szabad nekem.

– Magad vagy?

– Már két éve, amióta Magduskám talált végre magának munkát Németországban. De az Ilike jön hozzám mindennap. Húségesen. Megnézi, megvagyok-e még, nincs-e valamire szükségem. Á, az állatokkal csak a baj van, még egy kutyával is, osztán én is járhatnék úgy, ahogyan Jolánka. Te is tudod, ki az, valamikor egy osztályba jártunk. Ismered, a Nagyné Jolánt mondom.

– Ismerem hát, hogyne ismerném! Jó régen nem láttam. Hogy van?

– Jól. Most már nagyon jól. Egyedül maradt ő is, hogy eltemette az urát, mert a rokonai mind kihaltak, gyereke meg nem volt. Csak egy nagyra nőtt, szép iromba macskája meg a kutyája. Hallod, én olyan húséges állatot, mint amilyen az a korcs kutya, életemben nem láttam! A Jolán udvarára még egy légy se repülhetett fel a Bodri engedélye nélkül. Álló nap a gazdasszonya közelében volt, őt kísérgette, őrizgette. Én mondom, ha lett volna gyereke, tán az sem szerethette volna jobban, mint az az állat... Bár ahogy múltak az évek, volt a kutyájával elég baja. Megöregedett a szegény pára, aztán túl a tizenötödik évén már sokszor volt beteg. De Jolánka nem hagyta, mindig kigyógyította, vitte orvoshoz, injekcióztatta, mindent elkövetett, csak megmaradjon!

Egy évvel ezelőtt, éppen így tavasszal, beutalták Jolánt a kórházba a szívével. Onnan meg haza sem engedték, muszáj volt neki bennmaradni. Telefonon kérte meg a gondozónőt, az Ilikét, hogy etesse a kutyát meg a macskát, amíg oda lesz. Ő vitt is ételt a két állatnak, de a kutya hozzá sem nyúlt az ennivalóhoz, pedig kutyatáppal meg húsfélével etette. Csak kókadozott, fellezaladgált az udvaron reggeltől estig. Éjjel-nappal az utcára nyíló kisajtó alatt hasalt, ott leste az utat, várta haza a gazdáját. Húsvét előtt aztán, éppen nagycsütörtökön, Jolán kiíratta magát a kórházból, nem volt tovább maradása. Sajnálta a húséges kutyáját. Tán jobb lett volna, ha nem beszélt volna neki Ili a Bodriról. De hát folyton csak miatta telefonált a kórházból. Nagyon betegen jött haza, tovább kellett volna, hogy gyógyítsák. Olyan gyenge volt az a szegény Joli, amikor megjött, hogy alig állt a lábán. Az orvos nem is akarta

elengedni, a saját felelősségére jött haza. Otthon Ilike várta a busznál. Neki is segített hazavinni a táskáját, ő is vásárolt ezt-azt, ahogy most én.

Na, szóval, a gondozónő osztán elmesélte nekem másnap, hogy ő még olyat nem látott, amit az a kis kócos kutya művelt, mikor megjött a gazdaasszonya. Mintha csak megbolondult volna az örömtől, úgy ugrálta és táncolta körbe! Tán még kölyökkutya korában sem ficánkolt úgy, mint akkor. A macskája meg olyan urasan, parádézva lépegetett le a lépcsőkön elébe, mintha egyszemélyben ő maga lett volna a fogadóbizottság! Jolánnak a meghatottságtól úgy hullott a könnye, mint a záporosó. Hát még mikor meglátta, hogy közben a gólyák is ott várják a kéményén! Mert míg oda volt, azok is megjöttek! Na – mondta Ilinek –, máma olyan ünnepi vacsorát penderíték, amilyen már rég nem volt a házamban! Megsütöm a húst, amit vettem, hozzá tarhonya lesz, ahogy én szeretem, meg jó ropogós savanyú uborka. Tudom, hogy jól fog esni az étel! Máma végre nem magányosan, a kórházi ágy szélén üldögélve, csak úgy ímmel-ámmal vacsorázok majd, de nem ám, biztatgatta magát nevetgélve. És tudod, miért nem? Hát mert vacsoravendégem is lesz! Bodrit is beeresztem a házba, hadd érezze szegény kutyám, hogy tényleg itthon van a gazdája. A vacsoraasztalról majd juttatok neki pár igazán jó falatot, meg a macskát is jóltartom! Megérdemli, láttad, hogy fogadott? Megvendégném én a gólyákat is szívesen, ha elfogadnák a meghívást, mert még nemigen van szöcske meg béka a határban... A végén azzal váltunk el – mesélte a gondozónő –, hogy reggel el ne felejtsem bevinni neki a tejet. Nagypénteken szereti megsütni a kalácsot. A dagasztásához meg, ugye, tej kell.

A busz nagyot zökkent a kátyús úton. Az asszony belenyúlt a táskájába, matatott benne kicsit, aztán kivette a zsebkendőjét, megtörölgette a szemét, és csendesen folytatta: másnap, mielőtt a gondozónő a korai busszal bement volna a városba, bevitte Jolánnak a tejet. Nem volt csukva az utcaajtó, se a ház ajtaja, hát egyenesen bement a kiskonyhába. Az asztalon még ott volt a vacsora maradéka. Joli felöltözve feküdt a kis fadikón, ahová napközben szokott lepihenni, ha a kerti munkában elfárad. Az ágy előtt a rongyszőnyegen meg a kutya hevert. Mind a ketten halottak voltak. Az orvos szerint Jolánkát a szíve vitte el, Bodrit meg a nagy öröm. Az, hogy még egyszer megláthatta a gazdaasszonyát. Lehet, nem tudom... Csak az a biztos, hogy azon a Nagycsütörtökön gazdának és kutyájának az volt az utolsó vacsora. Na, én szedelőzködöm is, mert megjöttem. Isten áldjon, Borikám! Látod, mit mondtam? Vár az Ilike... Hallod, egyszer azért csak ránk tavaszodik végre... Hát, kellemes húsvétot neked meg a családnak!

LELKET SIMOGATÓ EMLÉK

A múltba vesző nem kevés év alatt többször is eljátszottam a gondolattal, hogy egy számomra nagyon kedves, felejthetetlen emlékemet egyszer megírom. Csakhogy a történet, amelynek emléke fogva tart, valahogy annyira személyesnek, olyan hihetetlennek tűnt és tűnik mind a mai napig, hogy egyre csak őrizgettem lelkem legtitkosabb fiókjában, halogattam a közreadását. Úgy éreztem, csak az enyém, rám tartozik. Bizonyára lesznek olyanok, akik, ha elolvassák az írásomat, pontosan így fogják gondolni, és nem tartják különlegesnek az esetet. Ennek ellenére úgy döntöttem, most van itt az ideje, hogy megírjam. Talán az illető iránti azóta sem szűnő tisztelem, mondhatnám, csodálatom késztetett erre.

Vagy az a többször is megisméltendő kis epizód, amely tulajdonképpen apróság, valójában nem is sértő, de tudj' Isten, nekem valahogy mégis zokon esett. A szülővárosomba nemrég kihelyezett diplomaták egyikére gondolok, akinek többször is bemutattak, akivel megismerkedtünk, s ezt követően több alkalommal is találkoztunk különféle hivatalos eseményeken, rendezvényeken. Nos, ő ilyenkor némi fejtörés után, köszöntésképpen bólintani szokott. Ám látva közönyös tekintetét, biztos vagyok benne, nem tudja, ki vagyok, hová tegyen, milyen apropóból vagyok jelen az adott rendezvényen.

Tisztában vagyok vele, hol a helyem, tudom, hogy nem vagyok jelentős személyiség, ezért ennek tükrében akár önhittnek is tűnhetek, amiért a tulajdonképpen jelentéktelen kis dolgot egyáltalán szóvá teszem. Szóljon mentsegenre és mellettem ez a megtörtént, valóságos eset, az én igaz emlékem.

A történet főszereplője egy kivételes személyiség, egy államférfi, s a vele való találkozásom. Amit, ha felidézek, önkéntelenül is összehasonlítok a fent említett eseménnyel. S párhuzamot vonva a mostani és az időben távol eső régebbi epizódok között, az emlékeimnek köszönhetően magasabbra emelem a mércét. Lehet, hogy nem kellene... De állítom, hogy minden sértő szándék nélkül teszem, pusztán a kuriózum kedvéért. Meg azért, hogy annak a közismert, a mai napig köztisztületben álló, s a világpolitikában egykor jelentős szerepet vállaló jovialis embernek ezzel az írással, a megbecsülésem jeléül, szavakból szobrot állítsak.

Nos, e bevezető után jöjjön az én kegyelettel őrzött szépséges történetem, emlékem.

A múlt század utolsó évtizedének második felére kell visszanyúlnom a cselekmény kedvéért. Egy nagyon nívós rendezvényre, a Könyvtárosok Nem-

zetközi Konferenciájára kaptam meghívót Budapestre. Abban az időben még a Beregszászi Gyermekkönyvtár vezetőjeként dolgoztam, de éppen akkortájt jelent meg a negyedik, gyermekeknek írott könyvem, és én a két esemény együttes hatására – értem ez alatt a meghívást, no meg az éppen kézhez kaptott, nyomdaillatú, vadonatúj könyvet – az örömtől pár méterrel a föld felett lebegtem. Meg aztán a tanácskozás időpontja sem akármikorra esett: az augusztus huszadikát megelőző, valamint az azt követő hétre! Tehát Szent István napján előben nézhetjük meg a tűzijátékot és az ünnepi kivilágításban tündöklő várost, az országjáró kirándulások, meg a könyvtárak látogatása mellett, ahogyan ezt a programfüzet tájékoztatójából megtudtuk. Hurrá, ez maga a csoda! Otthonról négy kollégámmal utaztunk Budapestre, ahol remek szállás várt bennünket Budán, egy kollégiumban.

Ottlétünk harmadik napján, az Országos Széchényi Könyvtárban egy rendkívül tartalmas előadást hallgattunk meg a modern kor követelményeihez elengedhetetlen, a könyvtárosok munkáját nagyban megkönnyítő és világszerte egyre inkább elterjedő, újszerű adatrögzítőről, a számítógépről. Aztán következtek a hozzászólók, akik a géppel kapcsolatban a saját tapasztalataikról számoltak be. Mi, a Kárpátaljáról érkezett küldöttség tagjai, igyekeztünk meghúzódni az anyaországi, az Ausztriából, azaz Burgenlandból, valamint Jugoszlávia különböző tagországaiból, de még az Erdélyből jött kollégák árnyékában is, olyan elmaradott módszerekkel dolgoztunk. Bár merem állítani, hogy mégsem eredménytelenül! Hol voltak még nálunk azokban az időkben számítógépek, amelyekről ott mindenki olyan szabadon és természetesen beszélt?! Igaz, Magyarország némely kisebb könyvtárának munkatársai panaszták, hogy náluk bizony vannak ám azért hiányosságok, amelyek gátolják az igazán hatékony munkát... Például alig tudják bevinni a gépbe a könyvtári állományt. Mert nekik még mindig a régebbi típusú, Commodore számítógép van csupán a birtokukban.

Én a második széksor szélén ülve figyelmesen jegyzeteltem, és a computer soha nem hallott, ismeretlen nevét hallva, amit komondornak értettem, rezignáltan, félhangon magam elé mormolva annyit jegyeztem meg: mi meg annyit tudunk a komondorról, hogy nagytestű pásztorkutya, és a bárányok terelésére használják a havasokon. Bár halkán motyogtam, a késve érkezett hölgy, aki nem sokkal előtte ült le mellém, mégis meghallhatta a szavaimat, mert kis híján hangosan felnevetett. Az előadást követően bemutatták a megkéssett fiatal nőt, akiről akkor tudtam meg, hogy a kulturális minisztérium munkatársa. A kávészünetben hozzám lépett, megérdeklődte, honnan

érkeztem, ki vagyok. Végtelenül kedves volt, kávézás közben baráti hangon elbeszélgetett velem.

Két nappal az augusztus huszadikai ünnepség előtt a minisztériumban dolgozó hölgy újra megtisztelte jelenlétével a rendezvényünket, s egyben tudomásunkra hozta, hogy másnap az Országházban, a köztársasági elnök úr ünnepi fogadást rendez a hazai újságírók, írók, irodalmárok részére. Velük együtt szívesen látja a Magyarországon vendégeskedő külföldről jött könyvtárosokat is. A különböző régiókból nagyobb létszámban érkezett küldöttségek közül két ember kap meghívót az állami ünnepet megelőző elnöki fogadásra. Mivel Kárpátaljáról mindössze öt ember jött, így közülünk egy ember lesz a meghívott vendég. Én voltam az.

Nos, azon az éjjelen nem sokat aludtam. Örültem és szorongtam is egyben. Legalább jönne velem még valaki a társaim közül, hogy ne lennék annyira árva. Jaj, Istenem, senkit nem ismerek ott, mit csináljak majd egyedül? Meg aztán mit vegyek fel, mibe illik felöltözni? Uram Teremtőm! És magam hogy jutok el oda? Elhomályosodó szemekkel olvastam a gyönyörű meghívót, ahol minden részletesen le volt írva, az odajutást és a protokollt illetően is. Hát, csak nem veszek el – sóhajtottam. Ruhám, cipőm van, és talán nem történik baj. Pedig majdnem történt!

Tűsarkú szandálba bújtattam lábamat az ünnepélyes alkalomra, és a metróban, amint lefelé mentem a mozgólépcsőn, beszorult a cipő sarka a vaslemezek közé. Én életemben még soha nem éltem át olyan páni félelmet, mint amelyet ott szenvedtem el az alatt a rövidke perc alatt! Elvesztettem az egyensúlyomat, és kis híján előre zuhantam, mire végre sikerült kihúzni a lábamat a pántos szandálból és mezítláb, de épségben, meg tudtam állni a már biztonságos talajon. Az átélt izgalomtól remegve lépkedtem a Parlament épülete felé, miközben hálát adtam az Úrnak, hogy kéz- és lábtörés nélkül megúsztam a rémes kalandot, sőt, még a cipőm sarka sem tört el. (De azóta is főbiám van a metróban, amikor rálépek a mozgólépcsőre!)

Nagyon elveszettnek éreztem magam, miközben felmentem a gyönyörű, impozáns épület puhán süppedő, vörös szőnyeggel borított széles márványlépcsőin. Az Országház Kupolatermében hatalmas tömeg hullámozott fel-alá, amitől a magányérzetem csak még inkább hatványozódott. A terem közepén, a kristálycsillárok alatt állhatott a köztársasági elnök úr. Ezt csupán sejtettem, látni nem láttam alacsony termete miatt, meg az őt körülálló, vele beszélgető emberektől, akik eltakarták előlem. Italos pincér lépett mellém, és tálcan pezsgővel töltött poharat nyújtott felém, egy másik fel-

szolgáló sós meg édes aprósüteményekkel kínált. Kezemben tartva a pezsgőspoharat meg a süteményes tányért, én is elindultam oda, ahol az elnök úr beszélgetett a vendégeivel. Gondoltam, legalább megnézem közelről, hiszen eddig csak tévében láttam, s legalább egy pillantással megköszönöm neki, hogy itt lehetek. Csüggedten ácsorogtam egy darabig az áttörhetetlen embergyűrűn kívül, majd, amikor láttam, hogy reménytelen, sehogy nem férhetek a közelébe, arra az elhatározásra jutottam: ha már itt vagyok, legalább körülnézek az épületben. Bekukucskálok az arannyal díszített tanácstermekbe, ahol a parlamenti viták folynak, s a képviselők üléseznek, végigsétálok a parlamenti folyosóján, megeszem a süteményt, megiszom a pezsgőt és elmegyek.

– Kati, jaj, de örülök, hogy megláttalak, jó hogy itt vagy – karolta át váratlanul valaki hátulról a vállamat.

Judit volt, egy kedves újságíró ismerősöm a szülővárosomból. Már évekkkel ezelőtt áttelepült Magyarországra, és Pesten dolgozott egy jó nevű lapnál.

– De szerencse, hogy találkoztunk – mondtuk ki egyszerre, ugyanazon szavakkal, majd ugyanígy folytattuk:

– Te is egyedül vagy?

Nevetgélve, felszabadultan mentünk ki a díszteremből a parlamenti folyosóra, s elsétáltunk kicsit távolabb, ahol sokkal kevesebben voltak, és leülhettünk egy kényelmes bársonykanapéra.

– Nézd – kacsintott rám Jutka –, éppen itt van mellettünk egy hamuzó. Rágyújtunk?

Egymással szemközt fordulva, jókedvűen beszélgetni kezdtünk, már eszembe sem jutott, hogy elmenjek. Beláttuk, hogy a vendéglátónk közelébe semmiképpen nem juthatunk, így hát ebbe belenyugodva kortyolgattuk a pezsgőnket. Én az otthoni helyzetről meséltem Jutkának, s a legújabb könyvemről is ejtettem pár szót. Ő a beilleszkedéséről, a munkájáról, meg az egészen más fordulatot vett életéről számolt be nekem. Az épületben lassan tompult a zsongás, ám mi, belemélyedve a jóízű beszélgetésbe, nem érzékeljük az idő múlását. Barátnőm az egyik mondat közepén váratlanul elhallgatott, és a hátam mögé nézve suttozta:

– Te, jön az elnök úr!

– Aha – mondtam nevetve –, meg a Dalai Láma...

– De, tényleg itt van!

Megfordultam, és elkerekedett szemekkel valóban megláttam őt, alig pár lépésnyire tőlünk.

Az államfő szapora léptekkel, mosolyogva közeledett két robusztus, székény nagyságú testőrének kíséretében, akiknek épphogy a mellükig érhetett.

– Üdvözlöm a hölgyeket, jó hely ez itt egy kis beszélgetésre, igazam van? – nyújtotta felénk a kezét.

Tisztelettel felálltunk, s mialatt kezét fogtunk vele, ő barátságosan megérdeklődte, kik vagyunk, honnan jöttünk, mi a foglalkozásunk.

Judit válaszolt először. Megmondta a nevét, s azt, hogy újságíró. Ő ugyan már Pesten él és dolgozik, de egyazon városból valók vagyunk.

– És maga? – fordult felém mosolyogva.

– Kárpátaljáról jöttem, beregszászi könyvtáros vagyok, de mostanában már gyermekeknek szóló könyveket is írok – tettem hozzá szemérmesen, s végül bemutatkoztam.

– Német neve van – mondta az elnök úr. – Várjon csak, hogy is fordíthatnánk: bor... füst, igen, azt hiszem.

Elmosolyodtam.

– Valóban, bár még egyszerűbb, ha konyaknak mondjuk.

Vidáman felkacagott:

– Ez találó! Szóval maga gyermekíró? Nagyszerű, kellene a jó, a tartalmas írások a gyerekeknek...

– Akár csak a felnőtteknek, de ezt Ön is jól tudja, elnök úr, hiszen, szintén író...

Hosszan rám nézett:

– Egyszer talán majd megajándékoz engem egyik gyermekkötetével...

Zavartan rábólintottam.

– No, hölgyek, hadd kérdezzem meg, látták-e már díszkivilágításban a budai várat? Megcsóváltam a fejemet: még nappali fényben is ritkán...

– Hát akkor, fiúk – szólt a testőrökhöz –, egy-kettő, nyissátok ki gyorsan ezt a balkonajtót, hadd gyönyörködjenek a mi kedves vendégeink a csodálatos látványban! Nézzék csak, éppen most kapcsolták fel a fényeket! Nos, érezzék magukat továbbra is jól – intett búcsút nekünk, és gyors léptekkel továbbsettett.

Mi még sokáig álldogáltunk kinn, az Országház egyik Dunára néző balkonján, és néma áhítattal csodáltuk a lassan sűrűdő estében a ragyogó csilgként tündöklő, ünnepi fényárban pompázó várat.

Aztán múlt az idő, teltek az évek. Mi a könyvtárban ugyanúgy végeztük a dolgunkat, mint annak előtte, számítógépünk továbbra sem volt, ami nem is hiányzott olyan nagyon, hiszen a villanyt naponta legfeljebb ha néhány órára kapcsolták fel... Egy őszi napon híre jött, hogy Magyarország köztársasági elnöke látogatást tesz vidékünkön. Ungváron tart találkozót Kárpátalja hiva-

talos tisztségviselőivel, de rajtuk kívül valamennyi magyar szervezet küldötteit szeretettel meghívja. A Magyar Könyvtárosok Egyesületébe is jött meghívó, kaptam én is, így aztán más szervezetekkel közösen kisbuszt béreltünk, és a megadott időpontban, egy aranyló őszi napon útra keltünk.

Előtte sokáig tanakodtam magamban, hogy vigyek-e az elnök úrnak egy példányt a legújabb kötetemből, és vajon a közelébe tudok-e majd kerülni, hogy átadjam... Végül úgy határoztam, hogy egyetlen könyv mindenképpen belefér a táskámba, és ha nem sikerül odaadni, legfeljebb hazahozom.

A megyei közigazgatás épületét körülvevő rendőrségi kordonon átjutva nagyon szigorú biztonsági ellenőrzéseken estünk át, majd felvezettek minket a nagyterembe. Rengetegen voltunk, alig tudtunk odaaraszolni az előre kijelölt helyeinkhez, hogy leüljünk. Olyan egy-másfél órás volt a találkozó, előbb az akkor hivatalban lévő megyei vezetők, majd a magyar szervezetek képviselői mondtak köszöntő beszédet, s végül Magyarország köztársasági elnöke szólt az egybegyűltekhez. Rövid, egyszerű, mindenki számára érthetően megfogalmazott beszédet tartott, aztán aláírtak egy közös nyilatkozatot a kölcsönös államközi együttműködésről, majd elkészönt a jelenlévőktől. Ezzel le is zárult a találkozó. Az elnök úr az ő jellegzetes, gyors, apró lépteivel elhagyta a termet, s mi szedelőzködni kezdtünk. Ekkor lépett a pódiumra Magyarország ungvári főkonzulja egy tolmács kíséretében. Pár perc türelmet és nagy figyelmet kért a jelenlévőktől, amíg felolvassa harminc ember nevét az itt lévő küldöttek közül: hat nőét és huszonnégy férfiét. Azokat, akiknek elhangzik a neve, az elnök úr fél óra múlva vendégül látja a kis fogadóteremben.

Ez engem aligha érint – gondoltam magamban, amíg a különböző címzetes neveket hallgattam félfüllel. Éppen a kabátom után nyúltam, de a levegőben elakadt a kezem, amikor meghallottam a saját nevemet. Magdi, akit már előttem szólítottak, megszorította a karomat:

– Na, mit szólsz, mi is benne vagyunk a vendégek névsorában! Őszintén, el sem hiszem!

– Kérjük, a hölgyek fáradjanak be a kisterembe elsőként – jött a végső eligazítás.

Az ajtóban állva várt ránk a vendéglátónk. Talán negyedikként léptem át a küszöböt. Ő kezét felém nyújtva, mosolyogva köszöntött:

– Üdvözlöm, kedves író! Mi újság Beregszászon? Nem felejtette el az ígéretét?

Én szavakat alig találva nyújtottam felé a könyvem.

– Ugye, írt bele ajánlást?

– Most szeretnék írni – válaszoltam halkán, és ott, az asztal sarkán, az ételkülönlegességektől roskadozó tálak között helyet találva írtam be karcsú kis könyvembe a neki szóló, szívből jövő, kedves szavakat.

A finomságokból nem sok falat ment le a torkomon, mert egyre csak azon tűnődtem, hogy lehet, hogy ez a nagynevű, kiváló államférfi, aki az elmúlt évek alatt többször körbeutazta a világot, sok száz fontos és kevésbé fontos emberrel ismerkedett meg, rázott kezét, engem így megőrzött az emlékezetében. A határon túli, kis jelentéktelen, nevében alig ismert író... Ez maga a csoda!

E csoda emlékére írtam meg ezt a lelket simogató történetet, amit oly nagy becsben őrizgettem magamban idáig. Meg azért is, hogy fejet hajthassak egy kivételes egyéniségű férfi előtt.

Végigolvasva elbeszélésemet, bizonyára rájöttek, kiről szól ez az írás. Igen, Göncz Árpádról, aki világszerte köztiszteletnek örvendő politikusként is mindvégig meg tudott maradni allűröktől mentes, közvetlen embernek.

HOLTOMIGLAN, HOLTÁIGLAN

ÉRETTSÉGI TALÁLKOZÓ

Várakozással, némi izgalommal készül a találkozóra. Lassan magára ölti a már jó előre kikészített ruháját, nyakába teszi a gyöngysort, belebújik túsarkú cipőjébe, megigazgatja a haját. Megszemléli magát a tükörben: szolidan elegáns, csinosnak mondható, egészen jó. Mármost ahhoz képest. Erre a gondolatra elmosolyodik, mint minden esetben, amikor ezt hallja, s felteszi magában a kérdést: kihez képest? A bibliai Matuzsálemhez vagy ki máshoz hasonlítva? Mindegy. A kor kíméletlenül megváltoztat minden embert, ez alól nincs kivétel. Húsznál több ember jelezte megjelenését a találkozón. Vajon megismerik majd egymást? Lesznek olyanok is, akikkel fél évszázada nem találkozott. Teremtőm, két teljes emberöltő...

Szétszóródtak a világban, az érettségi után még pár évig összefutottak, aztán ki merre, hiszen akkor a Szovjetunió hatalmas kiterjedésű állam volt... Az idő lassan elszürkítette az emlékeket, a neveket sem igazán tudja már hozzákötni azokhoz az egykor jól ismert fiú- és lányarcokhoz, akikkel együtt érettségiztek. Néhányukról ugyan hallott néha, nem volt rossz évjárat az övék: van köztük egyetemi tanár, kitűnő orvos, neves, sok nyelvet beszélő ideggyógyász, élelmiszeripari mérnök, vegyész, geológus, anyakönyvvezető, ügyvéd, kereskedő, kétkézi munkás, zenetanár, sőt, egy későn érő író is. Nos, igen... Jóravaló, becsületes emberek lettek valamennyien. Volt, akikkel összefutott, amikor hazalátogattak szülővárosukba, őket biztosan megismeri. De vannak, akikről nem sokat tud, vagy még inkább semmit... Talán majd most, hátha itt lesznek. Igaz, nem mindenkivel tanultak egy osztályban, mert a párhuzamos osztály végzősei közül is jelentkeztek néhányan. És még így is milyen kevesen lesznek! Azok közül, akik az öt évvel ezelőtti találkozón ott voltak, a mostaniról többen már igazoltan hiányoznak majd, mert időközben felvették a „néhai” nevet... Mások meg, akik itt élnek, és még csak utazniuk sem kell, nem lesznek ott az összejövetelen. Nehéz megérteni az okát – töpreng magában. Talán túlságosan öregnek érzik magukat egy ilyen késői érettségi találkozóhoz, netán betegeskednek, esetleg az anyagiak hiánya miatt, vagy a nők restellik a ráncikat? Lehet valaki hetven éven túl is fiatal és harminc év alatt is öreg. Hogy hogyan érzi magát, nem a kortól függ... De hát nem erről szól a találkozó – gondolja ingerülten. Tény, hogy valamennyien nagypapák és nagymamák. Igen, nagymamák, mamák... Erre a gondolatra ismét mosolyog. Hogyisne, hiszen őt egyik unokája sem hívja mamának, csak a két kicsi szólítja nagyinak. A nagyobbak csak olyankor nagymamázzák, amikor a barátaikat bemutatják

neki. Amúgy egyszerűen a keresztnévén szólítják. Így szokták meg kiskorukban, és azóta sem változtatnak rajta. Gondolatban vállat von: megszoktam, nekem tetszik. Mások meg hadd csodálkozzanak. No, még egy csepp parfüm, egy utolsó pillantás a tükörbe: most már indulhat, ha nem akar elkésni.

A város régi, patinás étterme előtt gyülekeznek, ott fog csatlakozni egykori diáktársaihoz, aztán majd valamennyien egyszerre mennek be a terembe, s ülnek le a szépen megterített asztalhoz. Már látja is a várakozó kis csoportot, és a szíve egyre hevesebben kalapál, amint a közelükbe ér. De jó, hogy itt vagy végre, már csak rád vártunk – hangzik fel mindenfelől, és a nő boldogan ölelkezik össze a régen látott „fiúkkal” és „lányokkal”. Örül, hogy mindenkire ráismer, és nevükön tudja szólítani még az egykori A osztályban végzett diákokat is. Érdekes módon a nők nem sokat vagy alig változtak, inkább a férfiakat szabta át kíméletlenül az elmúlt ötven év: megőszültek, megritkult a hajuk, mély árkokat ástott arcukra az idő. Egyik-másik derékban jócskán kikekedett, megemberesedett; volt, aki csontosabb, szikárabb lett, mint ahogy emlékezett rá, de egyvalami közös maradt bennük: amikor nevetve átölelték az asszonyt, a szemükben felvillanó fiatalos, huncut csillogás azonnal visszaidézte az egykor sima arcok ifjúkori vonásait.

Csupán egyszer jött zavarba. Egy magányosan, szerényen álldogáló, egyszerűen öltözött, kedves arcú nő miatt, aki utolsóinak lépett hozzá és karját kitérve, mosolyogva a nevére szólította: Anna, te semmit nem változtál, hihetetlen, éppen olyan szép vagy, mint egykor!

– Köszönöm, nagyon jólesik, hogy így látod! Talán csak azért, mert már akkor is öreg voltam! – igyekezett a zavarát leplezni, miközben kétségbeesetten túráztatta az agyát, kivel is áll szemben. Szégyellte, hogy elképzelése sincs, ki lehet ez a nő, aki őt ilyen barátsággal és szerető szóval köszönti.

– Nem ismeresz meg, igaz? – folytatta az asszony minden sértődöttség nélkül. N. Gizi vagyok, az A osztályból. Nem csodálom, ha nem ismertél rám. Mi valóban, szó szerint ötven éve, hogy nem találkoztunk, nem hallottunk egymásról... De azért emlékszel rám, igaz?

Anna átölelte.

– Ne haragudj, Gizikém, szégyellem, pedig a hangodról, a mosolyodról és a szerénységéről azonnal rá kellett volna jönnöm, hogy te vagy. Ő, de örülök, hogy eljöttél, feltétlenül sort kerítünk rá, hogy beszéljünk egy jót. El kell mesélned, hová tűntél, miért nem tudunk egymásról semmit...

A hangulat kitűnő volt, hála a szervezőnek, aki rutinosan tartotta kezében az irányítást, és igyekezett a jelenlévők nevét összekötni valamilyen régi,

vidám iskoláskori esemény vagy csínytevés említésével, ezzel is segítve az emlékek felelevenítését, megadva a lehetőséget mindenkinek, hogy beszéljen magáról, a későbbi, az érettségi utáni életéről. Ez azért volt jó, mert az előző találkozókön azok közül, akik most eljöttek, sokan nem voltak jelen. Így nagyon érdekes volt meghallgatni, kinek hogyan alakult az élete, kit merre, hová vezetett a sors útja, kiből mi lett, milyen sikerekkel, tapasztalatokkal lettek gazdagabbak a mögöttük maradt, elmúlt ötven évben. Akinek a nevét említette, felállt, és pár szóban elmondta, amit fontosnak tartott, amit akart, hogy megtudjanak róla.

Béla, az egykori Béci. A most joviális, kerekded férfi egykor kicsi, vékony, szőke gyerek volt, aki az érettségi előtt ment át tőlük az esti iskolába, mert különben az orosz nyelv- és irodalomtanár megbuktatta volna. Kedves, vidám gyerek volt, és egyáltalán nem rossz tanuló. Csak hát az orosz katonahölgyből tanárrá avanszált véresszájú, lelkes, kommunista nő előtt nem volt megállása. Kijelentette, hogy ő az életben nem fogja megtanulni az orosz nyelvet. Ezt mondta nekem is – mélázik Anna magában. De engem nem sikerült úgy kiutálnia az iskolából, ahogy Béccivel tette. Pedig gyűlölt engem is, sokadmagammal együtt, de még hogy! Ki tudja miért? Hiszen mindnyájan magyarok voltunk! Néhány kiválasztottjával, a kedvenceivel soha nem tette azt, amit velünk.

Az asztalnál ülők harsogó nevetéssel emlékeznek Béci bravúrára, aki, ha megtekerte, azonnal eleredt orrából a vér. Ezeken az órákon aztán már nem volt feleltetés, amiért mi nagyon hálásak voltunk neki. Igaz, ezt az oroszórán nem merete megtenni.

– Nos, képzeljétek el, én gimnáziumi tanár lettem – csillogtatta felénk a szemüvegét a férfi vidáman. – Még hozzá orosz nyelvet és irodalmat tanítottam Budapesten, sőt, még ma is óraadó tanárként dolgozom. Az egykori diákjaim között vannak orvosok, professzorok, akik a mai napig jó szívvel emlékeznek rám, és soron kívül gyógyítanak, sőt, meg is műtenek, ha szükséges. Ezt hívják a sors fintorának...

Bandi, akit soha nem hívtak Andrásnak, ma sem... Vidám, jó kiállítású fiú volt, nagyszerű sportoló és nem éppen a legjobb tanuló. Mégis sokra vitte. Egyetemi tanár Oroszországban, túl a távoli Urálon, egy nagyvárosban.

Józsai. Lám, ő az, akinek a kinézete nem sokat változott. Bejárta a világot, idegenvezető volt, sok nyelvet beszél. A mai napig Moszkvában él, de megmaradt magyarnak. Nevetve meséli, hogy őt erre nemcsak a lelkiismerete kötelezi, hanem a történelmi neve is. A felesége született moszkvai nő. Egyetlen

lánygyermek az Ilona nevet kapta a keresztségben, mert a vezetéknevéhez csak ez a név dukál. Amúgy a lánya kitűnően beszél magyarul, amire az apja igen büszke. Sajnos a 18 éves unoka már kevésbé, mert Ilona katonatiszthez ment férjhez, és a fiú a szüleivel évekig a Távolságon élt, így nem is csoda. Józsiék nemrég Budapesten felvették a magyar állampolgárságot. Mindnyájan, az egész család. Még a veje is, aki úgy döntött, hogy névváltoztatást kér. A felesége magyar történelmi nevét kívánja felvenni. A köztársasági elnök nem utasította el a kérelmét.

Zsuzsi, azaz, bocsánat, Zsuzsa! Mostanában így kell őt szólítani, valamiért jobban szereti... Csak hát a régi beidegződés, sehogy sem áll rá a nyelvem, pedig igyekszem – gondolja Anna tűnődve. Remélem, nem haragszik rám ezért, bár, mindig kijavít... Nagyon csinos és szép asszony, az iskolában is kedveltük egymást, mindketten B-szek voltunk... Zenetanár lett. Istenem, egyszer régen, pár hónappal az érettségi előtt milyen jót mulattunk náluk otthon, a szülői házban... Télen volt a „zsúr” – akkor még ez volt a hivatalos neve a bulinak –, és csak azért emlékszem olyan pontosan éppen erre a sok közül, mert a félelemtől majd’ frászt kaptam, amíg hozzájuk értem. Útközben ugyanis olyan fergeteges vihar kapott el, amilyen nyáron sem gyakori: szakadt az eső, dörgött, egyik villámlás a másikat érte. Pedig február volt...

Marika az A osztályba járt, szorgalmas, kitűnő tanuló volt. Különben abban az osztályban nagyon sok volt a jeles tanuló. Nálunk, a B-ben nem igazán... A dolog pikantériája, hogy az édesapja mind a két osztályban tanított. De ő nem emiatt volt jó tanuló, nem éreztette senkivel, hogy tanárgyerek, szelíd, kedves lánynak ismertük. Nagyon jó gyermekorvos vált belőle, a lánya is anyja nyomdokaiba lépett, ő kardiológus... Kár, hogy István, az osztálytársa, a másik doktor, a betegsége miatt nem tudott eljönni. Csak egy nekünk írt, lélekbe markoló szép levélben van jelen, amit Ibolya éppen az imént olvasott fel...

Éva talpraesett, rendkívül csinos lány volt. Rajta sem fogott az idő, mutató nő, és éppen olyan határozott, mint egykor... Mindig jól elvoltunk egymással. Ő is nagyon szeretett táncolni, zsúrozni. Épp úgy, ahogy én... De most nem sokat beszélt magáról...

Az ikrek. Leginkább csak így emlegették a két fiút. Már az elemibe is együtt jártunk. Jé, milyen régen volt! Jó barátok voltunk mindig. Zsolt a feleségével, Katalival van itt, akit az évek folyamán nagyon megszerettem. Testvére, Ati nemrég veszítette el a párját, pedig szegény jó néhány évvel fiatalabb volt nálunk. Örülök, hogy Attila mégis eljött, itt van közöttünk.

Berci. Visszahúzódó, csendes, halk szavú fiú volt. Édesapját követve hosszú ideig ő volt városunkban az anyakönyvvezető. Kedveltük az iskolában, mostanában is örülünk egymásnak, ha összefutunk.

Szabolcs. Az asszony jóleső érzéssel legelteti a szemét rajta és a mellette ülő feleségén, Elvirán. Gyakran találkoznak, szeret a társaságukban lenni, intelligens, széles látókörű emberek, mindketten mérnökök. Szabinak köszönheti, hogy az érettségi előtt, néhány itt jelenlévő diáktársukkal, no meg Sanyival és Pistivel – akikről már csak egyperces néma főhajtással emlékezhetnek meg – felbaktattak a Nagyhegyre, a titokzatos Krétalyukhoz. Ahol aztán nem találtak sem titkos alagutat, sem másféle titokzatos dolgot. De akkor is remek kirándulás volt. Anna átmosolyog az asztal túloldalán ülő Editre, és a szíve megtelik melegséggel: ő az elhunyt osztálytársuknak, Sanyinak a felesége, akit ma örömmel fogadtak be maguk közé a férje helyett.

Most éppen Feri szól magáról, akivel az általános iskolába is együtt jártak, és a templomban minden vasárnap találkoznak. Jé, Pista is megszólalt! Vele is első osztálytól tanultak együtt. Nagyon jó gyerek volt, akiből végtelenül becsületes, vallásos ember lett. Jesszusom, cseppet sem öszült meg, most is pontosan olyan rézszerű a haja, mint gyerekkorában...

Mindenki mondott magáról néhány mondatot, visszaemlékezve az együtt töltött diákévekre, és kiegészítve az azt követő évek eseményeivel. A szép, halk szavú, kékszemű Ica nem kívánt szólni, és eddig még Gizi sem árult el magáról túl sokat. Bár az is igaz, hogy amit mondanak, egyre nehezebb megérteni. Túlságosan felerősödött a „zenei aláfestés”, elnyomja a szavakat. Nos, ez egy vendéglő, ahová az emberek szórakozni, táncolni járnak, és nemcsak ők vannak itt...

– Nem hallod, most téged emlegetnek, szólj valamit – löki oldalba Annát Ibolya, aki a lelke az összejövételnek. Időt és energiát nem kímélve rántotta össze a mostani érettségi találkozót ez a törekeny, kellemes külsejű, agilis asszony, akin nem fog az idő. Három felnőtt lánya közül a legkisebb, a bájos, ragyogó szemű Natika kísérté el a találkozóóra, aki ma este mindenben a segítségére van az édesanyjának. Születi példáját követve ő is geológus, és rövidke időre éppen a napokban érkezett haza egy nagyon távoli kontinensről. Láthatóan jól érzi magát közöttünk, pedig korban igen csak távol esik tőlünk.

A nő bólint, lassan feláll, miközben azon kapja magát, hogy tekintetét nem tudja levenni a vele szemben ülő Giziről. Nem változott semmit, szégyen, hogy mégsem ismerte meg. A szerénységét, az egyszerűségét is megőrizte. Igen, éppen olyan maradt, amilyen egykor volt. Soha nem tartozott a „menő”, a szép-

nek, csinosnak kikiáltott lányok közé. Csendes viselkedésével, kedvességével belesimult a közepesek csapatába. Semmivel nem tűnt ki, emlékezete szerint nem volt különösen jó tanuló, bár rossznak sem volt mondható. Szorgalmas és igyekvő volt. Nem voltak különleges, divatos cuccai, ahogyan neki sem. Különben, abban az időben mások sem igazán divatoztak... Giziék többen voltak testvérek, az édesanyja egyedül nevelte őket, mert az apjuk korán meghalt. Azért emlékszik ennyire pontosan, mert bár nem egy osztályba jártak, de a szünetekben szívesen elbeszélgettek egymással, jóban voltak. Nem egyfelé laktak, ennek ellenére mégis barátkoztak. Gizi... Hány évig nem is gondolt rá, és most itt van. Milyen jó őt újra látni! Abból a két szóból, amit magáról mondott, nem sokat tudott meg róla. De talál alkalmat, hogy beszéljen vele.

– Nos, mielőtt bármit is mondanék magamról, először engedjétek meg, hogy mindannyiunk nevében köszöntsem köreinkben az egyetlen itt megjelent, szeretett tanárunkat, aki egykor iskolánk igazgatóhelyettese volt, és aki nekünk éveken át a történelmet oktatta: Attila bácsit! Bátran állítom: annak, hogy eljött, valamennyien szívből örülünk! Gondolom, mi, a valamikori diákjai, egyöntetűen valljuk: szerencsések vagyunk, hogy ő tanított bennünket, és mi egy ilyen igazságszerető, rendkívüli pedagógusnak köszönhetően úgy megszerettük a történelmet, hogy ezt a tantárgyat szívesen tanultuk. Feledhetetlen, hogy a tanár úr mennyire közérthetően és érdekfeszítően tudta elmagyarázni az új anyagot, és milyen rutinnal tudta lekötni a figyelmünket, aminek köszönhetően könnyedén megjegyeztük az eseményeket, sőt, a témákhoz kötődő évszámokat is. Otthon szinte már nem is kellett hozzátanulnunk, ami, lássuk be, egy diák számára nagyon nem mindegy! Köszönjük, hogy itt van közöttünk, elfogadta a meghívásunkat az öregdiákok érettségi találkozájára, megtisztelt bennünket a jelenlétével. Eljött, ahogyan fél évszázaddal ezelőtt is, amikor meghívtuk a számunkra nagy eseményre, a végzősök báljára. Mindenki nevében kívánok a tanár úrnak jó egészséget, sok örömet és éppen ilyen erőt, szellemi frissességet, amivel most bír, amilyennel a Jóisten megáldotta, még sok számos éven át!

Rajta kívül is volt még néhány kedves és feledhetetlen, nagy tiszteletnek örvendő tanárunk, akikről illene külön is megemlékeznünk. Én név szerint egyet szeretnék most megemlíteni. Ha itt lenne, szívből megköszönném neki, hogy a kommunista érában, a szovjet rendszer idején a magyar irodalom órákon a kötelező tananyagban szereplő orosz irodalom nagyjait tanulva – gondolok Turgenyev, Puskin, Gogol, Gorkij, Majakovszkij műveire –, és a kommunizmus eszméjét dicsőítő Illés Béla vagy Zalka Máté feledhető,

azóta az idők jótékony homályába vesző „művei” mellett többet is megtudtunk a magyar irodalom klasszikusairól, mint amennyit a tanterv előírt. Így aztán Arany Jánosnak nem csupán egyetlen költeményét ismertette meg velünk, hanem több csodálatos balladáját is; Ady Endre kötelező, forradalmi versein kívül beszélt nekünk a lírai költészetéről, és amikor Gárdonyit tanultuk, az Egri csillagokon kívül sok más művéről is szót ejtett. Neki köszönhetően ismertük meg igazán József Attilát, és Radnótirol is tőle hallottunk. Nem félt, be merte csempészni a magyar irodalom tananyagába a magyar írók legkiválóbbjait, az alkotásaikat, azokat is, akiket az uralkodó hatalom igyekezett elhallgatni. A lelkiismerete azt diktálta, hogy a magyar diákoknak a magyar iskolában ismerniük kell nemzetük irodalmát. Nem titok, kiről beszélek, gondolom, mindenki tudja: igen, ő volt Karádi László tanár úr. Töredelmesen bevallom, én személyes okokból emlegettem éppen Laci bácsi nevét. Azért, mert ő volt az, aki valahogy előrevetítette a jövőmet, ráérezett a sorsom alakulására. No, nem éppen arra, hogy évtizedekig gyermekkönyvtáros leszek – bár lehet, hogy erre is gondolt, hiszen mindig szerettem olvasni –, inkább a későbbiekre láthatta meg, nézte ki belőlem. Azt, hogy egyszer majd írni fogok. Ugyanis ő mondta azt mosolygósan és kissé fejszóvalva, amikor egyik dolgozatomat elolvasta: Aranka, magának írói vénája van, hát, csak igyekezzen! Tudta ő jól, hogy nem ez a nevem, de így szólított a világos hajamra utalva. Nos, a megjegyzését hallva egy kicsit megijedtem, mert valamiféle ismeretlen, addig soha nem hallott betegségre gyanakodtam. Csak az édesanyám tudott megnyugtatni, amikor megmagyarázta, mit jelent az „írói véna”.

Sajnos, sem anyám, sem a tanár úr nem érthették meg a jóslat beteljesedését. Mert igaza lett, még ha sok évet váratott is magára, amíg írásra adtam a fejem... Ennyit akartam elmondani magamról. Most pedig emlékezzünk meg mindazokról a tanárokról, egykori diáktársainkról, akiket tiszteltünk, szerettünk, részesei voltak az életünknek, fiatalságunknak. Akik, sajnos, ma nem lehetnek itt velünk, mert átköltöztek az örökkévalóságba, és e pillanatban valahonnan fentről, az égi iskola egyik osztályának a katedrójáról vagy egy padban ülve figyelnek bennünket.

Aztán újra felharsant a zene, a hangulat a tetőfokára hágott, és Anna áttette a székét Gizi mellé: most végre beszélgethetünk, mondd el, hogy alakult a sorsod!

Hát, nem igazán van mit mondanom, tudod, nekem nincsenek sikereim, nem csináltam karriert, egyszerű, hétköznapi életem volt. Nem lett belőlem

mérnök, orvos vagy tanár. Sőt, író sem! Kezét szeretettel a nő karjára tette: nahát, nem is tudtam róla, hogy te az lettél.

Anna rámosolygott: mindenkinek másfajta utat jelölt ki, mást rendelt a Jóisten, de én most csak a te sorsodra, életedre vagyok kíváncsi, arról mesélj nekem! Messzire elkerültél, hol élsz? Miért nem láttalak, nem hallottam rólad az elmúlt ötven évben?

– Tulajdonképpen itt élek a szomszédban – válaszolta Gizi megnevezve a közeli, történelmi múltú várost. – Igen, valóban furcsa, hogy ennyi ideje nem láttuk egymást. Tudod, az iskolát követően nem találtam itthon munkát, tanulni nem volt miből, hát elmentem a nővéremhez, aki ott, abban a városban volt férjnél. A borgyárban kaptam munkát, egész életemben bort palackoztam, onnan mentem nyugdíjba. Ott ismertem meg a későbbi férjemet. Félig német, félig ruszin fiú volt, rendes, tisztességes ember. Nem volt nagy szerelem az én részemről, de nem élhettem mindig a nővérem nyakán. Meg aztán eljárt felettem az idő, már közel voltam a harminchoz, férjhez kellett mennem. Ide, haza, nem jöhettek vissza, nem volt kihez. Időközben anya is meghalt, a testvéreim meg szétszóródtak, ki merre. Egyszóval, összeházasodtunk, és ma, visszatekintve az életemre, azt mondhatom, ez volt a legjobb döntésem. Nagyon dolgoz, jó ember volt a párom, békés, családszerető, aki soha nem bántott meg egyetlen rossz szóval sem. Iparkodtunk, építettünk egy szép kis házat a város külső kerületében. Aztán egymás után két fiam született. Szép, egészséges gyerekek. Sajnos, a férjem megbetegedett és nemsokára az után, hogy a harmadik, már igencsak későn született fiam is világra jött, meg is halt szegény. Rákos volt, nem tudtak segíteni rajta. A kicsi akkor volt másfél éves. A két nagyobb fiam közül az idősebb akkor kezdte el a tanulmányait az egyetem jogi karán, a fiatalabb meg az érettségire készült. Később tanár lett belőle. Nem voltak könnyű idők, de a fiúk okosak voltak, mindenáron taníttatni akartam őket...

Amikor a legkisebb fiam is befejezte az iskolát, az én nagyfiam, aki akkor már egy jól menő vállalatnál kamatoztatta az ügyvédi diplomáját, megkérdezte a kisöccsétől – hiszen ő lett apja helyett apja –, hogy milyen pályára szeretne menni. Az én kisfiam azt válaszolta: református lelkész leszek. Ezt hallva a nagyfiaim összedugták a fejüket, megbeszélték a dolgot, és arra a megállapodásra jutottak, hogy csak legyen pap, ha ez a vágya, de előbb szolgálja le a katonaidejét. Hátha közben meggondolja magát, hiszen kitűnően beszél angolul és anyanyelvi, vagy inkább apanyelvi szinten németül is, akárcsak ők, a nagyobbak. De mivel kitarzott az elhatározása mellett, így, miután leszerelt,

elutazott Debrecenbe, elvégezte a református teológiát és lelkész lett. Mindhárman családot alapítottak, a legidősebb fiamnál négy gyermek született, a legnagyobb unokám már befejezte az egyetemet, kettő most végzi, a negyedik jövőre érettségizik. A tanár fiam is nős, neki három már majdnem felnőtt fia van. Gyönyörű, okos gyerekek, valamennyien egyetemi hallgatók. Az én lelkész fiam egy hozzánk közeli kisvárosban szolgál – és Gizi megmondja a városka nevét.

– Milyen nyelven prédikál? – kérdezte Anna csodálkozva. – Ott még vannak magyarok?

– Nagyon kevesen és egyre fogyatkoznak. Ezért csak meghatározott napokon prédikál magyarul, máskor meg ukránul. Ott talált magának feleséget, egy nagyon szép és kedves ruszin lányt, aki a fiam kedvéért megtanult magyarul. A négy kisgyermekük mellett most végzi a tanárképző főiskolát az óvodapedagógus szakon, és otthon magyarul tanítja az óvodás korú gyerekeket. Tudod, nincsenek lányaim, de az Úr adott helyettük három nagyszerű, szeretetre méltó menyet. Nagyon szeretem őket, és ők is tisztelnek, szeretnek engem. Egyedül maradtam a nagy házban, de valamennyien ott vannak a közelemben, én nem ismerem a magányt. A nagyfiam sokat van külföldön, óriásira nőtte ki magát az a vállalat, ahol dolgozni kezdett, s amelynek mára ő a tulajdonosa. Igaz, rengeteget tesz érte, sokat utazik. De bárhol van, a világ bármelyik távoli pontján intézi az ügyeit, nincs olyan nap, hogy onnan is fel ne hívna. Aztán, ha megjön, az első útja hozzám vezet. Személyesen akarja látni, hogy jól vagyok-e, nincs-e bajom, nem rendetlenkedik-e a szívem. A nyugdíjamat mindig ő veszi fel, de egy ezressel megtoldva adja a kezembe.

A tanár fiam a közelemben, tőlem három házzal odébb lakik. Ő úgy jár be a főiskolára, hogy először bejön hozzám – minden reggel együtt kávézunk –, utána indul dolgozni. Estére is átjön megnézni, hogy rendben van-e minden. Az unokáim is szeretnek nálam tanyázni.

Az én lelkész fiam, sajnos, sokszor hosszú ideig távol van a családjától. Mert a lelkészi teendői mellett a Református Misszióban is munkát vállalt, és néha fél évekig oda van, ha szólítja a kötelesség. Az Odessa melletti lepra-telepen vagy éppen Dél-Afrikában, a leprások között hirdeti az Igét. Nagyon félttem, ha elutazik, de ő csak megölelget, megpuszilgat és biztat, hogy ne féljek, mert őrá vigyáz az Égi Atya. Afrikából is felhív telefonon, de mostanában már sokkal jobb, mert a világhálón beszélgetünk. Vettek nekem a fiúk egy számítógépet, az unokáim pedig megtanítottak internetezni. Most már könnyebb, hogy láthatom is, nemcsak a hangját hallom. Az ünnepeket az egész

család apraja-nagyja nálam tölti. De nem hagyják, hogy kidolgozzam magam, a menyeim csinálnak mindent, nekem csak az asztalt kell megteríteni. Van itt velem egy fénykép, ahol együtt van az egész család, megmutatom, éppen a karácsonyt ünnepeltük...

Anna elhomályosuló szemmel nézi a kezébe adott fotót: Gizi boldogan ül az asztalfőn, körülötte a gyerekei, az unokák, az egész nagycsalád. Valami furcsa, eddig soha nem tapasztalt hangulat keríti hatalmába: az ámulat, az elismerés keveredik benne egy addig számára ismeretlen érzéssel, az irigykedéssel. Amit hallott, az olyan, mint egy tündérmese. Aztán elszégyelli magát: hála Istennek, hogy van még ilyen! Hogy nem halt ki a szeretet az emberek szívéből. Lehet még jól, szépet hallani ebben a sziklakemény, elgépiesedett, felgyorsult világban, a XXI. században, ahol az emberség, a jószág lassan kihálófélben van. Szerette volna azonnal elmondani a jelenlévőknek, amit hallott, és megkérdezni tőlük, vajon egyetértenek-e vele abban, amit Gizinek mondott, amikor a beszélgetés végén átölelték egymást: Gizikém, a te életed a legkülönb, a legcsodálatosabb, ilyen étellel kevesen dicsekedhetünk. A te sikered mellett minden karrier eltörpül!

Akkor, ott, erre már nem volt lehetőség. Talán jobb is. Mert így leírva sokan elolvashatják, megismerhetik ennek a szerény asszonynak a cseppet sem „hétköznapi” sorsát, életútját. Aki, amíg mesélt, egyetlen szóval nem említette a nehézségeket, és azt sem, hány akadályt kellett leküzdenie azért, hogy a fiaiból ilyen emberek legyenek.

GYERMEKET NEVELNI A SZERETET NEVÉBEN

Gyuszi már nagyon várta, hogy ismét találkozzunk, mint minden nyáron, így, július táján. Nemcsak a hegyek lesték a jöttömet, ő is szívrepesve várt. Öröme határtalan volt, biztosított róla, hogy még mindig nagyon szeret, sőt, jobban, mint egy éve, és már két verset is megtanult a könyvből, amit ott nyomban, rögtön és haladéktalanul el is szavalt nekem. Csak egy helyen tévesztette el, de nem volt baj, mert tudtam segíteni, amihez szavak nélkül gratuláltam magamnak. Töredelmesen bevallom, nem igazán emlékszem mindegyik gyermekversemre. Nagyon megdicsértem a szavaiáért az eltelt egy év alatt nagyra nőtt fiút, aki ukrán iskolába jár és lényegében magától, vagyis az anyja segítségével tanult meg olvasni az anyanyelvén. Sajnos, abban a közegben, ahol Gyuszi él, a magyar szó már meglehetősen döcögősen csordogál az emberek ajkáról, ő viszont kitűnően és minden akcentus nélkül beszél az anyanyelvét, hála a könyveknek és a Duna TV adásainak. Az apjával, aki ruszinnak született, ugyanilyen tökéletesen kommunikál ukrán nyelven.

Boldogan vette tudomásul a dicséretemet, és sietve hozzátette, hogy rajtam kívül csak a magyar miniszterelnököt szereti ennyire, akinek köszönhetően eljutott Budapestre. Nemcsak a Parlament épületében jártak, ahol mindnyájan kaptak ajándékot, hanem a Balatonra is elutazhatnak üdülni az anyukájával együtt. Ő azért jön velünk – magyarázta a gyerek –, mert az egészségügyi nővérke szerepét fogja betölteni a meghívott gyermekcsoport mellett, akik főleg ruszinul beszélnek. Ez lesz aztán remek buli!

Gyula anyja arcán, amíg a fiát hallgatta, némi bizonytalanságot, de még inkább alig leplezett kétségeket véltem felfedezni, a „remek bulival” kapcsolatban.

– Hogy őszinte legyek, én bizony tartok az előttünk álló tíz naptól – mondta. – Félek, hogy a fiam a mindent elsöprő, lehengerlő, sokszor túlfűtött viselkedésével sok kellemetlen percet szerez majd nekem.

– Mire gondolsz?

– Arra, hogy mindenkitől mindent jobban fog tudni, folyton a közép-pontban kíván lenni, állandóan szerepelni akar. És mivel magyarul valóban ő beszél a legtökéletesebben, vissza sem tudom fogni, hogy ne csinálja. Mert az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy könnyedén eligazodik minden körülmények között, s amit tesz, azt segítő szándékkal teszi. De nem mindegy, ho-

gyan! Nagy hangon, kéretlenül fog rendezkedni, parancsolgatni, úgy, ahogy szokott. A gyerekek meg, főleg akik nem ismerik, hiszen a járás különböző vidékéről jönnek, ezt majd nehezen tűrik, előbb-utóbb megunják és kiközösítik. Nem tudom, sikerül-e lecsendesítenem, visszafognom Gyuszit. Nagyobb közösségben nehezebben kezelhető, mint itthon. A gyerekek gyorsan észreveszik, hogy valami nem úgy van, ahogy megszokták, kicsúfolják, esetleg kerülni fogják, amit ő képtelen elviselni, aztán majd begorombul. Sajnos ezt tapasztalatból tudom, már nemegyszer éltem át vele hasonló dolgokat. Bevalom, félek – sóhajtott a csendesen.

Gyuzsi némán hallgatta az anyját, s cseppet sem vette zokon, amit mondott. Rám mosolygott, és az utazás témájánál maradván elmondta: nemrég voltak Egerben, s ő volt a csoport tolmácsa.

Ámulattal hallgattam végig, milyen logikusan magyarázta el a vele együtt odaérkező magyar nemzetiségű, ám jószérével már csak ukránul értő felnőtteknek, hogy az első emelet, ahova elszállásolták őket, az valóban az első emeletet jelenti, és ne tükörfordításban értelmezzék.

– Szóltam nekik, hogy fölöslegesen kísérleteznek a földszinti szobák ajtajának a kinyitásával az első emeleti szobakulcsokkal, hiába akarják beelőrszakolni a zárba, azzal nem nyitják ki. Sokáig koptattam a számat, amíg megértettek és hittek nekem, mert eleinte azt gondolták, hogy csak nagy a szám, vagy hülyéskedek – mondta méltatlankodva.

– Látod, erről beszélek, el tudom képzelni, mekkora hangerővel intézkedett az én fiam – sóhajtott az anyja.

– Gyuszikám, ugye szeretnéd, ha anya nyugodt lenne, és jól érezné magát a Balatonnál?

A fiú bólint.

– Remek, akkor most megtanítalak egy aprócska trükkre, egy varázsigére, ami csupán egyetlen szó. Így hangzik: segíthetek? Vegyünk egy példát. Mondjuk, már megérkeztetek a magyar tenger partjára, mindenki jókedvű, izgatott, vidám, de az egyik fiúnak sürgősen a mosdóba kellene mennie. Csakhogy nem tudja megkérdezni magyarul a portás nénitől, merre van az illemhely. Közben, egy másik kislány pityeregni kezd, mert nem találja a táskáját, talán a buszon maradt. Megnézné, de a sofőr bácsi nem fogja megérteni, mit akar. A kislány öcsce látja, hogy a nővérenek könnyekkel teli a szeme, így ő is rázendít a sírásra. Te a közelükben vagy, mindent hallasz és persze tudsz segíteni. Hogyan tennéd?

– Háát...– perdül ki a szoba közepére a fiú –, odakiáltanám a srácnak, hogy tartsa vissza, be ne pisiljen, mindjárt megkérdem a nénitől, merre van

a WC, a kislányt meg hangos szóval elhallgattatnám. Azt mondanám neki, hogy ne nyafogjon, én majd kiszaladok a buszvezetőhöz és megkérem, hogy nézze meg a táskáját buszban. Az öccsére meg rászólnék, ne bőgjön! Azt is megparancsolnám a lánynak, hogy addig schova ne menjen, amíg vissza nem jönök. Valahogy így...

– Nincs találatod, Gyulám! Így, ahogy van, nem jó! Mert először is szerényen a kisfiúhoz lépsz, vele beszélsz, utána a kislányhoz és halkán, hogy a többi gyerek ne hallja, megkérdezed tőlük, segíthetsz-e. Ha kérik, akkor azonnal cselekedj. Nem hangoskodva, nem fontoskodva, hiszen nem a színpadon vagy, ahol neked kell eljátszanod a főszerepet. Ezek a gyerekek bajban vannak, meg vannak ijedve, segítséget várnak, és jössz te, aki tud segíteni. De nem nagy hangerővel, hogy mindenki terád figyeljen és őket kinevessék, mert tudod, a gyerekek már csak ilyenek. Meglátod, Gyuszikám, mennyire hálásak lesznek neked azok, akiken segítesz, sőt, tisztelni fognak érte. Ezt a többiek is azonnal észreveszik, és emlékezni fognak rá, megjegyzik maguknak. Tudják majd, hogy hozzád nyugodtan fordulhatnak, bármilyen ügyes-bajos dologban. Itt az a kedves srác – mondogatják egymásnak –, aki, ha kell, szívesen segít, jól beszél magyarul, mindenben jártas. Bízni fognak benned, szükségük lesz rád, s egyszerre csak azt veszed észre, hogy szereplés nélkül is a középpontba kerülél, s te lettél a Nagy Ász! Mert tudod, aki mindig okoskodik, megjátssza az esztét, felvág a tudásával és úgy intézkedik, azt mindenki kihasználja, de igazán senki nem szereti! Ha nincs rá szükségük, elkerülik, a háta mögött pedig kinevetik, nemigen barátkoznak vele. Gondolom, te sem teszel másként, ha egy ilyen gyerekkel találkozol. Nos, mit szólsz a tanácsomhoz?

– Jó ötlet – csillogtatja rám a fiú fényes fekete madárszemét. – Biztosan tudom, hogy lesznek ilyen helyzetek, mert mindig vannak. Ígérem, hogy majd rád gondolok és visszafogom magam! De most engedd meg, hogy befejezzem, mit láttam még Egerben. Voltunk a várban is, és láttam Gárdonyi sírját, a tarackágyukat, meg a minaretet, de nem volt benne műezzin. Most el fogom olvasni az *Egri csillagokat*, pedig nagyon vastag a könyv, de akkor is... Aztán elmentünk a Bazilikába, hatalmas és gyönyörű volt!

A fiú fontosnak tartotta, hogy mindenről tudjak, ezért valamennyi nyári utazását, belevéve az előző év karácsonyi meghívását is, egy szuszra sorolta el nekem. A végére érve beszámolójának, jókedvét egy fülsértő, éles rikkantással, s a két tenyerét hangosan összecsapkodva jutatta a tudomásomra. De a régebben nagyon zavaró vad ugrándozás, értelmetlen indiántánc elmaradt. Hála Istennek! A veleszületett hiperaktivitására jellemző kirívóan furcsa

megnyilvánulásai, viselkedési problémái szemmel láthatóan eltűnőben vannak. Már csak egy-egy oda nem illő gesztus vagy váratlanul kirobbanó éles hang emlékeztet rá – konstatáltam magamban örvendezve. Jót nevettem az előadásán, aztán magamhoz ölelve Gyulát, a fülébe súgтам:

– Látom, a fölösleges ugrálásról leszoktál, nagyon örülök neki! Büszke vagyok rád, hogy betartod azt, amit megígértél nekem! Van valami, amit azért még jó lenne ezzel kapcsolatban megbeszelnünk. Tudod, amikor így felrikantasz, s hozzá ilyen vadul vered, csapkodod össze a kezedet, az emberek csak erre fognak majd emlékezni, nem arra, milyen okosokat mondtál – pedig azt érdemes lenne megjegyezni! Az marad meg az emlékezetükben, milyen szerencse, hogy a nagy hadonászásod közepette véletlenül nem ütötte ki a szemüket, vagy nem kaptak egy jó nagy fülest! Én értem, hogy a vidámságodat most így hozod a tudomásomra. Jól érzed velem magad, örülsz nekem, ezért teszed. De hidd el, az örömdönet úgy is ki tudod fejezni, sőt, jóval vicsebb lesz, ha a csapkodás helyett a két mutatóujjadat egymáshoz ütögeted, és közben kedvesen kuncogsz. Erre jobban odafigyelnek majd, mert érdekes lesz és szokatlan. Tudod, Gyuszikám, a mókázás, a nevetés mindenkiből derűt vált ki, s meglátod, majd együtt nevetnek és örülnek veled. No, mutasd, hogy fogod csinálni!

S az én Gyuszikám fülig érő szájjal, halkan nevetgélve kezdte összeütogetni a két mutatóujját. Attól kezdve, ha náluk voltam vagy valahol találkoztunk, és benne ismét túlaradt a jókedv – ami, ha mi együtt vagyunk, gyakran előfordul –, már kizárólag csak ezzel a jópofa, ütögető mozdulattal jelezte. Látszott, hogy neki is tetszik. Egyszer sem esett kísértésbe, hogy indiántáncot járva, nekivadulva rikoltozzon.

– Jó, hogy itt vagy nálunk –, simult hozzám őszinte szeretettel a feltörő érzelmhullám után lecsillapodva –, veled olyan jókat lehet beszélgetni! Te figyelsz rám, meghallgatsz. Soha nem mondod, hogy ne ordítozzál olyan hangosan, fogd be már a szádát! Vagy: ne hülyéskedj folyton, mikor jön meg végre az eszed!? Meg azt sem, mennyire kezelhetetlen, neveletlen kölyök vagyok.

A tizenéves kiskamasz vonásai elkomorulnak, s amíg válaszra vár, egy öregember bölcs pillantásával pásztázza végig az arcomat.

– Ki mond neked ilyeneket?

– Hát sokan...

Anyjára tekint, s alig hallhatóan súgja:

– Ő soha! Szeret, akárcsak te...

Mellé ülök és megfogom a kezét.

– Tudod, Gyulám, te rendkívül éles eszű, jó megfigyelő, okos gyerek vagy, egyformán gyorsan ragad rád a jó és a rossz. Ám meg kell tanulnod különbséget tenni a tőled már megszokott, valamint az újonnan megtanult viselkedési szabályok között. Gyuszikám, téged sokan szeretnek, csakhogy nehezen tudják kezelni azt a tulajdonságodat, hogy sok mindenben más vagy, mint a többi gyerek. Nem rosszabb, csak más. Ezért hiszik azt, hogy te gonoszkodásból bosszantod őket, ezért veszik pimaszkodásnak a szavaidat. Aztán, mert nem értenek meg, vagy úgy érzik, sértő számukra az, amit mondasz, nem tudják visszafogni magukat. Féltreértenek dolgokat, amik tulajdonképpen nem rosszak, ám mégis haragot váltanak ki az emberekből. És mert megbántódnak, ezért úgynevezett nevelési célzattal téged is bántani akarnak. Pedig hogy megváltozzál, annak nem ez a módja! Sokkal többet érnének el veled, ha szép szóval elmagyaráznák, mi az, ami sértő és helytelen a szemükben. Várj, elmagyarázom, miről beszélek. Nos, a legjobb példa lesz, ha elmondom neked, amit éppen ma, hozzátok igyekezve a rokonok és szomszédok, sajnos, többen is panaszba tettek veled kapcsolatban... Ez nem más, mint a köszönés.

A fiú értetlenül néz rám:

– De hát én mindig köszönök. Ukránul vagy magyarul, ahogy kell. Mindenkinek, egyformán. Azt mondom: jó napot vagy dobrij deny...

– Aha – válaszolom –, látod, itt a hiba! S te magad mondtad ki: *mindenkinek, egyformán!* Tudod mi ezzel a baj? Csupáncsak annyi, hogy ezt a köszöntési szokást te most hoztad haza Magyarországról. Igen, én is tudom, hogy ott általában így üdvözlik egymást az emberek. Sőt, talán azt is hallottad, hogy a *Jó napot!* a legszebb magyar köszönés. Egyetértek, de csak úgy, ha hozzáteszük azt a szócskát is, hogy: kívánok! Vagyis úgy mondjuk: *Jó napot kívánok!*, mert így teljes és szép. Ám ennek ellenére sem üdvözölünk mindenkit ezzel a köszönéssel! Az ukrán és a ruszin lakosság körében ez így szokásos, ám a magyaroknál bizony nem minden esetben. Tudod, a magyar nyelv a világon a leggazdagabb nyelvek egyike, ezen a nyelven a köszöntést sokféleképpen ki lehet fejezni, attól függően, kit tisztelünk meg veled. Mert a nagynéniket, szomszéd néniket, akik téged baba korodtól ismernek, akikkel naponta találkozol, azokat nem sértheted meg egy máról holnapra magadévá tett, foghegyről odavetett *Jó napot!*-tal! Bátran mondd azt, amit eddig mondtál, s amit ők elvárnak tőled, azaz *csókolom*, vagy *kezét csókolom*. Ahogyan anya kiskorodban megtanított. Egy jólnevelt gyerektől, egy leendő férfiembertől ez így udvarias. Te értelmiségi család gyermeke vagy, nem fenn, a poloninán, a havasokon legelő bárányok között nevelkedtél! Tehát a nagynéniket, a szomszéd néniket

ezentúl is tiszteld meg azzal, hogy csókolommal köszönsz nekik. És ha még mellékelsz hozzá egy szép mosolyt is, meg néhány kedves szót, garantáltan meglágyítod mindenkinek a szívét! Többé nem leszel sem nevetlen, sem felvágós kölyök. A férfiaknak pedig kívánj továbbra is jó napot, ahogy eddig. Megértettél, ugye? Akkor hát ezt megbeszéltük.

Odaléptem az asztalnál görnyedten ülő, feszülten figyelő gyerekekhez és megsimogattam a hátát:

– Most pedig húzd ki magad, ülj egyenesen, ne lógasd le a vállad! Tudom, álló nap mindenkitől ezt hallod és elegend van a figyelmeztetésből. Unod már, igaz? Ezért inkább kimegyünk az utcára, és ott mutatok neked valamit, ami ezzel kapcsolatos.

Gyuszi gyanakodva követ, nem érti, mit kell neki látni. Az utcaajtón ki lépve megáll:

– Mit néztek? Csak nem Karit, aki éppen a járdát söprögeti előttünk?

– De bizony őt – bólogatok helyeslően.

– Miért nézsem, mindennap látom! – feleli mogorván.

– És a púpot is látod a hátán? Mit gondolsz, ez a szegény ember így született? Bizony nem! Én jól emlékszem, gyermekként pont olyan egészséges volt, mint a többi kisfiú. Tudod, ők nagyon szegények voltak, s biztosan nagyon kevés gyümölcsöt, vitamint kaptak. A szülők sokat dolgoztak, nagyon el voltak foglalva, s talán ezért nem figyeltek oda, nem vették észre, hogy a gyerekek az asztalnál reggelizve, ebédelve vagy a leckéjüket tanulva mindig meghajolva ülnek, soha nem egyenes háttal. Gondolom, az iskolában sem figyelmeztették őket, hogy ne görbüljenek a padra, amikor írnak vagy rajzolnak. Így mind a két fiú gerince elferdült, és púposak lettek. Nos, mit szólsz hozzá, te is ezt szeretnéd?

Gyula elgondolkozva maga elé néz:

– Te még soha nem hazudtál nekem, tudom, most is igazat mondasz. Nem fogom elfelejteni. És tudod, miért nem? Mert nem vágtál hátba, csak megsimogattál, nem kiabáltad, hogy ülj már egyenesen, hányszor mondjam még neked!

Összenevetünk, aztán megfogom a kezét: na, kapjuk a lábunkat a nyakunk közé, és futás a házba, mert szotyósra ázunk. Odalesz a frizurám, vége a szépségemnek!

Beérve az előszobába, elibem perdül:

– Kérdezni akarok valamit, kérlek, válaszolj! Hány éves vagy?

– Te Gyula, ilyet nem illik kérdezni egy hölgytől!

– Igaz – hagyta rám –, de nekem nagyon fontos, hogy tudjam!

- Mégis miért?
- Mert kell!
- Jól van, akkor találgass – feleltem. – Ha eltalálod, azt mondom: stop.
Kapásból sorol néhány teljesen irreális számot, amit én nevetve visszautasítok.
- Gyuszikám, ennél már a te anyukád is több évet számlál, én meg a nagy-mamád lehetnék!
- Tűnődve feleli:
- Ezt nem hiszem el, te sokkal fiatalabb vagy, mint anya...
- Ugyan, dehogy...
- De, én tudom! Mert neked van humorod és türelmed!
- Háát, türelme a te anyádnak is annyi van, hogy három gyerekre is jutna belőle – ezt merem állítani!
- Aha – bólogat a fiú –, de te mindent el tudsz nekem magyarázni úgy, hogy megértsem, és közben jókat nevetünk...
- Gyermekem, ez adottság. Ennek nincs köze az éveim számához, meg aztán én nem vagyok veled éjjel-nappal, ahogy anyukád, így nem fáradok el, mint ő. Hagyjuk a témát és maradjunk ennyiben.
- De nem, akkor is felelj, kérlek szépen! Én nagyon, nagyon szeretném tudni, nekem fontos, mondd meg, hány éves vagy!
- Meglep a gyerek hangjában érződő őszinte könyörgés, nem tudom mire vélni a dolgot.
- Tudod mit, Gyuszikám, ha tudsz mondani egyetlen komoly okot, amiért neked annyira fontos tudni a koromat, akkor egye fene, elárulom.
- A fiú lehajtja a fejét, s amikor újra rám néz, könnyek csillognak a szemében.
- Azért szeretném tudni, mert félek, ha öreg vagy, akkor hamar meghalsz, és én ezt nem akarom! Azt szeretném, hogy sokáig, mindig éljél, mert szeretlek!
- Magamhoz ölelve, sajnálkozva felelem:
- Hát ez nem fog menni! Ha soha senki nem halna meg, egy talpalatnyi üres hely sem lenne ezen a földgömbön. Megfulladva, levegő nélkül szorulnánk egymáshoz, mint a szardíniás dobozba zárt halak. Te el tudod ezt képzelni? Azt persze senki nem tudhatja, hogy mikor hal meg, legyen bár öreg vagy fiatal. Mert ebben az egy dologban nincs sorrendiség. Ami a fiatalságot és öregséget illeti, hát, lehet valaki nagyon öreg, elnyúzott és türelmetlen már huszonöt évesen, de megmaradhat jó humorúnak, fiatalnak, s ezzel együtt bölcsőbbnek akár nyolcvanöt évesen is. A fiatalság belülről jön, a lelkünkéből fakad, ami a Jóistennek egy különleges áldása, amiből az Úr juttatott nekem

is valamicskét. Hogy a kíváncsiság meg ne öljön, én megsúgom neked, mert ez államtitok. S ne feledd: alá kell még írnod egy titoktartási fogadalmat is, úgy ám! Csakis neked árulom el, senki más nem tudhatja, hogy hány éves vagyok, esetleg csak anyád meg apád, és azzal kész!

A gyerek a tudás birtokában mosolygós csodálkozással nézett rám:

– Ez igaz? Nem gondoltam volna! Nem baj! Te akkor is fiatal vagy és szép!

– Továbbá – tettem hozzá –, jobb, ha már most tudomásul veszed, hogy ennek ellenére sem készülök meghalni!

A fiúból kirobbant egy harsogó, felszabadult nevetés, de gyorsan a szája elé kapta a kezét, majd két mutatóujját összeütögetve, boldogan megnyugodva kacarászni kezdett. Szeretlek – mondta szívből és őszintén, a délután folyamán ki tudja már, hányadszor és hozzátette:

– Köszönöm, hogy megint megnevettettél! De most én hadd nevetessek meg téged. A zeneiskolát mondom el, mert azon anya is jót nevetett. Gitározni tanulok, de utálok a szolfézst. Én is meg a többi gyerek is. Délután megyünk erre az órára, és mindig egyenként, előbb én, utánam mindig Misa következik. Az egyik óra végén azt mondta a tanár bácsi, hogy nagy gondban van, mert a kis Misának ma van a születésnapja, s szeretné őt valamivel meglepni, olyasmivel, aminek nagyon örülne. Segítsek neki, mi lehetne az... Szerintem engedje haza, ma ne legyen órája – mondtam. – Meglátja, mennyire fog neki örülni! A tanár bácsi nagyot kacagott: hallod, neked aztán vág az eszed, mondhatom!

Én is jót nevettem az esetet hallva, és lassan szedelőzködni kezdtem.

– Még van egy jó sztorim, ami veled kapcsolatos – nézd, megvan a legújabb könyved, megszerztem –, de azt csak akkor mesélem el, ha megígéred, hogy nem írod meg.

– Szavamat adom rá – válaszoltam. Aztán még napok múlva is nevettem rajta, milyen cselesen jutott Gyuszi a könyvhöz. Akkor is ez járt az eszemben, amikor ismét hozzájuk igyekeztem. De bármennyire is érdekes a történet, nem írhatom meg, hiszen megígértem. Majd egyszer, talán, ha úgy gondolja, leírom.

Mosolygós kedvvel ballagtam a folyó parti árnyas fák alatt, amikor utolért két idős asszony azok közül, akik nekem Gyulára panaszkodtak. Tele táskákat cipeltek, s mivel együtt folytattuk az utunkat, én udvariasan felajánlottam a segítségemet. A rokon asszony megörült neki, de mindketten úgy viselkedtek, mintha valamiért zavarban lennének.

– Már biztosan nagyon vár a fiú, hozzájuk mégy, ugye? – kérdezte az a nő, akitől átvettem az egyik szatyrot.

– Igen, megígértem, hát megyek.

– Az a gyerek téged nagyon szeret, ez biztos!

A másik is bólogatott, majd halkán megszólalt:

– Nagyon kérünk, ne szóljal nekik arról, hogy panaszkodtunk a gyerekekre. Ma reggel éppen a ház előtt beszélgettünk, amikor jött Gyula és hangos kezétcsókolommal köszöntött bennünket. Még azt is megkérdezte tőlünk, hogy jól vagyunk-e, sőt, azt is, hogy aludtunk... Szóval, nem nevetlen az a fiú, és tud nagyon kedves is lenni!

Elköszönve tőlük, jó érzéssel folytattam az utamat: hajrá Gyuszikám, csak így tovább! – örültem magamban. Lám csak, a mi hosszúra nyúlt beszélgetésünk most sem volt pusztába kiáltott szó, máris van fogatja. Istenem, adj erőt ennek a gyerekeknek, hogy le tudja győzni magában azoknak a kényszeres cselekedeteknek a sokaságát, amelyekért nem ő, hanem néhány hibás gén a felelős. Uram, ugye te látod, milyen elszánt akarattal küzd ellenük. Segítsd meg őt, hiszen a szíve tele van szeretettel, okos és értelmes! Adjál sok türelmet és szeretetet a környezetének, főleg az anyjának és apjának, a vele élőknek, mert erre nagy szükségük van. De én hiszem és Te is tudod, Jézusom, hogy megéri! Bízom benned, és abban, hogy megváltozik. Így legyen!

HOLTOMIGLAN, HOLTÁIGLAN

Arca fáradt, elgyötört, szeme üres, a könnyei rég elfogytak. Nézem a jól ismert, kedves arcot, és magamtól kérdem: meddig bírja ez a kicsi asszony azt a töméntelenül sok terhet, a robotolást, amit naponta a vállára raknak, elvárnak, vagy még inkább megkövetelnek tőle? Főleg az ura! Mert az emberét férjének nem igazán tudom nevezni. Az én olvasatomban egy házasságban a férj társat jelent, a nő másik felét, akivel az asszony egyenrangú partner. Akire számíthat. Aki nemcsak követel, akitől kap is valamit. Ha mást nem, legalább jó szót. Hát ez az ember távol áll az általam felvázolt sémától. Amióta hallo másból megismertem, csak egy mindenképp fölött álló, magasabb rendű lényt, „urat” vetit élem a képzeletem, aki bárkit lekezel, mindenkinél okosabb, ám egyedül képtelen dönteni még a legelemibb dolgokban is. A száján kiejtett szó kőbe vésett törvény, aminek a család minden egyes tagja köteles eleget tenni, különben jön a megtorlás.

– Nem tudom, meddig bírom még – mormolja az asszony fásultan maga elé. – Most is: telefonált, hogy learatták a gabonát, és nekem menni kell meg nézni, hogy mennyi termett, hova terítse le...

– Te, van neked eszed? Ezekkel a nehéz szatyrokkal le fogsz szállni a buszról, hogy láthassad, aztán majd gyalog mégysz haza, a másik faluba?

– Mi mást tehetek? Még mindig jobb, mint hogy emiatt is cirkuszolni kezdjen. Most legalább csak látnom kell, nem pedig zsákokba szedni. Magas a vérnyomása, nem bosszanthatom fel! Tegnap este is fél tízkor mentünk haza a temetőből, segítenem kellett a szülei sírját rendbe tenni, ő meg sem találta volna a derékig érő gazban.

– Vannak testvérei is, nem nekik kellene gondozni a sírokat?

Vállat von:

– Azt mondja Laci, hogy megszólnák az emberek, ha ők csinálnák, szírinte ez az én feladatomban, no meg az unokáké. Amúgy ügyes kezű, mindenhez értő mester lenne, ha éppen volna kedve a munkához, és nem tologatná el egyik napról a másikra. Régebben többször hívták a faluban megjavíttatni ezt-azt, de a kötekedő, rossz természete, a parancsolgatása, a sértődésből eredő dühkitörései egyre elviselhetetlenebbé teszik! Nem haragszom rá, sajnálom, mert gyenge akarátú ember, én inkább az italt kárhoztatom, hogy ilyen lett.

– Eleget túrtél már neki, rég nem élsz vele, váljál el tőle!

– Nem tehetem – rázza a fejét –, azt nem, soha... Pedig a gyerekeim is ezt mondják már évek óta, de nekik is megmondtam, hogy nem! Ha nem tettem

meg, amikor még kicsinyek voltak, és együtt laktam vele... Pedig hányszor voltak a tanúi, hogy megvert, hallották, ahogy üvöltözött velem. Szegények, mennyire féltek olyankor... Csakhogy nem tudtam hova menekülni a gyerekekkel, meg akkor még bátorságom sem volt hozzá. Ma már nem mernék megtenni, hogy kezet emeljen rám, mert a fiúk nekimennének, talán agyon is ütnék, tragédiát meg nem akarok! Mégiscsak az apjuk...

– Te még most is szereted? – kérdezem értetlenkedve. – Hiszen egész eddigi életed csak türesemből, szenvedésből állt! Nem értelek! Voltál te vele boldog valamikor is? Érezted egyszer is nőnek magadat a karjaiban?

Némán int nemet a fejével:

– Soha, én olyanra nem emlékszem. Nem is tudom, mi az. De akkor sem tehetem meg! Mi a templomban, a pap előtt fogadtunk egymásnak örök hűséget, hogy szeghetném meg az esküt?

– Te nem, csak ő, igaz?! Hogy is szólt az eskütök: jóban-rosszban! Hát ő csak a rosszra emlékezett az esküből, ezért bánt veled így! Amikor rájött az ivás, olyankor megállás nélkül ivott, ti pedig reszketve, félelemben éltetek mellette. A sok alkoholnak, a cigarettának köszönheti a magas vérnyomását, az érszűkületét, meg a többi betegségét is, és te még most is sajnálsz? Nem tudlak megérteni, józan, normális ember vagy, de úgy tűnik, szeretsz szenvedni. Ez egyszerűen elképesztő! Honnan van benned ez az értelmetlen, embertelen türelem, nem látod, hogy nem vezet sehova?

Emlékeimben felmerülnek az ütések nyomai, a kékeslilás csíkok, amiket nem tudott elrejtteni, amelyeket mint stigmát hordozott a testén hetekig ez az aprócska nő, aztán, ha lassan elhalványultak, az ember talált rá okot, hogy újabbakkal pótolja. Mert Laci mindig kemény legény volt, ura és parancsolója az ő háza népének. Bármikor kitölthette haragját a feleségén, ha úri kedve úgy diktálta: egy neki nem tetsző hangsúly vagy egy nem úgy elhangzó szó, az ok bármi lehetett. Pedig nem egy kigyúrt pasi, ahogyan azt én sokáig hittem róla. Inkább középtermetű vagy még alacsonyabb, cingár alkat – ezt nemrég tudtam meg –, de ütni, azt nagyon tudott, ha a felesége nem tett a kedvére! Mondjuk, hazaérve a munkából, nem fordult vissza azonnal az ajtóból, alig átlépve a küszöböt, hogy a már amúgy is részeg embernek az utca elején lévő kocsmából még egy üveg sört, pálinkát és egy doboz cigarettát hozzon. Vagy nem fért fel a buszra, amivel időben haza kellett volna érnie a munkából, ezért gyalog indult neki a tele táskákkal a néhány kilométeres útnak. Mert otthon várta a család, és nem volt sem étel, sem kenyér, sem más egyéb. Igyekezett, cipekedett szegény egész életében, de jó szó helyett többnyire szit-

kok várták. Az ura azt is számon kérte rajta, miért a városba jár be dolgozni, ez csak azért lehet, mert ott szeretője van, aztán hozzá megy be minden nap, és ez halálbiztos, megmondták neki... Üvöltözve, ökölbe szorított kézzel számoltatta el az idejével, nem bánta, hogy a gyerekek félholtak a rémülettől, soha nem volt rájuk tekintettel.

– Nemezszer elhagytad, aztán valahogy mindig visszaédesgetted magához, te meg engedted neki. Mondd, miben reménykedtél?

– A gyerekekért tettem, mégis csak szerette őket, vigyázott is rájuk, a kicsi lány nem is akart beszélni senkihez, néha még hozzám se nagyon, csak az apjához bújt.

– Hát, csak védj az uradat! Neki kellett volna munkába állni, dolgozni járni, nem neked a nagy télben, fagyban! Nevelhetted volna te a gyermekeidet otthon, a meleg házban. Hányszor tekertél biciklivel esőben, hóban, mennyiszor estél el a csúszós utakon, majdnem autók alá kerülve?!

Kívülállóként sem tudom megbocsátani, sem elfelejteni ennek az embernek azt az emlékezetes, szörnyű karácsonyt, amikor az asszony, felpakolva élelemmel, kicsike fenyőfával, táskájában a gyerekeknek szánt kevéske ajándékkal, erejét nem kímélve biciklizett hazafelé a decemberi délutánban. Az otthonában az ura részegen fogadta. Előbb csak belekötött, szidalmazta, aztán egyre jobban belelovalta magát a saját maga által generált jogtalan és sértő vádaskodásokba, majd mint egy megvadult dúvad, rontott rá a nőre. Ez a karácsonyi történet úgy végződött, hogy az ember a kezében tartott seprűnyelet, amivel addig csak fenyegetőzött, az asszony bordáin széttörte, és a gyermekekkel együtt kizavarta őket a házból. Ezután, mint aki jól végezte a dolgát, bezárta az ajtót és lefeküdt aludni. Mivel nem volt hova menekülniük az éjszakában, az anya és gyermekei karácsony szent ünnepét a fészkerben vészelték át, virradatig ott reszkettek összebújva. Reggel valahogy sikerült bejutni a házba, és a még mindig részegen alvó ember mellett az anya csendben összekapkodta a gyerekek holmiját, aztán gyalogosan nekivágtak az útnak az asszony anyjához, a szomszédos faluba, aki akkor már özvegyen élt a szülői házban. Nem fogadta őket kitoró örömmel, mégis ott maradtak nála. Többé nem is mentek vissza az emberhez, aki nagyon nehezen emésztette meg, hogy az asszony elhagyta. Mert ezzel mélyen megalázta őt férfi mivoltában a szomszédok meg az egész falu előtt. Persze, azért annyira nem sértődött meg, hogy mind a mai napig ki ne használja a már régen külön élő feleségét. Így hát a nő segíti, kiszolgálja, hallgatja a panaszait, sirárait.

Hihetetlen történet. A gyerekei, akik azóta felnőttek, nem bocsátottak meg neki. Csak az anyjuk kérésének tesznek eleget, amikor meglátogatják apjukat, s ezt az ember rendben ki is használja: olyankor elvégeztet velük ilyen-olyan munkát, igaz, parancsolgatni már nem próbál nekik. Anyjukért a tűzbe mennének valamennyien. Az asszony erős kézzel, példásan, hitben nevelte fel őket, így lett mindegyikből szófogadó, becsületes, rendes, templomjáró és munkaszerető ember. Nehezen tűrik el, hogy az anyjukat az apjuk a mai napig kíméletlenül kihasználja, keményen dolgoztatja. Az ember a kerti kapálástól kezdve az állatok ellátásáig, a bevásárlástól a főzésig mindent elvégeztet vele. Amit csak kiejt a száján, azt neki meg kell csinálni, amiért meg merete tenni vele, hogy magára hagyta.

Amikor Laci lerobbant és kórházba került, a műtétje után egyéni ápolásra szorult. Érszűkület miatt majdnem elveszítette az egyik lábát, nem tudott az ágyról leszállni, sem járni, sem ellátni magát, így aztán ez a kicsi asszony öt hétig bent volt vele a kórházban. A földön aludt, mert az embernek éjszaka is szüksége volt a segítségére. A padlón alvás meghozta a maga „gyümölcsét”: ezt azóta sem tudja kiheverni. Lenne neki is mit kezeltetnie, volna mire panaszkodni, de az ő betegségéhez képest mindez semmiség, említésre sem méltó – mondogatja az ura. Elmúlik magától! Addig is jó lenne kigyomlálni a kertet, levágni két-három kacsát, rendbe hozni az após-anyós sírját, mert derékig gazos...

– Mondd, te észnél vagy egyáltalán? Állandóan dolgozol, hajtod magad, hogy kiszolgálj a volt uradat...

Dühösen kifakadok.

– Felelj nekem, de őszintén: mindannak ellenére, amit ellened tett, még ma is tudod őt szeretni?

Szelíden válaszolja:

– Soha nem szerettem, akkor sem, amikor hozzámentem, és ma sem szeretem!

– Akkor miért mentél hozzá, és miért szültél neki gyerekeket?

Az asszony lehajtja a fejét és alig hallhatóan válaszolja:

– Mert muszáj volt!

– Már útban volt a nagyfiad?

– Dehogy volt! Amikor én férjhez mentem, még nem igazán jöttek eszküvő előtt a gyerekek, az nagy szégyen lett volna, a faluban megszólalt volna mindenki!

– Nem értelek, akkor meg miért volt muszáj, ha még csak terhes sem voltál?

– Mert ha nem megyek hozzá, akkor az apámat börtönbe zárják.

- Miért?
- Mert megszurta Lacit.
- Összeverekedtek az apáddal?

– Nem, dehogy is! Mi Lacival egykorúak vagyunk, egy osztályba jártunk, aztán érettségi után – mivel akkor van a születésnapom –, úgy gondoltuk, hogy a frissen kapott érettségi bizonyítványt meg a szülinapomat egyszerre, nálunk, otthon ünnepeljük meg. Sok osztálytársamat meghívtam, többek között Lacit is, bár ő nem igazán volt a barátom. Olyan mogorva, magának való, szótlan fiú volt mindig, ma már nem is igazán tudom, miért hívtam meg. Talán, mert valaki szóvá tette, hogy Lacinak nagyon tetszik Erzsink, a nővérem, hát hívjam meg. Szegény Erzsó nagyon vidám, jó kedélyű lány volt, szeretett kirúgni a hámból és jókat bulizni, gondoltam, majd Lacival jól ellesznek. Nekem a fiú szép rózsacsokrot hozott, akkor még nem ivott, csendes volt, szolidan, urasan viselkedett, de Erzsónk valahogy nem foglalkozott vele, cseppet nem érdekelt. Hát csak üldögélt, engem egyszer kért fel táncolni, és egy pohár sörrel a kezében elvolt egész este. A vendégek lassan elmenekültek, ő is elindult haza, de úgy gondolta, illik elköszönni a szüleimtől, akik a szobájukban voltak. Bekopogtatott hát, ám a küszöbön megjelent az apám, aki akkor már nagyon részeg volt, majd se szó, se beszéd kést vágott a fiú mellébe a nyaka táján. Nagy mázlija volt, hogy nem vágta át a nyaki ütőeret, de így is majdnem elvérzett. Szerencsére gyorsan jött a mentő, bevitte a városi kórházba, az orvos meg azonnal értesítette a rendőrséget. Én és anyám kísértük el. Akkor mondta nekem Laci a mentőben, hogy ha én hozzámegeyek feleségül, nem jelenti fel az apámat. Anyám sírva könyörgött, hogy tegyem meg, ne hagyjam, hogy apámat börtönbe zárják, mert onnan élve nem jön ki! Pedig megérdemelte volna, miatta alakult így az életem. Én anyámra hallgattam és beleegyeztem. Így Laci, miután bekötözték és már nem vérzett annyira, nem ment be a kórterembe, hanem a folyosó hátsó ajtaján kiszökött a kórházkertbe a milicisták elől. Onnan menekítettük haza a szüleikhez. Ennek az értelmetlen késelésnek lettem az áldozata egy egész életre! Mert a férjem is éppen olyan részeges, mint az apám, bár mostanában, amióta nagybeteg volt, már nem iszik. Amikor anyámnak elsírtam, hogy apám miatt ment tönkre az életem, ő azt válaszolta: nem kellett volna Lacinak akkor bekopogni a szobájukba. Senki nem hívta oda, felébresztette apámat, az meg ittas volt és azt hitte, hogy énmiattam akar bemenni a fiú a szobába, hát ezért szúrta! Ez az én szerelmi házasságomnak a története. Kimondtam a holtomiglant az Isten színe előtt. A Jóisten ezt mérte rám, én nem lázadok ellene, elfogadom az akaratát.

Tűnődve folytatja:

– Ennivalót kéne ma vinnem neki, éhes lehet, de főzök neki valamit, ha elmegyek hozzá. Közben meg majd hallgathatom, hogy micsoda asszony vagyok én, aki magára hagyta az urát, hogy bánhat így egy asszony a hites párjával!

– És te erre mit válaszolsz neki? – kérdezem kíváncsian.

– Semmit, elhallgatom, már megszoktam. A lelkem bánatát csak az én Istenem előtt öntöm ki, amikor a templomban imádkozom. Mert oda akkor is elmegyek, ha Laci a fejére áll! Ő ezért is kiborul és veszekszik. Szerinte nem a templomba kéne járnom, hanem inkább övele lenni! Hát én Istentől soha el nem fordulok, bármi történjen is! Rajtam egyedül és igazán csak Ő segít! Én az életemről még nem beszéltem eddig soha senkinek. Most éreztem úgy, hogy valakinek el kell mondanom. Ha úgy gondolja, tessék leírni. Megyek, mert itthagya a busz. Majd találkozunk, tessék vigyázni magára!

Tekintetemmel követem, amíg látom, és arra gondolok, hogy lám, ebben az elembertelenedett, Istennek hátat fordító, mindenkin átgázoló XXI. században is akadnak még igaz emberek, akik számára az oltár előtt kimondott esküszava szent. Ez az asszony ugyan nem találta meg a hozzá illő, megfelelő személyt, ám ő mindenek ellenére olyannak fogadta el a helyzetét, amilyen, teszi a dolgát, nem siránkozik. Egy ilyen tiszta ember a mai világban maga a csoda!

„NEM A SÍRJUKRA KELL MAJD A SZÁZ VIRÁG...”

Ha módomban áll, szeretek korán menni a templomba a vasárnapi és ünnepi istentiszteletekre, no meg a bűnbánati hét esti áhítataira is. Nem azért, hogy elsőként érjek oda, és a megszokott helyemre ülhessek. Nem olyan nagy baj az, ha megelőznek, és abban a padsorban már minden hely foglalt. Egy paddal előtte vagy mögöttem mindig találok üres helyet, ahová leülhetek... Csak ilyenkor, annyi sok év után is, mindig fájó hiány, üresség telepszik a lelkemre, mert nem érzem magam mellett rég halott édesanyámat. Mert ő is mindig szigorúan és kizárólag ugyanoda, a megszokott helyére ült le, ahogy mindenki más a templomban.

Gyermekkoromban ez volt az elfogadott, a bevett szokás a rendszeresen templomba járó hívek körében, és anyám, maga mellé ültetve, engem is erre tanított. Akkoriban, vasárnaponként, keresnem sem kellett, behunyt szemmel is tudtam a templom tele padsoraiban, hol talál rá köszöntésem Rózsika nénire, Böske nénire, Manyi nénire, Etu nénire, a Huszti, a Cseh vagy a Kiss család tagjaira, vagy a többi jól ismert beregszászi református família valamennyi nő és férfi tagjára. Hiszen mindig ugyanott láttam viszont mindenkit, ahol gyaníthatóan egykor az ő szüleik is ültek. A nők soha nem ültek be a férfiak padjába, és ez fordítva sem történhetett meg.

Hogy helyes volt-e, ma már nehéz megítélni, de nekem, kisgyerekeknek, az a tudat, hogy mindenki ott van a szokott helyén, valamiféle biztonságot, megnyugvást adott, mert éreztem benne a rendet, ami a mai, modern korunk az egyik legnagyobb hiányossága. Talán ezért maradt meg bennem, hogy amikor belépek az istenházába és fohászkodva köszöntöm az Urat, lélekben anyámnak is köszönök, aki itt vár rám, a megszokott helyén ülve, hátulról a második padnak a szélén. Aztán tekintetemmel végigsimogatom azokat az egykor tömött, mostanában sokszor foghíjas padsorokat, ahol egykor édesanyám nagyon kedves, jó ismerősei ültek, akiknek arca most is előttem van, és gondolatban az ő emlékük előtt is mindig fejet hajtok.

A még majdnem üres istenházában elmondok egy rövid imát, és mert az elsők között érkeztem, letelepszem a szokott helyemre. Derű és békeesség van bennem, hálát adok az Istennek, hogy itt lehetek, s magamban némán megszólítom anyámat: ma meglátogatlak, anya, viszek neked egy szép csokor virágot!

A kezem önkéntelenül mozdul, hogy, mint máskor, most is megsimogassam magam mellett a padot, az ő egykori helyét. Ez a mozdulat mindig

néma fohással társul, ami majd utat nyit csapongó gondolataimnak. Énekes könyvemem kezembe véve felnéztek a karzatra, hogy a számhirdető tábláról leolvassam az aznapra kijelölt énekeket, de még nincs feltüntetve, így szemem elidőzik a hatalmas orgona ezüstös sípjain. Egykor, valaha régen Gyurka bácsi volt a templomi kántor, ő játszott a szép hangú hangszeren, erre pontosan emlékszem, de arra már nem, hogy abban az időben ki volt a gyülekezet lelkésze. Úgy rémlik, vagyis szinte biztos, hogy már nem Szutor Jenő nagytiszteletű úr. De biztos, hogy még kisiskolás voltam, amikor már ő ült a soksípú orgonánál.

Talán a Gyuszi papbácsi lehetett akkor a lelkész. Olyan alacsony, kis körvérkés ember volt. Jókat játszottam a lányával, nagyon szép kislány volt, a neve is különös: Dalma. Így hívták. Sokszor voltak nálunk vendégségben, és én nagyon irigyeltem tőle különös nevét. Az anyukája gyönyörűen zongorázott, márkás, jó hangú zongorájuk volt, nagyon szerettem hallgatni, de mi mégis ritkán mentünk hozzájuk. Talán a barátnőm papája miatt nem, aki valahogy mindig olyan furcsa volt, legalábbis nekem. Dülöngélve járt és nagyon hangosan beszélt. Aztán egyszer véletlenül meghallottam, amikor anya és Dalma mamája arról beszélgettek, hogy a papbácsi egyre jobban szereti a bort... Pedig már meg is esküdött a Bibliára téve a kezét, hogy soha többet nem iszik egyetlen kortyot sem. No, és – kérdezte anya furcsállkodva – ennek ellenére, mégis? Az asszony könnyes szemmel suttozta: kimeri a tányérjába és evőkanállal bekanalazza. Így nem szegi meg az esküjét, nem issza, eszi...

Anya szomorúan nézett a nénire és halkán azt mondta: imádkozzunk érte, hogy legyen ereje valóban megtartani a fogadalmát, megszabadulni a vétkétől. Emlékszem, mennyire elcsodálkoztam ezen, később meg is kérdeztem a mamámat, hogy lehet az, hogy Gyuszi bácsi vétkezik, hiszen ő pap. Anyukám csendesesen válaszolta: de ő is csak ember, aki éppen úgy hibázhat, mint bárki más. Ezért van nagy szüksége arra, hogy az Isten kegyelmében részesüljön. Ha többen imádkozunk érte, meghallgatja az Úr a kérésünket, segítséget nyújt neki, erőt ad, hogy lemondjon bűnös szokásáról. Jézusom, hogy én mi mindenre emlékszem!

Nem, mégsem! Gyurka bácsi már a Pista papbácsi idején az egyház kántora volt. Hosszú éveken át kántoroskodott, őt aztán M. Jóska követte az orgonánál. De talán ekkor már nem Pista bácsi volt a lelképásztor, nem ő teljesített szolgálatot a templomunkban... Azért mégsem emlékszem mindenre olyan pontosan...

Én gyerekként többnyire a nevükön szólítottam a lelkészeket, mert a családjaink, ha nem is túl gyakran, de összejártak. Így aztán nemcsak a templomban találkoztam velük és feleségeikkel. Dalma anyukája és Pista papbácsi felesége, Mancika néni is mindig az előttünk lévő padsorban ültek... Később a Pali papbácsi felesége, Sárrika néni is. De ezt már csak anyutól hallottam, mert akkoriban én már nem jártam templomba, még ünnepeken sem. Anya mindig nagy tisztelettel beszélt Sárrika néniről, aki a Dóczyban tanult. Mennyi évek kellett eltelnie ahhoz, hogy megértssem, mit jelent ennek a nagyhírű iskolának a tisztelettel kiejtett, megbecsüléssel emlegetett neve! Közben azon tűnődöm, hogy mi történhetett a templom akusztikájával az elmúlt évek során, hiszen a régi időkben a lelkészek nem mikrofonba prédikáltak a szószékről: jaj Istenem, hol volt még akkor ez a szerkentyű? Érdekes, ennek ellenére a hatalmas templom legtávolabbi sarkaiban is jól lehetett hallani a hangjukat. Még jól emlékszem, amikor gyermekkoromban, a reformáció emlékünnepén édesanyám a karzaton állva szavalt el egy szép verset, és csengő hangja betöltötte az egész templomot...

Nézem az Úr asztala mögött, a lelkészek padja fölött a tiszta fehérre meszelt falat, ami olyan, mint egy szépen kivasalt, nagyméretű mozivászon, amelyre kivetíthetem a csupán nekem fontos, egykor megélt történéseket. Ma már letisztultabban látok sok mindent. Gondolataim filmvásznán viszontláthatom a valamikori templomjáró embereket és az egykor itt, a gyülekezetben szolgált tiszteleteseket. Hallani vélem a szavaikat, látom a gesztusaikat, ahogyan azt csak az egykorvolt, látszólag unatkozó kisgyermek agya tudta ennyire tökéletesen, kristálytiszta megőrizni. Újraélhetem a tőlem egyre messzebb kerülő kor hangulatát. Jó lenne hinni, hogy ezt azzal a szelíd bölcsességgel teszem, amelyet a megélt évektől kaptam ajándékba, cserébe a villanásnyi, gyorsan tovatűnő fiatalságért. No, de így van ez jól, s én hálát adok a Jóistennek, aki irányítja a gondolataimat, segít, hogy tiszta elmével emlékezzem. Főként azt köszönöm meg neki, hogy e föld még az otthonom. Mert, sajnos, évről évre egyre többen hiányoznak mellőlünk, fiatalok, középkorúak, öregebbek egyaránt. Magamban befelé mosolyogva gondolkodom egyik kedves padtársamra, aki egyszer egy istentisztelet előtt körbepillantva a gyülekezetben, csodálkozva jegyezte meg: te, észrevetted, mennyivel kevesebb mostanában a templomban az idős nő? Régen olyan sokan voltak, vajon hová lettek, miért nem járnak az istentiszteletekre, mit gondolsz? Szomorkás öniróniával válaszoltam meg a kérdést: nincsenek kevesebben, most is itt vannak. Csak, tudod, időközben mi váltunk azokká, s vettük át a régiek helyét.

A templomi csend némán áradó zenéje megnyugvással tölt el, kisimítja a lelkem ráncait, szárnyára kap, röpít, visz az időben. Vissza, egészen a gyermekkoromig. Ahogy azt már említettem, akkor is ugyanitt, ebben a padban ültem édesanyámmal. Szegény mindent elkövetett, hogy csendben legyek, ne nyüzsgöjsek, legalább itt ne, ám többnyire hiába! Kislány létemre meg lehetőségen élénk, csintalan gyermek voltam, szegénynek mindig sok bosszúságot okoztam. Volt, hogy fagyaltot ígért hazafelé menet, ha a prédikáció alatt jól fogok viselkedni, máskor kilátásba helyezte, hogy kiporolja a szoknyámat, de emlékeim szerint egyik változat sem hozott a témában átütő, valódi sikert. Untam magam az istentiszteleteken, nehezen kötött le a prédikáció, mert többnyire egyetlen kukkot sem fogtam fel belőle. De, visszatekintve, nem csak én voltam így ezzel. Megesett anyám egyik unokatestvérének a fiával is, aki pedig csendes, jóra való gyermek volt. Az édesanyja vasárnaponként egyedül is elengedte a templomba, aztán otthon rendszerint kikérdezte, hogy miről beszélt a papbácsi. Egy alkalommal arról számolt be az anyjának, hogy a prédikáció valami Gecse Máli kertjéről szólt, számára összesen ennyi volt érthető az egészből. Mennyivel okosabb megoldás a mostanában bevezetett gyermek-istentisztelet, amely csak a gyerekeknek szól!

Nos, később aztán a vasárnapi iskolának köszönhetően változott valamelyest a viselkedésem, akkor már csendben és illedelmesen végigültem a lelki gyakorlatokat. Édesanyám nagyon fontosnak tartotta a hitben való nevelésemet, és minden nap felolvasott a Bibliából, amit néha kényszernek éreztem, ám visszagondolva hálás vagyok érte, mint oly sok minden másért. Ezt soha nem mondtam el neki, és többé már nem is mondhatom el... Biztos vagyok benne, hogy a rendszeres napi felolvasások miatt szerettem meg a könyveket, és már akkor szert tettem bizonyos fokú műveltségre. Csak zárójelben jegyzem meg: a tévében látható kvízzjátékokat nézve le tudom mérni, a versenyzők milyen tájékozatlanok e témában. Néhány válasz: a sóbálvánnyá változott Lót – a megkérdezett bölcsészdiplomás fiatal játékos szerint – Jerikóból menekült a családjával; vagy Jeruzsálemben, a templomban őrzött Frigyládában az arany Grál kehely található Jézus vérével (!), nem pedig a Mózes által leírt tízparancsolat...

Igen, a felolvasott szövegeknek köszönhetően én egészen kicsi koromtól kezdve igazi vonzalmat éreztem a könyvek iránt. Olyannyira, hogy az olvasáson kívül más aztán nem is igen érdekelt, egy jó könyv minden egyébbe szorított. Mamám őszintén örült ennek és nem ellenezett, amennyiben előtte maradéktalanul teljesítettem a kijelölt feladatokat. Értem ez alatt a

mosogatást, gyomlálást, portörlést, egy-két ruhadarab kimosását, meg másféle, a kislányoktól akkoriban kötelezően megkövetelt házi munkát, ami mára kiment a divatból.

Ma már alig-alig várnak el a gyerekektől otthon bármit is, mert sajnálják őket házi munkával túlterhelni! Viszont a számítógép előtt, vagy az interneten órákon át, korlátlan ideig lóghatnak, belefeledkezve a lelket mérgező, legvadabb, értelmetlen virtuális játékok borzalmába. A mai világban ez a trendi. S tisztelet a kivételnek, ez ellen a szülők többségének semmi ellenvetése! Aztán a virtuális, hamis világábrázoláson nevelkedett mai nemzedék tagjai, amikor később felnőttként, feleségként vagy anyaként szembesülnek a rájuk szakadó valós élet mindennapos feladataival, gondjaival, amelyekkel csak nagy nehézségek árán vagy egyáltalán nem tudnak megbirkózni, nos, akkor majd valóban szánni valók lesznek. S valószínű, hogy a gyermekkorban elmulasztott apró-cseprő házi munka el nem sajátítása, annak soha számon nem kérése miatt a még gyermekeként rajtuk sajnálkozó szüleiket fogják okolni. Hát az én anyukám engem bizony nem sajnált, így aztán tanulnom is kellett, meg segítenem is, ám szabadidőmben kedvemre olvashattam... És csodák csodája, a rám kiszabott napi munka cseppet sem ártott meg nekem, nem rokkantam bele!

Nos, az alsó osztályokban még minden vasárnap eljártam anyukámmal a templomba, de az ötvenes években, ifjú pionirként, később meg komszomolítaként bizony már nagyon ritkán mehettem. Anyám szomorú volt, de a Bibliából a felolvasást folytatta. Emellett a Kátét is meg kellett tanulnom, hogy konfirmálhassak, ami, sajnos, nem a templomban történt. A lelkipásztor jött el hozzánk haza, kikérdezett, s ezt követően otthon vettem úrvacsorát. Az iskolában keményen tiltották, hogy templomba járjunk, és, mi tagadás, én ennek szívesen eleget tettem, amire ma már csak pironkodva tudok visszagondolni. Igen, nálam remekül bejött az agymosás, még örültem is annak, hogy igazoltan távol maradhatok. Így vasárnap tovább alhattam, sőt, többet olvashattam. Csitrilányként közönyösen, félfüllel hallgattam, hogy anya mit mesél az istentiszteletekről. Bizony – mondogatta reménykedve – járnak templomba többen is a veled egykorú lányok közül, például M. Erzsike, aki mindig ott van az anyjával, ő bezzeg nem fél a komszomolvezetőktől. Ő becsületes és vallásos kislány, aki szót fogad az anyjának, nem olyan akaratos, mint te, akiből aztán ki tudja, mi válik... Erzsike kiválóságát évekig hallgattam, ami kegyetlenül rosszleasett, s talán, hogy anyunak örömet szerezsek, néha, már én is elmentem volna a kedvéért egyszer-kétszer a templomba. Csakhogy idő-

közben megválasztottak az osztályunkban komszomoltikár-helyettesnek. Ekkor már valóban féltem azoktól a különféle retorzióktól, amelyekkel a templomjárókat sújtották. Iskolai gyűléseken a nyilvános megszégyenítéstől, jó tanuló lévén jegyeimnek a lerontásától, ami engem különösen érzékenyen érintett volna... Így hát nem mertem menni.

Idővel furcsa hírek kezdtek keringeni a városban: M. Erzsike kimarad az iskolából, mert terhes. Valóban az volt, nemsokára meg is szülte a gyermekét. Ma már kegyeletsértés nélkül írhatok erről, hiszen olyan rég történt! Meg aztán szegény leányanya nagyon fiatalon meghalt. Sok évvel hamarabb, mint az édesanyja, akire rámaradt a gyermeke. Nem tudom, fiú volt-e vagy lány, sem azt, mi lett a sorsa, de úgy rémlik, az apa elvitte magával Oroszországba. Nekem akkor óriási elégtételt jelentett az oly sokszor élem állított példakép csúfos bukása. Hiszen ez a dolog az én fiatalágom idején szégyennek számított: még nem volt olyan megszokott, mint a mai világban.

Hányszor vetettem kárörvendőn édesanyám szemére a mindig, minden-hová, de főleg a templomba anyjával együtt járó, híresen tisztességes, megbízható jó kislány, ahogy én neveztem dühösen, a „bezzeg Erzsike” dolgát... Nem tudott rá válaszolni, némán, lesütött szemmel hallgatta gonoszkodásomat. Istenem, milyen kegyetlen tud lenni egy kamasz! Milyen jó lenne, anyám, ha jóvátehetném egykori viselkedésemet! Mennyi mindent kellett megélnem, hogy felnőttként ráébredjek, milyen fájdalmat okoztak neked bántó szavaim! Hiszen te csak jót akartál nekem, mindig féltettél! Egy óriási hátizsák terhét cipelem, amely tele van ki nem mondott szavakkal... Szavakkal, amelyeket nem mondtam el neked, mindennel, ami elmaradt, amivel örökre elkéstem, amit nem tettem meg. Igen, csak most tudom, mennyire fájhatott neked mindaz. És még bocsánatot sem kértem tőled úgy, igazán. És te akkor is, mégis, ugyanúgy megbocsátottál, mint mindig...

Titkon letörlöm kicsordulni készülő könnyemet, s nagyot sóhajtván, a gondolataimban tovább lépve, haladok előre az emlékezés útján. A fiatakként elmulasztott sok-sok istentiszteletet később sem tudtam pótolni. „Ideológiai” munkás lettem, könyvtáros, vezető állásban, hogy járhattam volna templomba?! Egyet jelentett volna a munkahelyem elvesztésével. Ez különösen akkor vált fájdalmassá, amikor már gyermekeim voltak, s jöttek a vallási ünnepek: a karácsony, a húsvét, a pünkösd. Amíg anya élt, együtt voltunk, és úgy igazán nem is vevődött észre, mi maradt ki az életemből, csak a halála után. Mi, a bezárt ajtók és ablakok mögött minden egyes ünnepet megtartottunk, sőt, a húsvéti ünnepekkor szentelt étel is került az asztalunkra. Nálunk, a család-

ban úgy alakult, hogy csak mi ketten, anyukám és én voltunk reformátusok, a férfi családtagok katolikusok voltak. Ez soha nem okozott konfliktust a családon belül, valójában semmi jelentősége nem volt, a két vallás jól megfér egymás mellett. A templomi esküvőmet is otthon tartottuk, akkor is Illés Pista bácsi volt a lelkész. S ahogy egykor az ő bátorságának köszönhetően az otthonunkban konfirmálhattam, amikor összekerültünk a férjemmel, ismét ő jött el hozzánk, hogy Isten áldását adja ránk és megeskessen a katolikus férjemmel. Hálával gondolok vissza a szép, szelíd szemű, galambösz lelkészre...

Karácsony előtt édesanyám megtanította a fiaimat mind a református, mind a katolikus karácsonyi énekekre. S én, bár óriási félelemmel a szívemben, de minden szentestén – kihasználva a decemberi korai sötétséget – elvittem két fiamat a római katolikus templomba, hogy imával köszöntsék a jászolban fekvő Jézuskát, a betlehemi kisdedet. Sőt, ha az apai nagyszülőkhöz utaztunk huzamosabb időre, mivel ott nem volt református templom, eljártam fiaimmal együtt a katolikus templomba, és ezt a családban mindenki természetesnek vette. Ott nem kellett attól tartanom, hogy bárki is megfigyel, esetleg feljelent... Mentem, mert akkoriban már nagyon hiányzott nekem Isten közelsége, a templomi áhítat, de azért is, hogy a gyermekeim hitben nevelkedjenek. Így velük együtt én is egészen jól megismertem, megtanultam a római katolikus liturgiát.

Anyám mindig azt mondta: a mennyben nincsenek vallási címkék és nem jegyzik fel felekezeti hovatartozásunkat, mind egyek vagyunk Jézus vére által. Nem bűn az, ha katolikus templomban imádkozunk, hiszen amikor Jézus megkeresztelkedett a Jordán folyó vizében, nem mondta, hogy mától katolikus vagyok, ahogy azt sem, hogy református lettem. A megkereszteltése által Ő keresztény lett.

Aki még emlékszik rá, milyen volt a helyzet a szocializmusban, az azt is tudja, hogy az ideológiai munkásoknak – főleg a pedagógusoknak és a művelődési élet területén dolgozóknak – legfőbb feladata a vallásellenes harc volt. Vajon a szívvel-lélekkel kommunista párttagokban vagy a Kremlben trónoló elvhű vezérekben felmerült-e valaha is annak a gyanúja, hogy ők ebben az ádáz vallás elleni háborúban mindenképpen csak vesztesek lehetnek?! Vagy tényleg elhitték, hogy az alig valamivel több mint hetven évet számláló, világalomra törekvő eszme győzhet Istenen, a kétezer éve létező valláson, legyőzheti az istenfélő embereket? Micsoda utópia! Igaz, hogy hosszú ideig nem járhattunk templomba, még ha azok rendeltetésüknek megfelelően működtek is, és nem vették el sportcsarnoknak, raktáraknak vagy nem rombol-

ták le a földig. Otthon azonban, zárt ajtók, ablakok mögött imádkoztunk, ha nem is beszéltünk róla. Én pedig, ahogy múltak az évek, egyre inkább vágyakoztam az Isten házába. Legnagyobb meglepetésemre szembesültem azzal, hogy nemcsak engem, a magyarnak született, akkor még fiatal nőt nem tud átnevelni, az istenhit megtagadására kényszeríteni a ránk telepedett kommunista dogma, a szovjethatalom, hanem a saját nemzete, az orosz nép képviselőit sem.

... A '70-es évek második felében kisebbik fiamat betegsége miatt a Krímfélszigetre kellett vinnem szanatóriumba. A gyerek kicsi volt, nehezen szokta meg az idegen környezetet, az orosz nyelvet alig ismerte, így egy teljes hónapot töltöttem vele Jevpatorijában. Reggeltől estig kinn voltam a tengerparti szanatóriumban, ahol kezelték, csak sötétedéskor villamosoztam be a városba, a szállásomra. Június elején történt, hogy egy reggel betértem az egyik fodrászszalonba és megbeszéltem az ott dolgozó, idősebb fodrásznővel, akit már ismertem, hogy délután eljőnnék hozzá frizurázkodni. A nő tudta rólam, hogy magyar vagyok, és mivel a háború alatt a győztes szovjet hadsereggel katonalányként, lelkes ifjú komszomolistaként megfordult Magyarországon, kedvesen fogadott. Szeretett velem beszélgetni. Többször is mesélt a német állások ellen folytatott veszélyes, ám sikeresen végződött egyik partizánakciójáról, amelynek köszönhetően őt soron kívül felvették a kommunista pártba. Erre rendkívül büszke volt, és a háborúban szerzett harci érdemrendjeit, kitüntetéseit is elhozta, hogy megmutassa nekem. Nos, aznap csak azt kérte tőlem, ne túl későn jöjsek, mert sietne haza. Valamilyen közúti baleset miatt egy ideig a villamos sem tudott tovább menni, így a magadott időpontnál bő öt perccel később érkeztem a fodrászatba. Gyorsan, siessünk, mossuk a haját, hogy azonnal csinálhassam – fogadott idegesen. Ha nem magáról lenne szó, már rég hazamentem volna, de nem akartam becsapni, hadarta zaklatottan.

– Azért mert szombat van, vagy vendégeket vár?

– Dehogyan, holnap troica van... Jönnek a gyermekeim a családjukkal, mindnyájan megyünk a templomba, aztán nálam fognak ebédelni, és még sok mindennel nem vagyok kész. Maga tudja, mi ez az ünnep, igaz? Ráztam a fejemet, hogy nem, fogalmam sincs róla. Hogy lehet az, hiszen egyik legnagyobb ünnepünk, troica! Értetlenül néztem rá, ő pedig gyanakodva kérdezte: maga tényleg magyar?! Hogy létezik, hogy nem tudja, mi az a T r o i c a? Miféle hitetlen, pogány ember az, aki ezt nem tudja! Hogy nevelték magát? Dühében akkorát rántott a hajamon, majdnem kitért a nyakam. Kétségbeesve tiltakoztam: kérem, én ennek a szónak nem ismerem a magyar megfelelőjét!

Magyarázza el, milyen ünnepről beszél. Csak akkor tudtam meg, hogy a pünkösdről van szó, amikor Isten fiának az égbemenetelét emlegette, meg azt, hogy az emberek, akik ott jelen voltak, mind más nyelven kezdtek el beszélni. Mondtam, most már tudom, hogyne tudnám, de mi a pünkösdi ünnepet két héttel korábban ünnepeljük, mint a pravoszlávok, ezért nem gondoltam, hogy erről beszél, amellelt én még soha nem hallottam oroszul az ünnep nevét.

– Maga tényleg vallásos? – néztem rá ámulattal. – Itt nem üldözik a vallást? Vállat vont.

– Így nevelt az anyám, én meg a gyerekeimet – felelte tömören. – Ki merne engem üldözni, hiszen látta a kitüntetéseimet! Én végigjártam a frontot, Berlinig, kész voltam feláldozni az életemet a hazámért! Ám, ha baj ér engem vagy a gyermekeimet, egyedül csak Istenhez fordulhatok a kéréssel. Ki máshoz?! Nem térdelhetek le, nem tehetem össze a kezemet, hogy Hruscsov vagy Brezsnyev elvtársak, segítsetek rajtam! Világos?!

Igen, nagyon is. Vagyis az lett. Ennyit a kommunista hatalom vallásellenes politikájáról orosz földön, az orosz nép körében. Csakhogy ők nem féltek. Mi meg nagyon. Még sokáig.

Azt a pillanatot, amikor a múlt század kilencvenes éveinek az elején végre szabadon és félelem nélkül ismét bejöhöttem a templomba, soha, de soha nem felejttem el! Majdnem negyven évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy ismét átléphettem a református templom küszöbét. Szorongva, mondhatnám, idegenül léptem ide, ehhez a padhoz, ahol egykor anyám mellett ültem, s csak azt vártam, mikor telepszik végre mellém, s mondja meg, mit tegyek, ha elkezdődik az istentisztelet. Mert, sajnos, a sokévnvi kihagyás elfeledtette, kitörölte az agyamból a szertartás menetét. Aztán lassan, lecsillapodva egyre-másra felfedeztem a régi, anyám korabeli ismerősöket, és ez nyugalommal, békességgel töltött el. Nagyot sóhajtva arra gondoltam, hogy bár az édesanyám soha többé nem ül már mellettem, és sok éve nem vár rám otthon sem, én mindig érezni fogom a jelenlétét, mert itt mindig rámtalál. Olyan érzés fogott el, mint aki hosszú, távoli utazásból hazatér, s végre megint otthon van. Összekulcsoltam a kezemet és hálát adtam az Úrnak, hogy megadta nekem azt a csodát, hogy újra eljöhöttem, hogy most, életem legnagyobb megpróbáltatása idején itt lehetek, az Ő közelében. Lám, nem hagyott magamra, mellettem áll, erőt ad, hogy elviseljem a rám mért szenvedést, segít, hogy a hitemben megerősödjek, akkor, amikor a sors a legsötétebb fájdalommal sújtva tesz próbára, amikor legnagyobb a szükség. Emlékszem, sokáig ültem behunyt szemmel és arra gondoltam, bizonyára a túlvilágon az édesanyám is közbenjárt a mi Mennyei

Atyánknál, a gondoskodó, irántam való nagy kegyelemért. Azért, hogy most én ezt így érezzem. Mert egy anya a síron túl is anya marad... Akinek köszönetképpen már csak a sírjára vihetek virágot, sok szép virágot...

A felzúgó orgona hangjára mintha álmomból ébrednék. Amíg az énekeskönyvemben megtalálom a mára kijelölt zsoltárt, azon tűnődöm, milyen jó lenne hangosan belekiáltani a világba, hogy azt mindenki meghallja: az édesanyáknak nem a sírjukra kell a száz virág, addig adjuk, amíg élnek, míg itt vannak velünk, s láthatjuk szemükben az örömet... És mondjuk nekik, százszor is mondjuk el, mennyire szeretjük őket... Míg van kinek... Amíg nem késő!

PÉTER-PÁL NAPI TÖRTÉNET

Na, eddig megvolnék – gondolja az öregember elégedetten szusszantva. Lehet, hogy Rozika is megdicsérné, mennyire ügyes, megcsinálta, amit kitalált, pedig mindig azt hangoztatta, hogy életteretlen, a legjobb, ha a konyhába be sem teszi a lábát. Most meg, lám, a csirke már a sütőzsákban várja, hogy betegye a tepsivel a sütőbe, aztán pirosra süti, és készen is van vele. Éppen úgy csinálta, ahogy a fűszerkeverék tasakjáról leolvasta, tán még büszke is lenne rá az asszony, hogy milyen figyelmes, észrevette a leírást. Nehéz az élet nélküle, két éve hagyta magára örökre. Egy szempillantás alatt lett vége, azt mondták, a szíve vitte el. Pedig soha nem fájlalta. Nem volt már fiatal, de még életteret volna... Megtörli a szeme sarkát, aztán körülnéz: csak azt nem érti, hogy amikor az asszony sütött-főzött, miért nem volt körülötte egy hegynyi mosatlan? Na, most aztán van! Ki tudja, hogyan gyűlt össze ennyi edény, hiszen csak a csirkét kellett előkészíteni. Nem baj, majd rendet tesz, a hús pedig mehet a sütőbe. Így ni. Csak később kapcsolja be, negyven perc alatt megsül, azt írják, hát ráér. Jaj, a sör! Nehogy már elfeledje berakni a hűtőbe, a fia, a Csabi csak jó hidegen szereti. Ma hazafelé a menyé fog vezetni, mert a fiának illik az apjával koccintani. Előbb a jó kis házi kisüstivel, aztán evés után jöhet a Borsodi! Nem nagyivók sem ő, sem a fia, de ma mégis megisznak néhány pohárával... Az unokának üdítőt vett, majd Bea is azt iszik... Milyen jó illata van a vajas meg a tepertős pogácsának, itt vette lenn, a földszinti pékségben, még meleg.

Elmatat az edényekkel, aztán akkurátusan, szépen megteríti a konyhaasztalt. Itt szoktak enni a konyhában, mert kényelmesen elférnek az asztal körül. Meg aztán, ha az unoka lehullat valamit, a járólapról csak könnyebb felseperni, mint a szőnyegről. Bár mostanában már egyre ritkábban ejt le bármit is. Hogy is van csak? Most ősszel megy a második osztályba. Vagy a harmadikba? No, szépen vagyunk, göcögi magában, nem tudom pontosan, de ő majd megmondja. Szép, meleg nyári nap ez a mai – tűnődik magában az ember.

Péter-Pál napja... Nekem kettős ünnep, mert a nevem napján van a születésnapom is. Ezt a napot a családdal mindig megünnepeltük. Rozika meg ilyenkor elmesélte Balázskának, hogy ez a nap nemcsak arról nevezetes, hogy a nagypapa neve napja, hanem arról is, hogy ezen a napon szakad meg a búza töve, ekkor kezdődik el az aratás. Ha elfelejtette volna mondani, az akkor még kicsi fiú mindig emlékeztette rá. Az emlékek hatására elmosolyodik, aztán felnéz a faliorára: most már jöhetnek, vajon hol késnek? Közben arra gondol, hogy ha nem nézett volna az órára, akkor is pontosan tudná, hogy

mennyi az idő. Közel van az állomás, erre megy el a vonat, a zakatolása idehalatszik, és most ment el a hat huszonnyolcas személyvonat. Éjjel sem kell vilányt gyújtani, mégis pontosan tudja, hány óra van, mikor melyik vonat jön vagy megy éppen. Mostanában ébren alvó lett, éjjel többször felébred. Hogy aztán az évei miatt, vagy a hőség, a szokatlanul meleg nyár zavarja meg az éjszakai pihenését, nem tudja. Jó lenne eldönteni, bekapcsolja-e a sütőt vagy még várjon. Bezzeg Rozika tudná! Bemegy a szobába, felhúzza a nappalra leeresztett rolót és kinyitja a teraszajtót: a nap délután nem éri az innenső oldalt, ilyenkor már nem dőlnek ide forró sugarai. Jó beosztású lakás, még ha harmadik emeleti is.

A konyha a ház előtti parkolóra néz, a két szoba meg a házak között meghúzódó aprócska parkra. Kilép a balkonra, és mélyet szippant a balzsamos, virágillattól terhes levegőből: micsoda kellemes hársillat! Szerette ezeket a hatalmas nagyra nőtt öreg fákat. A Rozika kedvéért vették meg ezt a lakást, amikor Csaba fiuk megnősült, és elköltözött a feleségével a közeli nagyvárosba. Ők az asszonnyal még néhány évig elvoltak a szép családi házban, amit együtt építettek, de mert kettőjüknek túl nagy volt, meg a fenntartása is sokba került, eladták és helyette itt vettek egy lakótelepi lakást. Csabi megkapta a ház árának a nagyobbik részét, ők meg valamennyi pénzt, ami a lakásvásárlás után megmaradt, betettek a takarékbába. Úgy vélték, nem árt, ha van egy kis tartalék, jó helye lesz a bankban. Jól választottak, nagyon rendesek a szomszédok, aztán itt van a közelben a posta, az áruház, a piac, no meg az orvosi rendelő. Mostanában erre van a legtöbbször szükség, sajnos, egyre gyakrabban.

Legyintve megy vissza a konyhába: ha sül a hús, majd itt is ablakot nyit. Szórakozott pillantást küld le a csukott ablakon át a ház előtti parkolóra: bezártam az autót, és nem hagytam benne semmit, ami értékes lehet – gondolja megnyugodva. Vén tragacs már az én Ladám, nem olyan uras, mint a fiamé, de még mindig jól szolgál, együtt öregszik velem. Messzire költözött tőlem az én Rozikám, aztán hogy vihetnék hetente friss virágot a sírjára, ha nem lenne ez az autó?! Gyalog kimenni az új temetőbe... Azt már nemigen bírná a lábam, messze van nagyon, a város túlsó végén. Rajtam kívül nincs, aki kijárna hozzá. Csabáék kétszer mennek a sírjához évente: anyák napján és halottak napján. De nem is csoda, nagyon el vannak foglalva: a fiam egy nagy gyárnak a karbantartó gépésze, Bea meg ápolónő, a megyei kórházban dolgozik. Sokszor soron kívül is behívják őket a munkába, ha szükség van rájuk, és olyankor nincs apelláta, menni kell! Sóhajtvá gondolja: vajon hoz-e majd valaki néhanapján akár egyetlen szál virágot is a sírunkra, ha odakerülök? Lassan

már én is az út vége felé járok. Annak az útnak a végén, amit másként életnek mondanak. Bizony, a nyolcvanharmadik éveimet taposom! Lehet, hogy már a jogosítványomat sem hosszabbítják meg többször. Holott én még most is megbízhatóbban vezetek, mint ezek a mai fiatalok, akik részegen, bedrogozva ülnek a kormány mögé. No, persze, jóval lassabban is – teszi hozzá magában szomorkásan és az igazságnak megfelelően. Pillantása szeretettel simogatja végig öreg autóját: a hosszú évek során nem sok bajom volt veled, mostanság sem igen van, kivéve, amikor néhanapján rád jön a bolondéria!

Ok nélkül és teljesen váratlanul szokott megszólalni a kocsiban a riasztó. Én meg olyankor futok, amennyire a lábam bírja, hogy kikapcsoljam a fülsiketítő, vijjogó hangot. Főleg éjjelente szokta csinálni, fene a jódolgát, talán unatkozik, mert mostanában ritkábban használom. Az egész lakótelep ismeri már a Ladám hangját, a szomszédok többször kérték is, hogy tegyek ellene, ne jajongjon, visítson az éjszakában. De hát mit csinálhatnék?! Hiába beszélek a lelkére, hogy ne tegye... Eddig még egyetlen szerelő sem tudta meglelni az okát, hogy miért kapcsol be magától a riasztó. Hál' Istennek, mostanában egyre ritkábban fordul elő, de ha mégis, olyankor jól megijedek, mert azt hiszem, valaki fel akarja törni, el akarja lopni az autót. Persze már csak alkatrésznek vinnék el. Errefelé ugyan eddig még nem volt rá példa, hogy kocsikat törjenek fel, talán, mert több rendőr is lakik itt a lakótelepen. Na, mi legyen ezzel a hússal, kapcsoljam be azt a sütőt, vagy várjak még veled?

A szíve vad kalapálásba kezd: csak az hiányzik, hogy rosszul legyen! A melegtől lehet, ki kell nyitnom a konyhaablakot is, jó lesz egy kis keresztuzat. Amikor óvatosan ellép a nyitott ablaktól, megszédül, nagyot fordul vele a világ: beveszem a gyógyszeremet, felmehetett a vérnyomásom! Ejnye, milyen bénán mozdulok, olyan nehéz lett a kezem, mintha ólomból lenne.

A csapból vizet ereszt a poharába és remegő kézzel a szájához emeli. Úgy érzi, mintha gombóc lenne a torkában, nehezen nyeli le az aprócska tabletát: mindjárt jobban leszek. Ettől máskor is hamar elmúlik a rosszulétem, nyugtatgatja magát. Leülök kicsit, aztán kivárom a végét. Az ember észre sem veszi, amikor közben a széken ülve elszunnyad.

Hogy mennyit alhatott, nem tudja, arra riad, hogy élesen felcsilingel a mobilja: halló apa, hallasz? Valami baj van? Alig hallom a hangodat! Ne várjál ma, nem tudunk menni, engem is, Beát is behívtak a munkába! De holnap már reggel nálad vagyunk, és bepótoljuk a mulasztást, megüljük a neved napját, ígérem! Pihenj le, apa, jó éjszakát!

Pali bácsi kábán szorongatja markában a telefont: hát nem jönnek, pedig hát ma van Péter-Pál, motyogja maga elé. Ejnye, közben besötétedett, késő van. Kilenc óra, micsoda nagy hanggal vágtat a síneken a gyorsvonat, ma ez az utolsó, ami Pestről jön. Mindjárt lefekszem, csak ülök még itt egy keveset. Karját az asztalra teszi, ám az inge uja beleakad a tányér mellé odakészített evőeszközbe. Igyekszik kiszabadítani, de a könyökével meglöki a tányért, az nekiütődik a pohárnak, aztán egymást lesodorva mind a kettő leesik a konyhakőre, ahol nagy csörömpöléssel apró szilánkokra törnek. A markából kicsúszó telefon hangos csattanással egyszerre ér földet a tányérral és a pohárral. De az öregember mindebből semmit nem vesz észre, nem is hallja. Ő valami másra figyel, az ajtóra szögezett tekintettel hallgatózik, mintha valaki kopogtatna. Rozika – szólítja, aztán hangtalanul, kissé rosszállva – már megint nem vittél magaddal kulcsot! Várjál, nyitom már neked az ajtót. Ne szólongass, nem vagyok süket, és ne kopogjál, mondom, hogy megyek! Tudom, tudom, a búza töve megszakadt... de a mag nem hal meg! Az maga az élet, ami tovább él, hiszen a mi mindennapi kenyereünk...

A szomszédasszony még néhányszor megismételte a kopogtatást és szönlöngatta az öreget, de mert nem kapott választ, fejcsóválva tovább lépett. Csak nem esett baja Pali bácsinak? – tűnődött magában. Biztosan itt a család, eljöttek, hogy felköszöntsék, az unoka meg eltörhetett valamit a konyhában, az csörömpölt ilyen hangosan. Ha benn üldögélnek a szobában, nem hallhatják, hogy kopogtatok. Csak így lehet. No, majd holnap, akkor én is felköszöntöm az öreget, nagyon rendes, jóraáló ember. De azért én most még egyszer megpróbálok kopogtatni, valahogy nyugtalanít, hogy nem válaszolnak, senki nem hallja?

Pali bácsi akkor már nem figyelt a kopogtatásra, mint ahogy azt sem hallotta, amikor bekapcsolt a Lada riasztója. Éjfél körül indult be, és szólt megállás nélkül. A környező házakban azon az éjjelen nem igazán tudott aludni senki. A hajnalban munkába induló buszsofőr később állította, hogy ilyen gyászosan síró hangon még soha nem hallották vijjogni az öreg autót, ahogy most, mintha megérezte volna, hogy nagyon nagy a baj...

Csak reggel hétkor állította le az öregúr fia, akit a szomszédasszonynak végre sikerült hat óraker felhívni. Kérte, hogy sürgősen jöjjön, mert hiába visított álló éjjel az autóriasztó, Pali bácsi nem ment le, hogy elhallgatassa, mint máskor. A mentősöket már Csaba értesítette, aztán ők, meglátva a törött cse-repek között fekvő idős embert, már csak a halál beálltát tudták konstatálni. Igaz, azt percnyi pontossággal, amit megerősített a szomszédasszony is.

Nyár közepe volt, Péter-Pál napja.

LELKET BORZONGATÓ, TIKKASZTÓ NYÁRI NAP

Elviselhetetlen a hőség, tikkasztóan forró, fullasztóan páras az idei nyár. Szokatlan ez a hőmérséklet, nem európai embereknek való – panaszkodunk egymásnak, és igyekszünk alkalmazkodni, túlélni az időjárás kiszámíthatatlan szeszélyét, váltakozásait. Például a mind gyakrabban előforduló, régebben soha nem tapasztalt napkitöréseket, amelyek következtében az emberek elgyengülten kóvályognak, akár a „szédült tyúk” – hogy nagynénikém szavaival éljek. Vagy amikor a nagy nyári forróságban a szikrázó kék égre a semmiből váratlanul súlyos, fenyegetően fekete fellegek gördülnek a fejünk fölé, és mélysötét éjszakába fordítják a szikrázó nappalt. Közben a nem várt zivatarral együtt érkező északi szél korbácsával kíméletlenül a fellegek közé vág, és sárkányokat, lidérces szörnyalakokat formáz belőlük, amelyek szempillantás alatt felfalják a fényt, maguk alá gyúrik a melengető napot. De ekkor már a loncsos felhők víztől terhes pocakja a földig lóg, a fák nyögve hajladoznak a rájuk nehezedő mázsás súly alatt és karjukkal csapkodva, az ágak hegyével felhasítják a fellegek hasát. Ezt követően leszakad ég! A lehulló zápor átrajzolja földünk térképét: a fűtak helyén folyók hömpölyögnek; a dió nagyságú jéggel feltuningolt felhőszakadás, ami „égi áldásnak” aligha nevezhető, hóféhérbe öltözteti a tájat; s a ragyogó, meleg nyár egyetlen perc alatt átfordul valódi zord télbe, kizárólag a gyermekek örömére! Mert valljuk be, a nyári télnek, a lehetetlen időjárásnak ők az egyedüli hálás élvezői, persze csak azután, ha a vihar elvonul, továbbáll. Az ítéletidőnek elengedhetetlen kísérője az eget-földet alapjaiban megremegtető folyamatos, szünni nem akaró dörgés, és annak félelmetes tartozéka, a díszkivilágítás, vagyis az egymásba érő villámlás, amely a mi rettegve lapuló világunkat a váratlanul ránk szakadt nappali sötétségben kísértetiesen pulzáló, kékes fénybe öltözteti.

Ezt a jelenséget az én rég meghalt Tóth nagyapám egykor így beszélte el nekem, egy valamikori, hosszú életében talán egyetlen egyszer előforduló, ám mégis számon tartott, feledhetetlenül nagy eseménynek számító nyári vihart visszaidézve:

– Tudod, jányom, szörnyűség vót azt látni! Szünet nélkül tevékenykedett a csapkodó istennyila és soslátott rombolást, pusztítást végzett lángpallósával mindenfelé, ahová odacsapott. A fénytől még az arcunk is hótszínűvé vált, pég? a félelemtől hótszín vót az már amúgy is...

Nos, valljuk be, a bennünk bujkáló félelem azóta sem igen változott, ma sincsen ez másként, csak, mivel a jelenség jóval gyakrabban ismétlődik, lassanként megtanulunk együtt élni vele. Hiszen az idén is a villámcsapások következtében égett porrá a környező városokban több lakóház, és kaptak lángra útszéli, jól megépített motelek, csárdák. A falvaktól távol eső, mezők közepén épült tanyák egész sora vált semmivé a villámlás okozta tűztől. Juhakolok, istállók gyúltak ki, égtek le úgy, hogy még az állatokat sem tudták időben kimenekíteni belőlük biztonságos helyre. A sok jószág odaveszett, mire a környező településekről a helyszínre értek a tűzoltók, pedig mentek ők, igyekeztek, ahogy tőlük telt. Szénakazlak lobogtak fákyaként az égi tűztől, sőt, volt, hogy a learatatlan búzatáblák, a még lábón álló kenyér is a tűz martaléka lett. S mindeközben az eső megállás nélkül ömlött. Rövid időn belül annyi sok lehullott, és olyan mérhetetlenül nagy mennyiségben, hogy helyenként már a föld sem volt képes elnyelni a rázúduló szörnyű áradatot. A hömpölygő víz aztán sok helyen alámos-ta, megbontotta a hegyoldalt, s a legváratlanabb helyeken sárlavinával öntötte el az utakat úgy, hogy egyik percről a másikra semmivé lett az örökösnek hitt, jól megépített országút. Eltűnt, mintha soha ott nem lett volna. Az addig aprócska patakok percek alatt, szemlátomást duzzadtak hatalmas folyókká, s őrzöngve, vágatva ragadtak magukkal mindent, ami az útjukba került. Az orkánszerű, addig soha nem látott szélvihart mindenfelé beszakadt háztetők, letarolt növényzetű kertek, tönkretett gyümölcsösök, a földből gyökerestől kifordított, éretlen terméstől terhes fák szomorú látványa kíséerte.

Hát, az idei év elmúlt nyolc hónapjának ez a rövid összefoglalója, már ami a mi szűkebb hazánkat illeti. De közben ne feledkezzünk meg a mindenki által tudott tagadhatatlan tényről, ami cseppet sem vigasztaló: az effajta természeti csapásoknak az előfordulása mára közel sem lokális jelenség. Nevezhetjük akár világgjelenségnek is. Épp úgy jelen van nálunk, Közép-Európában, mint bárhol másutt a világon, akármelyik távoli kontinensen, és a nyomában mindenütt elképesztően nagy a pusztítás. Vagy még annál is tragikusabb. Nehéz követni, megszámolni is lehetetlen, hogy az utóbbi évtizedekben hányszor hallottunk borzalmasnál borzalmasabb, emberéleteket követelő természeti katasztrófákról. Ahogyan azt sem tudjuk már számontartani, hogy az idei nyáron, tavaly vagy azelőtt voltak-e nagyobbak, pusztítóbbak a viharok. Sajnos, az Úr 2000. esztendejébe lépve ez szűnni nem akaró, visszaköszönő eseményé nőtte ki magát.

Aztán, az orkán elvonulása után a levegő markánsan, jó néhány fokkal lehűl, és mi, szenvedő emberek reszketve, vastag ruháinkba bújva vágyjuk a napfényt, a meleget. Szegény agyongyötört szervezetünk meg kétségbeeset-

ten próbál alkalmazkodni a gyakori és egyre szélsőségesebb időváltozásokhoz. Állandósult fejfájással kínlódunk, fájó ízületeinket nem győzzük masszírozni, kúrálgatni. A vérnyomáscsökkentő piruláinkat mindig a kezünk ügyében tartjuk, hogy azonnal be tudjunk kapni belőle, ha baj van, még ha csak ideig-óráig segít is az állapotunkon. A legelszomorítóbb tény viszont az, hogy nemcsak mi élünk egyre több patikaszerrel – mármint azok, akik a korosodó korosztályt képviseljük –, hanem a nálunk évtizedekkel fiatalabbak is egyre inkább rászorulnak, holott eddig nem volt szükségük soha ilyesmire.

Aztán alig telik el huszonnégy vagy negyvennyolc óra, és jönnek egymás sarkát szinte taposva a mindig újabb másnapok, a hétágra sütő nap hatására, főleg a déli órákban, a hőmérő mutatója fokozatosan, de mind határozottabban kúszik fölfelé, egészen addig, amíg el nem ér a plusz negyven fok közelébe. Mi pedig a perzselő sugaraktól pánikszerűen menekülve keresünk menedéket az árnyékban, s míg kapkodva belélegezzük a fullasztó levegőt, palackszámra nyakaljuk az ásványvizet. S amíg a hajunk tövében fakadó, onnan patakokban csordogáló verítékünkben zihálunk csapzottan az izzó melegben, lélekben igyekszünk felkészülni, szoktatni magunkat a gondolathoz, hogy most napokon, heteken keresztül ezt az afrikai dzsungelmeleget kell majd valahogy elviselni és túlélni. Szerencsés esetben, ha mód van rá, besötétített, légkondicionált szobákban hűsölve vagy egy folyóparton, strandon, netán gyógyfürdőben, elfeküdve a nyugágyon, közben-közben behuppanva a langyos vízzel vagy gyógyvízzel feltöltött medencébe. Úgy kényeztetjük bágyadt testünket és kínálunk magunknak esélyt a kritikus meleg túlélésére. Mármint, aki ezt megteheti, megengedheti magának! Igaz, közben azért félszemmel az eget lessük, és néma áhítattal imádkozunk egy kis igazi, langyos, csendes nyári esőért... meg, persze, némi lehűlésért. Hiába, mi emberek már csak ilyenek vagyunk, mindig másra vágyunk, mint ami van.

Hát, rövidre fogva, körülbelül így fest a mostani nyarak forgatókönyve. Amit aztán a globális felmelegedésnek köszönhetünk-e vagy mi magunknak, embereknek, akik felelőtlenül tesszük tönkre a bennünket körülvevő élővilágot, minden elképzelhető ártó dologgal generálva a káros változást, nem vigyázva sem a levegőre, sem az éltető vízre, azaz, erre az egész Isten teremtette földre – nos, ezt eddig még nem igazán sikerült kiderítenie senkinek. Egybehangzóan még maguk a tudósok sem tudtak megegyezni e kérdés megválaszolásában. Így aztán csak az Úrhoz fohászkodunk, panaszkodunk a forróságra, vagy az amúgy legforróbb nyári hónapban – adott esetben, az idei augusztus első két hetében – az eddig soha nem tapasztalt késő őszi hidegre, no meg az árvizeket okozó, szünni nem akaró gyakori esőkre.

– Nehéz az emberek kedvére tenni – vélheti odafenn a Jóistenke, magaságos mennyei trónusán üldögélve, miközben fejét csóválgatja. Ezért aztán továbbra is úgy rendezi az időjárás dolgát, ahogyan eddig is tette. Azaz, amint azt jónak látja.

A lassan búcsúzó nyár utolsó hónapjának második felében járunk, s én egy üdén zöldülő parkkal övezett, hangulatos, nem túl felkapott kis gyógyfürdő kerti medencéjében élvezem a békés délelőttöt. A víztükör sima háta visszautkrözi, magába fogadva feloldja az égbolt ragyogó kékjét, s én a medence keramit kockákkal kirakott partján félig a parton, félig a vízben, békésen elnyúlva fekszem és átadom magam a szikrázó, színes gyöngyöket pergető, pukkanós buborékjaival játékosan becézgető, máskor kíméletlenül dögönyöző pezsgőfürdő hintáztatásának, no, meg a vízen is áthatoló meleg napsugarak barnító hatásának. Testem súlytalanul lebeg a víz ölelésében, tökéletes a nyugalom, így szabadjára engedem csapongó gondolataimat. Csendesen ringatózva, hálatelt szívvel adózom az Úrnak ezért a néhány, mostanában kivételnek számító, ajándékba kapott csodálatosan szép nyári napért. Félig lehunytt szempillám keskeny résén keresztül csodálom a felhőtlen ég azúrkkék ragyogását, lesem a fejem fölött szállongó, szinte a víz hátát súroló fecskék szárnyának könnyű libbenését, a bennem lévő békesség könnyűvé tesz, a kora délelőtt tapintható csendje pedig boldoggá. Rajtam kívül alig pár ember van a medencében, nem nyitom ki a szemem, nem vagyok kíváncsi, kik azok, hányan vannak, ám egy biztos, hogy nem sokan. És nem igazán fiatalok, pláne nem gyerekek – szűröm le magamban a tudnivalókat az engem körülvevő, zajt nélkülöző, nagy-nagy nyugalomból szőtt jóleső érzés karjaiban. Ha ilyen kegyes marad továbbra is az idő, akkor még elutazhatok pár napra a Kárpátokba, oda, az én hegyek között meghúzódó, kedvenc városkámba. Csak ott csacsog és beszélget úgy a Tisza, mint ahogy itt ez a táncos kedvű pezsgőfürdő. Órákig el tudom hallgatni a folyó csobogását egy naptól átmelegedett lapos kövön üldögélve a parton, s közben meztelen talpam a csörgedező víz fodros hátát simogatja.

Szorosan lecsukom a szemem, és látom magam előtt a kavicsokon ugránczó folyót, túlpartján a vasúti töltésig leszaladó hegyek harsogó zöldjében, a szálas, vén fenyők védelmében meglapuló aprócska faházakat. Fölöttük, a füves hegyi réteken, kaszálókon túl méltóságteljesen sötétlik a komorságában is gyönyörű, szabályos tűhegyben végződő Mencsul, amelynek a csúcsára nekem eddig csak a képzeletem szárnyán sikerült feljutnom... Pedig egykor, régen hányszor megígérték a rahói rokonok, no meg a fiúk, hogy egyszer felmegyünk oda is, nem csak a Terenténre. Régen volt, hol van az már? Mos-

tanában az is örömmel tölt el, ha a közeli Borkútra hajlandó felvinni a két lábam, pedig oda rendes makadámút vezet. Igaz, kanyargós és néhol igencsak meredek, így aztán gyakran meg kell állni, hogy szusszanjak egyet. Ilyenkor úgy teszek, mintha csak azért álldogálnék ott, hogy visszatekintve a hegyről, az alattam elterülő táj szépségében gyönyörködjem. Hiába, eljárt fölöttem az idő, ahogy a régi fiúk, barátok fölött is. Ojjé, de még hogy eljárt! Gondolataim alján emlékfoszlányok úszkálnak: jó lenne azoknak az egykori nyaraknak szépséges eseményeit elmesélni valakinek, megosztani valakivel. Így egyedül maradok az emlékeimben rejtőzködő örömmel, mert a jelenem szürke mindennapjaiban nem állítok mérföldköveket vidám eseményeknek. Rég elfogytak, utamat már csupán a múltat jelző emlékek árnyképei szegélyezik...

De most itt, ebben a pillanatban, még mindig a múltban kalandozva a magam számára is váratlanul hangosan kuncogni kezdek, majd zavartan körülnézek, de feleslegesen izgulok. A víz hangos, sustorgó locsogásától aligha hallotta volna meg bárki is a nevetésemet, különben sincs senki a közelemben. Így aztán megnyugodva adom át magamat mosolyogtató emlékeimnek, amelyeknek most éppen Józsi a főszereplője. Aki egykor igencsak rámenős srác volt, és cseppet sem titkolva érzéseit, csapta nekem a szelet a Tisza-parton. Amikor ott voltam, soha nem húzódott be a füzesbe, a vízparti kedvenc helyére, ahol egyedül szeretett horgászni, még a fürdőzőket is elzavarva onnan. Olyankor füttyült a halakra, ő is szívesen napozott, úszkált velünk, akár a többi fiú. Sőt, mert remekül tudott evezni, egy hatalmas traktorkerék belsőjéből csónakot fabrikált, s elvitt magával vízi túrára a vágató folyó legmélyebb és legvadabb hullámaiba. Szerelmemnek Józsi volt a legjobb barátja, s ő megbízott benne, egy szóval sem ellenezte, hogy elmenjek vele. Józsi pedig a vadevezés közben, a méretes gumikörön szorosán egymás mellett fekvé sem igyekezett soha átölelni, még csak jelképesen sem tette valamira a karját. Nagyon tudott viselkedni! Kedveltem őt, persze egészen másként, mint gyermekkori nagy szerelmemet, és nem volt ellenemre a társasága. Jóképű, sportos alkatú, igen jó humorú fiú volt, sokszor megnevettetett. Nos, ő többször is megígérte nekem, hogy egyszer majd felmegyünk a Mencsulra málnázni.

– Hogyne, de előbb tudd meg pontosan, hogy az ott élő medvék mikor mennek szabadságra. Ha már a mancsukban lesz az útlevél, és tuti, hogy huzamosabb időre a bérc túloldalára, Romániába cammognak át rokonlátogatóba, akkor szívesen! – bólogatott egyetértően a későbbi férjem. Hát, van benne igazság, baromi jó lenne, ha nem találkoznánk velük – hagyta helyben Józsi is a fejét vakargatva. Azt mondják a hegyi ruszinok, hogy az ott élő macskók ugyancsak barátságatlan, goromba alakok!

... Vagy két évvel ezelőtt történt, hogy egy nyári napon ismét a kedvenc sziklámon ücsörögtem a Tisza partján, amikor váratlanul belém ötlött a gondolat: ejnye, de rég láttam Józsi! Van annak már jó tíz éve is – meláztam el csodálkozva az idő múlásán. Ezt követően pár nap múlva váratlanul összefutottunk, ám ha nem szólít meg, biztosan elmentem volna mellette. Emlékezetemből kihullottak a vonásai, alig ismertem rá. Pedig akkor még jól tartotta magát, nem látszott betegnek, nem volt szembeötlő vagy kirívó jele semmilyen változásnak, mégis más lett. Habár az évek múlásával mindenki megváltozik! Magamban azzal mentegetőztem, hogy talán, mert külföldön dolgozott és sokáig nem találkoztunk, azért nem ismertem meg azonnal. Viszont Ági szerint, ha most találkoznék veled, holtbiztos nem tudnám, kivel állok szemben, tuti, hogy nem ismernék rá!

Akkor sokáig beszélgettünk, jó volt veled elücsörögni, emlékezni a régi dolgokra. Elmesélte, hogy egyedül él, a gyermekei elkerültek otthonról, a felesége meghalt. Vajon mi történt veled közben, hogy úgy megváltozott? Majd megkérdezem a rokonoktól, ők talán tudják... No, indulok is, de előbb az Ági-féle kisboltban iszom egy jó kávé – ígértem magamnak, miközben lassan szedelőzködtem. Milyen jól kitalálta Ági ide, a folyópartra, a fűzfák alá ezt a nyári teraszt az asztalokkal, padokkal! Éppen szemben a boltjával, csak a főúton kell átmenni. Ideülök le meginni a kávémat – örvendezek magamban. Szeretem érezni a fűzfák kesernyés illatát és a folyó felől az orromba szökő halszagot, ami így együtt mindig a múltat idézi. Józsi egykor itt halászott a szakadt part alatt, vajon most nincs ott? Nyújtogatom a nyakamat, de senkit nem látok, ma egyedül csak enyém a Tiszapart. Nicsak, ki lehet ott az a nagyhasú, betegesen elhízott, ősz hajú, fehér szakállú öregember, aki az Ági boltjának ajtaját támasztja? És vajon miért veszekszik a kuttyájával?

Egy fa törzse mögé húzódva figyelem az embert meg a kuttyáját. A férfi magyarul beszél az ebhez, ami ezen a vidéken mostanában már önmagában véve is szokatlan jelenség. Nem megyünk be a boltba és kész! – hajtogatja többször és egyre türelmetlenebbül. – Hagyjál békén, nem sörözhetünk, megértted? Az orvosok eltiltottak tőle, hogy nem vagy képes megérteni? Így te sem kapsz több sört. Add ide a tálkád! Miért cipelted magaddal? Kicsi kutya vagy, de nagyon erőszakos! Gyerünk, leülünk a fűzfák alá és megpihenünk. Látod, már halászni sem bírok. Nincs erőm lemászni a part alá, sem órákig álldogálni. Fáj a lábam, nem tudok tovább sétafikálni veled, ácsorogni sem bírok, fogd már fel végre! Ha szomjas vagy, kapsz vizet!

A kiskutya sértődötten elfordítja a fejét, aztán mérgesen vakkant kettőt-hármat és tapodtat sem mozdul a bolt küszöbéről. Már egy hete cirkuszolsz velem a sör miatt – panaszolja mérgesen az ember. – Hát maradj itt, egyen meg a fene, én megyek a füzesbe és leülök ott egy padra. Tesz pár lépést a folyó irányába a park felé, de mert előbb át kell menni az országúton, mégis inkább megáll. Főút, sok autó jön-megy, ha a kutya meggondolja magát, és utána ered, akár el is gázolhatja valamelyik.

– Józsi! Állj meg! Tudod, hogy Csibuk úgysem megy el innen, amíg nem kapja meg a sörét. Te kapattad rá, most meg haragszol érte?! Nézd csak, maradt a kiürült üvegek alján valamennyi, összeöntöm neki. Így ni, kapd az öledbe azt a kis ördögfajzatot, fogd a tálkáját, aztán üljetek le már végre! El-álljátok a bejáratot. A nehezen mozduló, asztmásan lihegő, elhízott ember kapkodó lélegzettel, ám mosolyra húzódó szájjal kapja ölébe a kuttyját, aztán szigorúan csak a lába elé nézve átbballag vele az úton.

– Szegény Józsi! Neki már mindegy... Nem sok maradt hátra, hályog van a szemén, de a cukra miatt nem lehet megoperálni, a mája és a tüdeje is teljesen kivan... Vajon kire marad a kutya, ha ő már nem lesz – teszi fel a kérdést Ági magának vagy talán nekem, amint belépek a boltba. Ez a kiskutya maradt meg neki egyedül ezen a kerek világon, nagyon összenőttek. Szerencsétlen, elitta az egészségét és még a kuttyát is rászoktatta az ivásra.

Ejnye, milyen hűvös lett hirtelen a medence vize, pedig a nap éppen olyan melegen süt most is, mint az előbb... Szorosan lezárom a szemhéjamat, és egy vadvirágoktól illatozó kis temetőben találok magam a városka szélén, megint ott, a távoli hegyek között.

Tavaly nyáron, egy meleg napon kísértáltam a rokonaim sírjához. Az évek során a legtöbben már kiköltöztek oda, abba a hegynek szaladó, aprócska, szénaillatú temetőbe, így csak ott látogathatom meg őket, nem a régi otthonukban, ahol egykor oly nagy szeretettel vártak, én meg olyan szívesen vendégszéktem náluk – gondolkodtam el belenyugodva, ám szomorkásan az elmúláson. „Az élet csak utazás, nem pedig úti cél” – olvastam nemrég valahol, és éppen ez a mondat motoszkált a fejemben, amikor egy egészen frissnek tűnő sírra lettem figyelmes. A nevet a fejfán nem tudtam kibetűzni a keresztet takaró virágcsokrok miatt, mégis azonnal ráéreztem, ki van ott eltemetve, amint a sír végénél megláttam a kiskuttyát. A megcsúszott koszorúk alá vackolta be magát, a gazdája lábához. Hogy mit evett vagy ivott az állat, el sem tudtam képzelni, de akkor erre valahogy nem is igen gondoltam. Én csak a kiskutya szemét láttam, amint rám nézett. Szívfájdító volt a benne borongó gyász, az a

mélységes fájdalom, ami ott örvénylett azokban a hűséges barna kutyaszemekben. A kicsi kutyáéban, aki holtában is kitartott a gazdája mellett.

A pezsgőfürdő mozgékony, amúgy is nyughatatlan vize most váratlanul megugrott, magasba szökkent, valaki a közelemben belecsobbant a medencébe. Majd megnézem, ki az, ráérek – gondolom lustán –, most így a jó, szó nélkül, egyedül.

– Nem baj, ha ide ülök, nem fogom zavarni? – hallom magam mellett, egészen közélről a kedvesen csengő, fiatalos női hangot.

– Ugyan, dehogy is – fordítom fejemet a hang gazdája felé. Őzikeszemű, szép arcú, vékony alkatú, sötét hajú nő mosolyog rám, olyan velem egykorúnak vélem.

– Ó, de jó itt – hunyja be a szemét –, csodálatos ez a gyógyvíz, szeretek ide járni, bár mindig nehézkes és viszontagságos az ide vezető utunk. Most is... Összeszedi a csoportvezető a pénzt az emberektől, tudatja, hogy milyen korán reggel lesz az indulás, amit mindenki tudomásul vesz, aztán mégis mindig várni kell valakire. Soha nem indulunk el időben! Ráadásul a busz is régi és rozoga, alig van benne szusz, a sofőr sem egy fiatal, energikus ember, inkább olyan tetzesosza fajta, aki előtte való este mindig elfelejti betankolni a járgányát. Így aztán reggel kell elpocsékolnunk a drága időt a benzinkút-nál, mivel ott olyankor mindig várni kell, hogy sorra kerüljünk. No, meg hát, ugye, a távolság is, hiszen nem a szomszédból jövünk, így ma is későn értünk ide, éppen úgy, ahogy szoktunk, minden egyes alkalommal...

Zsörtőlődő panasznak vehettem volna a mondanivalóját, ha nem olyan vidám, jókedvű beletörődéssel hagyták volna el a szavak a száját.

– Jaj, ne haragudjon, látja, így ismeretlenül zúdítom magára az engem ért kellemetlenségeket, nahát, milyen nevetlen vagyok! Ejnye-bejnye, Zsuzsi, lám, tanító néni létedre nem tudsz viselkedni, pedig évek hosszú során át a helyes viselkedésre igyekezted oktatni a tanítványaidat! Bizony nem érdemled meg a hátad mögött hagyott munkás éveidért járó, irigylésre méltó tanári nyugdíjadat!

Az asszony tirádáját végighallgatva egyszerűen jókedvem lett, és feledve előbbi szomorkás hangulatomat, hangosan kacagva mondtam:

– Nos, bár egyoldalúnak sikeredett a megismerkedésünk, én tulajdonképpen majdnem mindent tudok magáról, kedves asszonyom, kivéve azt, hogy honnan jöttek. Ha ezt is elmondja, akkor teljesen képben leszek.

Ő is nevetve válaszolt:

– Hát, tudja, mi Romániából szoktunk eljárni ide a gyógyfürdőbe.

Bólintottam, és kezet nyújtva a hölgynek, megmondtam a nevemet, meg azt, hogy hová való vagyok.

– Tegeződünk – tettem hozzá a végén –, hiszen nagyjából egykorúak vagyunk, s mindketten magyar földről, a megcsonkított egykori Magyarországról kerültünk ide, még hogyha más-más végéből is. És mégis milyen érdekes, pontosan olyan érzésem van, mintha már száz éve ismernénk egymást!

– Ez kölcsönös, ugyanezt éreztem én is már az első pillanattól kezdve – bólogatott újdonsült ismerősöm. – Egyszóval, késés ide vagy oda, ma remek napom lesz, lám, ráéreztem és jól választottam, hogy ide telepedtem melléd! De jó, hogy nem kell álló nap az útitársaimmal közösködni, s a kedvükért csak románul beszélni, hiszen nagy többségük nem magyar! Bár, azt be kell ismernem, vannak közöttük is igazán jóra való, rendes emberek. Az intelligensebb emberekkel szeretek leginkább utazni, és ők valamennyien régi ismerőseim, valamikori kollégáim, akik közül egyiket-másikat akár barátomnak is mondhatnám. Többnyire együtt járunk kirándulni, soha nem hagynak magamra, még színházba is együtt megyünk.

Mindennek ellenére mégis el kell mondanom, hogy az a sok fájdalmas dolog, ami a családom életében az utóbbi két évtizedben történt, aminek úgy lettünk szenvedő alanyai, hogy teljesen váratlanul szakadtak ránk az események, s vették át az irányítást további sorsunk felett, az ezzel járó számtalan csapás, a bánat és keserűség egytől egyig román nemzetiségű emberekkel hozható kapcsolatba. A sok rosszban, amivel engem sújtott a sors, egyetlen jó dolog van: az unokám. Pedig az ő apja is román – tette hozzá a nő elgondolkodva, a maga számára is meglepetten. – Tudom, nem szerencsés dolog bárkit is csak azért, mert más nemzetiségű, elítélni és felelőssé tenni a magánéletünkben bekövetkezett tragédiáért. Hiszen, amint azt már említettem, vannak a románok között is szép számban tisztességes és becsületes emberek. Mint ahogy nagyon sok rendes ember van a mi népünk fiai, a magyarok között is, ám sajnos, ennek az ellenkezője is igaz. Mégis, ha végiggondolom, amit átéltem és élek mind a mai napig, nem lehet feledni az igazságtalanul elszenvedett csapások emlékét, amelyek valahol mindig román emberekkel kapcsolatosak. Talán azért, mert a sebek, amiket igazságtalanul kapunk, amiket alantas indokkal ejtenek önérzetünkön, nehezen gyógyulnak, vagy be sem hegednek soha! Az álnokság árnyéka hosszan rávetül a sorsunkra, nem hagyja, hogy feledjünk, fenyegetően, el nem múló kitarással kísért.

A nő hangja hirtelen megváltozott: érdes lett és mélysötét, s olyan reménytelenül bánatos, mint azok a késő őszi, november végi esték, amikor a vigasztal-

lanul, megállás nélkül és monoton egyhangúsággal szakadó eső összemossa a nappalt az éjszakával. Amikor a kilátástalanságba belefásult, a koromsötétben fuldokló világ mindent maga alá gyűr és még a reményét is megöli az eljövendő hajnal fényének. Szavaiból eltűnt a fiatalos szín, és ő is valahogy összeroskadt, mintha a pillanat egyetlen apró töredéke alatt eltűnt volna az imént velem beszélő nő, egy egészen más, idegen embert láttam magam előtt. Szeme elvezítette csillogását, a bőre megfakult és petyhüdt lett, a haja csapzottan, szürke csomókban tapadt homloka ráncaiba. Szép vonalú válla előreesett, nyaka mindkét oldalán besüppedtek az eddig alig látszó mélyedések, s az ott meggyült víz kiapadhatatlannak tűnő, monoton egyhangúsággal csordogált le az asszony mellei között. De hiszen, már elzárták a pezsgőfürdőt, nem záporoznak a cseppjei, honnan van a válla gödrében az a sok víz – cikázott át agyamon az értetlenkedő gondolat, mintha lett volna bármiféle jelentősége...

Sápadt mosolyrak induló fintorba gyűrődött arccal, rekedtes hangon mormolta: senkinek nem szoktam beszélni a magánéletemről, de nincs is, akinek bármit őszintén elmondhatnék. Egyedül vagyok, teljesen magamra maradtam, amióta szegény uram egyik percről a másikra olyan hirtelen meghalt. Csak a tekintetemmel kérdeztem, de ő szavak nélkül is megértette, s azonnal válaszolt.

– Igen, van gyermekem, három – folytatta sóhajtván –, mintha egy sem lenne! Talán ezért ennyire elviselhetetlen és gyöttrő a magányom. Sokszor ordítani szeretnék, úgy érzem, megfojt a bennem felgyülemlt keserűség. Ilyenkor bezárok a szobámba és Istenhez fordulok, neki beszélem el fájdalmaimat, mindent, ami bánt. Bár, szerintem, Ő amúgy is tudja, látja, hiszen egyedüli, aki velem van, kitart mellettem, mindig kész meghallgatni, segít továbblépni. Talán, mert az életünket sokkal teljesebben átlátja, mint mi, emberek, akik olykor már csak a romokat látjuk, arra figyelünk. Ő látja az egykori megépülést is.

A nő magába fordulva, befelé figyelve paskolgatja a mostanra elcsendesedett, mozdulatlan víz hátát, majd alig hallhatóan megszólít.

– Zavarnám magát... azaz téged, ha beszélnék az életemről? Igyekszem rövidre fogni...

– Ha ezzel megkönnyíted a lelked, Zsuzsa, mesélj csak bátran!

Hálás pillantást küld felém, és azonnal sietősen belevág, mintha attól félne, hogy meggondolom magam. Szinte érzem, mennyire kikívánczik belőle a szó.

– Tudod, Gézával nagy szerelem volt a miénk, egyszerre végeztük el Kolozsváron a tanárképző főiskolát, s igen nagy öröm volt számunkra, amikor mindkettőnket Géza szülővárosába neveztek ki tanárnak a magyar líceumba, nem pedig a Regatba. Én székelyföldi, Csíkba való vagyok, de korán árvaságra

jutottam, abban az időben már csak egyetlen idős nagynéném élt ott. A mi fiatalságunk idején nehéz volt magyarnak lenni és annak megmaradni, hiszen tudod, Ceausescu rémuralma fémjelezte az akkori időket. Nehezen kezdtük közös életünket, de valahogy megéltünk. A férjem rendkívül szorgalmas, nagyon békés és szelíd ember volt. Egy-két évvel az után, hogy a városba kerültünk, a tanári munkája mellett az akkor még javában működő bányászati tröszt központjában is elvállalt néhány órás irodai munkát, mert a jövőnkre gondolván építkezésbe fogtunk, és hát a líceumban kevés volt a fizetés. Két szobával és fürdőszobával bővítette ki Géza a szülőházát, amelyben a szülei is laktak. Amíg ketten voltunk, együtt éltünk az anyósommal és apósommal, velük osztoztunk a két szobán, konyhán, de békességben megvoltunk. A Jóisten sokáig nem adott gyermeket nekünk, mi már kezdtük azt hinni, hogy talán soha nem is lesz, amikor váratlanul teherbe estem az első fiammal. Aztán jöttek a gyermekek egymás után, sorjában. Attila volt a legidősebb, két évre rá Tibor következett és végül utolsónak, igencsak lemaradva megérkezett Zselyke lányom is. A tanítás mellett én tartottam össze a családot és gondoztam, ápoltam a férjem egyre betegesebb szüleit. Aztán előbb az édesapját, majd anyósomat veszítettük el, sajnos, mindkettőt nagyon korán. Meggyászoltam őket, rendes, jó emberek voltak, mindenben számíthattam rájuk. De attól kezdve a házimunka már csak az én vállamat nyomta, mert Géza esténként olyan fáradtan került haza a második műszakból, hogy szegénynek semmire nem volt ereje. Talán, ha a gyerekek segítettek volna a ház körüli teendőkben, ha az apjuk nem annyira elnézően, engedékenyen neveli a fiúkat, biztosan másként alakult volna az életük. De soha nem kért számon semmit rajtuk, hangosabban rájuk sem szólt, én meg hát, mint anya, nem igazán tudtam megbirkózni az akaratukkal. Főleg amikor a kamaszkorba kerültek. Attila nagyon jó eszű, szorgalmas fiú volt, kitűnően tanult, amit nem mondhatok el Tibiről. Ő sem volt buta, de tanulni nem szeretett. Viszont kitűnő kezűgyességgel rendelkezett, a világon mindent meg tudott szerelni, javítani, legyen az mosógép, autó vagy villamos dolog. Rengeg barátja volt, főleg román gyerekek, akikkel együtt csavargott, és bizony sok olyan dolgot megtanult tőlük, ami később a kárára lett. Volt gondom miatta, mert néha Attilát is magával csábította, sőt, vitte magával a kicsi leánykát is. A mi későn született kislányunkat, aki igen akaratos kis teremtmény volt, és akire mi mégis mindent ráhagyunk, mert nagyon tudta szerettetni magát. Különösen az apja kapatta el, mindent megengedett neki, és még csak görbén sem nézhetett rá senki! De mert annyira aranyos, kedves gyerek volt és ráadásul nagyon szép is, az én nagyfiaim egyszerűen rajongtak érte. Úgy vigyáztak rá, mint a szemük

fényére, őszintén szerették Zsezsét – így becézték a hugit – és persze egymást is! Szerető, jó testvérek voltak, akik tűzbe mentek volna egymásért. Erre én végtelenül büszke voltam és mindig bizakodva, elégedetten gondoltam. Pedig mást is meg kellett volna tennem: nem igazán ellenőriztem őket, soha nem kértem számon, hol töltik az idejüket. Nagyon későn jöttem rá, hogy ez mennyire fontos feladata egy anyának a gyermekeivel kapcsolatban. Jobban kellett volna figyelnem rájuk, kik a barátaik, hol, merre csatangolnak. Én ehelyett arra gondoltam, főleg, amikor észrevettem, hogy a kishúgukat is mindenfelé magukkal cipelik, hogy rendben van minden, abból nem lehet semmi baj, ha eljárálnak otthonról. Csak ne maradjanak el a tanulásban, legyen készen a leckéjük és tudjam, mikor jönnek haza. Sőt, még jó is, ha mindannyian együtt vannak. Hiszen azzal nagyon sokat könnyítenek az életemen, ha vigyáznak a kicsire, biztonságban tudom a kislányt. Ma már tisztán látom, nagyot hibáztam, és sajnos be kell ismernem, pedagógus létemre a saját gyermekeim nevelésében kudarcot vallottam! Nem voltam igazán jó anya. Megmértem és könnyűnek találtattam. Talán más emberek lettek volna, ha mi, szülők, nem vagyunk velük olyan engedékenyek, ha én anyaként jobban odafigyelek arra, amit elmulasztottam. Például, hogy miért nincs egyetlen magyar gyermek sem a barátaik között. Igen, akkor kellett volna a lelükben elültetnem a nemzeti öntudat magját. Hogy aztán ne könnyen befolyásolható, öntörvényű felnőttekké váljanak, amint ez később megtörtént velük. Más szemmel, más érzelmekkel kellett volna megismerniük a világot, amely körülött, hogy ma ne kiégett, boldogtalan emberekként éljék az életüket mind a hárman! Ma már tudom: ez az én bűnöm!

Csak hát a sok munka! Többnyire éjfélig végeztem a házimunkával, aztán hátra volt még a dolgozatok javítása, ezért sokszor az íróasztalomnál ülve, a fűzethalmokra borulva ébredtem reggel, majd az új nap felvirradtával kezdettem mindent előlről: a gyerekeim és a férjem ellátása, a napi bevásárlás és a háztartás, az iskola, a tanítás...

Időközben az ország politikai életébe beütött a nagy fordulat: megbukott a kommunizmus, aminek főleg mi, magyarok örültünk szívből, szinte örömmámorban úsztunk... Bár komoly áldozatokkal, vérrel, rengeteg ember halálával járt a rendszerváltás – ami máig szomorú és fájdalmas emlék sok család számára –, de éltetett a remény, hogy olyan eseményeket hoz majd magával, amelyek megváltoztatják az életünket, nem kell többé félelemben, állandó rettegésben élnünk. Végre egyenjogúak leszünk valamennyien, és mi, az Erdélyben élő magyarok majd éppen úgy otthon érezhetjük magunkat saját hazánkban, mint a románok.

A remény, az örömmámor gyorsan semmivé lett, hogy átadja helyét a káoszoknak. Akkora szegénység szakadt ránk, amire soha nem gondoltunk, különösen az után, amikor beindult a privatizáció. Egymás után szűntek meg a munkahelyek, az emberek munkanélküliek lettek, nincstelenné váltak. De gondolom, mindez a te számodra is ismert, nem mondok veled újat.

Némán bólintottam, miközben az asszony múltba merülő arccal folytatta szavait.

– Ebben az időben lett új gazdája a városunkhoz közeli, technikailag régen előregedett, ezért mielőbbi felújításra szoruló bányának is, ahol a lepusztulás ellenére is folyt még a kitermelés. Egy Regatból odakeveredett pénzes újjgazdag román ember vette meg fillérekért a bánya használati jogát, aki azonnal életbe léptette az általa jónak látott új munkamódszert, aminek segítségével megduplázódhat a kitermelés. Nos, az én halk szavú, galamblelkű, szelíd emberemet ekkor láttam életemben először kifordulni önmagából. Előbb számításokkal alátámasztott adatokkal igyekezett meggyőzni az új tulajdonost, hogy a tervei egyszerűen kivitelezhetetlenek. De aztán, látva az ember hozzá nem értő, dühödött makacsságát, mindinkább ellenszegült, s egyre indulatosabban próbálta túlkibábelni az üvöltöző igazgatót. Ennek én fültanúja voltam.

Ritkán történt meg, hogy munkaidőben bementem volna hozzá az irodájába, de éppen akkor úgy hozta a sors, mert egyetlen lej nem volt a zsebemben. A tanárok már hónapok óta nem kaptak fizetést, és én a legszükségesebb dolgokat sem tudtam megvenni a családnak, gondoltam, hátha a férjem majd tud adni némi pénzt.

Géza már régen nem tanított, végleg búcsút intett a katedrának. Mindig is érdekelte a bányászat, így aztán a tanári munka mellett bányamérnöki diplomát szerzett, és mivel kitűnően értette a szakmáját, idővel ő lett a bánya főmérnöke. Mint lelkiismeretes mérnökember, pontosan tudta, hogy amit az újonnan kinevezett igazgató tervez, az nemcsak lehetetlen, hanem egyben életveszélyes is! Kérte, hogy legyen tekintettel a bánya állapotára, a kitermelés valós helyzetére. Az át nem gondolt programjával emberi életet és az egész bánya biztonságát veszélyezteti. Hiszen csak felületes ismeretekkel rendelkezik az ott folyó munkáról, minden előzetes szakmai gyakorlat nélkül került az igazgatói székbe. Ám volt befektetni való pénze, és pénzért mindent meg lehetett venni – de ezt a férjem nem tette hozzá, hiszen ez ma sincsen másként...

Nos, a férjem előbb szép szóval igyekezett meggyőzni a főnököt, ám végül odáig fajult a dolog, hogy majdnem öltre mentek. Az az ember meg sem hallgatta Gézát, sőt, mindinkább bedühödött, és az új román főnökség vezetését sza-

botáló árulónak nevezte az uramat, aki nem nyelte le a sértést, kikérte magának a gyanúsítgatást. Persze, ő is már teljes hangerővel. A konfliktus azzal zárult, hogy az igazgató azonnali hatállyal felmondott Gézának. A senkiházi magyar „mérnök úrnak”, aki megkérdőjelezi, kétségbe vonja a román bányamérnökök által jóváhagyott, kitűnő tervet, tehát mennie kell a szakmából. Most, azonnal takarodjon az irodából, és többé ne lépje át a bányatröszt küszöbét. Dühtől habzó szájjal nyitotta ki a széfet, amelyben a dokumentumok mellett a dolgozók bérét őrizték, és belemarkolva a bankjegyekbe, marékszámra vetette a pénzt az uram elé az íróasztalra. Géza falfehéren kapkodta össze személyes holmiját, majd a kezemet megfogva, maga után ráncigálva igyekezett kivonszolni a helyiségből. De én megmakacsoltam magam, kisiklottam a szorításából és összeszedtem az asztalra szórt pénzt az utolsó baniig, csak azután mentem utána. Egész úton hangosan szidott, hogy azonnal dobjam a kukába azt az átkozott pénzt, neki abból egyetlen garas nem kell! Szó nélkül hallgattam, majd bementem az utunkba eső első élelmiszerboltba és mindent megvásároltam, amire otthon szükségünk volt. Géza nem várt meg, mire én a tele táskákkal kijöttem, elment, otthagyt. Azon a napon késő este jött haza, merev részegen. Akkor egyetleneszer láttam őt ittasan az együtt leélt huszonvalahány év alatt.

Az igazgató által kinevezett új román főmérnök – aki rövid időn belül megjelent a városunkban, és akinek rendkívül kapóra jött, hogy egy magyar mérnök helyére kerülhetett –, azonnal bevezette az igazgató által javasolt új munkamódszert, s annak az alapján folytatták tovább a bánya kitermelését. Összesen tíz napig. A tizenegyedik napon berobbant a bánya, és tűz ütött ki a városhoz közel eső legnagyobb tárnában. A lent dolgozó harminchét bányász közül egyetlen embert sem tudtak élve kimenteni. A bányaomlás maga alá temette valamennyit. Bekövetkezett az, amit a férjem előre látott, amitől meg akarta óvni az embereket, a bányát...

Aztán voltak az ügyben hatósági vizsgálatok, és az igazgató rövid időn belül eltűnt a városból, állítólag bírósági ítélet is született az ügyben, és annak alapján kellett sürgősen távoznia. De nagyobb baja nem származott a bányaszerencsétlenségéből sem a botcsinálta igazgatónak, sem az általa kinevezett új főmérnöknek, aki, mint mondta, csak a parancsnak engedelmessé cselekedett. Sokat fizethettek az őket védő ügyvédeknek, volt miből, mert igen könnyen megúszták! A mérnök úr aztán évekkel később Verespatakra került, és az ottani aranybányák újbóli megnyitásával kapcsolatban hallottuk emlegetni többször is a nevét. Ő volt a ciánméreg felhasználásának egyik legfőbb szószólója, védelmezője. A direktor úr pedig Bukarestben, a Nehézipari Mi-

nisztériumban folytatta „áldásos” tevékenységét, amíg nem menesztették onnan is. A sors fintora, hogy mindkét ember – bár a rendszerváltást követően kerültek a városunkba, és csak rövid időt töltöttek ott a demokrácia elhívott harcosait alakítva – magyargyűlölőként híresült el. Ennek ellenére az ő hozzá nem értésük következménye az akkori idők egyik legnagyobb bányaszerencsétlensége, amelynek zömében román emberek voltak az áldozatai. Nem hiszem, hogy valamelyiküknek lett volna egyetlen álmatlan éjszakája is a saját népéhez tartozó halott bányászok és az elárvult családok miatt. Hogy aztán mi lett velük a továbbiakban, nem érdekelt volna, ha néhány év múltán a mérnök úr fiának élete nem fonódik össze családom sorsával.

Az emberek pontosan tudták – mert a bányászok körében közismert tény volt –, hogy a férjem a régi bánya azonnali bezárását követelte az igazgatótól, amikor az kirúgta az állásából. Ő tisztában volt a helyzettel, ezért harcolt minden lehetséges módon az áldozatokat követelő munkamódszer bevezetése ellen, e miatt menesztették. Előre látta a bekövetkező szerencsétlenséget, mégis mennie kellett, így lett munkanélküli pár évvel a nyugdíjkorhatár elérése előtt. A városunk lakói, főleg a bányászok hozzátartozói ezt soha nem felejtették el neki, s ha néhanapján találkoztak vele az utcán olyankor, amikor nagyritkán kimozdult otthonról, mindig őszinte tisztelettel köszöntötték, beszélgettek vele. De az én emberemben akkor már eltört valami, egyre inkább magába fordult, megváltozott.

Egyetlen egyszer hozta szóba a dolgot, olyan három vagy négy évvel később, amikor a városon kívüli kis telekről, a gyümölcsösből tartott hazafelé egy nyári este. Ez a kertecske volt a megélhetésünk legfőbb alapja, amit ott megtermelt az uram, abból pótoltam a konyhára való alapanyagot, nem kellett érte pénzt kiadnom. Csak nekem volt munkám, én továbbra is a líceumban tanítottam. Őt már nem vették vissza az iskolába, és nem alkalmazták máshol sem az újonnan hatalomra került, városunkba letelepedett román urak. Az ő tudására többé nem volt szükség.

Nos, egy kora nyári délután a kosarakkal megpakolt kerékpárját tolvaj baktatott hazafelé az út szélén, amikor egy drága nyugati kocsi fékezett le mellette, hogy utat adjon a szembejövő autónak. F fiatal, jóképű srác könyökölt ki a kocsi lehúzott ablakán, s meglátva a páromat, zavartan köszöntötte. Az autóban ketten ültek, a rádióból teljes hangerővel bömbölt a román tánczene. A férjem fogadta a köszöntést, majd meglepődve ismerte fel a fiatalemberben a helyére kinevezett, ám utóbb sietősen távozó román főmérnök fiát. Vajon a fiú miért van itt?! Aztán gondolatban vállat vont: de hát miért ne volna,

hiszen csak ő ment el a városból, a családját itt hagyta, azóta sem él együtt velük. Majd figyelmesebben benézett a kocsiába, mert furcsállotta a fiú zavarát, s ekkor észrevette a sofőr melletti ülésen meglapuló és az Ilie hátához simuló Zselykét. Látható volt, hogy a lány az apja elől bújik a srác mögé, nem akarja, hogy meglássa. A férjem közelebb lépett az autóhoz, hogy megszólítsa, csak hogy abban a pillanatban a ficsúr egy hirtelen mozdulattal beletaposott a gázba, és már ott sem voltak.

Este Géza számonkérte a lányunkon, hogy mit keresett annak a román fiúnak a kocsiában, akinek az apja pontosan olyan felelős a bányászok haláláért, mint barátja, az igazgató. Különbösen is, ráér még fiúzni! Tanulnia kellene, itt az érettségi! De ha már nem bírja ki fiúk nélkül, vannak a városban ren-des magyar srácok, miért éppen egy román fiút választott?! Egy olyan ember fiát, aki pénzért akár a lelkét is eladná! Zselyke elutasító, kemény szavakkal, hangosan kiabálva válaszolt az apjának. Azt vágta a fejéhez, hogy ő az oka, neki köszönhető, hogy nekünk semmink nincs, mert nem magyarkodnia kéne, hanem pénzt keresni! Akkor mi is drága autón járhatnánk, nem kellene szégyenkeznie a barátnői előtt az ócska, vacak cuccaiban sem neki, sem a két bátyjának! Attila joghallgató, és hogy néz ki a többi diákhöz képest?! Nincs egyetlen valamirevaló ruhadarabja sem! Tibi autószerelő, ő legalább el tudja tartani magát, még a bátyjának is juttat a keresetéből, s mindezt a román barátainak köszönheti! No, és aztán, mi baja van vele, ha csencselnek ezzel-azzal?! A bátyjának legalább van pénze, nem kell itthon siránkozni minden egyes baniért, folyton kunyerálni, aztán hallgatni, hogy másra kell a pénz! Tetszik nekünk vagy sem, ő szereti azt a fiút, és nem érdekli, hogy milyen nemzetiségű! Igenis, szerelmesek egymásba Iliével, és nem hagyja, hogy bárki is közéjük álljon, elválassza őket! Sem neki, sem a bátyjainak soha nem volt baja a románokkal, csak nekünk, és az apja tudja meg, az érettségi után azonnal össze fog költözni a szerelmével! Amióta az eszét tudja, ő meg a bátyjai mindig román gyerekekkel lógtak, bezzeg akkor hallgattunk, nem bántuk, hogy reggeltől estig velük vannak, hagytuk, hogy etessék őket! Csak a román barátaik házában kóstolhatták meg a déligyümölcsöt, náluk ettek olyan finomságokat, amit itthon soha nem kaptak! Nemsokára nagykorú lesz, és ve-gyük tudomásul, tovább nem szólhatunk bele az életébe! Főleg az hallgasson, és ne szóljon egy szót sem, aki nem tudja megadni, ami a gyermekeinek, nekik jár! A férjem sápadtan hallgatta végig a szörnyű és igazságtalan dühkitörést, aztán életében először pofon ütötte lányát. Nem tudom kitörölni a gondolataimból a Zselyke szájából akkor és ott elhangzó gonosz és igazságtalanul

bántó szavak emlékét, de mégsem az fáj a legjobban. Hiszen olyan fiatal, szinte gyerek volt még, és az első szerelem mámore elvette az eszét...

Az asszony hangját úgy elhalkítják a benne kavargó, újból feltörő fájdalmas emlékek és az ismét beinduló pezsgőfürdő sustorgása, hogy inkább csak kitalálom, mint sem hallom, mit mond.

– Tudod, mi volt a legszomorúbb – nézett rám Zsuzsa üres tekintettel –, a két fiam elképesztő reagálása, akik mindvégig jelen voltak, mindent hallottak és mindketten a húgocskájuknak adtak igazat! Habár, ha jobban belegondolok, ez nem is volt annyira meglepő, hiszen említettem, mennyire egymást szerető, jó testvérek voltak.

Egy évvel később, bár nem volt semmi látható előjele – talán csak az, hogy az uram egyre hallgatagabb lett, volt, hogy napokig meg sem szólalt, némán tette a dolgát a kertben meg a ház körül –, Géza önkézevel vetett véget az életének. Egy nappal azt követően, hogy Zselyke bejelentette, jelesre sikerült ugyan az érettségije, de nem tanul tovább. Gyermeket vár szerelmétől, Iliétől, a mérnök fiától, akihez akkor már fél éve odaköltözött. Ennek most májusban volt éppen huszonnégy éve.

A mai napig úgy érzem, hogy Géza halála szoros szállal köthető ahhoz az évekkel korábbi bányaszerencsétlenséghez, amit ő soha nem tudott igazán feldolgozni. Bár nem beszélt róla, mindvégig magát kárhoztatta, amiért nem lépett fel határozottabban a főnöki utasítások ellen. Pedig ez nem igaz, tanúsíthatom! Amint megérkezett a városunkba, és munkába állt az újonnan ki-nevezett román főmérnök, az Ilie apja, az uram felkereste őt, hogy figyelmeztesse egy a bányák lepusztult állapota miatt bármikor bekövetkező baleset lehetőségére. Az igazgató által megkövetelt termelési mód csak katasztrófa-hoz vezethet. Kérte, hogy mint szakember, fogadja el a véleményét, hiszen a környező bányák helyzetét nála jobban senki nem ismeri. De az az ember meg sem akarta hallgatni, alig állt vele szóba. Igen, az én véleményem az, hogy annak az egykori bányarobbanásnak utolsó, kései áldozata az én uram volt. A legutolsó, mert a bányákat sorra mindet bezárták. A halálát követően benem is történt valami, mintha a lelkem belém fagyott volna. Talán, mert minden rossz, ami ez után következett, szorosan összefüggött az én elveszített, nagyon szeretett urammal. Amit azóta rám mért a sors, mindent magamnak kellett megoldanom és egyedül kell cipelnem.

A legrosszabb, legnehezebb évek akkor következtek, amikor már nem taníhattam, nyugdíjba kellett mennem. Abban az időben annyira kevés volt a pénzem, hogy pár órában munkát vállaltam egy varrodában. Nem bántam,

így legalább nem voltam egyedül a néma falak között a kihűlt, üres otthonomban, ami eleinte szokatlan volt és nagyon fájdalmas. Hogy milyen jó néha a csend, az emlékekkel benépesülő, lelket gyógyító magány, olyankor jöttem rá, amikor valamelyik gyermek rajtaütésszerűen hazaköltözött. Legelőször Zszese. Szegény kislányom nagyon rosszul választott, de fiatal volt, önfejjű és tapasztalatlan, könnyen megvezethető, akit teljesen elvakított a szerelem, meg talán a jó parti lehetősége is. Amiből aztán semmi nem lett!

Az Ilie anyja egy szót sem tudott magyarul, és nem tűrte el, hogy a házában románon kívül más nyelven is beszéljenek. Az asszony a szülészetten volt főnövér, s amikor megszületett a kis Hedvig, azt mondta a lányomnak, hogy a sok ügyelet miatt fáradt, neki szüksége van a pihenésre, különben is már eleget tartotta őt meg a fiát ingyen, tehát őhöz már gyerekestől nem mehetnek vissza! Keressenek maguknak lakást. A megélhetés neki sem könnyű, a férje elvált tőle, sőt, a fiát sem hajlandó anyagilag tovább támogatni, csak abban az esetben, ha továbbtanul. A beiskolázáshoz pedig pénz kell, ezért Ilie adja el az autóját, és a közeli nagyvárosban folytassa a főiskolai tanulmányait. Így a lányom a gyerekekkel hazaköltözött. A párja egy darabig még hitegette, hogy a tanulást majd levelező tagozaton fogja folytatni, csak hadd jöjjön bele a kerékvágásba. Keres magának munkát, s akkor majd együtt lesznek Zszelykével meg a pici lánnyal. Hihetőnek tűnt, amit ígért, bíztam benne, hogy szereti a lányomat és a kislányát, hiszen minden szombaton hozzánk jött haza, én mostam ki a heti szennyesét és csomagoltam neki ennivalót a következő hétre. De aztán, ahogy múlt az idő, egyre ritkábban volt nálunk, s ha jött is, csak rövid ideig maradt, majd sietve távozott. Ám mindig volt rá észszerű magyarázata, hogy miért: munkát ígértek neki és találkozója van az illetővel. Lehet, hogy elhúzódik a megbeszélés, és késő este már nem akar zavarkodni, jobb, ha nem jön vissza, inkább az anyjánál alszik majd... S az én buta lányom hitt neki, biztos volt az Ilie szerelmében. Én már nem igazán bíztam, hiszen egyre halogatta, hogy feleségül veszi.

Aztán idővel, amikor már a városban innen-onnan visszahallottam, hogy hét közben is többször látni otthon a fiút – mindig ugyanazzal a lánnyal érkeztek haza az anyjához annak a drága, menő autóján, s a szomszédok azt is elmondták, hogy ilyenkor a lány ott marad éjszakára, reggel együtt mennek vissza –, de hozzánk már be sem nézett, figyelmeztettem a lányomat. Előbb nem akart nekem hinni, pletyka, irigyek az emberek – legyintett rá. Nem akartam vitatkozni vele, sem megkérdezni, hogy ugyan már, mire lennének irigyek, inkább hagytam az egészet. Aztán egy nap, amikor valaki újra látta őket, hogy itt vannak, s én ezt megemléstettem neki, Zszelyke betette a gye-

reket a babakocsiba és elsétált vele a másik nagymamához, aki rövid úton, minősíthetetlen hangon kirúgta a lányomat. Pénzért megvehető, mindenre kapható kis magyar ribancnak nevezte, akit többé látni sem akar. Milyen lány az, aki képes felcsináltatni magát csak azért, hogy magához kössön egy fiatal-embert?! Tönkre akarja tenni a fia életét, milyen perspektíva várna így rá az életben? Szerencse, hogy Ilie erre időben rájött, hallgatott az anyjára, és más utat választott. Ugyan már, még hogy a gyerek! Ki tudja, hogy kitől van, hisz egy ilyen kis cafkától bármi kitelik, akárkivel lefekszik... Miért lenne éppen az ő fia ennek a gyermeknek az apja? Tűnjön el a közelükből, és ne merje zaklatni őket! Be ne tegye a lábát többé a házukba, mert szól a Violetta apjának. Tudja meg, Ilie új barátnője a megyei főügyész lánya, ő való a fiához, az apja majd tudja, mit kell tenni, hogy elintézzon egy ilyen kis útszéli senkit!

A lányom zokogva, megalázva, sárba tiport önérzettel jött haza. Tudta, hogy a fiú benn volt a házban, látta a függönyön keresztül, meg hát a piros Audi, az új barátnő kocsija is ott állt a bejáratnál. Igen, a fiú a nyitott ablakon át mindent hallhatott, és a legszörnyűbb az volt, hogy egyetlen szóval sem kelt a védelmére. Pedig egyedül csak ő tanúsíthatta volna a lányom ártatlanságát. Zsezse ettől a perctől kezdve soha többé nem ejtette ki a fiú nevét, az ő számára akkor, ott meghalt.

A kicsit aztán beadta az anyja a bölcsödébe. Őt a következő évben felvették az óvónőképzőbe, amit el is végzett. Munkát az otthonunktól távol talált egy szintiszta román városkában. Ott hamar összejött egy román férfival, akitől nagyon hamar kiderült, hogy alkoholista és drogozik. Az, hogy bűnöző, csak később. Zselyke többször is otthagya az embert, de az mindig visszasírta hozzá magát. Az unokám, Hedvig velem maradt, nem engedtem el magam mellől, nálunk végezte el az alsó osztályokat. Ám a középiskolát már az anyja mellett kezdte el. A lányom abban az időben nagyon maga alatt volt. Gyermeket várt, kisfiú lett volna, de idő előtt, halva hozta a világra. Ezért is nem ellenkeztem, hogy Hédi hozzá költözzön. Soha nem beszélt az előzményekről, de biztos vagyok benne, hogy a férfi bántalmazta, ez válthatta ki a koraszülést. A szívem szakadt meg érte, de mégsem bántam, hogy attól az embertől nem lett gyermeke. Szegénynek pokol volt mellette az élete, hogy mennyire, ezt csak Héditől tudtam meg később. Tőle hallottam azt is, hogy a férfi az anyja fizetését az utolsó fillérig elszedte, és ha nem adta oda, durván szidalmazta és sokszor kíméletlenül megverte! Állandó rettegés és félelem volt vele az életük. Aztán egy napon az unokám sírva telefonált, hogy mentsem ki onnan, vagy megszökik, mert az maga a pokol! Ő ott tovább nem marad. Így érte mentem

és ismét magamhoz vettem. Nagyon nehezen éltünk, de nem bántam meg, hogy velem van a gyermek. Áldott szelíd lány az én Hédikém, tele szeretettel és hálával, életem egyetlen igazi öröme mind a mai napig. Okos és végtelenül szorgalmas. Ma már felnőtt nő, Kolozsváron végezte el az egyetemet, angol nyelv és irodalom szakon diplomázott kitűnően, most Angliában, Oxfordban készül a doktorátusra. Amellett dolgozik is, két kisgyerekre vigyáz, így meg tud élni, még az anyjának is szokott küldeni pénzt. Egy hét múlva hazajön néhány napra, jaj, már annyira várom...

Zselyke időközben elköltözött abból a városból, ahol addig laktak, egy távoli helyre, le a tengerpartra, Konstanza mellé. Így akart megszabadulni az élettársától, ám az a férfi ott is rátalált! Nem sokkal azután részegen, bedrogozva, különös kegyetlenséggel előre kitervelt gyilkossági kísérletet követett el Zselyke ellen, amelyet isteni csoda, hogy a lányom túlélte, és nem maradt nyomorék. Testileg nem... Az embert hamar kézre kerítették, gyorsított eljárással elítélték, életfogytiglani büntetést kapott. Azonban az én lányomon ez már nem sokat segített. Az életmentő műtétek, a hosszan tartó kórházi ápolás után a pszichiátrián folytatták a kezelését, ott töltött el majdnem másfél évet. Sajnos a depresszióból nem tudták teljesen kigyógyítani, s noha már jó sok év eltelt, mára sem tökéletes az állapota. A hosszan tartó kezelést követően hazavitettem magamhoz, de nem sokáig maradt meg otthon: képtelen volt beilleszkedni, alkalmazkodni, nem fogadta el az együttélés legelemibb szabályait sem, nem tud megmaradni senkivel.

Egy könnyecsepp gördült le a Zsuzsa arcán.

– Ilyenné vált az én dédelgetve szeretgetett, egykor gyönyörű, intelligens lányom. Kiköltözött a városszéli kis kertünkbe, ott lakik az apja egykori kedvenc gyümölcsösében. Vannak periódusok, amikor szemmel láthatóan jobban érzi magát, olyankor keres valami tennivalót: virágot, zöldséget ültet a kiskertbe, gyomlálgat, locsolgat, leszedi az érett gyümölcsöt. Ilyenkor könnyebb a szívemnek, úgy tűnik, visszatért az életkedve. De sajnos ez nem tart sokáig: utána hosszú időn át ismét csak vegetál. Magányból épít falat maga köré, ahonnan nem tud vagy nem akar kilépni. Akárcsak egykor az apja, s éppen ott, ahol ő szeretett lenni, és ő is egyedül. Amikor szép az idő, mindig a kis faház előtti tornácon találom. Csendben, némán üldögél, s én olyankor szeretem azt hinni, hogy rám vár. Elnéz valahova a távolba és szívja egy cigarettát a másik után. Kétnaponta megyek hozzá, csak én látogatom, meg persze a lánya, amikor hazajön évente kétszer-háromszor. Viszek neki kenyeret, főtt ételt, meg ezt-azt, ami otthon található és szüksége lehet rá a min-

dennapi életben. Mostanában leginkább azt, amit el tudok lopni otthonról, a sajátomból – mormolja mély sóhajjal, halkan az asszony. – Tudod, Tibi, aki újabban velem lakik, nem nézi jó szemmel, hogy a lányomat én tartom el és etetem. Szerinte jobb helye is lenne annak a pénznek. Érted, az én nyugdíjammak, amiből élünk – teszi hozzá keserves mosollyal. – Pedig a lányom csak a cigarettát várja igazán. Szegénynek nincs semmi jövedelme, évente kétszer kap némi szociális segélyt, még rokkantnyugdíjat sem ítélték meg neki. Amikor vele vagyok és beszélgetést kezdeményezek vagy kérdezek tőle valamit, arra szűkszavúan válaszolgat, ha éppen kedve tartja. Amúgy hallgat és láthatóan nem bánja, ha otthagynom, hazamegyek.

A nő arcán könnyek csorognak végig.

– Ez az én lányom története. Az én kicsi Zsezsémé, aki az én reménységem volt, a szemem fénye! Egykor hittem benne, hogy ha megöregszem, majd ő lesz az én biztos támaszom. A fiaim... nos, tőlük nem igazán vártam el törődést, igaz, azt sem hittem volna, hogy mindketten akkora csalódást okoznak majd egyszer, ami bekövetkezett. Hogy ők is épp úgy elhagyják a járt utat a járatlanért, akárcsak elsőként a legkisebb gyermekem, a lányom. Hazug, festett álmokat kergetve adták el önmagukat mind a hárman. Mert tudod, olykor a hazugság is lehet olyan hatékony, mint az igazság, főleg, ha elhiszed, s annak megfelelően cselekszel. Erre a legszomorúbb példa az én büszkeségem, a mindig komoly és megbízható, családszerető, testvérszerető legidősebb gyermekem, Attila fiam.

Néhány évvel az apja halálát követően, befejezve a kitűnően elvégzett jogi tanulmányait, kezében diplomával, a nagyfiam hazajött a városunkba, és azonnal megkezdte az ügyvédbojtári, azaz a gyakornoki munkát egy nagy tudású, jó nevű ügyvéd irodájában. Az ügyvéd úr a férjem gyermekkori barátja volt, és én nagyon boldog voltam, hogy minden ellenszolgáltatás nélkül maga mellé vette Attilát. Bíztam benne, hogy kitűnő jogászt nevel az én okos, szorgalmas gyermekemből, és végtelenül hálás voltam neki. Az pedig, hogy otthon tudhatom a mindig csendes, szolid fiamat, megnyugvást, biztonságot jelentett számomra. A fizetése kezdő ügyvédként nem volt túl sok, de otthon lakott, én pedig – mivel a nyugdíjam mellett pár órában ismét tudtam dolgozni –, magamra vállaltam a lakás rezsijét és a kosztot teljes egészében. Gondoltam, hadd költse magára azt a kis pénzt, amit kap, hiszen fiatal ember, ne szégyenkezzen amiatt, hogy neki nincs... Tudtam, hogy Vasziliuval meg többi gyerekkori barátjával eljárnak néha ide-oda szórakozni. Ezek a román fiúk nagyon egyszerű, ám rendes, becsületes mun-

káscsaládok gyerekei voltak, akiknek az utóbbi időben nagyon megszaladt. Attila volt közöttük az egyedüli magyar. Tibor fiam nem volt köztük, mert éppen akkor töltötte a katonai idejét.

– Hol vannak a régi osztálytársaid, fiam, a magyar fiúk – szegeztem neki többször is a kérdést.

– Ki erre, ki arra, alig néhányan tanultak tovább, de azok közül egy sem jött vissza ebbe a porfészekbe! Akik meg itt vannak, azokkal kerülöm a találkozást, nem közösködöm velük, lecsúsztam, melós alakok valamennyien – felelt Attila foghegyről, tőle soha nem hallott, szokatlan és lenéző hangon.

Szíven ütött, amit mondott, mert tudtam, hogy a román barátainak mindnek jól megy a dolga, drága nyugati kocnikon furikáznak, de egyik sem a tudásának vagy egyetemi végzettségének köszönheti a hirtelen beköszöntött jómódot. Istenem, hát már az én fiamnak is csak a pénz számít? Nem is tudtam, mit mondjak neki.

Fél évvel később egy napon azzal állt elő, hogy nagyon rosszul választott szakmát, sehova nem jut vele, ugyan, mire mehet nálunk egy magyar ügyvéd a diplomájával? No, meg ennyi pénzzel, amit ő keres. Mirtillt még egy jobb étterembe sem tudja meghívni, most fiatal, most szeretne élni!

– Mirtill, ki az? Soha nem beszéltél róla...

– Miért kellett volna beszélnem róla – válaszolta dacosan –, biztosan nem örültél volna neki, anya, hiszen román lány! Ő a városunk legmenőbb fogorvosának, T. doktornak a lánya, és el akarom venni feleségül!

– És hozzád megy, hiszen még nem járt le az ügyvédi irodában a gyakor-noki időd...

– Mi már mindent megbeszéltünk Mirtillel és a családjával. Otthagytam ezt a sehova nem vezető jogi pályát, és együtt fogok dolgozni a feleségemmel a reklámszakmában. Mert ő azzal foglalkozik, reklámszakember, és rengeteg pénzt keres vele. Mellette én is beletanulok a szakmába. Menő akarok lenni, gazdag, akár a barátaim, nem pedig egy pénztelen csóró!

– De fiam – jajdultam fel –, ilyet nem tehetsz, hiszen kisfiú korodtól kezdve ügyvéd akartál lenni, jogásznak készültél... János is azt mondja, kitűnő szakember válik majd belőled! Jaj, gyermekem, ne tedd, ezt nem teheted!

– Már megtettem! Beadtam a felmondásomat, elveszem Mirát, és együtt fogunk dolgozni. Így döntöttem. A mai világban ilyennek kell lenni, a holnapnak kell élni, már nem a filléres gürcölés az életcél! Sikeres akarok lenni és boldog! Egy hét múlva megesküszünk, különben holnap akarom elhozni és bemutatni neked a menyasszonyomat...

... Egyre ritkábban találkozom a nagyfiammal, nemigen látom őt, a családjának sem hiányzom. Amikor a fia született, akkor voltam náluk először, másodszer a kislánya születésekor. Azóta talán kétszer vagy háromszor látogathattam meg őket, pedig a gyerekek lassan már az iskoláikat is befejezik. Egyik sem tud magyarul, egyetlen szót sem. Hatalmas házat építettek a villasoron, teljesült a fiam vágya: gazdag és sikeres. De hogy boldog-e... Mindenben a felesége dirigál, ő csak egy akarat nélküli bábu, aki azt teszi, amire a menyecskétől parancsot kap.

Az asszony felém fordulva beszél, de érzem, hogy nem lát, valahova nagyon messzire elnéz mellettem.

– Egyik ismerősöm, aki az anyakönyvi hivatalban dolgozik, azt mesélte, hogy Attila és a felesége nemrég benn voltak náluk az irodában. Névváltoztatás miatt jártak ott. A fiam keresztnévét akarja a felesége megváltoztatni, mert az Attila név túlságosan magyar, román nyelvre nem fordítható le. Az Alex nevet ajánlották helyette. Nekem olyan nevű fiam soha nem volt és nem is lesz! Talán a húgát már meg sem ismerné. Amióta Zselykét hazahoztam, Attila egyszer nem találkozott vele, meg sem kérdezte, hogy van, él-e, hal-e, mi van vele. Igaz, Tibivel sem tartja a kapcsolatot, semmirekellőnek tartja. Sajnos, ebben van igazság, nagyon félresiklott a kisebbik fiam élete. Pedig nem úgy indult. Rettenetes alakokkal jár, iszik, mostanában már drogozik is. Olyankor kifordul önmagából, rá sem lehet ismerni. Ezért rúgták ki az állásából, pedig remek autószerelő volt. Aztán, mivel nem volt keresete, a „barátaival” betörték egy boltba, pénzt meg italt loptak. De akkor nem fogták el őket, nem hagytak nyomot. Azután kapták csak el, amikor a kollégáimmal színházba mentünk, és Tibi meghívta a semmirekellő cimboráit hozzánk, haza. Mindent megettek, megittak, amit otthon találtak, ami kis érték volt a lakásban, azt összeszedték, de, mert kevésnek bizonyult, közösen kirabolták a szomszédban lakó ékszerész lakását. Tibi tudta, hogy nincs otthon, elutazott. Csakhogy valaki meglátta és felismerte őket, ennek köszönhatték mindnyájan azt az öt börtönévet, ahonnan nemrég szabadultak. Nos, a Tibor fiam cimborái is mind románok, igaz, egészen másfajta, mint Attilának a barátai. A nagyfiam kerüli az öccsét, meg sem akarja ismerni, ha találkoznak, szégyelli a testvérét, pontosabban, a testvéreit, mind a kettőt. Tibi előtt pedig a bátyja nevét nem ejtethem ki, megtiltotta nekem. Ha tudnád, hogy belém kövesedett a bánat. Olyan üresnek érzem magam, mint egy lyukas cserépedény... Milyen anya vagyok én, egyáltalán, anyának nevezhető az, akinek ilyen gyermekei vannak? Kudarc, teljes kudarc az életem.

Visszatérő álmom, hogy a gyermekeim még kicsik, kedvesek, szeretetre-méltók, vasárnap van, és én velük meg a férjemmel templomba megyek. Persze, ez nagy titokban történt mindig, hiszen abban az időben tilos volt a hitet nyilvánosan gyakorolni. Ám a fiaim mindig szívesen jöttek velünk, soha nem kellett rábeszélni őket, s oly megható volt, amint összekulcsolt kézzel, őszinte áhítattal imádkoztak Istenkéhez... Akkor, azokon a szeretettel teli, imádságos vasárnapokon, amikor együtt volt a család, nagyon boldog anya voltam. De ez csak utólag tudatosult bennem, talán ezért álmodom mindig ugyanazt. Aztán reggel, ahogy felébredek, azon tűnődöm, hová tűnt az a tiszta érzés és hová lett belőlük a hit? Ők, akik nem szeretik a testvérüket, akit naponta láthatnak, hogy szerethetnék Jézust, Isten Fiát, akit nem látnak, aki láthatatlan?!

Sajnálom, végtelenül sajnálom a gyermekeimet, mind a hármat. Nemcsak az elrontott életük miatt, hanem azért is, mert meghalt bennük a szeretet. Nincs többé semmi, ami erőt adna és segítene nekik megvédeni magukat a gonosztól. Nem lobog bennük a szeretet lángja, ami megmelegíthetné kihűlt szívüket és világosságot gyújtana az elméjükben. Emlékszem, gyermekként a fiaim hányszor kiálltak egymásért, néha nem is csak a jó ügy érdekében, de mindig és minden körülmények között. Jó testvéreként szerették, védtek egymást. Hát még a kishúgukat! Arra igazán szavakat sem találok. Neme-gyszer figyeltem meg őket titokban, s ha néha haragudtam is a csínytevésükért, mégis végtelenül boldog és büszke voltam a gyermekeimre, hogy így éreznek egymás iránt!

Magányomban sokszor irreális, képzelet szülte látomás kísért, mintha egy fekete-fehérben vetített filmet látnék: távolba vesző, poros, sűrű úton két kishű poroszkál nehéz batyu alatt görnyedve, mögöttük fáradtan egy kicsi lány baktat. A hátizsákban sok-sok év szeretete gyűlt össze, halmozódott fel, annak becses súlyát cipelik, az húzza a testvérek gyenge vállát. Egyre fáradtabban lépkednek, arra várnak, hogy letehessék a nehéz zsákok, jöjjön már el az ideje annak, hogy átadhassák ezt a féltve őrzött terhet a jogos tulajdonosaiknak, a már felnőtt két testvérnek, akik éppen ezt keresik, mert útközben valahogy elhagyták a kincset. Már jönniük kéne, ideje lenne, hogy végre ők vigyék tovább. Lám, itt is vannak, közelednek az úton... A gyerekek azonnal rájuk ismernek, a felnőtteknek is emlékezniük kell rájuk: hiszen ők azok maguk! Akiké lettek, akivé váltak. Az arcvonásaik még őrzik a múltat, nem változtak meg, bár a gyorsan tova-futó évek minden egyebet megváltoztattak rajtuk.

A kishűk repeső szívvel, boldog mosollyal várják, hogy beteljesedjen a missziójuk: átadhassák a szeretet éltető terhét azoknak, akik elveszítették, de

most majd rátalálnak, és ők viszik tovább. A két férfi kimért léptekkel, könnyösen, a földet bámulva közeledik. A kisfiúk bizalommal nyújtják feléjük a becses kincset, az istenadta szeretetet, de azok vakon elnéznek a fejük fölött, s mint kívülálló idegenek, tovább haladnak az úton. Pillantásra sem méltatják őket, nem látják a szemükben a csalódás, a szomorúság könnyeit, s azt sem veszik észre, hogy az évek alatt foszlásnak indult batyuban az egykor kincset erő szeretet lassan kővé dermed és maga alá temeti az egykor egymást oly nagyon szerető testvérek lelkét. Mondd, merjem hinni, hogy egyszer csoda történik, és mégis egymásra találunk a gyermekeim? Te mit gondolsz – néz rám sürgetően. – Hiszen ezért imádkozom minden nap...

– Az árulás az, amit mások tesznek veled, a keserűség pedig az, amit te teszel magaddal – folytatja halkán monológját a nő. – Sajnos, az én családom erre élő példa, s nekem ezzel együtt kell élnem. Bocsáss meg, hogy így, első látásra, valójában teljesen vadidegenként, rád zúdítottam az engem ért sok bánatot, kevéske aligörömöt, amit rám mért a sors. Magam sem értem, miért éppen most szakadt át a tűrőképességem gátja, mi az a belőled áradó érzelmi hatás, ami arra készítetett, hogy megnyíljak előtted. Gondolom, az idei szeszélyes nyárnak ezen a mai, tikkasztóan meleg, ragyogó napján nem éppen ilyen kikapcsolódásra vágytál... Ez a szép augusztus végi nap nyárbúcsúztatásra, pihentető és csendes elmélkedésre való. Hálás vagyok, hogy te ennek ellenére engem választottál, nem utasítottál el. Ha tudnád, milyen jó tettel velem, amikor hagytl beszélni, figyelmesen meghallgattál. Ilyen lelket felszabadító érzés lehet a katolikusoknál a gyónás. Ma könnyebb szívvel térek meg otthonomba.

Zsuzsa arca megkeményedik.

– Istenem, még hogy az én otthonomba... Ma reggel úgy jöttem el onnan, hogy Tibor fiam, aki amióta kiengedték a börtönből, nálam lakik, és nekem kell eltartanom őt, ezekkel a szavakkal vett tőlem búcsút: nem bánám, ha többé nem jönnél haza! Igazán ott maradhatnál örökre, ahova mégy! Ezt csak azért mondom – magyarázta utána vigyorogva –, mert akkor eladhatnám ezt a lakást jó áron, és a pénz mind az enyém lenne. Merthogy, most sürgősen pénzre volna szüksége. A bátyja, a felfuvalkodott pénzeszsák biztosan nem kérne a lakás árából, van annak zsozsója bőven, a félbolond hűgának meg mire a pénz?! Jobban tenném, ha nem őt pátyolgatnám, etetném, a nyugdíjamat meg inkább neki adnám, nem pedig a dilinyós lányomra költeném...

Pedig Zselyke nem az, akinek Tibi mondja, a fejében minden rendben van – rázza a fejét az asszony szomorúan. – Az én lányomnak a lelke sérült meg...

Tegnap, amikor a vasárnapi ebéddel kimentem hozzá, az a váratlan öröm ért, hogy amint meglátott, azonnal, magától elkezdett velem beszélgetni. Ritkán fordul elő, hogy megszólal, de most úgy látszott, hogy nagyon kikívánczolt belőle a szó.

– Anya, Marina telefonált, az Ilie anyja – fogadott a hírrel Zsezse... – Te adtad meg a mobilom számát?

Csodálkozva válaszoltam: én? Dehogy is! Évek óta egyetlen szót nem váltottam vele.

– Én sem – mondta a lányom –, nem is ismertem meg azonnal a hangját... Azt mondta, az Ilie nevében hív, aki nagybeteg, rákos, és már menthetetlen, az utolsó stádiumban van. Aztán szinte könnyörogve azt kérte tőlem, hogy a fia hadd ismerhesse meg Hedviget, a lányát, egyetlen egyszer látni szeretné felnőttként, mielőtt meghal. Segíts lányom – mondta –, engedd, hogy találkozhassanak! Kérlek, tedd meg, hiszen ő a ti közös gyermeketek, Iliének az egyszem lánya. És nekem is az egyetlen unokám!

– Asszonyom, őszintén sajnálom, hogy beteg a fia, de téved, ki kell, ábrándítanom – válaszoltam neki. Ennekem nincsen gyermekem a fiától, ezt maga tudja a legjobban! Hiszen ön volt az, aki ezt állította! Ugye, még emlékszik az utolsó találkozásunkra?! Hogy is mondta akkor? Ó, már emlékszem! Nem, akkor nem lányomnak szólított, mint most, hanem utolsó kis cefkának, semmirevaló magyar ribancnak nevezett. Olyan útszéli fajtának, akinek bárkitől lehet gyermeke, hát mit akarok én éppen a maga fiától?! És a fia nem cáfolta meg, holott otthon volt, a nyitott ablakon át minden egyes szót hallott, ami a maga szájából elhangzott. Mégsem kelt a védelmemre egyetlen szóval sem, nem tiltakozott, eltűrte, hogy maga a becsületesembe gázoljon, porig alázzon. Pedig ő tudta az igazat. Ott, akkor, maga és a fia semmivé tették a jövőmet, az egész életemet, de látja, mégis én vagyok a nyerő! Mert nekem van egy szép, tehetséges, nagyon okos lányom, aki úgy is szeret, amilyené lettem, és csak az enyém! Őrá számíthatok, benne megbízhatok, és ha távol van is, mellettem áll! Ahogy az édesanyám is, aki soha nem hagyott el, ma is erején felül segít mindenben, s nem tesz szemrehányást a múltamért. És, mindenekfelett, velem van Isten! Ó, igen!

Tudja, asszonyom, az elkövetett bűnökért, az igazságtalan gyalázkodásért mindenkinek fizetni kell. Az Úr előbb vagy utóbb számonkéri rajtunk minden rossz cselekedetünket. Ez alól senki kivétel, senki, érti?! Maga sem! Igen, ahogy már mondtam, sajnálom a fiát, mint embert, mert beteg. De sajnálatra méltó a gyávasága miatt is, amiért az anyja háta mögé bújva

megtagadott minket. Hol volt a fia, amikor segítenie kellett volna a lányán, amikor annak szüksége lett volna az apjára? Soha nem kereste meg, nem volt rá kíváncsi. Miért csak most, az Istennel való találkozás előtt ébred fel benne az apai érzés, amikor már nincs visszaút?! Fél szembenézni a bűnével? De az igazi vétkes inkább maga, az édesanyja, aki a fiát ellenünk fordította. Tehát ne keresse rajtam az unokáját, mert magának olyan nincs, mint ahogy a fiának sincsen lánya. Ezt így kell elfogadniuk.

A nő elhallgatott, és segítséget kérő tekintettel nézett rám.

– Mondd, mit tegyek? Hiszen az az ember haldoklik, és hát valójában az ő lánya is... Hogy bírjam jobb belátásra Zselykét, ha ilyen töményen összefoglalva elutasította azt az asszonyt? Kérjem őt, hogy ne hagyja meghalni úgy a férfit, akit egykor mindenkinél jobban szeretett, hogy ne láthassa az egyetlen gyermekét? Másrészt – folytatta töprengve –, az én lányomat ők tették boldogtalaná, Ilie nyomorította meg az életét. Istenem, csak tudnám, mit tegyek?

– Mivel engem kérdezel, azt tanácsolom neked, ne zaklasd fel a lányodat, ne okozz neki több fájdalmat. Talán a lezajlott beszélgetésnek köszönhetően most úgy érzi, elégtételt kapott a sorstól az elvesztegetett boldogságáért, a sok szenvedésért. És milyen okosan, elegánsan tette! Említetted, hogy várod haza Hédit, az unokádat. Inkább vele kellene beszélned, döntse el ő, akar-e találkozni az apjával. Ha még életben találja...

Az asszony egy váratlan mozdulattal átölelt.

– Köszönöm a jó tanácsot, mindent köszönök neked ebből a mai napból! Mennem kell, mert indulunk haza, nekem integetnek az útitársaim. Csak... kicsit furcsán érzem magam... Most jöttem rá, mennyire rád telepedtem. Látnod, nem hagytalak beszélni! Te mindent megtudtál rólam, én rólad majdhogynem semmit. Szégyellem, nagyon önző vagyok!

– Nem vagy te önző, dehogy is! Tudod mit, majd jövőre folytatjuk a beszélgetést, hiszen jön még újabb nyár... Remélem, hogy mi is élünk még, s ez a kis gyógyfürdő akkor is itt vár majd ránk! Nagyapám valaha sokszor mondogatta: csak a hegy nem találkozik a hegygel... Nos, legközelebb, amikor újra látjuk egymást, majd én mesélek neked, s akkor te hallgatod meg az én történetemet. Addig is, Isten veled, viszontlátásra!

EMBEREK, UTAK, GONDOLATOK

EMLÉKEK HATVAN ÉV TÁVLATÁBÓL

Az induló új nap neszei nyugalommal töltenek el: odakinn az utcán a járdát borító levélszőnyeg halkán surrog az emberek sietős léptei alatt, egy kis cinke hangosan cippantva köszönti a fényességes októberi reggelt, a konyha felől frissen főzött kávé illata kúszik be a szobámba, ahogy minden reggel. A takaró alatt nyújtózva, félálomban azon tűnődöm, hogy minden éppen olyan, mint régen, amikor még élt az apám, csak az ő csoszogó léptei nem hallatszanak be a folyosóról, pedig én azt lesem. Elmúlt tíz éve annak, hogy meghalt kilencvenkét éves korában, de én még most is úgy érzem, hogy csak nemrég történt. Talán, mert olyan gyakran álmodom róla. Az éjjel is! Bár reggel többnyire nem emlékszem arra, hogy mit. Épp csak résnyre nyitom ki a szemem, és kitapogatom a rádió gombját: szeretem ágyban fekve meghallgatni a reggeli híreket, azt, hogy mi történik a nagyvilágban. Igaz, mostanában jót ritkán hallani.

A bemondó jól ismert hangja helyett azonban egy ismeretlen nyelven szaporán pergő női hangot hallok, s bosszúsan nyúlok a keresőgombhoz, hogy a megszokott állomásra állítsam vissza a rádiót, amikor egy kellemes férfihang gitárkísérettel aláfestve, egy valamikori, egykor gyakran hallott, fiatal lányként általam nagyon kedvelt dalt kezd énekelni. Az *Ezüst gitárt*. A zene egy szempillantás alatt a szárnyaira emel, és én majd' hatvanévnit repülök vissza az időben.

... Október van, 1956 októberének huszonharmadik napja. Iskolába indulás előtt reggelimmel birkózva ülök a konyhaasztalnál, úgy hallgatom a vezetőkes rádió recsegő-ropogó hangját. Forradalomról vagy ellenforradalomról hadar valamit a bemondó... Nem igazán értem, de valójában nem is érdekel. Aztán a beszélőnek váratlanul torkán akad a szó, a háttérben mintha fegyverropogás hangja hallatszana, lövések dördülnek... Értetlenül fordítom a fejemet a készülék felé, az egészből nem érteni semmit, ám ebben a pillanatban a rádióban felcsendül a nagyon divatos sláger, az *Ezüst gitár* simogatóan kellemes dallama, s én mindent feledve már együtt dúdolólok a dalt az énekessel.

Táskámat jókedvűen lóbálva igyekeztem az iskolába, nehogy elkéssek. Az akkor még 4. számú, ma már Kossuth Lajos nevet viselő magyar tannyelvű középiskola udvarán az izgatottan sustorgó diákok kisebb-nagyobb csoportokba verődve vártak a becsengetésre. Az ügyeletes tanárok szokatlanul feszült arccal állodogáltak a folyosón, és zavartan, egymás tekintetét kerülve beszélgettek.

... Mennyire naiv, tapasztalatlan, a mostani kamaszokhoz mérten tájékozatlan és szűk látókörű tinédzser voltam, voltunk mi, a nagy többség, azok-

ban a régi időkben! Alig értettük, úgy is mondhatnám, nem sokat fogtunk fel azokból a dolgokból, amik körülöttünk zajlottak, amit hallottunk vagy szigorúan behatárolta az életünket. Rózsaszínben láttuk a világot – úgy, ahogy azt a szovjet propaganda belénk sulykolta. Később, amikor megkezdődött a tanítás, s én már a padomban ültem az emeleti, utcára néző osztályunkban, még mindig az *Ezüst gitár* melódiája visszhangzott a fülemben. Magamban némán zümmögtem a dal szövegét, amelyet az utcáról felhallatszó szokatlannul erős, dübörgő és vészjósló hang sem tudott elnémítani bennem. Szünetben egymást lökdösve, fűrtökben lógtunk a nyitott ablakokban, onnan lestük az ágyúcsöveiket az országhatár felé fordító, egymásba érő tankok sokaságát, amelyekről, amikor észrevettek bennünket, lányokat, vidám arcú kiskatonák integettek felénk. Ellenétben a tisztekkel, akik szúrós szemmel, dühösen nézegettek az irányunkba. Némelyik haragosan intve kezével, jelezte, hogy tűnjünk el az ablakokból, ne báméskodjunk. Nem értettük a haragjukat, belőlünk a látvány csupán érdeklődést váltott ki, tetszett, hogy a tankokon ülő srácok észrevettek, érdeklődnek irántunk.

Napokkal később döbrentünk csak rá, mi válhatta ki a tisztek haragját, aminek többször is a tanúi lehettünk, ha a tankok a Magyarország felé vezető utcán, az iskolánk előtt összetorlódva kényszerpihenőt tartottak, hosszabb ideig várakoztak. Az intézményt figyelő tisztek mogorván szemlélték az iskola falán a felül orosz nyelven, alatta pedig magyarul, latin betűkkel írt táblát, amelyen az iskola neve volt olvasható. Bizonyára ennek a látványa dühítette őket.

Mert akkor már halottakkal voltak tele a pesti utcák. És nemcsak felnőttekkel, hanem hozzánk hasonló korú gyerekekkel, tizenéves fiúkkal és lányokkal, akiket orosz ágyúgolyók vagy gépfegyverek öltek meg, mert Molotov-koktélt hajigáltak a háztetőkről vagy a házak ablakából a szovjet tankokra. A rádióból meg szólt, egyre szólt, megállás nélkül, mást már nem is igen hallottunk, mint a puskaropogással aláfestett dalt: *Dalolj csak, ezüst gitár...* Talán, mert ez az egyetlen lemez maradt meg épségben, amikor az orosz harcokcsik a Magyar Rádió épületét ostromtűz alá vették. De én akkor már, ha meghallottam ezt az éneket, sírtam a rádió mellett, és elborzadva szorítottam fülemre a tenyeremet.

Az iskolában alig vártuk az óraközi szüneteket, hogy az ablakhoz szaladva lássuk, mi történik odalenn az utcán. Az osztálytársaim közül István volt a legtájékozottabb, a legjártasabb a magyarországi forradalmi események tekintetében. Többször említette, hogy neki is ott lenne a helye a pesti utcá-

kon, szívesen segítene az ott harcoló magyar fiataloknak. A tanítás után mi többnyire együtt mentünk haza az iskolából, szomszédok voltunk, és ilyenkor beszélt nekem erről.

– Nem akarom hallani, és te se emlegessed ezt, apám azt mondta, meg se mukkanjunk a magyar eseményekkel kapcsolatban, mert nagyon nagy baj lehet belőle! Anyukádat börtönbe zárhatják, pedig nektek csak ő van, egyedül nevel benneteket. Ha téged nem is, de az idősebb testvéreidet megbüntethetik, letartóztathatják, hát gondold meg, mit beszélsz, és vigyázz, kinek mondd!

Ő komolyan bólogatott.

– Azt hiszem, apukádnak igaza van, ő pontosan tudja, hogy miért mondja, amit mond. De nekem akkor is tennem kell valamit!

Hangjából süttött a lelkesedés, arcán lángot vetettek szeplői.

– Ne félj, nem csinálok bolondságot, csupán egy kis mókára gondolok...

– Inkább ne, azt se, hallod!

– Ó, nincs miért aggódnod! Véletlenül nincs otthon néhány elhasznált, kidobni való radírgumid?

– De, gondolom, van.

– Nekem tudnád adni?

Bólintottam.

– Jó, akkor délután átugrom érte.

Csak amikor elvitte, akkor jutott eszembe, hogy meg sem kérdeztem, mit akar kezdeni az elmorzsolódott, apró gumidarabkákkal.

Aznap este apám szokatlanul jókedvűen, úgy is mondhatnám, az örömtől ragyogva jött meg a munkából. Abban az időben Borzsovára járt ki dolgozni, ott működtették Horváth Bandi bácsival az élelmiszerkombinát ecetgyártó részlegét. Bandi bácsiról annyit tudtam, hogy meggyőződéses baloldali érzelmű, kommunista ember – ellentétben az apámmal. Ennek ellenére mégis barátságban éltek, megértették egymást. Ma is magam előtt látom a férfi galambősz fejét, amint a sakktabla fölé hajolva győzködi apámat a szovjet politika helyességéről, amit apám fejcsóválva, határozottan elutasít.

Apám örömeinek az volt az oka, hogy egy rossz irányba igazított szovjet tank, amely a falun át a határ felé tartott, nem ismerve az utat egyenesen behajtott a Borzsa folyó holtágába. Hát, legalább egy orosz tankkal kevesebb tapossa el a magyar szabadságharcot... Aztán anyának halkán sutogva, hogy lehetőleg én ne halljam, hozzátette: képzeld, Bandi, a kommu-

nista párt hű aktivistája is azt mondta, bár így pusztulna oda minden orosz tank! Elgondolkodva és fejcsóválva fűzte hozzá: van benne igazság... Csak az a két szerencsétlen kiskatona ne fúlt volna bele a vízbe! Azokat is várja otthon az édesanyjuk, ahogyan rám várt az anyám évekig a háború után, hogy hazatérjek a „háromnapos munkából” az Urálon túli Nevjanszkból. Én ugyan megkínzottan, félholtan, de élve hazakerültem, ám a két bátyám nem, soha többé! Ahogy a Pesten legyilkolt gyermekeiket is hiába várják haza a szüleik...

Másnap a nagyszünetben Istvánra lettem figyelmes. Az osztályban csak néhányan maradtunk benn, és én felfigyeltem arra, hogy valamire készül. A nyitott ablaknál állva a zsebéből tintával átítatott radírdarabkákat kotort elő egy tasakból, amelyeket egyenként, a hüvelyk és a mutatóujja között kifeszített, csúzlinak alakított, vékony gumiszálra téve készült kilőni, az iskola előtt most is várakozó, tankokon üldögélő katonákat megelőzva.

– Bolond vagy, ne tedd – suttogtam neki izgatottan, és a könyökét elkapva igyekeztem elrángigálni az ablakból magam felé húzva, a fal takarásába. Csakhogy elkéstem. A nedves gumilövedék kirepült, és egyenesen belecsapódott a fejét felemelő, éppen felénk néző tiszt homlokába. A tiszt akkorát ordított, mintha tényleg golyó találta volna el, és futva vágatott be az iskola épületébe, nyomában egy másik tiszttel.

– Ūristen, ezek azonnal itt lesznek! Tépd le a kezedről máris, és add ide azt a gumit meg a többi vacakot is a zsebedből, zacskóstól, mindenestől!

Az utolsó padnál álldogáló és uzsonnájukat eszegető osztálytársak az egészről semmit nem vettek észre, s én, kísétálva az osztályból, a folyosón már rohanva, megcéloztam a lánymosdót. Mindent beledobáltam a vécébe, vízzel lehúztam, és visszatérve az osztályba, nagyot sóhajtvá beültem a padba. Éppen akkor csengettek be az órára, és az igazgató falfehéren, a két orosz katonatiszt dühtől eltorzult arccal, egyiknek a homlokán egy csúf tintás folttal, már ott álltak az osztály ajtajában. A vallatás nem járt sikerrel, a táskák, zsebek kiforgatása sem, ám a gyanú mégis Istvánra terelődött: elárulták a tintás ujjai, bár rábizonyítani nem igazán tudtak semmit. Őt az igazgató és a tisztek levitték magukkal a tanáriba. Mindenki csendben lapult, meg voltunk ijedve, senki nem értette, mi történt. A fiú az óra végén jött vissza. Arca vörösen virított, de ez most nem a szeplők miatt volt, igyekezett férfiasan viselkedni, némán nyelte a könnyeit. Csak a pillantásommal kérdeztem, s ő ugyanúgy válaszolt: nincs baj. Aztán az anyját többször is behívatta az igazgató, de szerencsére a dolognak nem lett folytatása.

A történeteket soha többé nem emlegettük, velem se beszélt róla a fiú egyszerűen sem. Noha engem furdalt a kíváncsiság, de valahogy úgy éreztem, jobb nem bolygatni, el kell feledni az egészet.

A következő vagy az azt követő ősszel táncestély volt az iskola tornatermében. Az idő lassan begyógyította a sebeket, az élet ment tovább, és mi fiatalok voltunk. Nagyszerű lemezekre táncoltunk, egyik sláger jobb volt, mint a másik. Akkor a legmenőbb szám már az *Oly távol messze van hazám* szívfájdítóan szép dallama volt, no meg a Bárhogy lesz, úgy lesz... Még a vízcsapból is ezek a dalok folytak...

István felkért egy táncra, és én, belefeledkezve a tangó gyönyörűségébe, alig figyeltem rá, amikor megszólalt.

– Köszönöm, amit értem, a családunkért tettél, és nem árultál el soha senkinek! Ezért nem tudhatták, hogy én voltam a hunyó... Hatalmas tenyere volt a tisztnek, sokáig éreztem arcomon az ütések nyomát. Tudom, gyerekes lesz, amit most mondok, de akkor úgy éreztem, én is tettem valamit a magyarok ügyéért.

Bólintottam.

– Tudtam, és nagyon bátornak tartottalak érte! Táncoljunk! Érdekes, te is észrevetted, hogy az *Ezüst gitárt* valahogy évek óta nem hallani a rádióban, s máshol sem. Nem mintha bánnám, eleget hallottuk, volt időm meggyűlölni! Akkor, november elején hallgatott el együtt a rádióval... Amikor újra megszólalt a Kossuth adó, többé nem játszották le.

... Csak most, valamilyen idegen nyelven. Istenem, ennyi évnek kellett elrohannia, hogy újra hallhassam. Már nincs bennem gyűlölet, csak csendes fájdalom, amellyel a múlt emléke most megérintett. Vajon a szövege ugyanaz, ami a magyar változaté volt? *Dalold el ezüst gitár...*

MINDENSZENTEK

Arcomat az őszi napfény simogató melegében fürdetve ballagok a temetői úton. Csodálatosan szép a mai nap, rég nem volt ilyen meleg, szelíd az idő, amikor a halottakra emlékeztünk. A ragyogó őszben körbeölel az elmúlás békesége, nyugalom kerít hatalmába, érzem, amint a gondok elcsitulnak bennem, ahogy a lelkem ráncai kisimulnak. Tegnap volt mindenszentek napja, ma halottak napja van, ezért olyan néma és kihalt a temető. A mi vidékünkön ugyanis az a szokás, hogy a temetőekben a sírok kivilágítása, a halottakról való megemlékezés nem a halottak napján, hanem a megelőző napon, mindenszentek napján történik. Tegnap nem volt ilyen üres a temető, rég nem látott emberekkel találkoztam, sokan eljöttek szeretteik sírjához más városokból, sőt, a határokon túlról is.

Mi gyermekkoromban is mindig mindenszentekkor jöttünk ki a temetőbe, hoztunk a sírokra krizantémot meg más őszi virágot, és gyertyát gyújtottunk halottaink emlékére. Igen, mindig gyertyát tettünk, sok kicsiny temetői viaszgyertyát, akkor még nem volt divatja a mécsesnek. Különösen nem ezeknek a hivalkodóan nagy, óriásira nőtt mécseseknek – torpanok meg álmélgodva az egyik túldíszített sír mellett, ám gondolataim mélyén némi rosszallással. Nos, igen, a hozzátartozókban megszólalt a lelkiismeret, ezért hát pénzt nem kímélve, apait-anyait beleadva a mécsesekből a legnagyobbat, legcifrábbat vették meg, azzal díszítették fel a sírt. Kár, hogy évente csak egyszer kapja el őket az ihlet, s tartják fontosnak egy ilyen gesztus megnyilvánulását. Néhanapján, ha év közben is ellátogatnának egyszer-kétszer pár szál virággal ugyanehhez a sírhoz, talán nagyobb elismeréssel tudnék adózni nekik.

A rendszerváltást követően jött divatba a mécsesekkel való díszítés – öltögetem egymáshoz a gondolataimat –, annak előtte nem igazán hallottunk róla. Pedig az nem is olyan régen volt – tűnődöm a hatalmas, csicsás üveg-mécseseket nézegetve. A gondolat, hogy mikor is történt, mosolygásra késztet, mert rájövök, az állításommal nem mindenki értene egyet, az időbeli távolság viszonyítás kérdése. Vannak, akik akkortájt épphogy csak megszülettek, nekem meg már felnőtt gyermekeim voltak. Az a nagy igazság, hogy én bizony már a tegnapelőtti generációhoz tartozom. Aztán, mivel az évek rohanva mennek el mellettünk, úgy tűnik, mintha némely dolog tegnap történt volna...

Gyertyát gyújtani többnyire együtt jött ki a család a temetőbe, olyankor, amikor már sűrűsödött a sötétség, aludni készült a korán álmosodó novemberi nap. Merthogy évek hosszú során át a temetőlátogatás ezen a napon a

szülőknél és velük az iskolás korú gyerekeiknek csak az egész napos munka, a tanítás után volt lehetséges, kivéve persze, ha mindenszentek napja nem hétköznapra, hanem vasárnapra esett. Ez a nap sem volt munkaszüneti nap, épp úgy, ahogy egyéb más, egyházi ünnep sem. De erre már lassan csak mi emlékszünk, a tegnapelőtről itt maradt emberek. Akkor hát miért él bennem mégis a nosztalgia az egykori mindenszentek iránt – tünődöm magamban értetlenkedve. A szellő meghintáztatja a fák ágait, és az aranyló levelek között bujkáló játékos napsugár emlékeket idézve végigcirógatja az arcomat. Ez az, megvan – kapom fel fejemet az őszi szelíd fényre, persze, már tudom!

Akkoriban, a már mélyülő sötét estében, amikor hazatértünk a temetőből, vacsora után mindig kiálltunk az emeleti teraszra a fiainkkal, és onnan gyönyörködtünk a gyertyafényes temető messze világító, nálunk is jól látható szelíd fényeiben. Ilyenkor úgy éreztem, anyám küldi utánunk a mosolyát... Igen, ezt hiányolom. Mert a megemlékezés fényével csak a gyertyák picike lángja tudta olyan szívet melengetően bevilágítani a máskor sötétségbe borult sírkerteket, és az ott pihenő szeretteink emléke így kísért el bennünket otthonaikba. Igen, de ezt a messzire látszó fénykoszorút csak a sok kis viaszgyertya libegő lángocskáik voltak képesek felrajzolni az ég kárpitjára. Most a lefedett üvegmécsesekbe bebörtönzött apró fények már nem tudnak megbirkózni a távolsággal, a sötétséggel. Igaz, nem oltja ki a lángot egy hirtelen jött eső, ahogy ez a gyertyák esetében sokszor megtörtént, vagy a nekivaduló őszi szél. Valóban, ez a mécses javára írható. Viszont az a nagy mennyiségű műanyag- meg üvegcserep-hulladék, ami évről évre felhalmozódik a temetőben a kiegészítő mécsesek után, bizony, ellenük szól. Háát, nem is tudom. Úgy tűnik, a mécsesek a nyerők, mert divatosak és úgymond, praktikusak. Ám mostanában, mindenszentekkor hazatérve a temetőből már hiába állok ki a lépcsőre, hogy elnézzek a Hágcsó felé, amelynek lábainál szerénykednek a sírkertek, onnan csak a sötét ásít felém.

Gazzal benőtt sírhalmok mellett vezet el az utam, az itt pihenő, valamikor élt emberek emlékének már nincsenek ápolói. Hozzátartozóikat más vidékre, más országokba sodorta az élet, vagy inkább a muszáj. Vagy talán már nincs élő leszármazott. Ezek a sírok aztán elárvulva, megsüppedve egyé válnak a földdel. Csak megdőlt sírkövek, korhadó fejfák emlékeztetnek, hogy egykor ők is voltak.

Mindig is voltak, és lesznek is ilyen elhagyatott nyughelyek, ezért halottak napja előtt, amikor még édesanyámmal jártuk a temetőt, gondunk volt rá, hogy mégse legyenek elfeledve teljesen. Hoztunk magunkkal kicsi gyertyákat,

amiket a fűvel benőtt sírok lábánál meggyújtottunk. Édesanyám nekem mint gyermeklánynak elmagyarázta, hogy nem az számít, kik az itt nyugvók, az sem fontos, hogy ismertük-e őket valaha, vagy sem. Emberek voltak, akik egykor itt, a földön éltek, akárcsak most mi. S mert nincs senki, aki emlékezne rájuk, ezért gyújtunk értük ismeretlenül egy szál gyertyát. Hogy reményekkel teli fiatalokként éltek-e az életüket úgy, hogy szerettek, s őket is szerették, és a halállal soha nem gondolva haltak meg, vagy már idősek voltak, akik gondosan felnevelték gyermekeiket, becsülettel tették a mindennapi dolgukat, majd jött a halál, ami elragadta őket az élők sorából, ezt mi már soha nem tudjuk meg. Egy biztos: ők is hagytak maguk után valami nyomot ezen a földön, ahogy minden élő ember!

Némelyik elárvult sírnál hosszú percekig álldogálok a fanyar illatú csendben. Részben, hogy üdvözljem az ott pihenőt, ha egykor ismertem őt, s meggyújtsak egy aprócska mécsest az emlékére. Gyújtok azoknak is, akiket nem ismertem, de itt nyugszanak a gazzal felvert, alig sejthető hantok alatt. Úgy, ahogy erre édesanyám tanított egykor. A mécses drága, még a legolcsóbb is, nem telik minden elhagyatott sírra, hiszen egyre többen vagytok – kérek tőlük némán bocsánatot egy röpké sóhaj kíséretében, és lassan tovább lépdelek a következő sírdombig. Közben azon tűnődöm, hogy itt, a kihalt temetőben már többször köszöngetek az ide kiköltözött ismerősöknek, mint a város utcáit járva. Igaz, ez az üdvözlés egyoldalú...

Sajnos, a városunkban valaha élt magyarok nagy részével itt a temetőben találkozhatom a leginkább. Már mint azokkal, akik nem hagyták végleg maguk mögött a szülővárosunkat, nem lettek kényszerből földönfutóvá. Elfogyadoznak körülöttem a kortársak, ki ezért, ki azért. Tagadhatatlan, hogy ez a korosodás jele is – gondolom, beletörődve a változhatatlanba. Aztán befelé mosolyogva magamban védelmembe veszem halott ismerőseimet: hiszen valamennyien visszaköszönnek ők nekem a maguk módján, fogadják a néma üdvözlésemet. A sírok mellett állva mindenütt megsimogat egy-egy ke-rengve szálló aranyló falevél, amit a közelben álló valamelyik fáról hoz felém a lustán moccanó langyos szél. Valamelyik még az arcomat is végigsimítja olyan szeretettel és lágyan, mintha túlvilági kéz érintene meg.

Két, nagy hangan beszélő fiatal férfi jön felém az úton. A közelemben megállnak az egyik elfeledett, repkénnyel dúsan benőtt sírnál, ahol még ég az imént odatett kicsi mécsesem. Meglehetősen zaklatott, elégedetlenkedő hangon folyik a beszélgetés, és nem magyarul. Ott, ahol megálltak, a főút-tól beljebb, igencsak közel vannak egymáshoz a sírok, valamennyi nehezen megközelíthető, és alig járható, keskeny ösvények választják el őket egymás-

tól. Nem is tudom, hogy találtak helyet a régi sírhalmok között annak a korszakkal megrakott, nemrég odakerült friss sírnak, egyáltalán hogy tudták kiásni a sírgödört? Hiába, túl sok az idegen, sokan lettünk a városunkban, lassan kinőjük a temetőt. A két fiatalember láthatóan azon tanakodik, hogy is tudnának odajutni az új sírhoz.

A magasabbik, erős testalkatú fiú észrevette az égő kis teamécsest az öreg sír lábánál, s a hangját felemelve szitkozódni kezdett, majd dühösen eltaposta a kicsi lángot. Közelebb lépve hozzájuk rájuk köszöntem, és a nyelvükön szólítottam meg őket: ugyan, árulják már el, mit vétett az a gyertya, hogy eltaposták? A magas fiú haragosan nézett rám, de az alacsonyabb és láthatóan fiatalabb srác, megelőzve a másikat, halkán válaszolt nekem: nem a gyertyával van a bajunk, hanem ezzel az öreg, benőtt sírral! Érti, melyikre gondolok? Erre itt, a főút mellett! Mert annak a bajtársunknak járna egy ilyen jó hely, aki ott van eltemetve, látja? Bólintottam, aztán megkérdeztem:

– Hova valók vagytok, fiúk?

– Donyeckbe. A háborúból jöttünk, a hazánkat védtük.

– Az a fiú is, aki ott nyugszik? Akkor hogy került ide?

– Egy éve ide nősült, aztán a felesége itt akarta eltemetni, mert ez is ukrán föld! – válaszolta ellenségesen a magas.

– Most az. Előtte szovjet föld volt. Azelőtt meg ezer évig magyar. Szóval a hazátokat védtétek, és ez a szegény fiatal fiú ott halt meg a háborúban. Aztán, mondjátok már meg, ki ellen védtétek a hazátokat? Az egyik szláv a másik ellen? Hogy is van ez? Orosz harcolt az ukrán ellen, jól mondom? Egymást öltétek azokkal, akikkel együtt nőttetek fel, egy iskolába jártatok, egy padban ültetek, és gyermekkorotoktól kezdve barátok voltatok? De hiszen egy töről metszett népek vagytok valamennyien! Nem igazán tudom én ezt megérteni...

– Ne beszéljen nekünk, ez a föld itt soha nem volt magyar!

– Nem-e? Nézzetek csak jól körül, hány szláv feliratú sírt láttok itt a közelben, és milyen évszámok vannak rávésve a fejfákra? Nem túl régiek, igaz? Most pedig várjatok, felemelem ennek az öreg sírnak a sírkövére felfutott repkényt, olvassátok el, mit láttok, meg azt is, milyen nyelven van írva. Ezt az embert én jól ismertem egykor, magyar volt ő is, akárcsak én. Sajnos, már egyetlen hozzátartozója sem él, ezért gyújtottam neki most egy aprócska gyertyát. Édesanyámmal járt iskolába, okos és intelligens volt, aztán őt is elvitték a háborúba. Igen, a második világháborúba. Innen, a szülőföldjéről, magyar földről vonult be katonának, nem kérdezték, akar-e menni vagy nem,

de akkor valóban a hazát kellett megvédeni! A háborúból ide tért vissza, haza a szülőföldjére, amelyet nem sokkal azt követően elfoglalt a győztes szovjet hadsereg. A győzők első cselekedete az volt, hogy a magyarokat összeszedjék, és kényszermunkára, lágerbe vigyék. Kivétel nélkül mindenki bűnös volt, aki magyarnak mert születni, itthon, a szülőföldnek ezen a darabkáján. Évek múlva betegen, megkínozva, de élve jött meg a lágerből. Soha nem beszélt azokról az időkről, a kínokról, a megaláztatásról, amit ott kellett elviselnie. Neki meg a többieknek is, azoknak, akik éhen haltak és örökre ott maradtak. Pedig lett volna miről mesélnie. Ennek ellenére becsülettel végigdolgozta az életét. S most ti azt mondjátok, hogy ennek az embernek, aki itt élt és halt meg a szülőföldjén, ahol már a dédapja is született, aki szintén magyar volt, s aki maga is itt van eltemetve ebben a temetőben, nem jár ez a hely? Gyertek velem, megmutatom a nagypapa sírját, érdemes látni. Ennek az embernek a dédapja részt vett az 1848-as szabadságharcban. Századosi rangban, hősi halottként hozták ide haza, hogy magyar földbe temessék el, a szülőföldjén. A sírkövén még látható a születési éve: 1794. A dédunokájának nem jár ez a darabka föld, ahol most nyugszik? Valóban így gondoljátok, fiúk? Tudjátok, amíg egy talpalatnyi hely van ebben a temetőben, ide befogadunk minden távolról jött idegent, akit szerettei itt akarnak eltemetni. Ám azt elvárjuk, hogy a sírokhoz ellátogató barátok és hozzátartozók adják meg a tiszteletet azoknak a magyar embereknek, akik itt nyugszanak ebben a temetőben, a szülőföldjükön, ahol az őseik is el vannak temetve. Ne bolygassa senki végső nyughelyüket. El kell fogadni azt a tényt, hogy a történelmet nem lehet átírni, megváltoztatni! Mert tudnotok kell: ahol most álltok, az csak a közel-múltban lett Ukrajna földje...

A két fiú érdeklődéssel, szótlánul hallgatott végig, majd a gyertyát eltaposó, keménykedő fiú csendesen megszólalt.

– Jura, adj ide egy mécsest, hadd gyújtsam meg az előbbi helyett. Maga meg... ne haragudjon... Amit itt elmondott nekünk, arról mi eddig nem tudtunk, nem is hallottunk. Becsszó!

NOVEMBERI EMLÉKMORZSÁK

Novembert szépítő napfény cirógatja, törölgeti le langyos sugaraival a dolguk után siető emberek arcáról az esős, náthásan szipákoló, vastag ködöt szülő, goromba szelekkel barátkozó, korai hideget hozó őszi napoknak a nyomát. Feledtetni szeretné az elmúlt heteket: a szekrényekből idő előtt elővett télikabátok, anorákok és a mindig lucskos esernyők emlékét. Jóvátenni és enyhíteni kívánja az október végi, a november eleji rosszkedvet, ami mindenkire vastagon rátelepedett. Incelkedő, melengető sugarait belopja a kabátok alá, s elégedetten nevet a serényen kigombolkozó, sapkáiktól szabaduló, izzadó emberek igyekezetén.

Arcomat a napnak kínálva, én is ezt teszem, miközben lassan bandukolva átszelem a város közepén nyújtózkodó teret, vagy, ahogy mi nevezzük, parkot. Ejnye, füstölgök magamban, jól elbánt velünk a váratlan meleg, reggel még nem ezt mutatta az időjárás. No, de sebjaj! Segítünk mi magunkon, csak élvezhessük még sokáig az áldott nap simogatását! Volt már november elején máskor is ilyen langymeleg, mint ma, sőt, az előtte való időkben sem áztunk-fáztunk úgy, ahogy az idén. Az esküvőm napján is gyönyörű, meleg idő volt... Éppen holnap lenne az évfordulója, hányadik is? Ó, Teremtőm, de rég volt, nem is érdemes számolgatni. Meg hát, akivel együtt emlékezhetnék a fontos napra, rég itt hagyott. Magamra. Jaj, de bántóan éles a napfény, nahát, könnyet csalt a szemembe – áztatom magam kicsit szégyenkezve, s hunyorogva gyorsan körbepillantok, ki láthatja gyöngeségemet. Senki, most épp nem járnak erre. Ni, milyen ismerős az az idős férfi, aki magányosan, behunytt szemmel üldögel az évek óta nem működő szökőkút mellett, és élvezzi az őszi nap melegét. Ha felnézne, s láthatnám a szemét...

– Jó napot, Bandi bácsi, megismer? Rég nem találkoztunk...

Az ember egy pillanatra összeráncolja a homlokát, aztán a nevemen szólítva örömmel int felém.

– Jaj, de örülök, hogy látlak, gyere közelebb, ülj ide mellém, ha nem sietős a dolgod!

Szívesen szót fogadok, nem sokan maradtak már apám egykori barátaiból, volt munkatársaiból, akikkel találkozhatnék. Bandi bácsi egyike a keveseknek, a még élőknek. Apámtól, akit kilencvenkét évesen temettünk el pár éve, csak néhány évvel fiatalabb, de meglepően jól bírja magát.

– Ritkán kerülök haza a szülővárosomba – mondja szomorkásan –, tudod, én túl a határon, a lánnyommal élek, már jó sok éve. Többnyire évente

csak egyszer szoktunk jönni. Mindenszentekkor, a halottainkhoz. Margitkám visszautazott, én meg itt maradtam. Pár napig vendégeskedem még az unokahúgomnál. Talán utoljára. A rossz idő miatt csak ma merészkedtem ki a városba. Jólesik itt elüldögelni és merengeni a múlton. Jártam az utcákat, kerestem a régi arcokat, de rajtad kívül eddig egyetlen ismerőssel sem találkoztam. Nagyon örülök neked! Apádat nem kérdem, mindig megállok a sírjánál egy rövid imára. Régi jó cimborám volt, sok ideig dolgoztunk egymás mellett. Előbb, a háború előtt a Törvényszéken, később meg a szovjet rendszerben is, amikor a lágerből mindkettőnket hazasegített a jó Isten. Mert úgy az ötvenes évek közepe táján ismét csak összehozott bennünket az élet, ugyanannál a cégnél kaptunk munkát. Emlékszel, itt, a Bocskai utcán laktunk, amott a túloldalon, kicsit lejjebb az iskolától. Sokszor voltatok nálunk, szívesen jöttél apáddal. Amíg mi sakkoztunk, te Lacikával játszottál, a mi kis vakarcsunkkal. Margitkám akkortájt kezdett el dolgozni, ő volt a nagylány. Vajon megismernétek még egymást a gyermekeimmel? Én sem találkoztam a fiammal már vagy tíz éve. De beszélgetni szoktunk, mégpedig úgy, hogy látom is közben ezen a most divatos csodagépen. Ugye, tudod, mire gondolok, nekem most nem jut eszembe a neve...

Bólintok, és már mondanám, de nem hagyja, hogy közbeszóljak. Túl sok a mondanivalója, ami kikíváncozik belőle. Jókedvűen folytatja:

– Ugye, hallottad, hogy Laciból híres zenész lett? Túl az óceánon, Amerikában. Bizony, Kalifornia államban él. Csak azt sajnálom, hogy nem nősült meg, nincs családja, egyetlen szerelme a zene. Az a mindene! Már kisgyerekként is bolondult a zenéért, egészen korán beíratott a zeneiskolába. Nem is tudnám felsorolni, hányféle hangszerezen játszik. Jaj, te, olyan boldog vagyok, hogy rám ismertél! És, hogy nem mentél el mellettem szótlanul. Végre egy olyan valakivel beszélgethetek, akit régtől ismerek, aki emlékszik rám azokból az időkből, amikor még nem voltam ilyen vén trotli, mint most. Hagyd el, lányom – emeli fel az ujját, ráérezve, hogy tiltakozni kívánok –, tudom, mit beszélek. Megöregedtem, de jól van ez így. Csak ne vágyakoznék folyton haza. Ide... Főleg így, ősz táján!

Szeretem az itthoni őszöket. Valahogy az itteni őszöknek még az illata is más, mint egyebütt. Talán az emlékek miatt. Pedig vannak azoknak a régmúlt, itt megélt őszöknek gyászos és sötét napjai is, amelyeket jó lett volna nem megélni! Soha... Vagy elfeledni, örökre... Mint azt a háború utáni, tragikus Erzsébet napot, amikor a „felszabadítók” összeszedték a magyar férfiakat, és úgy hajtottak el bennünket a „háromnapos munkára”, akár az állatokat a

vágóhídra... Ahonnan aztán sokan soha többé nem tértek haza! Meg azt a másik, későbbi novembert. Azt a szomorúemlékű napot. November negyedikét! Máig is bennem él, kísért annak a napnak a fájó emléke!

Bandi bácsi szemében kialszik a csillogás, lehajtott fejjel folytatja:

– Akkor, kilencszázötvenhat novemberében is éppen olyan csúf, hideg, esős idő volt, akárcsak tegnap. Bizony, azon a ködös, mogorva novemberi hajnalon a magyarság történelmének egyik nagyon szomorú napja virradt ránk. Igen, miránk is, akik az anyaország határain kívül rekedtünk. Csalódást, bánatot, félelmet hozott az a nap. Az is... Meg még hány, de hány annak előtte, sorban, az elmúlt évszázadokban! Igen, az a november negyedik volt a magyar nemzet szívében fellobbanó reménynek, az október huszonharmadikán megálmodott, imádságos hitben, bizakodásban fogant, délibáb szülte kérészetű szabadság eszméjének a bevégeztetése. A szabadságvágy eltiprásának a napja. És a hosszan tartó kilátástalanságnak a kezdete. A nap, amely bebizonyította, hogy mi, magyarok, újra magunkra maradtunk Európa szívében.

Ez a gyászos nap a bosszúállás és a végeláthatatlan retorziók kezdetének volt a napja. Ettől a naptól kezdődött el a szabadságért vérüket áldozó magyar hazafiak emlékének a meggyalázása, az életben maradtak üldöztetése, bebörtönzése, a vérbe fojtott forradalom nevének puszta említéséért járó kíméletlen megtorlás, a rettegésnek, a félelemnek állandó életben tartása, s a szünni nem akaró alattomos fenyegetettségnek a mindig körülöttünk ólálkodó jelenléte. Ó, szörnyű emlékek!

A kezdet kezdetén, azokban az ígéretes októberi napokban nálunk hallgattuk, lestük a híreket apáddal a magyar forradalomról. Örültünk, bizakodtunk és reménykedtünk az én régi, háború előtti rádióm mellett ülve, a besötétített, bespalettázott lakásban. Aztán november első napjaiban éreztük, hogy baj van, nagy baj, és mi együtt reszkettünk, imádkoztunk, hogy történjen csoda! Fejünket összedugva a Szabad Európa Rádió sípoló-recsegő helyszíni közvetítését hallgattuk az utcai harcokról. A Kossuth adón meg Nagy Imre beszédét, aki lelkes, buzdító szavakat intézett a forradalmárokhöz, a szabadságharcosokhoz. Eleinte... Később, november első napjaitól kezdve egyre inkább a segítséget kérő könyörgése volt hallható. Negyedikén már a rádiót lövő ágyúk dörgése is. Szívszorító volt hallgatni a magyar miniszterelnök félelemtől kétségbeesett rimánkodását a nyugati nagyhatalmakhoz! Hittük, hogy a barikádokat emelő, jobbára csak Molotov-koktélokkal harcolók véres áldozata szájalmat kelt, visszhangra talál az egész világon, s megindítja a politikusok szívét! A jó Isten nem hagyhatja, nem fogja engedni, hogy az a sok

fiatal tizenéves fiú meg lány, akik életükkel fizettek a szabadság eszméjéért a pesti utcákon, az orosz tankok lánctalpai alatt és a géppuskák tüzében, hiába haljon meg! Bízunk benne, hogy a Nyugat nagyjai meghallják a segélykiáltást, a magas világpolitika urai most az egyszer kiállnak a magyarság mellett. Hogy végre jóváteszik vagy legalább enyhíteni fogják a Trianon okozta, soha be nem gyógyuló sebek sajtását Magyarország testén, a nemzet önérzetén. Nem, ez egyszer nem hagyják magára ezt a maréknyi népet, meghallgatásra talál a rádió hullámhosszán hozzájuk küldött kiáltás, az elkeseredett segélykérés, és időben megjönnek Magyarországra a felmentő nyugati csapatok! Igen, ott ültünk apáddal a sötét lakásban, és összekulcsolt kézzel, könnyes szemmel némán fohászkodtunk az Úrhoz, hogy így legyen. Végig ebben hitünk, erre vártunk...

De nem így történt. Mi, magyarok, ezúttal sem számítottunk többet a nagyhatalmak szemében, mint bármikor máskor a történelem folyamán, ha segítségre szorultunk. Most is süket fülekre talált minden könyörgés. Jézusom, milyen más lett volna minden, ha nem így történik! Azóta hányszor végiggondoltam én ezt magamban! Ó, de sokszor! Aztán, mert a Nyugat hallgatott, hát lépett a Szovjetunió.

November negyedikén a hajnali órákban beindították Magyarországot ellen a Forgószél akciót. A szovjet páncélosok támadása a magyar nép ellen, a forradalom leverése, annak elfojtása pokolian gyors volt, átfogó és kegyetlen, akár csak a vad és kíméletlen kommunista terror. Az utcánkban egész éjjel megállás nélkül zúgtak, dübörögtek a nehéz katonai teherautók, dugig katonákkal. Egymásba értek a tankok, s minden ágyúcső fenyegetően Magyarország felé volt fordítva. A házak falai beleremegtek és végigrepedtek a szűnni nem akaró monoton dübörgéstől, a Magyarországra tartó, teljes felszereltséggel haladó páncélozott hadosztályok félelmetes zajától. Velük szembe meg jöttek a fegyveres örökkel védett, rabszállító teherautók. Mert éjszakánként a határ túloldaláról nemcsak Csapon át, hanem erre, mifelénk is szállították, hozták a begyűjtött „bűnösöket”. Az „ellenforradalmár csöcseléket”, a veszélyt jelentő értelmiségieket, és vitték őket nagy titokban a jól őrzött, biztonságos szovjet katonai börtönbe, Ungvárra. A város utcáit ellepték a KGB emberei. Olyan szálfatermetű, kegyetlen képű férfiakat azóta sem láttam, mint amilyenek azok voltak. Moszkvából irányították őket a városunkba. Jellegzetes, hosszú, fekete bőrkabátot viseltek, meg ugyanebből az anyagból simléderes sapkát. Messziről rájuk lehetett ismerni. Az embereken úrrá lett a félelem, a magyarok mind lehajtott fejjel jártak, és ha nem volt muszáj, nem igazán

mozdultak ki az otthonaikból. Mindenki gyanús volt, mindnyájunkra úgy néztek, mint a bűnözőkre. Tudod, akkor itt még zömében magyarok éltek... Mi, az őslakosok voltunk többségben a szülővárosunkban! Abban az évben a november hetedike sem volt olyan nagy csinnadrattával megünnepelve, mint ahogy azt addig megszoktuk. Nagyon visszafogott, csendes ünneplés volt, bár az iskolai ünnepség, a felvonulás nem maradt el akkor sem.

Ezzel kapcsolatban jut eszembe egy esemény, ami éppen november hatodikán történt és szegény feleségemet halálra ijesztette. Laci fiam akkor már a zeneiskola harmadik osztályát végezte, és a gyerekek hatodikán ünnepi koncertre készültek. Kegyetlenül pocskék idő volt, egész nap ónos eső esett, nyirkos hideg volt, a ködtől alig lehetett látni, korán besötétedett. Így a kisfiú négy óra helyett már két órakor elindult a főpróbára. Nem várta meg, ahogy máskor szokta, a barátját, a hátsó utcában lakó Gyurikát, akivel különben mindig együtt mentek a zeneiskolába. A feleségem nem is bánta: a lányom aznap estig dolgozott, nem volt, aki később elkísérte volna a gyereket. Különben is, a nejem Bertukával, a nővérel együtt a télire való káposztát készült begyálulni, ezért jobbnak látta, ha ilyenkor a gyerek nem látatlankodik körülöttük, hát csak hadd menjen. Ha megjövök a munkából, majd én elmegyek a gyerekek elé – gondolta. Már éppen készen voltak a káposzta berakásával, és a teli hordót görgették be a kamrába, amikor meghallották a füttyjelet. Gyurika sípolt így mindig Lacinak, ha nem akart bejönni a házba, csak figyelmeztette, hogy kinn várja a kapuban. Háromszor füttyülte végig a dallamot, ez volt az egyezményes jelük. Jellegzetesen, nagyon szépen tudták füttyülni mind a ketten a Rákóczi induló jól ismert melódiáját. Nos, a kis Gyurika, aki nem tudta, hogy Lacika már elment, ezzel a füttyel jelzett, de még el sem hangzott a második ismétlés, amikor az utca felől harsány, durva kiabálás hallatszott, amit nyomdafestéket nem tűró orosz káromkodással cifrázott egy nyers férfihang. A két asszony megrettenve, félve hallgatta az egyre közelebről hallatszó ordibálást, s ijedten kaptak a szívükhöz, amikor ökölrel megverték az előszoba üveglakát. A nyitott ajtóban egy kétméteres, fekete bőrkabátos óriás állt, aki a nyakánál fogva markolt, taszigált maga előtt valami ismeretlen, cingár kisgyereket. Legalább is a feleségem számára tökéletesen idegennek tűnt a feltűrt prémgallérú, szürkekabátos, sáljával orráig betakart és a szőrmés usankáját homlokába húzó gyermek, aki ott vonaglott zokogva a kegyetlen képű férfi markában. – Mancsi néni, kérem, tessék már megmondani a bácsinak, hogy ismer engem! A férfi is ugyanezt kérdezte ordítva, és természetesen oroszul a feleségemtől. Szegény asszony a félelemtől

nem találta a megfelelő szavakat, amit az ember úgy értelmezett, hogy ő nem ismeri a kisfiút. Az dühében teljes erejéből úgy hátra vágta a gyereket, hogy térdre bukott. Még hazudsz is nekem, te taknyos, rohadt kis magyar, szétlövöm a fejedet! – rántotta elő a pisztolyát. Az én Mancikám, feledve az ijedséget, az ember elé perdült és félreacsapta a pisztolyt tartó kezét: hozzá ne merjen nyúlni ehhez a gyerekhez, ő az én kisfiam barátja, a Gyurika. Csak még ebben az öltözetben nem láttam eddig, ma van először ennyire hideg, ezért vehette fel a gyerek ezt az új kabátot meg sapkát, amiben nem ismertem rá azonnal, na! Mit akar tőle, mi rosszat tett a gyerek?

Ez?! Egy fasiszta dalt fütyült! A senkiházi, kis rühes magyar! Biztosan dugdosnak valakit a házban, egy ellenforradalmárt, annak jelzett a kölyök. De innen nem menekül ki senki élve, mert én szétlövök mindent!

Jól van, bólintott az én aprócska feleségem, akit elmondása szerint valami furcsa, számára is megmagyarázhatatlan nyugalom és bátorság szállt meg. S bár alig ért fel a férfi melléig, a kezét csípőjére téve felelt neki, tapodtat meg nem hátrálva: kezdje a káposztás hordóval, látja, éppen most sóztuk be az elenséget, hogy elrejtjük maguk elől. Nem kíváncsi rá? Mondja, nem szégyelli magát?! Ekkora hatalmas ember és a kezében fegyverrel akar megfélemlíteni egy védtelen kisgyereket, meg két asszonyt? Hát nem érti, hogy ez a gyerek csak a fiának jelzett a Rákóczi indulót fütyülve? Ugye, tudja, miről beszélek, mert ezt a dalt, amely már szinte klasszikusnak számít, mindenki ismeri! Az oroszok is, hiszen nagyon muzikális nép, sok híres komponistával, zeneszerzővel gazdagították a világot, akik csodálatos zenével ajándékoztak meg mindnyájunkat. Itt van mindjárt Csajkovszkij, Rahmanyinov vagy Sosztakovics! De én meséljek erről magának, hiszen maguk, moszkvaiak, mind művelt emberek, nálamnál ezt biztosan jobban tudja! Még hogy fasiszta zene! És mi az, hogy piszkos magyar? Én is magyar vagyok, tudja meg, de szovjet állampolgár! Igen, én ennek a hatalmas, igazságos Szovjetunióknak minden népével egyenrangú, egyenlő polgára vagyok. Megértette? Vagy maga nem ismeri a párttörténelmet? Mert azzal, amit mondott, a lenini soknemzetiségű politikát sértette meg! Ez a kisfiú itt éppen a holnapi ünnepet, a nagy októberi szocialista forradalom évfordulóját készül megünnepelni a többi gyerekkel együtt. Ezért ment volna a mai főpróbára a zeneiskolába. Maga meg lefasisztázza őt és piszkos magyarnak nevezi?! Tudja meg, hogy panasszal fordulok a városunk párttitkárához meg a katonai parancsnoksághoz! Itt keresi az ellenforradalmárokat? Hát akkor szemben, annak az üresen álló háznak a padlásán lapuló és a tetőn kikönyöklő géppuskás szovjet katonák miatt vannak

ott? Azért ültették őket oda, hogy csillagokat számoljanak? Gondolja, hogy mi vakok vagyunk mindnyájan? Nem az ő feladatuk, hogy figyeljenek?

A hatalmas ember meg sem tudott szólalni, csak némán tátogott, és karjait emelgetve igyekezett az őt támadó Mancikámat, a szürni készülő, feldühödött kis darazsat távol tartani, elhessegetni magától. Amikor látta, hogy igyekezetének semmi haszna, felbődült: elhallgass asszony, elég volt! Na! Én nem úgy gondoltam... Világos?! Ez a kis béka most itt marad, hallod, sehová nem megy, mert te felelsz érte! Majd... majd én később visszajövök és megnézem, hogy itt van-e... Te pedig nem kell hogy mindent lássál, sokat tudjál, az nem tesz jót az egészségnek! Értve vagyok?!

– Na és most hol van Gyurika? – kérdeztem a feleségemtől, aki, amikor hazaértem a munkából, a kiállott izgalmak hatására még mindig elgyengült lábakkal kuporgott a tűzhely mellett, úgy számolt be nekem a történetekről.

– Hol lenne – vonta meg a vállát –, hát hazament.

– Te elengeded?

Mancika bólintott: nem tarthattam itt tovább. Neked menni kell Lacikáért a zeneiskolába, Gyurit is várják otthon, így hát elindítottam haza.

– És ha visszajön az a KGB-s, mit mondunk neki – kérdeztem idegesen.

A feleségem huncutul rám nevetett: majd azt, hogy a fiúra rájött a pisilés, kiment az udvarra, a hátsó kerítésen megláízott egy deszkát és a lyukon át megszökött.

– No, és ha megnézik azt a deszkát – akadémkoskodtam tovább.

– Akkor meglátják, hogy igazat mondtam – nevetett Mancikám most már felszabadultan. – Ne félj, jól szétráncigáltam a palánkot!

– Csodállak – öleltem magamhoz az én kicsi asszonykám.

– Hát még én magamat! – válaszolta. – Te, Bandi, soha nem hittem volna, hogy én ilyen jól tudok oroszul. Nohát, tökéletesen beszéltem, hallod, ez hihetetlen!

Bandi bácsi elhallgatott, s aztán, mint aki álmából ocsúdik, úgy vetette rám múltba merítkező, emlékektől kifényesedett szemét.

– Jó, hogy láttalak és beszélgethettem veled. Neked köszönhetem, hogy újra felidézhettem azokat a régi novemberi napokat, meg ezt a lassan feledésbe merülő történetet. Jó régen nem gondoltam rá, pedig valahol ez is ahhoz az egykori, fájó emlékü november negyedikéhez kötődik...

Lassan szedelőzködve talpra tornázta magát és sután megölelte a vállamat.

– Ha az életben többé nem találkozánk, tartsál meg az emlékezetemben. Hát, Isten áldjon!

OKTÓBER VÉGI TEMETŐ

Lomha, náthásan szipogó fellegek, hajnali ködfoszlányok teszik unalmas-sá, egyhangúvá az október végi napokat. Az elmúlás szomorúságát sugallják a pityergő nappalok, a csatakos fák, bokrok, meg a sártól, tócsáktól nehezen járható utcák. Langyos őszi napsugárra, derűt sugárzó fényre vágyom. Reménykedve lesem az eget, hátha valami csoda folytán odébb állnak a fellegek s látni engedik újra az októberi ég szelíd kékségében megvillanó ezüstszínű ökörföldet, a lombjukat hullató fák naptól aranyló üstökét. Olyankor szeretem a temető csendjét, az álmos földet takaró avar fanyar, semmi máshoz nem hasonlítható illatát. A halkán sírdogáló eső azonban most elmosza az illatokat és szomorúvá teszi a csendet.

Vasárnap van, és így, délidőben néma, kihalt a temető, még autózúgást sem igen hallani. A szokatlan csendet csak saját lépéseimnek zaja töri meg és annak a láthatatlan kismadárnak halk, panaszos hangja, amelyik itt bujkál a közelemben valamelyik esőtől nedves bokor takarásában. Templomból jövet vásároltam virágot és úgy döntöttem, jó lesz, ha azonnal kiviszem a temetőbe, ebédelni később is ráérek. Talán az ünnep miatt határoztam így: október 23-a van...

Itt, a temető csendjében lehet igazán emlékezni arra a reményteljes, diadalt sejtető napra. Meg az azt követő feneketlen gyászra, a szabadságért életét adó sok fiatalra, a tankok lánctalpaival halálra gázolt gyermekemberekre, a forradalom, a szabadságharc megannyi áldozatára. Több évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy beigazolódjon: nem haltak meg hiába! Bizony, az elmúlt évek alatt nagyot fordult a világ kereke, olyannyira, hogy a határok is átjárhatók lettek! Az emberek aztán éltek is a lehetőséggel, sokan itt hagyták a szülőföldet, hátat fordítottak régi életüknek.

Nézegetem a sok elárvult, a rothadó levelek súlya alatt roskadozó magányos sírt, a fejfákon az ismerős nevekkal. Sokukat ismertem, ahogy a halottak hozzátartozói is, akik már rég nem itt élnek, hanem túl a határon. Meg-megállok a szürkén szomorkodó sírok mellett, szívem szerint mindegyikre tennék egy szál virágot, de sajnos, kis csokromból nem futja valamennyire.

Váratlanul férfi és női hang köszön rám. Fiatal házaspár áll mellettem, kezükben virágkoszorú, mécses.

– Ma jöttünk gyertyát gyújtani, előbbre hoztuk a halottak napját – magyarázza vidámkodva a férfi, akinek éppen a szülei sírboltja mellett álldogálok.

– Itt aztán van mit takarítani – méregeti bosszúsán a sírt –, mennyi ráhullott levél, körülötte meg ez az övig érő gaz, dudva! Igaz, tavaly voltunk itt

utoljára, akkor is mindenszentek előtt. Hiába, nincs nekünk arra időnk, hogy gyakrabban járjunk *ide ki*, Ukrajnába, bár itt lakunk nem messze, a határ túloldalán. De sok a munka, a pénzből meg úgy jó, ha sok van, és hát azért hajtani kell! Meg aztán miért is jönnénk, nem köt ide bennünket semmi!

– Csak a gyermekkorod, a fiatalságod és a szüleid, nagyszüleid sírja itt, a szülővárosod szélén, a temetőben – vetem közbe csendesesen.

– No, igen, ezért is fedettem le a sírjukat betonnal, elég az, ha évente egyszer átjövünk gyertyát gyújtani.

– Az még odébb van, a gyertyagyújtás ideje...

– Igaz, de mi akkor jövünk, ha ráérünk!

– A halottak napja ott sem munkanap, úgy tudom.

– Ó, hát nem mindegy, mikor rakjuk rá a sírra a virágot, gyertyát, mi egymást? Nem más ez, mint elavult hagyomány vagy inkább szokás...

– Nem így van, a mindenszentek ünnep! Emlékezés a meghalt szeretteinkre. A gyereket miért nem hoztátok magatokkal, emlékszem, mennyire szerette őt a nagymamája, milyen büszke volt rá, sokáig ő nevelte...

– Ugyan már, csak pihenjen addig vagy szórakozzon, most éppen a Halloweenre készülnek, az jó kis buli...

– Ó, hogyne, hallom eleget – bólogatok –, azt is tudom, hogy Amerikát majmolva vették át a magyarok ezt a töklámpásos, maskarás felvonulást, mint annyi sok más, tőlünk idegen szokást. Vajon az amerikaiak mit vesznek át tőlünk cserébe? Szeretném hinni, hogy ott meg halottak napján fényesednek ki a temetők az elhunytak emlékére gyújtott gyertyáktól. Tudod, november másodikán...

Szomorúan hagyom ott őket. Istenem, hogy változhatnak meg ennyire az emberek? Milyen kedves, szüleit szerető és tisztelő fiú volt ez a férfi egykor... Most meg nem érdekli más, csak a pénzhajhászás, miközben elmegy mellette az élet. Nem köti ide semmi, visszhangoznak a szavai. Ágaskodik bennem a harag: milyen könnyedén kitörölte emlékezetéből azt a huszonvalahány évet, amit itt élt le, már semmit nem jelent számára a szülőföld, sem a még itt élő egykori barátok, szomszédok... Milyen könnyen szakítja el a gyökereit.

És ha csak ő lenne az egyedüli, aki így vélekedik! Mennyire szomorú... És a gyermeke így nő fel, ez a példakép áll előtte. S aztán – mert ez az élet rendje – egyszer majd eljön az ideje, amikor már ők pihennek kinn, a temetőben. Vajon a lányuknak fog-e jelenteni valamit az emléküik, a halottak napja? Átérzi-e, tudni fogja-e, mit jelent szeretve tisztelni a halottainkat? Fontosnak tartja-e majd, szakít-e rá időt, hogy meggyújtson egy szál gyertyát a szülői sír-

ján azon a napon, amikor mindenki a halottaira emlékezik. Félek, hogy nem. Hiszen a pénz imádatán kívül nem tanulhat tőlük egyebet...

Drága autójuk mellett állva még viszontlátom őket a temető bejáratánál. Nem állom meg, hogy meg ne kérdezzem:

– Ti az idén mikor tartjátok a karácsonyt, a szentestét? Lesz rá időtök december 24-én, vagy áteszitek azt is egy nektek megfelelő időpontra? Mondjuk november huszonhetedikére, netán december nyolcadikára? Hiszen a karácsony sem más, mint pusztá hagyomány...

A férfi arca vörösre gyúl, miközben a választ keresi, de én azt már nem várom meg.

A felhők, elvékonyodva, utat engednek a sápadtan mosolygó napnak, s a déli harangszó szelíden szitaló hangja alatt nehéz szívvel indulok haza. Egy nagymama jön velem szembe a járdán kis unokájával, virágot visznek a temetőbe. Miközben lassan elhaladunk egymás mellett, hallom a kislány szavait:

– November elsején is jövünk a temetőbe és hozunk virágot, meg sok-sok gyertyát a nagypapa sírjára, ugye, nagyikám? Majd én gyújtom meg a mécseket, ahogy minden évben szoktuk a halottak napján. És együtt imádkozunk.

Hálával tekintek fel a lassan derülő, itt-ott már kéken mosolygó égboltra: ó, Atyám, talán még nincs minden veszve, amíg mi, itt „*kinn, Ukrajnában*” élő magyarok, ilyen szellemben neveljük a gyermekeinket, unokáinkat. Uram, köszönöm a biztatást, a bennem éledező reményt!

EMBEREK, UTAK, GONDOLATOK

Amit most itt leírni készülök, azok régebbi történetek, de mind igaz, és még ma sem veszítette el igazán egyik sem az aktualitását. Hogy a való igazat írom meg, arra én magam vagyok az élő tanú, mert minden dolog – vagy majdnem mind – velem esett meg. Amelyiket mégsem én éltem meg, azokat szavahihető emberektől örököltem. Szóval, egyik-másik eset több mint tíz évvel ezelőtt történt, akkor én le is jegyeztem, de csak most akadtam rá a jegyzeteimre. Ahogy végigolvastam, jót derültem az írásokon, és arra gondoltam, talán másokat is érdekelhetnek, másoknak is szerzek pár vidám percet azzal, ha olvashatják őket.

A sors kiszámíthatatlan szeszélye folytán úgy kanyarodott az életem útja, hogy egy merőben új szakaszába lépve kitértem a világra az addig csukott ajtó. Megadatott nekem a gyakori utazás esélye. Ahhoz, hogy ez a lehetőség megvalósuljon, nagy fordulatnak kellett bekövetkeznie a világtörténelemben, valamint egy mindent átrajzoló hatalmas földindulásnak az én magánéletemben, ami az addigi életformámat röpké idő alatt örökre maga alá temette. Ma már tudom, ezt kaptam cserében a Mindenhatótól mindazért, amit elveszítettem...

Nos, nem voltak ellenemre a gyakori sorozatos utazásaim még annak árán sem, ha néha két út között alig akadt szusszanásnyi időm. Mondjuk, legalább annyi, hogy kicsit fel tudjak töltödni az otthonom nyugalmaiban. Mégsem panaszkodtam, derekasan bírtam a gyűródést. Alig jöttem haza, pár nap múlva már ismét útra keltem. Ennek köszönhetem, hogy jobban megismerem Magyarországot széltében és hosszában, mint az ott született magyarok nagy többsége. De nemcsak az anyaországot! Megismerhettem Erdélyt, a Partiumot, a Székelyföldet, sőt, a Délvidék és Felvidék történelmi helyeit, vagyis a jelenlegi Szerbia, Horvátország, Szlovénia és Szlovákia magyarlakta településeit is. Visszatekintve ezekre az időkre, emlékszem egy-két olyan esetre, amikor reggel felébredve az ágyamban valahol idegenben, az álom még fogva tartó bódulatában eltöprengtem azon, hogy tulajdonképpen én most hol is vagyok. Továbbá, hogy aznap épp könyvtárosi szakmai megbeszélés vár rám vagy a kis olvasóimmal fogok találkozni valahol... Mit is kell bekészítenem a táskámba? A könyvtári munkával kapcsolatos beszámoló dolgozatomat vagy a nemrég megjelent új könyvemet? Ez esetben persze nem felejtettem el az itthonról garmadával magammal cipelt *Irka* gyermeklapokat sem – ezeket ajándékba osztottam szét a gyerekek között a találkozók végén, s amit mindenki, még a tanárok is nagy örömmel fogadtak. Jó neked – hangzott sokak

szájából –, jössz-mégy, világot látsz, nem unatkozol! Valóban így volt. Azért nézzük meg közelebbről, konkrét példákon, hogyan is zajlottak általában az én utazásaim. Hát, nem igazán volt leányálom, ez tény! Ha szerencsém volt és többen is utaztunk, nem csak magam mentem, akkor autóval jutottunk el Magyarországon a legközelebbi vasútállomásig, onnan vonat vitt tovább. Ez nagyszerű lett volna, csakhogy kiszámíthatatlan volt az utazás időtartama. Rendszerint több órát várahoztunk a határon, a vonat pedig nem várt meg...

Ez a „szép” szokás, az idegölő várakozás megmaradt mind a mai napig. Valamilyen hallgatólagos megegyezés szerint dolgoznak a két szomszédos ország határőrei. Ha az ukrán oldalon szaporán megy a munka, akkor a magyar határőrök lazítanak, vagy fordítva. Ezért hát inkább csak a határátkelőig vittem ki magamat (mostanában is!), és az ukrán oldalon viszonylag gyorsan túlesve az útlevélkezelésen, vámon, komótosan átballagtam a két határ közötti senki földjén a magyar oldalra. Ott több-kevesebb sorban állás után – aminek a miértjét soha nem sikerült megfejtenem – a határőr lepecsételi az úti okmányomat, s jöhet a vámvizsgálat. Ezt követően mehetek. Ha túl a sorompón vár rám autó, akkor azzal. Ha nem, bekéredzkelem valakinek a kocsijába, és némi pénzmag fejében eljutok a legközelebbi kisvárosba, ahonnan busszal vagy vonattal tovább utazom. Nehezebb csomagot a mai napig is csak akkor viszek magammal, ha nem gyalogolok, hogy ne kelljen cipekedni. Valaha ez volt a ritkább eset, és soha nem a ruha, a cipő, a fehérenemű volt az, amitől súlyos volt a csomag, dehogy is! Inkább a könyvek és a gyermeklapok, amikkel mindig teletömtem a táskámat! Igyekeztem is egyetlen nagy táskába bepakolni az összes holmit, hogy legalább az egyik kezem szabad legyen. A vámvizsgálaton mégsem keltett gyanút a tömött táskám, talán, mert az izgalomnak a legkisebb jelét sem fedezték fel rajtam. Tiltott dolgot soha nem vittem át a határon. Válaszoltam a kérdésekre, és általában egy kézlegyintéssel elengedtek. Mármint az ukránok. Aztán a magyar oldalon jött (jön) az ácsorgás, talán, mert így lehet legjobban lelkileg megdolgozni az embereket. Ám én mindig türelmes voltam (igyekszem az lenni most is), és szépen kivártam, amíg a jóvágású magyar vámos kedves szóval hozzám nem lépett:

– Na, hová lesz a menet?

– Hát csak ide, Magyarba – feleltem hasonló tónusban. Ki tudja, hátha csak így érti.

A válaszomra felkapta a fejét, és jól megnézett magának, aztán egészen más hangnemben megkérdezte:

– Hova tetszik menni?

Nem álltam meg, hogy rá ne mosolyogjak: nini, tud maga emberül is beszélni.

– Író-olvasó találkozóra hívtak meg X. helyre, oda igyekszem.

A fiatal vámos szemében gyanakvás szikrája gyúlt, s feltett egy kereszt-kérdést:

– No, és melyik íróval lesz az a találkozó?

Az első időkben még szokatlan volt, hogy írónak nevezsem magamat, még ha csak gyermekírónak is, ami ugye, az írók társadalmában a legalsó lépcsőfok, de mégis! Hogy is írta Móra Ferenc: mert, hogy író lettem, azért a Jóisten a felelős. De, hogy akármibe nyúlok, gyermekíró maradok az utolsó tollvonásig, azt a gyerekek iránti szeretetemnek köszönhetem. Nos, őt idézve, azóta is ugyanezt vallom. Bár beismerem, az eltelt évek alatt rákaptam, hogy egyéb irodalmi műfajban is kipróbáljam magam. Nem is sikertelenül... Ám abban az időben még szemérmesen és akadozva válaszoltam a fiatal vámosnak.

– Talán nem elég világosan fejeztem ki magam: az író én lennék, az olvasók meg ott várnak rám, ahova mennék.

A hallottakon elmélázott egy ideig, majd csodálkozva kérdezte:

– Könyveket ír, egyedül?

Bólintottam.

– Megnézhetném, milyeneket?

– Tessék – nyitottam ki a táskámat –, nézze csak meg!

A fiatalember kiemelt egy példányt, és beleolvasott

– Jé, ezekben versek is vannak, nemcsak szöveg...

– Igen, én verseket, elbeszéléseket, néha meséket is írok.

– Aztán már sok könyvet írt? – kíváncsiskodott őszinte érdeklődéssel.

Megmondtam.

– Ez igen, aztán nehéz könyvet írni?

Na, erre mit válaszoljak? Zavarban voltam... Néha nagyon nehéz, máskor meg könnyű... Jó lenne már indulni – gondoltam magamban –, mert a vendéglátóm autóval jött elém, ott toporog a sorompón túl, mégsem volt lelkem siettetni az érdeklődő fiút. Éppen a nevemet betűzte hangosan, aztán meglepődve mondta:

– Német a neve, mégis magyarul ír...

– Mert magyar vagyok – fogtam most már rövidre a diskurzust.

A szép szál gyerek arca mosolyra húzódott, majd a válla fölött nagyot rikkantott az autók mellett ügyködő vámos kollégája felé:

– Pista, gyere már ide, itt egy élő író!

Már robogott velem az autó az asztalsimaságú, hibátlan úton, amikor én még mindig az eseten derültem. Ha nem sietek annyira, talán még elviccelgettem volna vele, hogy jól nézzenek meg, mert rendkívül fura a kinézetem: két szemem van meg két fülem, viszont csak egyetlen orrom és egy szám. A vendéglátóm, aki velem együtt nevetett a történeteken, kicsit kesernyésen summázta az esetet: ez a fiú nem sok könyvet olvashatott életében. Talán még az iskolában, Petőfi verseinél elakadt, egy hús-vér író ezért volt ekkora kuriózum a számára. De ő legalább a beszélgetést követően udvariasan viselkedett. Nem úgy, mint nem sokkal utána az a másik magyar vámos.

Hideg decemberi nap volt, csak úgy süvöltött a jeges szél, de nekem a zord időjárás ellenére is sürgősen eleget kellett tennem egy magyarországi meghívásnak. Így hát ismét csak gyalogosan vágtam neki a két határnak. Vállamat kegyetlenül húzta a nehéz bunda, karomat a könyvekkel, lapokkal telepakolt táská, alig vártam, hogy végre átérjek a határ túloldalára, ahol, hál' Istennek, már vártak rám. A vámhoz érve, a huzatos tető alatt nagyot sóhajtva felraktam a táskámat egy ott árválkodó üres padra, és vártam a soromra: pecsét az útleveélbe, vámvizsgálat. A goromba idő elől a vámházba húzódó, szolgálatot teljesítő fiúk nehezen hagyták ott a jó meleg irodát, így aztán szép számban összegyűltünk az ajtó előtt. Mindenki fázott, toporgott, de közben mintha megrovó pillantásokat küldözgettek volna felém. Nem érttem a furcsa tekintetek üzenetét, és nem is foglalkoztam vele. Félóra is beletelhetett, mire előkerült a határőr, összeszedte az útleveleket és elvitte magával. Kis idő múlva kijött egy robusztus külsejű vámos, markában az úti okmányokkal, rosszkedvűen végigpillantott rajtunk, majd a tekintete megállapodott a táskámon.

– Kié a táská?

– Az enyém – ismertem be.

– Ki engedte meg, hogy oda tegye?

Hallgattam.

– Tudhatná, hogy oda nem rakunk fel semmiféle holmit. Aztán mi majd hogy ülünk azon a padon?!

– Nem tudtam, sajnálom. Elnézést... Igaz, sehol nincs kiírva, hogy tilos.

– De okosok vagyunk, de okosok – mondta megvetően. – Na, lássuk csak, mit viszünk?

Sorolni kezdtem, miközben láttam a szemén, hogy egy szavamat sem hiszi. Unottan belepillantott a táskámba, és, mert valóban azt találta benne,

amit én felsoroltam, váratlanul felém fordult, széttárta két karját, és magához ölelve, erőteljesen végigtapogatott a bundán keresztül. Éreztem, hogy arcomba szökik a vér, láttam az emberek arcán a kárörvendő, csúfondáros mosolyt, és ettől olyan düh kerített hatalmába, amelyet soha nem tapasztaltam. De mosolyt erőltettem az arcomra, és jó hangosan, hogy a távolabb állók is meghallják, negédes hangon megkérdeztem:

– Mondja csak, fiatalember, jólesik az ölelés? Tudja mit, akkor adjuk meg a módját, várjon, kigombolom a bundámat. Vagy nem is, inkább leveszem, aztán úgy ölelkezzünk! Higgye el, testközelben az igazi!

És már gombolkoztam is. Most a vámoson volt a sor, hogy zavarba jöj-
jön.

– Ne vegye le, nem kell... Nekem ez a munkám...

– Valóban? No és mit keres? Fegyvert, narkót, pálinkát?

– Cigaretta – válaszolta sötét arccal.

– Aha, és hol? A bundám ujjában?

– Ott hát! – vágta rá keményen.

– Megmondaná nekem, hány éve teljesít itt szolgálatot?

Váratlanul érte a kérdés és engedelmesen válaszolta:

– Öt, igen már öt éve.

Megcsóváltam a fejemet:

– Hogy lehet az, hogy ennyi év alatt még nem sikerült szert tennie némi emberismeretre?! Hiszen az ön munkájában elengedhetetlen szerepe van a pszichológiának, az intuíciónak, jól mondom?

Értetlenül hallgatott.

– Maga kinézi belőlem, hogy csempészettel foglalkozom? – folytattam.

Mogorván dörmögte:

– Azt el sem tudja képzelni, hányszor csalódik itt az ember. Na, fogja az útlevelét és menjen. Ukránok! – sziszegte utánam megvetően. – Csak a baj van velük!

Ekkor robbant ki belőlem az addig jól leplezett indulat, és feledve minden tiszteletet, amit a határok Nagyhatalmú Őrzői mindenkor elvárnak tőlünk, indulattól remegő hangon vágtam az arcába:

– Ukrán a maga jó keresztanyjának a térde kalácsa, meg az ángya dagadt bokája! Az én nagyanyám Tarpán született, Esze Tamásnak a sokadik leszár-
mazottja, a nagyapám, Tóth Sándor, tősgyökeres beregszászi magyar, hát a maga ősei, szülei, nagyszülei kik voltak? Nem mi tehetünk róla, hogy a határt az orrunk elé húzták, nem a hátunk mögé! Ha az a részeg orosz tábornok a

határok kijelölésénél nem a Tiszán vezetni végig a ceruzáját, lehet, hogy most maga is éppen olyan *ukrán* lenne, mint mi vagyunk, akik kívül rekedtünk az anyaország határain. Cáfoljon meg, ha úgy érzi, hogy nincs igazam!

Egyetlen hang nélkül fordult be az irodába.

Később aztán többször is volt szerencsém őt viszontlátni a határon. Mentésére szolgáljon, soha egyetlen szóval nem utalt erre a mi ominózus „beszélgetésünkre”. Sőt, ha meglátott, tisztelettel bólintott felém, és a kezével jelezte, hogy menjek, nem kell kinyitnom a táskát.

Határ, határ... Nem csak számomra érthetetlen és teljesen kiszámíthatatlan az ottani munkamorál, ami a mai napig sem sokat változott. Ennek egyik biztos jele a mesterségesen felduzzasztott kocsisor, a több órás várakozás. Annyi csupán a különbség, hogy mostanában már nem irritálják az utazókat a magyar határ ügyeletes védői a bevett szokásukkal, ami a kilencvenes években divatban volt: a munkaidő alatti látványos pihenésükkel. A már fentebb említett padon üldögélve, a határőrök és a vámosok hosszú időn keresztül békés egyetértésben addig ropogtatták a szotyolát vagy cigarettáztak, amíg össze nem gyűlt legalább 50–60 átkelésre váró autó. Ha már úgy tűnt, megvan a nekik tetsző létszám, akkor békésen odaballagtak a vámterületen belül várakozó szerencsés elsőkhöz, akik legalább egy kerek órája ácsorogtak közvetlenül az orruk előtt, és megejtették a hivatalos tennivalókat. Ilyenkor egyszerre elengedtek nyolc-tíz kocsit, majd a megerőltető munkatempót kipihenendő, visszatelepedtek kedvenc helyükre, előkerült egy újabb zacskó szotyola vagy egy doboz cigaretta. Azoknak, akik a várakozás ideje alatt – mondjuk 40 fokos nyári hőségben – az autójukban a napon aszalódtak, bőven volt idejük kínjukban kiüríteni a mennyországot, ha időközben hőgutát nem kaptak. No, de ez az ő bajuk. Maradtak volna otthon ilyen melegben!

Mint gyakorló határjáró, ha éppen autóval mentem, általában egy nagy üveg ásványvízzel, némi harapnivalóval, keresztretjévnnyel vagy egy jó vastag könyvvel, mondjuk a *Quo vadis*-szal vértettem fel magam a várakozásra. Így legalább kellemesen, hasznosan telt az idő. Azon földijeim, akik a mindennapi betevőjükért vállalták ezt a keserves határjárást, nem viseltettek ilyen birkatürellemmel a tortúrával szemben, és minden lehetséges módot kipróbáltak, hogy hamarabb átjussanak a határon. A magyar állampolgárok sem maradtak el tőlük. Igen, ők, akik naponta a nálunk megvásárolt benzinnel, miegymással igyekeztek vissza az anyaországba a mi kies tájainkról. Mindenki vérmérséklete szerint élte meg a várakozást, volt, aki fásultan tudomásul

vette, mások igyekeztek megtalálni a nagykapuk mellett a kiskaput, de a nagy többség némán szenvedett. Az időrabló, felesleges üresjáratokat ma is sokszor tapasztalhatjuk, s akárcsak a kilencvenes években, még mindig ajánlatos szó nélkül eltérni a kiszolgáltatottságot mindkét oldalon. A fájó az, hogy a magyar oldalon sokkal gyakrabban. Noha azért mindig akadtak, akadnak, akik nemcsak hogy szavakba öntik az elégedetlenségüket, de tesznek is ellene. Erre legjobb példa a két fiam esete, ami a kilencvenes évek legvégén történt.

Valamilyen családi bulira jöttek haza a szülői házba, nem egyidőben, ezért két külön kocsival. Majd egyszerre indultak vissza Magyarországra, a választott hazájukba. Egymás mögött haladva lépték át az ukrán határt, és érkeztek meg a magyar oldalra, egyenesen a vámterületre, ahol a szokásos, ám nekik, akik ritkán jártak haza, mégiscsak szokatlan kép fogadta őket. A magyar határőrök, vámosok kedvenc padjukon ülve ráérősen cigarettáztak, vagyis délutáni pihenőjüket tartották karnyújtásnyira a fiaimtól. Nem kapkodták el a dolgot, hiszen mindössze 15–20 kocsni várakozott a fiúk autója mögött, miért siettek volna? Az idősebb fiam állt elől, aki közismerten békés és türelmes ember, de félórás ácsorgás után már az ő idegei is pattanásig feszültek, mégis némán figyelte a lábukat lóbáló határőrök sziesztáját. Öccse, aki teljesen más természetű egyén, már éppen a sokadik cigarettáját szívta, amit egy hirtelen, dühös mozdulattal elnyomott a hamuzóba, majd váratlanul kipattantva kocsijából a határőrök elé állt és rájuk köszönt:

– Szevasztok, fiúk, itt dolgoztok?

A határőrök, vámosok elkerekedett szemmel néztek rá, majd az egyik akadozva megszólalt:

– Itt... igen...

– No, és mi történt, elveszett a pecsét? – érdeklődött a fiam.

Az előbbi fiatal határőr megbabonázva válaszolta:

– Nem... az megvan...

– Nagyszerű, akkor meg, mire várunk? Gyere, pecsételjél egy szépet!

A kiskatona engedelmesen lecsusszant a padról, és nyújtotta kezét az útlel után.

– Ide is – adta kezébe a fiam a bátyja úti okmányát. – Na, megy az, látod – dicsérte meg a katonát elégedetten.

Az idősebb vámos, elképedve ekkora szemtelenségtől, NA, MOST MAJD ÉN MÓRESRE TANÍTALAK-arccal szintén megszakitotta a pihenőjét, és komoran a fiam kocsijához lépve, hivatalos hangon felszólította:

– Kinyitni a csomagtartót, a motorháztetőt, az autó minden ajtaját!

– Igenis – mondta a fiam szolgálatkészen –, parancsoljon.

– Tiltott áru?

– Az nincs.

– No, azt majd én mondom meg – tűnt el derékig a vámos a csomagtaróban. Csalódottan, mogorva arccal ült be a kocsiba, és tapogatta végig az üléseket, az ajtókat, mindent. A sikertelenség haragossá tette. Biztosítási papírokat, valamennyi szükséges iratot egyenként átnyalazott, de nem volt bennük hiba, sőt, az elsősegélytáska, az elakadást jelző háromszög és a pótlámpa is megvolt. Dühösen kérdezte:

– Cigaretta?

– Van...

A vámos szeme felvillant, és már éppen szólni akart, amikor a fiam kivette a zsebéből a fél doboz cigijét, és elibe tartotta:

– Tessék, gyújts rá!

Az ember megsemmisítő pillantást vetett rá, és a kocsijának támaszkodó nagyobb fiamhoz fordult:

– Cigaretta, pálinka?

Az én békés fiam megfontoltan válaszolta:

– A cigarettát most dobtam el, hát köszönöm nem, pálinkát meg azért nem ihatok, mert vezetek... De egy kávé most jólesne!

Később, amikor a fiúk elmesélték nekem a történeteket, az idősebb némi lelkiismeret-furdalással bevallotta, hogy ő, mint orvos, megijedt egy kicsit, mert a vámoson az agyvérzés tünetei kezdtek mutatkozni, olyan céklavörössé változott a feje. Csak a kezével tudta mutatni nekik, hogy gyorsan tűnjenek el!

Ezt akkor végighallgatva, bennem felmerült a kérdés: vajon a határőrök, vámosok így dolgoznak Hegyeshalomnál is, ott is megengedhetik maguknak az ilyen viselkedést?! Igaz, sok esetben okkal-joggal lehetnek gyanakvóak, ez tagadhatatlan! Talán ezért is gyakorolják az effajta magatartást a keleti határokon. No, de miért csak a kisemberekkel szemben? Mert a hatalmas, lesötétített terepjárókkal utazó, aranyláncok súlya alatt görnyedező nagymenők soha nem várokoztak, számukra csakis zöld út létezett. Mindig! Talán ezért adtak nekem a kisiskolások ebben az időben olyan elgondolkodtató választ Hatvanban, az egyik író-olvasó találkozón.

A bemutatkozást követően feltettem a teremben ülő kicsiknek a szokásos kérdést:

– Gyerekek, mit tudtok a szülőföldemről, Kárpátaljáról? Ki tud mondani valamit?

A hosszan tartó síri csendet egy árva pissenés sem törte meg, aztán végül bátortalanul mégis felemelkedett egy kezecske:

– Én tudok...

– Nagyszerű, mondd el – kértem örömmel.

– Há-át, annyit tudok, hogy onnan jött az ukrán maffia – vágta ki diadalmasan a gyermek.

Mit mondjak, a választ hallva a lelkemet nem töltötte el felhőtlen büszkeség. Ám a nagyobb meglepetést mégis az okozta, hogy szinte egyetlen helyen sem tudták földrajzilag betájolni, merre van Kárpátalja. A kérdésemre legtöbbször az volt a válasz, hogy Romániában, de a kedvencem, a többször hallott felelet az így hangzott: valahol, az Alpok lábainál. Ezt hallva, némán fohászkodva mindig arra gondoltam: ó, bár csak az angyal szólna belőletek! Jó volt aztán látni az arcocskákon az őszinte csodálkozást, amikor elmeséltem nekik, hogy a Kárpátokban van a Vereckei-szoros, amelyen keresztül Árpád vezér ide vezette népét, a magyarokat, akik itt találtak hazára. A mi hegyeink között születik a Tisza, a köldökzsinór, amely az én szülőföldemet elszakíthatatlanul Magyarországhoz, az anyaországhoz köti. A Tisza számára soha nem létezett határ, sem vassüggöny!

Az utazás mindig fárasztó volt, s az idő múlásával még inkább az lesz, de én akkor is szeretek utazni, gyerekekkel találkozni, új emberekkel ismerkedni. Minden utamról élményekben gazdagon tértem haza, és sokszor olyan megrendítően szép emlékek birtokába jutottam, amelyeket soha nem lehet elfeledni. Igen, voltak találkozók, amelyekre, ha visszagondolok, ma is megmelengetik a szívemet. Ide sorolom életem legelső író-olvasó találkozóját, amely a kilencvenes évek közepére esett.

Bugacra szólt a meghívásom. Móra szülővárosából, Kiskunfélegyházáról készültem indulni – a városból, ahol első könyveim megjelentek – az én kedves S. Lajos barátom kíséretében. Nagyon sokat köszönhetek neki. Kezdetben ő segített hozzá, hogy a könyveimet kiadják, aztán a továbbiakban is önzetlenül egyengette írói pályafutásomat. Kiskunfélegyháza majd' minden iskolájában szervezett nekem találkozókat. Fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy a megye többi városában, helységében is összejöjjenek a találkozók, ismerjék meg a nevemet, a könyveimet. Neki köszönhetem, hogy bejárhattam a Kiskunságot, a híres bugaci pusztát, Jakabszállást, Fülöpkét, Tiszaalpárt és ki tudja még hány kiskunszági települést. Megismerkedhettem az ott élő kunok kései leszármazottjaival és mondavilágukkal.

Nos, amint említettem, az olvasótalálkozók közül ez a bugaci volt számomra az első, és én nagy izgalommal készültem rá. Már éppen indultunk volna, amikor váratlanul olyan fergeteges vihar kerekedett, hogy ki sem lehetett lépni a házból. Az iszonyatos égiháború páni félelemmel töltött el, úgy remegtem, hogy már azt sem bántam volna, ha elmarad a rendezvény. Életem első író-olvasó találkozója! Miközben a szívem majd megszakadt a szomorúságtól, csalódástól.

– Ahogy jött, úgy el is megy – vigasztalt Lajos barátom. – Májusban sokszor előfordul az ilyen hirtelen idő...

Neki lett igaza.

Négy órára volt meghirdetve a rendezvény Bugacon, a tanyaközpontban, a közösségi házban. Mégpedig egy úgy nevezett családos irodalmi találkozó, amelyre a pusztá legtávolabbi zugából is el szoktak jönni a familiák teljes létszámában: nagyszülők, szülők, unokák, iskolások, kis óvodások, egyszóval mindenki. Én még akkor semmilyen tapasztalattal nem rendelkezttem az olvasótalálkozók terén, nem tudhattam, hogy egy ilyen összetett közegben mennyire nehéz lekötni a hallgatóság figyelmét. Mert ami érdekes a felnőtteknek, az untatja a gyerekeket, és fordítva. De, mint mondom, nem tudtam, ezért nem izgultam miatta. Sokkal inkább nyugtalanított, hogy a nagy felhőszerkezet követően az úttest szinte mindenütt járhatatlan volt. Bugachoz közeledve meg még inkább: végig letört ágak, kidólt fák heverték az úton. Annak ellenére, hogy nem adtam hangot a kétségeimnek, meg voltam győződve róla, hogy ha a nehézségeket le is küzdjük, és sikerül is célba jutnunk, fölöslegesen megyünk! A szétszórt, távoli tanyákról az így semmivé ázott, halott fákkal borított, sártól csúszós bekötőutakon aligha jön be a tanyaközpontba egyetlen épeszű ember csak azért, hogy velem találkozzon. Ezt látszott igazolni a tanyaközpont szépen karbantartott, feldíszített, ám kihaltnak tűnő épülete is, noha Jolika és Jutka, a két kultúrfelelős jókedvűen, vidáman fogadtak. Egy cseppet sem látszott rajtuk, hogy aggódnának a hallgatóság elmaradása miatt.

– Mindenki eljön, ne félj – legyintettek bizakodva úgy tíz perccel négy óra előtt az ürességtől kongó nagyteremben. – Gyere, nézd meg addig az iskolát, megmutatjuk neked, milyen szép kiállítást készítettek a gyerekek a tiszteletedre. És az időbe még belefér egy kávé is...

Amikor visszatértünk a terembe, a csodálkozástól leesett az állam. Dugig volt emberekkel. Felnőttek, gyerekek szorongtak a kicsinek nem nevezhető helyiségben. Jóindulatú várakozással néztek rám, a távolról érkezett írónőre – ahogyan a köszöntőben szólítottak –, amitől én igencsak zavarba jöttem, és

azon kaptam magam, hogy minduntalan a hátam mögé sandítok: ugyan már, kinek is mondják. Hiába, nekem, a könyvtárosnak, még szokatlan volt, hogy író lettem, bár akkor már három gyermekkönyvem is megjelent, és ami nagy szó, az egyik Ungváron, itthon, a szülőföldemen.

Hogy aztán miről beszéltem, meséltem akkor több mint egy órán keresztül, ma már nehéz volna visszaidézni. Csak az érdeklődéstől csillogó tekinteteket, a fel-feltörő nevetés hangját és a könnyektől elhomályosodó szemek emlékét őrizte meg filmpontossággal az emlékezetem. Nemigen unatkozhatlak, mert amikor a bő órányi előadásomnak a végére értem, kérték, hogy folytassam még, szívesen hallgatnának.

A tapasztalattal rendelkező előadó tudja, hogy az emberekhez szólva szerencsés kiválasztani egy figyelő arcot, akin keresztül hidat lehet építeni a hallgatósághoz. Akivel, ha összefonódik a tekintete, abból akár biztatást is meríthet egy pillanatnyi rövidzárlat esetén, mert segít, hogy az adott gondolatsort tovább gördítve egészként tudja befejezni mondanivalóját. Egy jóindulattal rád tapadó szempár átsegít a nehézségeken, hiszen a kiválasztott személy tekintetéből jön a visszajelzés, amelyen keresztül lemérhető az előadás sikere. Én azonnal rátaláltam nem is egy, hanem több ilyen figyelemmel hallgató tekintetre, amelyek segítettek, előrevittek a mondanivalómban. Mégis egész idő alatt volt bennem egy megmagyarázhatatlan, furcsa szorongás, amit annak az idős embernek köszönhettem, aki a legelső sorban ült, közvetlenül velem szemben.

Ahányszor rátévedt a szemem, olyan érzés kerített a hatalmába, mintha a Móricz Zsigmond által megmintázott Rózsa Sándor nézne rám, figyelne érzelemmentes, rezzenéstelen tekintettel. Két kezét a maga elé állított botján pihentetve, mozdulatlanul ült egész idő alatt. Jellegzetes, kun vonásokat őrző arcából szúrósan meredt rám mélybarna szeme, arcbőrét a pusztában fújó szél, a szabad ég alatt, az állatok közelében leélt évek cserzették pirosposzsgásra. Dérütötte haja simára kefével tapadt koponyájához, ezüstfehér harcsabajusa akkurátusra nyírva csordogált le szorosra zárt szája két oldalán egészen az álláig. Szép öregember volt, a hideg nyugalom megtettesült szobra. Egész idő alatt úgy éreztem, hasztalan mondok én bármit, hiába fogadja a közönség szeretettel és őszinte tetszéssel a szavaimat, ha az öregember arcán nem derül fel egy röpke mosoly, nem küld felém egyetlen megértő pillantást sem. Mert én csak erre vártam. Ám hiába!

Amikor vége lett a találkozóknak, sorban jöttek, hogy dedikáljam a könyveimet. Számomra ez akkor még éppen olyan szokatlan, izgalmas élmény volt, mint maga a tény, hogy író lettem. Hosszú sorban kígyóztak az emberek

az asztal előtt, türelmesen álldogáltak, kérdezősködtek, szerettek volna szót váltani velem. Meghatottan fogadtam a sok szép virágcsokrot, és örültem a gyerekek félnék közeledésének, akik átöleltek, megpuszítottak. Olyan könnyű, boldog érzés kerített hatalmába, amelyet azóta is csak ritkán éltem át. El is feledkeztem az öregemberről, akit az engem körülvevő emberek eltakartak előlem. Aztán a lassan kiürülő teremben egyszerre csak ismét megláttam, rátevedt a szemem. Ott ült, ahol egész idő alatt, ugyanolyan mozdulatlanul, ahogy annak előtte. Tekintetének súlya alatt összerándult a gyomrom, s valami ijedségfélét éreztem, amikor az öreg a göcsörtös pásztorbotjára támaszkodva felemelkedett, majd komótosan elindult felém. Önkéntelenül felálltam én is, úgy vártam, mi fog történni. Az ember hozzám lépve a szemembe nézett, aztán megszólított. Hangja öregesen kongott, lassan, szaggatottan ejtette ki a szavakat, mint akitől idegen a beszéd:

– Hajja-é, kedvös... osztán maj' gyűjjék e' ide, hozzánk máskor is... monggyon még ijen szépeket neköm, nekünk. Az én Istenem álggya meg... Há' csak vigyázzék magára... Szép föld lehet az a Kárpátajja, maga meg nagyon szeretheti, mer hiszön ott is megmaratt magyarnak. Há' én magát nem felejttem e', hajja, megörzöm az eszömbe! No, Isten vele...

Botjával olyan mozdulatot tett, mintha a fején a nem létező kalapját készülné megbökní köszönésképpen, majd egyenes tartással, vissza sem nézve elment.

Azóta már megírtam több mint tizenöt könyvet, megszámlálhatatlanul sok író-olvasó találkozáson voltam, nagyon sok kedves emlékekkel gazdagodtam, de azt az idős bugaci pásztoembert, amíg élek, őrizni fogja az emlékezetem. Tudom, én ott, akkor, annak a kevészavú, idős embernek a lelkében örök-szállást találtam.

Szép és emlékezetes a Hatvanhoz és Kazincbarcikához fűződő találkozó emléke is. A hatvani könyvtár akkori igazgatója, az ízig-vérig könyvtáros K. I. kedves régi kollégám hívott meg a Városi Könyvtárba. Engem, az akkor még alig ismert, kisebbségben élő magyar gyermekírózt. Zsúfolásig megtelt a nagyterem gyerekekkel, tanárokkal és én örömmel készültem, hogy bemutassam nekik az akkor megjelent második kötetemet, a *Csillagszületést*.

A bemutatkozásomban természetesen először arról beszéltem, honnan jöttem. Szívesen meséltem a szülőföldemről, amelyet, úgy gondolom, minden magyarnak: felnőtteknek, gyereknek ismernie kell. Beszéltem a munkácsi várról, a huszti várról, a Fehér- és a Fekete-Tiszáról, Rahóról, ahol a két Tisza

összefonódik, s ahonnan kezdve már igazi folyó. Meséltem Európa közepéről, az égis erő gyönyörű hegyeinkről. Bevallottam, hogy könyveimet elsősorban az otthoni, maroknyi magyar gyermek kedvéért írom, akik nagyon szeretik a hósipkás hegyekről, az ezüst patakokról, az örökzöld fenyvesekről, mókusokról, madarokról írott gyermekverseimet, no meg – aminek mindig külön örülnek –, a talalós kérdéseket. Aztán Hatvanban is meghallgatták a verseimet, mondtunk együtt mondókát, élvezték a talalós kérdéseket, versengtek, ki nyeri meg az *Irka* gyermeklap magammal vitt egy-egy régebbi számát.

Jókedvűen, vidáman zajlott le a találkozó, és én, örülve a virágcsokroknak, a dedikálásokat követően kissé fáradtan léptem a nyitott ablakhoz, hogy egy kis friss levegőt szívjak. A könyvtár előtti térre kirajzó gyerekek először csoportokba verődve még csiviteltek, beszélgettek, aztán szétszéledve hazaindultak. A figyelmemet két kisfiú vonta magára, akik nagy igyekezettel mindenáron egy kislány táskáját akarták megkaparintani. Kicsit lökdösődtek is egymással, melyikük legyen a lovag, aki viheti a szőke, kedves arcú lányka súlyos hátitáskáját, végül aztán eldőlt a vita. A copfost közrefogták, méghozzá fiúk és lányok vegyesen, majd nagy nevetgélés közepette elindult a kis csapat. A tanítónőjük, aki a közelükben várakozott, felpillantott rám, a szeme fúrcsán fénylett, s kezével felém intve elindult ő is a gyerekek után.

Elutazásom előtt az igazgató úr meghívott az irodájába egy kávéra meg egy kis beszélgetésre. Gyorsan elrepült az idő, én lassan készülődni kezdtem, hogy időben kiérjek az állomásra, amikor lélekszakadva betoppant az a tanító, akit a téren láttam a gyerekek körében.

– Jaj, annyira féltem, hogy már nem lesz itt, pedig nem szerettem volna, ha úgy megy el, hogy nem tudok köszönetet mondani azért, amit egyik kis diákomért tett! Őszintén bevallom, végtelenül hálás vagyok!

Értetlen tekintetemet látva, kapkodva magyarázta:

– Én a negyedikesek tanító nénije vagyok. Két évvel ezelőtt új kislány jött az osztályunkba, aki a szüleiivel telepedett át Munkácsról a mi városunkba. Szelíd, kedves és nagyon igyekvő lányka, akit az osztály minden igyekezetem ellenére két év alatt sem akart befogadni. Annyira magányos volt szegényke ez alatt az idő alatt, hogy a szívem fájt, amikor ránéztem. Bevallom, csődöt mondtott minden pedagógiai tudásom, nem tudtam változtatni ezen az áldatlan helyzeten, Pedig igyekeztem, mindent elkövettem a kislány érdekében. Nos, amit én két év alatt képtelen voltam elérni, az az írónőnek mindössze egyetlen órájába került. Arról a kis szősi lányról beszélek, akinek a táskáját, amit észrevette, egyszerre két kisfiú akarta cipelni. Akit egy egész leánycsapat fogott

körbe és kísért el hazáig. Mindenki ömellette akart menni, olyan barátsággal, szeretettel bántak vele, hogy az maga a csoda! Én az elmúlt évek alatt ezt a gyereket ma láttam először szívből nevetni. Köszönöm, hogy itt volt, hogy mesélt a szülőföldjéről... Köszönöm, hogy fel tudta nyitni a gyerekek szemét!

Mélyen megérintett a dolog és boldoggá tett a tudat, hogy tehettem valami jót. Sajnos, a gyerekek hajlamosak a kegyetlenkedésre. Sokszor ok nélkül. Hála neked, Uram, hogy ez az ártatlan, jóra való magyar kislány mától nem fog tovább szenvedni. Befogadták, többé nem lesz számkivetett idegen Magyarországon, a magyar gyerekek között.

Az éjszakát Miskolcon töltöttem a rokonoknál, és a reggeli busszal indultam Kazincbarcikára. A buszállomáson már várt rám Marika, a könyvtárigazgató. Nagy szeretettel fogadtak a kollégák, izgatottan mondták, hogy ez egy nagyszabású matiné lesz, mert Barcika minden iskolájából eljönnek a gyerekek. Tíz órára van meghirdetve a kezdés.

Nos, a megadott időpontra szépen össze is gyűltek a gyerekek a tanárok kíséretében, sőt, a Miskolci TV munkatársa is időben megjött, lehetett volna kezdeni, mégis húzták az időt. Valamilyen megmagyarázhatatlan feszültséget éreztem a levegőben. Nem hagyott nyugodni a dolog, így elővettem a gyermekrésztleg vezetőjét (úgy éreztem, ő áll hozzám, a gyermekkönyvtárhoz a legközelebb) és kifaggattam, mi a baj. Némi vonakodás után bevallotta, hogy a polgármesternő...

– Szóval, tudod, a pénz... A hivatal adja a pénzt a rendezvényekre, és nagyon megnézik, hogy mire költjük el. Te meg, ugye, hm, hogy is mondjam csak, nem vagy még eléggé ismert és befutott író. Tudom, a tiszteletdíj, amit neked fizetnek, az így is szégyenletesen kevés, de hát mégis... Marika meg is mondta a polgármester asszonynak, hogy ennyi pénzért egy pesti író a Király utcából Kőbányára nem menne ki, te meg Kárpátaljáról jöttél el hozzánk. Nos, most őt várjuk, mert ragaszkodott hozzá, hogy meghallgasson, megnézzze, ki vagy.

Összeszorult a szívem, volt ebben a bizalmatlanságban valami nagyon bántó, megalázó a számomra, bár, az ő szemszögéből nézve, lehetett benne némi igazság is.

A gyerekek és a tanárok egyre türelmetlenebbül viselték a várakozást, a rendezőknek szintén kellemetlen volt, ezért úgy döntöttek, akár jön a polgármester, akár nem, kezdünk! Ahogy megláttam a gyermekek szemében a csodavárás jól ismert szikráit, azonnal megfeledeztem a sértő bizalmatlanságról és átadtam magam a találkozó örömének. November utolsó napjaiban

jártunk, így a sok vers, találós kérdés, beszélgetés után úgy döntöttem, befejezésül legaktuálisabb lesz, ha elmesélem a Mikulás mesémet.

Amikor felteszik nekem a szokásos kérdést, hogy melyik a legkedvesebb versem vagy mesém, nehezen tudok választani, de a legelső helyek egyikét ez a mese foglalja el. A kilencvenes évek közepén írtam, a rendszerváltást követően nagyon szegény, átmeneti időben, az akkor még ötéves kis unokám kérésére. Később is nagyon szerette, sokszor meghallgatta ezt a mesét. Ahogy azóta még nagyon sok gyerek. Mert a Mikulás mese annyira életszagú, olyan igaz-mese, ami azóta sem veszített az aktualitásából. Most is megérinti a hallgatókat, mert szegénység mindig volt, van és sajnos, úgy tűnik, lesz is.

Ahogy belemerültem a mesélésbe, tapinthatóan éreztem, ahogy mélyültem körülöttem a csend. A majd százfőnyi hallgatóság moccanás nélkül, néma figyelemmel, döbönt csendben hallgatott végig. Soha nem ülve, az asztal bariádja mögül beszélek a gyerekekhez. Szeretek közöttük járkalni, állva mesélni, játszani velük előadás közben. Így jobban figyelnek a szavaimra. Már jól benne jártam a történetben, amikor észrevettem, hogy az addig mellettem köröző, minden szavamat, mozdulatomat kamerával rögzítő TV-s fiú eltűnt mellőlem. A szemem sarkából láttam, hogy a tanárok számára fenntartott székek egyikén üldögél egy középkorú hölgy társaságában. A kikapcsolt kamerát a térdén egyensúlyozva, elkomolyodott arccal, megrendülten itta a szavaimat. A mellette ülő nő alig leplezett mozdulatokkal törölgette a könnyeit, úgy hallgatta a mesét. A mesélést követően, ahogy máskor is mindig, a mese szomorkás hangulatát közösen mondott mondókákkal, vidám versikékkal oldottam fel.

– Még, tessék még mesélni, játszani velünk – kérleltek a kicsik, akiknek láthatóan tetszett, mert nem igyekeztek elmenni a könyvtárból.

A TV-s gyerek, hozzám lépve, félszegen végigsimított a vállamon, megköszönte a gyönyörű történetet meg azt az élményt, hogy meghallgathatótt.

Az igazgató asszonnyal az irodába indultam, hogy átvegyem kevéske tiszteletdíjamat.

– Itt volt a polgármester is – súgta izgatottan a folyosóra érve –, és sírt! Észrevetted?

– Rémlik, bár bevallom, nem igazán órá figyeltem...

Ekkor lépett hozzánk az említett hölgy. Két karját felém tárva, érezhető restelkedéssel a hangjában szólított meg.

– Kérem, ne haragudjon! Vagyis... ne haragudj rám! Tudod, azt hittem valamiféle dilettáns író szónak a nyakunkba, akit nekünk kötelességünk fogadni, mert a megyei szervek így látják jónak. Belátom, tévedtem és na-

gyon szégyellem! Bárcsak máskor, más gyermekírókkal is ilyen élményt jelentene a találkozó! Nem hittem volna, hogy ennyi gyerek egy kerek órát végig tud ülni ilyen csendben és így figyelve! Ezek téged akár reggelig elhallgattak volna! Hihetetlen. Hogy csinálod? Köszönöm, hogy eljöttél, hogy itt voltál.

Hogy csinálod? Köszönjük, hogy itt voltál... Istenem, hányszor, de hányszor hallottam e szavakat, mégis mindig jólesnek, soha nem kopnak meg... Pedig nincs ebben semmi titok. Egész életemben gyermekkönyvtáros voltam, kicsi olvasóknak rendeztem játékos vetélkedőket, mesédélutánokat, hogyne tudnám hát, miként lehet lekötni a gyerekek figyelmét, érdekessé, változatosá tenni az író-olvasó találkozókat. Az ilyen rendezvények aztán a felnőttek számára sem unalmasak. Volt olyan város, olyan könyvtár, ahová évente visszavártak, miután megismertek. Egyik zempléni kisvárosi könyvtárába, ahová először „kiközvetítették,” leplezetlen fenntartással fogadtak, bár igyekeztek titkolni irántam való kétségeiket. Kedvesek voltak, udvariasak, legalább is az igazgatónő és a könyvtárosok mindent elkövettek annak érdekében, hogy így érezzem. Ám az én kifinomult radarjaim jelezték, hogy nincsen bizalmuk irántam.

Aztán megjöttek az iskolások a tanárokkal, akik leültek a gyerekek mellé, sőt, a gyermekkönyvtáros kollégák is ezt tették. Várakozva, no meg, mi tagadás, némi kárörömmel figyelték, hogy mi következik. Nem értettem a viselkedésüket, de őszintén bevallom, nem is érdekelt. Az általam kidolgozott forgatókönyv szerint jött a bemutatkozás, a versek, találós kérdések, mondókák, az együtt játszás, mese. Egyszerre csak azt vettem észre, hogy a harsogó gyermekcacagásra, majd az azt követő szokatlan csendre a felnőtt részlegből is beszivárognak a könyvtáros kollégák, élükön a kételkedve fogadó igazgatónővel, és ámulattal figyelik az eseményeket. A találkozó végén a sok beszédűtől már kissé rekedten búcsúztam el a gyerekektől, akik a szokásos módon mutatták ki irántam a szeretetüket: tessék még maradni!

Később, amikor az igazgatónő szobájában ültem – csodálva a nagyon drága virágcsokromat és kortyolgatva az üdítőmet –, meglepetten hallgattam a nő vallomását.

–Tudod, egy hónappal előtted egy nagynevű, ismert pesti gyermekíró volt a vendégük. Mi ragaszkodtunk hozzá, hogy eljöjjön, de nagyon! Nos, a neves író kőkeményen kikötötte a tiszteletdíj neki járó összegét, ami jelentős summa volt, továbbá az utazási költségének a megtérítését és a szál-

loda milyenlétét. Képzeld – folytatta savanyú arccal az igazgató –, erre a vendégünkre ráment az évi olvasótalálkozókra előirányzott keretünknek a kilencven százaléka. De hát a gyermekirodalom egyik kiváló, nagyon jelentős személyisége, így megtisztelve éreztük magunkat, hogy elfogadta a meghívásunkat. Lázasan készültünk a nagy eseményre, úgy gondoltuk, majd a gyerekek számára is emlékezetes élmény marad. Ugyanezek a kisiskolások jöttek el akkor is a találkozóra. Aztán... Nos, igen... A vendégünk valóban a gyermekirodalom most élő egyik legjelentősebb képviselője. Ismered a nevét (el is árulta nekem). Letelepedett az asztalhoz, aztán beszélni kezdett a gyerekekhez. Felsorolta, hány könyvet írt, majd idézett a gyerekek számára jól ismert könyvekből, részleteket olvasott fel a meséiből hosszán és színtelen, monoton hangon. A kicsik unatkozva hallgatták. Előbb csak csendben ásítottak, aztán negyedóra múlva mocorogni, beszélgetni, majd lökdösődni kezdtek. Félóra sem telt bele, amikor már a székek alatt csúszkáltak és olyan zajt csaptak, hogy a saját hangunkat sem hallottuk. A találkozó alig negyven perc alatt lett vége. Tudod – fejezte be mondanivalóját az igazgató –, most, miközben mindnyájan, gyerekek és felnőttek, végigélveztük az előadásodat, arra gondoltam, hogy a Nagy Írónak kifizetett pénzt te érdemelnéd meg. Ez a találkozó mindenki számára élvezetes volt és feledhetetlen marad! Hogy lehet az, hogy egy híres gyermekíró képtelen lekötni a gyerekeket?

– Lehet, hogy én sem tudnám. De ne feledd, én gyermekkönyvtárosból lettem gyermekíró. Így könnyű nekem megszerettetni velük az írásaimat, mert van rutinom. Pedig hol vagyok én a nagy íróhoz képest? Csupán egyszerű mezei írócska vagyok, aki ebben a mostani, megváltozott világban is a hagyományokhoz híven, érthető nyelven írja gyermekverseit. Semmi modernség, sem átvitt értelmű, elvont képi fogalom nem lelhető fel azokban. Vannak helyette játékos, könnyen megtanulható csengő-bongó rímek, a meséimben meg olyan szép régi szavak, amelyek lassan feledésbe merülnek, pedig nélkülük előbb-utóbb megkopna, sivárrá válna a mi gyönyörű, veretes, rendkívül gazdag anyanyelvünk. Talán ezért is sütötték rám a *dilettáns* jelzőt a „nagymenő” írók. Lelkük rajta. Számomra az írásaimnak az a mércéje, hogy a gyerekek megértsék, szívesen és könnyen tanulják meg a verseimet, no és persze nem utolsósorban: szeressék is. Igen, nekem ez a legfontosabb!

Sok olyan város, település van Magyarországon, ahová mindig örömmel megyek. Úgy is mondhatnám: *visszajárok*.

Ezek egyike Sárospatak, ahová mindig örömteli várakozással mentem, akárhányszor hívtak is meg a Zrínyi Ilona könyvtárba. A Makovecz Imre

tervezte, kitárt szárnyú madarat formázó pataki könyvtár éppen olyan bámulatra méltó, csodálatos épület, mint az összes többi építmény, amelyek az ő tervei alapján épültek. Hátha még a szellőztetését és a fűtését is a gyönyörű épülethez méltó tökéletességgel sikerülne megoldani! Mert a különlegesen szép és modern épületben télen nagyon hideg, nyáron meg fullasztó meleg van. Tanúsíthatom, hiszen nem egy író-olvasó találkozóra voltam hivatalos a sárospataki könyvtárba. Ám akár fáztam, akár a veríték csurgott rólam, mint a többi 80–90 emberről, gyerekről, tanárról egyaránt, akik rendszerint eljöttek, akkor is emlékezetesek maradnak számomra ezek a találkozók.

Mindig kevés volt a szék, így a gyerekek a karzatra vezető lépcsőket is elfoglalták. Úgy ültek szorosan egymás mellett, ahogyan a kismadarak a faágon. Mégis remekül érezték magukat és marasztaltak, nem akartak elmenni. Ott, a pataki könyvtárban figyelt fel a könyveimre, a nevemre a tanárképző főiskola jelenlegi főigazgatója, aki annak előtte a bölcsészkarunk volt tanszékvezető professzora. Ő aztán két egymást követő, majd később egy harmadik, általa szerkesztett tankönyvbe is beválasztotta a verseimet a határokon túli, jelenkori magyar gyermekirodalommal foglalkozó fejezetekbe. Ennek köszönhető, hogy a nagyhírű pataki Comenius Tanárképző Főiskola diákjaival is megismerkedhettem. Feledhetetlenül érdekes, emlékezetes rendezvény volt, amelyhez egy meglepően kedves emlékmorzszám is kötődik.

A találkozót követően az előadóteremből igyekeztem vissza a tanszékre, ahol K. S. professzor úrral volt még megbeszélnivalóm, amikor egy diáklány utánam szól: Írónő! Nem nekem szól – gondoltam, és siettem tovább. Ám amikor másodszor is szólított, már körülnéztem, de kettőnkön kívül senkit nem láttam a folyosón. Így megálltam és bevártam. A lány rám mosolygott, majd kedvesen megszólított.

– Írónő, bocsánat, amiért zavarom! Tudom, hogy nem illő, de szeretnék kérdezni valamit: milyen híresnek lenni?

Elnevettem magam.

– Tudja mit, kedves – válaszoltam –, ezt inkább kérdezze meg egy valóban neves, híres írótól. Látja, én még azt sem tudtam megszokni, hogy egyáltalán író vagyok. Ezért is nem álltam meg azonnal, amikor szólított.

A lány komolyan nézett rám.

– Az írónő nagyon szerény, ezt nem gondoltam volna. De örülök, hogy ilyen! Az ön költészetéből fogom írni a diplomamunkámat én is.

– Is? – néztem rá csodálkozva.

Bólintott.

– Tavaly az egyik végzős diák szintén önt választotta. Nem tudta?

Magdinak, a Zrínyi Ilona könyvtár igazgatójának köszönhető, hogy találkozhattam a Sátoraljaújhelyen, Szerencsen, Komlóskán, Óhután, Mádton, Mándokon, Pálházán, Tokajban, Széphalmon élő olvasóimmal, no meg a Zempléni-hegység sok más, kisebb-nagyobb településének gyermekeivel. Csupa szép emlék mind, bármikor újra elmennék hozzájuk, vállalva minden fáradságot.

Akárcsak Mezőkövesdre.

Egyszer majd összeszámolom, hányszor is hívtak meg oda az egymást követő években, általában az Ünnepi Könyvhét és Gyermekkönyvhét keretén belül. Utoljára Miskolcra, közvetlenül a megyei gyermekkönyvtárban tartott előadásom után utaztam ebbe a szívemnek nagyon kedves matyó városkába. Volt alkalmam megszeretni Ilonát, azaz Icát, a könyvtárigazgatót, valamint a beosztott könyvtárosokat. És azok a találkozók! Persze ott is a legelső maradt a legemlékezetesebb.

Akkor éppen Kiskunfélegyházáról jöttem, telve a jól sikerült találkozó fölötti örömmel. No meg annak a megtiszteltetésnek az emlékével, hogy a Petőfi nevet viselő iskolában tartott rendezvényen ott volt Bács-Kiskun megye országgyűlési képviselője is, aki a végén külön köszönetet mondott az élményért, hogy meghallgathattam és gratulált az előadásomhoz. Szóval nagyon boldog voltam, amikor megérkeztem a Matyóföld fővárosába, de már annyi időm sem volt, hogy átöltözzem, mert kezdődött a találkozó, vártak rám az olvasók.

Éppen abban az időben jelent meg a *Tündérlesen* című kötetem, ami szívemnek igen kedves könyv ma is, hiszen a borítóját az akkor még ötéves Picur, azaz Adrienn unokám rajza díszíti. És nem akárki van ám a könyv fedelén: engem ábrázol tündérkoromban! Ekkortájt írtam a *Tiszaköz* című versemet, amit még csak kéziratban vittem magammal és emlékeim szerint ott olvastam fel legelőször. Tehettem, mert nem csupán a legkisebbek közül való olvasók voltak jelen. A találkozó végén egy kiskamasz lány lépett az asztalhoz, hogy dedikáljam neki a könyvemet, és könnyektől fénylő szemmel mondta:

– Ugye, nagyon tetszik ismerni, szeretni a Tiszát? Mert a Fekete- és Fehér-Tisza találkozását csak úgy lehet ennyire szépen, ilyen tökéletesen leírni. Hiszen pontosan így néz ki, annyira élethű az írás, mint egy fénykép! Amíg

hallgattam a verset, úgy éreztem, ott állok a hídon, sétálok a Tisza partján, látom a Hoverlát.

Kérdő tekintetemre halkán válaszolta:

– Mi onnan jöttünk, arról a vidékről, Kőrösmezőről. Nekem az a táj a szülőföldem.

Mezőkövesdet a számtalan alkalommal ott tapasztalt kedves fogadtatáson, az ízléses, művészi tervezett meghívókon, az engem övező szeretet emlékéen kívül az ajándékba kapott gyönyörű virágcsokrok, s az asztalomat ma is díszítő, csodálatos matyó hímzéses terítő teszi örökre feledhetetlenné. Bármikor szívesen visszamennék a városkába a katolikus iskola diákjaihoz, a városi könyvtárba és a hozzá tartozó bükkábrányi iskola könyvtárába, meg a cserépfalui gyerekekhez a művelődési házba. Oda még a polgármester úr is a falu jegyzője is eljöttek az olvasótalálkozóra. S utána a Polgármesteri Hivatalban a tiszteletemre tartott ünnepi fogadáson szavamat vették, hogy ha megjelenik majd egy újabb könyvem, ismét elmegyek hozzájuk.

A 2000-es évek legelején az a megtiszteltetés ért, hogy Nyíregyházán, az Ünnepi Könyvhét megnyitóján a Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár előtti téren igazi, neves írók társaságában dedikálhattam a könyveimet. Először életemben volt a nevem feltüntetve az oda kiállított asztalkák egyikén, és legnagyobb meglepetésemre a könyveimet egy szálíg megvásárolták. Nos, akkor, ott, egy rövidke időre elhittem, valóban író vagyok.

Kár, hogy ez az érzés oly gyorsan tovaszállt. Mert az azóta eltelt évek alatt a Budapesti Ünnepi Könyvhéten kizárólag a könyveim vannak jelen. Ha éppen megjelenik egy újabb kiadvány. Engem egyszer sem hívtak meg. Ki tudja, miért... Viszont meghívott vendége voltam annak a gyermekirolalmi konferenciának, amelyet a Comenius Tanárképző Főiskola közösen rendezett meg Sárospatakon a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karával.

A konferenciát az egyetemi és főiskolai oktatók számára tartották, ahová én egyedüli gyermekíróként kaptam meghívót. A fórum házigazdája Dr. K. S., a tanárképző főiskola bölcsészkarának tanszékvezető professzora volt, neki köszönhettem a meghívást. Mialatt a nagyon érdekes előadásokat, hozzászólásokat figyeltem, meglepetten hallottam, hogy a gyermekverseimet többször is megemlítik pozitívan értékelve. Furcsa érzés kerített hatalmába, összeszorult a torkom és könnyek szöktek a szemembe. Csak ültem meghűződva a tekintélyes egyetemi professzorok, főiskolai tanárok között, és néhanéha megcsíptem a karomat: valóban rólam beszélnek, és amit az írásaimról

mondanak, nekem szól, jól hallom? Istenem, lehetséges ez, van ilyen, nem álmodom?

Igen, volt ilyen! A konferencián résztvevő pataki diákok ismerősként üdvözöltek. Már volt alkalmam találkozni velük, s miközben felolvastam a dolgozatomat, éreztem a felém áradó szeretetüket, élveztem a vidámságukat, amit a mondanivalómmal sikerült kiváltanom belőlük. Titokban arra gondoltam, hogy talán egyszer otthon, a szülővárosomban, Beregszászon, a Rákóczi nevet viselő magyar tanárképző főiskolán is felveszik majd a verseimet a tananyagba. A dilettáns gyermekíró verseit, ahogy a „nagy írók” szájából többször is elhangzott a hátam mögött. Istenem, csak folytatódjon ez a gyönyörű álom, csak ne kelljen felébrednem, hogy ismét csak szürke, lenézett, jelentéktelen kis írócska legyek...

... még ha ezt követően, 2005-ben, a magyar kultúra lovagjává ütöttek is Budapesten, a gyermekekkel végzett könyvtárosi munkám eredményéért, a gyerekeknek írt könyveimért.

... még úgy is, hogy 2009-ben a magyar kultúra napján kárpátaljai Nívódíjat kaptam egy felnőtteknek írt novelláskötetemért és a gyermekkönyveimért.

A legfájóbb mégis az a szomorú igazság, amit az emlékezetemből képtelen vagyok kitörölni, s ami úgy szól, hogy senki nem próféta a saját hazájában. Ajaj, de mennyire hogy nem!

Azt az ominózus író-olvasó találkozót 2005-ben a régi alma materemben oly jó lenne elfeledni, vagy meg nem történtté tenni. A megalázó, sértő közönyt a tanári kar részéről, ahogyan fogadtak, pontosabban *nem fogadtak* – pedig felkérésnek, meghívásnak tettem eleget! A hosszú magányos várakozást az iskola huzatos, olvadó hótól lucskos folyosóján, a mellettem elhaladó, üres tekintettel méregető tanárokat. Tudom, azonnal ott kellett volna hagynom az én egykori iskolámat, a Kossuth középiskolát, igen, az lett volna a legheylesebb, ha elmegyek. De nem tudtam megtenni. A gyerekek miatt nem, akik nagyon vártak és örültek, hogy elmentem hozzájuk. Hiszen az *Irka* gyermeklapból valamennyien ismerték a nevemet, a verseimet. A találkozó után sok ölelést és szeretetet kaptam tőlük. Hát virágra már nem futotta, ám ez nem a gyerekek hibája. No, meg egyetlen köszönömre sem a tanárok részéről a rendhagyó irodalomóra végén. Később sem. Pedig hat év telt el az eset óta.

Késői pályakezdőként, elismerem, túl érzékeny, sérülékeny vagyok. Bizonyára az idő miatt, amiből mára már inkább a hátam mögött van a több, nem pedig előttem. Tudom, nincs okom elkeseredni, hiszen velem van az Úr,

akinek mindent köszönhetek! Ha kicsinyes félelem, megbántás kínoz, felém fordítja az arcát, erősíti bennem a hitet, eloszlatja gyöttrő kétségeimet. Amire naponta szükségem van, mert sokszor nem bízom magamban. De érzem, tudom, Ő fogja a kezem, mindig mellettem áll.

Most is, miközben az elmúlt évek történéseit próbálom összeszedni, visszaidézve csalódásaimat és örömeimet, hogy keretbe foglalva az eseményeket, rendet rakjak a gondolataim között. Ilyenkor, hogy megpihentessem fáradt szememet, kinézek az ablakon a fakó, hófoltokkal tarkított utcára, a télutóban siető, fázós emberekre. Tekintetem rátéved az ablakpárkányomon nevető jácintra, ahogy beletavaszkodik az írásomba, s feledve minden félelmemet, kétegyemet, folytatom, írom tovább az emlékeimet.

A legrázósabb író-olvasó találkozók mindig a szakközépiskolákban várak, várnak rám. Tudvalévő, hogy oda többnyire nem a legeminensebb diákok kerülnek továbbtanulás céljából és nem innen kerülnek ki később sem az olvasást, a könyveket megszerető felnőtt fiatalok. Persze, kivételek azért mindig akadnak, ha nem is túl gyakran. Nekem szakközépiskolákban is voltak emlékezetes találkozói. Sőt, nem is egyszer. Olyannyira meglepőek, amire nemhogy én, de maga az intézmény igazgatója, a tanárok sem számítottak.

2002-ben vagy 2003-ban Kiskunfélegyházán egy patinás, nagy létszámú, ám meglehetősen rossz hírnévnek örvendő szakközépiskolából jött meghívás. Ódzkodva fogadtam el a felkérést, s talán visszamondtam volna, ha előzőleg már a városi gimnáziumba és a nagy hírű katolikus egyházi iskolába el nem ígérkeztem volna. Továbbá, ha a kedves félegyházi barátaim, akik oly sokat tettek azért, hogy a város majd' minden iskolájában megismerjenek, nem győzködtek volna oly nagyon, hogy elmenjek. Elsősorban a legrégebbi barátom, a fáradhatatlan S. Lajos, továbbá az általa megismert, megszeretett K.-né Rozika tanárnő, aki nagyon jó barátnőm lett, és férje Ernő. De nem hagyhatom ki a szívemnek olyannyira kedves asszonyt, B.-né Tildát sem. Mert az ő házukban Fülöpjakabon, a szépen gondozott parkkal körülvett kúriában eltöltött idő örökre különleges emlék marad. Nos, ők mindent megtettek a találkozók megszervezéséért, ezért úgy éreztem, ez esetben most nekem kell a kérésüknek eleget tenni. (Istenem, de szörnyű belegendolni, hogy az elmúlt öt év alatt valamennyien eltávoztak közülünk, egyikük sincsen az élők sorában! Most már csak a sírjukra vihetek pár szál virágot...)

Rozika, aki valamikor tanított abban a bizonyos szakiskolában, vállalta, hogy elkísér. Az igazgató úr, valamint az osztályfőnökök tisztelettel fogad-

tak, majd bevezettek az előadóterembe, ahol úgy kilencven diák várt rám unott arccal, kedvetlenül. Jómagam sem tartozom a kis növésűek közé, de úgy láttam, a benn ülő fiúk mindegyike jó fejjel magasabb nálam. A tanárok leültettek az asztal mögé, aztán bemutattak: ki vagyok, honnan jöttem, majd felkértek, hogy kezdjem el az előadásomat. Mire körülnéztem, már ott is hagytak. Egymagam maradtam az érdektelen, közönyös, itt-ott ellenséges tekintetek keresztüzében. Jaj, Istenem, fohászkodtam némán, segíts, hogy békében végig tudjam csinálni! Nehogy már megszégyenülten, kigúnyoltan kelljen kimenekülnöm közülük! Szinte a bőrömön éreztem, mit gondolnak: no, nyanya, rajta! Essünk túl ezen a találkozón. Vágj bele, add az okosat, játszd az eszedet, csak szaporán! Oké, tuti nem mi akartunk ide jönni, és nem biztos, hogy örömed lesz belőle, hogy itt vagyunk!

Az első sorban, közvetlenül az asztallal szemben egy fülbevalós, kopasz fejű, jól megtermett és kigyúrt legény terpeszkedett teljes hosszában kinyújtott lábbakkal. A két csónakméretű, szögekkel, vassal kivert bakancsának talpa fenyegetően meredt rám. Jaj, Istenem, csak nem rúg meg vele – futott át rajtam a gondolat, mialatt a méretes, súlyos cipőket bővöltem. Szenttelen arccal méregetett, a szájába tömött maroknyi rágógumit hangosan, gusztustalanul csócsáلتa, időnként öklömnyi hólyagokat eregetve belőle. A lufik időről időre nagyot durrantak, valamennyi jelenlévő legnagyobb öröme. Minden pukkanás után kárörvendő, harsogó nevetés hullámszórt végig a termen, amit zajos biztatással is tetézték. Gondolom, ezzel tesztelték a tűrőképességemet, lesték a reakciómat. Én az asztal mögül felállva átléptem a fiú hosszú lábain, magálltam vele szemben, rámosolyogtam és a hangomban őszinte elismeréssel, megjegyeztem:

– Hallod, ha az életem függne tőle, akkor sem tudnék rágógumiból ekkora hólyagokat fújni! Ez már művészet! Hiába, be kell ismernem, én ebben antitalentum vagyok! Köszönöm, hogy megmutattad nekem, de ha megkérhetnélek rá, akkor most egy kis időre, mondjuk az óra végéig, szüneteltesd a lufik fújdogálását. Ezt a negyvenöt percet csak kibírjuk békességben egymással, ha már egyszer olyan messziről ide jöttem hozzátok! Igazam van?

A fiú meglepetten, némán bólintott, és mások sem tettek megjegyzést.

– Hát akkor engedjétek meg, hogy elkezdjem...

Az asztalnak dőlve vágtam bele a mondókámba, ahogy azt mindig is szoktam, és mindvégig állva beszéltem. Ezzel rákényszeríttem a teremben ülő fiatalokat, hogy rám figyeljenek.

Az Öcsi titkoss naplóját mutattam be a kamaszhallgatóságnak, ez az egyetlen ifúsági regényem, ami akár ehhez a korosztályhoz is szólhat. A

könyv segítségével megismertettem őket szülőföldemmel, Kárpátaljával. A Csonka-Beregben élő magyarság sorsával, a mesterségesen elorvasztott magyar iskolák helyzetével, az ukrán iskolákba kényszerült tanulni vágyó magyar gyerekek nehézségeivel. Beszéltem nekik mindazokról a problémákról, amelyeket a magyar nyelv alapjainak hiánya okoz számukra a későbbiekben, ami aztán végigkíséri őket egész életükön. Biztattam őket, figyeljék csak meg jól a könyvet, amit bemutatni szándékozom nekik, s akkor meggyőződhetnek állításom hitelességéről. Ez a helyesírási hibákban bővelkedő könyv az én kisebbik fiam naplója, amit ő írt magyarul az ukrán iskola kisdíákjaként.

Soha nem akartuk mi őt ukrán iskolába járatni, a sors rendelte így. Magyar iskolába írtuk be, de pár hét múlva megbetegedett és tőlünk nagyon messze, a Fekete-tengerhez kellett elvinni gyógyíttatni. A távoli Krím-félszigeten, a szanatóriumban, az ott töltött, neki és nekünk is végtelen hosszúnak tűnő idő alatt, az én kisfiam aztán már ukránul tanult tovább. Mikor végre ismét hazakerült, szinte beszélni is elfelejtett az anyanyelvén, vagyis, magyarul. A nehézségektől szerettem volna megkímélni, azért nem adtam vissza a magyar iskolába. De akartam, hogy mindenképpen megtanuljon írni-olvasni az anyanyelvén is! Nos, szívesen és jól olvasott, rengeteg magyar könyvet elolvastattam vele, az írás viszont nagyon nehezen ment. Egy nap aztán kitalálta, hogy naplót fog írni, úgy gyakorolja az írást. Ám sajnos, minden igyekezete ellenére sem tanult meg helyesen írni. Sőt, azóta sem... Mert hiába beszélt és olvasott kiválóan magyarul, az anyanyelv alapszabályait, a nyelvtant, a helyesírást csak magyar iskolában tudta volna tökéletesen elsajátítani. Ukrán iskolát végezve minden tantárgyat ukránul tanult. Az ukrán nyelvtan szabályait tanították meg vele, azon a nyelven kellett gondolkodnia is. Talán ez lehet a magyarázata, hogy a mai napig sokszor tükörfordításban írja le a gondolatait. Pedig hát igyekezett ő! Nap mint nap szorgalmasan írta a naplóját, még hozzá, magyarul! Tudom, hogy javítgatni kellett volna az írását, de nem tehettem. Hiszen ez az ő naplója volt, még hozzá a *titkoss!* Így aztán úgy maradt meg benne minden mondat, ahogy leírta. Nos, legfőképpen erről, a helyesírással való küzdelméről tanúskodik ez az általa írt, néhol bizony nehezen olvasható napló. Ami rendkívül fordulatós írás. Tele van humorral, sok vidám, néhol meg szomorkás eseményben bővelkedő szórakoztató írás, de ugyanakkor elgondolkodtató is. Tulajdonképpen egy már letűnt rendszerben, az egykori Szovjetunióban élő, jó megfigyelőképességgel megáldott gyermek mindennapjairól, csínyeiről, apró cseprő dolgairól, családjáról, az iskoláról és az osztálytársairól olvashatunk a könyvben. Ez a napló arról a korról rajzol hű kerképet, azzal a valamikori sors-

sal szembesít, amiben mi, a határokon kívül rekedt magyarok a rendszerváltás előtt éltünk. Amiről még ma sem igazán tudnak sokan az anyaországon belül, itt Magyarországon. Sajnos, a nagyon várt rendszerváltás az ott élő magyaroknak nem hozott számottevő változást, úgy is mondhatnám, semmi jót. Sőt, inkább csak rosszat. Nos, miközben egy padlástakarítás alatt rábukkantam erre a régi füzetre, vagyis a naplóra, ott helyben elolvastam. Könnyeimet törölgetve néhol a nevetéstől, másutt meg a meghatottságtól akkor és ott elhatároztam, hogy én ezt az írást könyvnek rendezem. Annyit kellett tennem csupán, hogy kiegészítsem a fiam gondolatait olyasmivel, amiről nekem is volt tudomásom és helyrehozzam, kijavítsam a néhol időközben elmosódott betűket.

Amíg beszéltem, a tekintetem mindvégig ott kalandozott a diákokon, s elégedetten vettem észre, hogy mindenki érdeklődéssel hallgat. Az arcokról leolvadt a közöny, az én bakancsos diákom is maga alá igazította a lábát, sőt, a rágózást is abbahagyta. Amikor részleteket olvastam fel a könyvből, a teremben a tanulók pisszegve intették egymást csendre. Egy-egy jól sikerült csínytevést valamennyien hangos, felszabadult nevetéssel nyugtáztak. Majd meg elkomolyodva, megrendülten figyeltek, hogy aztán a következő fejezetből kiragadott részletet meghallgatva ismét viharos nevetés, parttalan jókedv legyen úrrá rajtuk. Az első sorban ülő, fülbevalós fiú harsogva, önfeledten hahotázott nagyokat csapkodva a saját térdére, ami nála nyilván a tetszésnek a legbiztosabb jele lehetett. Közben az idő haladt, aztán egyszerre csak megszűlt az óra végét jelző csengő. S én óriási sikerként könyvelhettem el, hogy a jelenlévők közül senki nem mozdul. Nem adták jelét, hogy hallják a csengőszót, egy szék meg nem reccsent alattuk, nem igyekeztek tülekedve, egymást lökdösve kirohanni a teremből. Sőt, azt kérték, olvassak tovább, hogy legalább a már megkezdett részt hallgathassák végig. Öt darab könyvet vittem magammal, s legalább harmincan álltak sorban a könyvekért.

– Ilyen nincs – hüledezett az igazgató és a magyar szakos tanár. – Te aztán valóban tudsz rendhagyó irodalomórát tartani! Mi a titkod, hogy csinálod?

– Titok? Miféle titokról beszélünk? Hiszen láttátok, hallottátok, végig ott álltatok az ajtóban! Szeretem a gyerekeket, még az ilyen nagy laklikat is, amilyenek ezek itt. Csak meg kell találni a hozzájuk vezető utat és a közös nyelvet, akkor könnyű lekötni a figyelmüket. Szégyellhetném magam, ha gyermekkönyvtárosként ennyit sem tudnék!

Miből merítem a témát, mi adja az ötletet az egyes verseim, elbeszéléseim megírásához, hogy tudok ennyi mindent kitalálni? – tesz fel nekem

olvasóim a kérdést kíváncsian, majdnem mindig ugyanazon szavakkal, gyerekek, felnőttek egyaránt. Be kell vallanom, a legtöbb írásom alapja megtörtént eset. Néha ugyan csupán pár mondat erejéig, de az is elég, ha köré fel lehet építeni egy történetet. Vonatkozik ez éppen úgy a felnőttek számára álneven (*Caterine Wein*) írt mini-krimijeimre, romantikus regényemre, mint a novelláimra, elbeszéléseimre vagy akár a gyerekverseimre, kisepikáimra, de néhol a meséimre is. Tehát, minden írásomnak van igazságmagja, amit nem én találok ki, hanem az élet kínálja fel, s ha megragadja a képzeletemet, már az enyém a téma. Jó nyitott szemmel, nyitott füllel járni a világban.

A következő kérdés: hol lehet ötleteket találni egy-egy íráshoz? Mindenütt. Például az utazásaim során, a vonaton.

Valahová Budapesten túlra visz az utam. Bámulok ki az ablakon, nézem a velünk együtt rohanó tájat, a síneket kísérő bokrok alól felröppenő fácskát, vadászó rétisasokat, bandukoló nyulakat, a csoportba verődött őzeket, és én boldog vagyok, mert megleshetem az élő természetet. Valahol mélyen a lelkemben megindulnak a sorok és szinte kényszerítenek, hogy leírjam a gondolataimat. Nosza, elő a noteszt, és figyelmen kívül hagyva a rázkódó vonatot, már írok is.

Apró kis kezecke huzigálja a szoknyámat: néni, mit írsz?

A kislány az egy-két évvel idősebb bátyjával és a nagymamájával még Nyíregyházán szállt fel a vonatra velem együtt. Útközben a nagy gondosan megetette-megitatta a két kicsit, aztán rájuk parancsolt, hogy csendben legyenek, ne rosszalkodjanak. Feküdjenek végig az üres ülésen és pihenjenek. Ettől kezdve a gyerekek bármit kérdeztek a nagymamától, ő azonnal rájuk pisseget: egy szót se, hagyjatok békén, legalább itt legyen töletek nyugtom!

Sovány, hajlott hátú, nyúzott kis öregasszony volt a nagymama (később kiderült, hogy három évvel fiatalabb, mint én). Fáradtnak látszott, az életől megtépázott ember benyomását keltette, akit biztosan kimerített a két kis lurkó állandó nyüzsgése, az értük vállalt felelősség, bár látszott, hogy szereti őket.

A két gyerek sokáig csendben volt, talán elszunnyadhattak, amíg írtam. El is feledkeztem róluk, s amikor odasomfordált mellém a kislány, meglepődtem, ahogy meghallottam a kérdését. Csillogó madárszeme bizalommal volt tele, őszinte kíváncsisággal várta a válaszomat.

– Ez még titok, de neked elárulom – mosolyogtam rá. – Képzeld, az előbb láttam őzikéket, nyulacskákat, madarakat és én most ezt versben leírom. Mit gondolsz, jól teszem?

A kicsi lány felnőtteken bólogatott.

– Jó, hogy megírod! Így majd sok gyerek elolvassa és fogja tudni, mit láttál. Írd meg a kicsi lábujjamat is...

– Mit írnak róla? – kérdeztem csodálkozva.

– Azt, hogy szomorú.

Lenéztem a kislány nyári cipőcskébe bújtatott apró lábaira és elnevettem magam.

– De hiszen nem is látszik a te kicsi lábujjad a szandálobból...

– Éppen ezért szomorú! Látnod, a többi mind kinn van, mindent látnak, ha akarnak, beszélgetnek is és nem unatkoznak... De a kicsi ujjamat becsukták és ezért nagyon szomorú. Szemében könnyek gyűltek, lehajtotta a fejét.

A nagymama bosszúsan készült mondani valamit, de én megelöztem.

– Tudod mit, van egy ötletem: segítsünk rajta! Gyorsan rúgd le a lábadról a szandálkádát, így kiszabadul a legkisebb ujjad is, és többé nem lesz magányos. Én pedig megtanítalak egyik versikémre, amit a gyerekek nagyon szeretnek. Az a címe, hogy *Ujj vers*. Rendben van?

A kisfiú, aki időközben szintén felébredt, közelebb húzódott hozzánk, aztán velünk együtt ő is lelkesen fújta a verset. Egyikük sem nyafogott, s a nagymama is pihenhetett. Amikor leszálltak a vonatról, és a Nyugati pályaudvar zajos forgatagában a nagy kezét fogva kerülgették az embereket, még hallottam, amint cérnavékony hangocskájukon csak mondják, egyre mondják a pársoros versikét. Én a vonat ablakára könyökölve néztem utánuk. Az asszony feltekintett rám, s fáradt arcán hálás mosoly terült szét.

– Köszönöm – intett felém. – Tudja, én megtanultam most magától valamit...

– Téved, asszonyom! Én tanultam az unokájától. Mert igazán csak a gyerekektől lehet hallani ilyen megfogalmazásban, a maga egyszerűségében ennyire kifejező gondolatot. Ha van rá fülünk, hogy meghalljuk. Ez a lányka így panaszkolt el nekem, hogy unatkozik. Igen, megéri a bizalmukat megnyerve odafigyelni rájuk, hogy megértsük, mit takarnak, mi a valós értelme a szavaiknak. Sokéves tapasztalatom igazolja, hogy a gyerekek szemérmesek, de őszinték, akiket még nem rontott meg a képmutatás. S ha fantáziálásnak, mesének tűnik is az, amit mondanak, mögötte ott rejtőzik valamilyen formában az igazság.

A másik meglepő sajátossága a gyerekeknek, amivel a velük eltöltött hosszú évek alatt volt alkalmam többször is szembesülni, az a bámulatosan jó

érzék, amellyel meg tudják különböztetni a jót és a rosszat. S mert, hála Istennek, soha nem vakított el a túlzott önbecsülés, én ebből a tulajdonságból minden esetben hasznot húztam.

Annak idején, a '90-es évek elején, amikor írni kezdtem, ha igazán jó versek születtek, állítom, azt a gyerekeknek köszönhettem. Az iskolában tartott minden egyes könyvtáróra úgy fejeződött be, hogy a szünetet jelző csengő előtt felolvastam nekik legújabb verseimet. Nos, hogyha csendben, érdeklődéssel, csillogó szemmel hallgatták, sőt, a végén megtapsolták, akkor a vers jó volt. Ám, ha közben elkalandozott a figyelmük, mocorogtak, kibámészkodtak az ablakon, a madarak röptét meg a felhők vonulását lesték, akkor azt a verset kár volt megírni. Ennyire egyszerűen adták a tudomra az érzésüket.

Ezért én a mai napig bizton állítom, hogy a gyerekek a világ legmegbízhatóbb kritikusai. Igénylik a szépet, fontos nekik a modernnek kikiáltott, mesterségesen eltorzított, gépiesített szörnyalakokkal benépesített, tévében látható mesék ellenére is. Még ha nem is mindig tudják konkrétan szavakba önteni, hogy mit látnának vagy hallanának szívesen, az elvárás az, hogy mindig pozitív legyen az élmény. Győzzön az igazság, érezhető legyen a jóság ereje, jelen legyen benne a szeretet. A gyermekek igazságérzete ezt így diktálja. Ezért a gyermekírók feladata, kötelessége, hogy amit írnak, az a kis olvasók fantáziavilágához közel álló, szép és nevelő hatású legyen. Úgy írjunk, hogy ne lélekromboló, hanem jóra sarkalló, érdekesítő írásokat tudjunk az olvasók kezébe adni. És az sem baj, ha hagyományos, érthető nyelvezettel íródnak a nekik szánt művek. Nem e-mailés újmagyarul, hanem gyönyörű, világos magyar nyelven hallgassák, olvassák... Hogy megőrizhessük romlatlanul az anyanyelvünk tisztaságát az utánunk következő nemzedékeknek is.

Belátom, régimódi, ódivatú nézeteket hirdetek-vallok, tudom, sokan elítélnék érte, nem értenek velem egyet. Nincs szándékomban vitatkozni, talán igazuk van, s szükség van az új szellemű írásokra. Ám a kisiskolásokkal végzett több évtizedes munkám tapasztalata valahogy mégis ezt mondatja velem. A kisdíjakok meghallgatják a szabad verseket és a posztmodern stílusban írt kispikákat, csak hogy elenyészően kevés az olyan gyerekek száma, akik számára érthető is, akiknek tetszik. Tudom és elismerem, hogy vannak kiváló, szabad stílusban írott gyermekversek, modern hangvételű elbeszélések, még ha én magam nem is vagyok a híve, és nem is gyakorolom, ettől mit sem veszítenek az értékükből. A fentebb leírtakkal sem magamat, sem hagyományos írásmódomat nem kívánom megvédeni, jobb színben feltüntetni. Puszt-

tán azt írom le, amit tapasztaltam, mint tényt. Igazamat az egyik könyvtáróra emlékével kívánom alátámasztani.

Egy modern stílusban író, kimondottan jótollú íróno gyermekeknek szánt, újszerű, elvont témájú elbeszélését szerettem volna a negyedik osztályos tanulókkal megismertetni szeretett iskolámban, a Beregszászi 6. Sz. Általános Iskolában. Alig kezdtem bele a felolvasásba, néhány mondat után a gyerekek nyújtózkodni, ásítózni kezdtek, mocoogtak, a pad alatt matattak, ami az érdektelenség legbiztosabb jele. Aztán az egyik nagyon értelmes, különösen sokat olvasó kisfiú egyszer csak váratlanul felpattant a padból és megkérdezte

– Katika néni, nekünk ezt az írást mindenképpen muszáj meghallgatni?!

– Nem, persze, hogy nem – csuktam be a könyvet, és csak gondolatban tettem hozzá: különös, ha Fekete Istvántól, Mórától, Kästnertől vagy más ismert írótól olvastam fel a kisdíákoknak, soha nem kérdeztek tőlem ilyet. Talán azért, mert azt nem unták, mert azt megértik? Igen, csak így lehet. Az érthető, valódi szépirodalommal le tudom kötni a figyelmüket. A valóban jó és érdekfeszítő írásokkal igényes felnőtt olvasókat lehet nevelni. De hogy ez így legyen, abban komoly szerepe van a szülőknek is. Az ő példájuk az igazán meghatározó. Elsősorban tőlük függ, hogyan fejlődnek a gyerekek, milyen irányba fordul az érdeklődésük, mennyire válnak fogékonná a szép szavakra, az értéket jelentő írásokra. Ehhez persze elengedhetetlen, hogy kellőképpen figyeljenek rájuk, kapjanak sok-sok szeretetet; a világra rácsodálkozó, nyiladozó értelmű apróságokkal minden körülmények között kedvesen és türellemmel bánjanak. Még ha fáradtak és gondjaik vannak, akkor is! Akarjanak, tudjanak válaszolni vég nélküli kérdéseikre, beszélgessenek velük, meséljenek nekik, mert ezzel megszépíthetik a gyermekük jelenét, s olyan szellemi útravalóval látják el őket, amely mindvégig segítségükre szolgál a jövőbe vezető úton. Egy esetben tanúja voltam, milyen az igazán szerető, jó példát mutató szülő, akinek nincs fontosabb a gyermekénél, és milyen a viselkedése a szeretetet, türelmet nélkülöző szülőnek, aki a gyermeke iránti figyelmet anyagi javakkal pótolja.

Egy hűvös őszi napon Budapestről tartottam hazafelé. Korán értem ki a pályaudvarra, de már benn állt a szerelvény. Az elsők között szálltam fel a vonatra, s ültem be a kellemesen tiszta, még üres kupéba. Bevackoltam magam az ablak melletti sarokba arccal a menetiránynak. Belemerültem a jegyzetembe, csak egy félénk hangra kaptam fel a fejemet.

– Tessék mondani, bejöhetünk, van még hely, nem zavarunk?

– Hogyne lenne, csak jöjjenek – válaszoltam a patyolattiszta öltözetű, fiatal, csinos cigányasszonynak, aki kézen fogva vezetett egy négy év körüli fekete hajú, csókaszemű, szép arcú kisfiút. A gyerek ragyogó fekete szemét rám csillogtatva, kicsit selypítve rám köszönt:

– Szelbusz, néni, én Ricsike vadok, leülök ide szembe veled, jó?

Bekucorodott az ablak alá, az anyukája letelepedett mellé és figyelmeztetően rászólt:

– Kisfiam, ne harangozzál a lábaddal, mert megrúgod a nénit! Várj csak, itt a papucskád, lecseréljük a kiscipőidet, jó? Így ni!

Közben egy újabb gyerekes család lépett be a fülkébe: apa, anya és két óvodás korú gyerek. Egy nagyobbacska meg egy három év körüli kisfiú. Ők nem köszöntek és nem is kérdeztek semmit. Jól szituált család volt, a kisfiúk a legdivatosabb farmercuccba voltak felöltöztetve, drága játékot szorongattak a kezükben. A fiatal apuka lelökte magát a szemközti ülésre az ajtó mellé, elővette újságjait és senkivel szót nem váltva belemélyedt az olvasásba. A szőke, sápadt arcú, vékony asszonyka leült az ura mellé s egy bocsánatkérő pillantást vetve rám, mellém ültette a két kisfiút. Aztán kivett a táskájából két hamburgert, két banánt és odanyújtotta a gyerekeknek.

– Tessék, egyetek, de egy hangos szót ne halljak! Pszt! Ha megettétek, szép csendben játsszatok a játékaikkal. Ne zavarjátok apát, s főleg, ne idegesítsétek!

A gyerekek hallgatagon ettek, aztán a nagyobb kisfiú, megtörve a csendet, megkérdezte az apjától, mi az az érdekes kép az újságban és mi van odaírva? Amikor a harmadszor feltett kérdésre sem kapott választ, az anyuka lopva az emberre sandított és halkán, remegő hangon rászólt a gyerekre: fiam, hallgass el végre, ne kérdezősködj annyit...

– Gyuri, még egy szó, és meglátod, mit kapsz otthon! – jött a fenyegető hang az újság takarásából.

A fiúcska csendben, étvágytalanul majszolt tovább, aztán nyugósen megszólalt:

– Nem kérem a hamburgert, szomjas vagyok!

– Te – csapta le az apuka az újságot –, csak nem nyugszol, ugye?! Épp az előbb ittál az állomáson, fogd be végre a szádat!

A kis cigányfiú elkerekedett szemmel hallgatta a kemény szavakat, aztán az anyjához fordult.

– Anukám, kínáld meg a fiúcskát üdítővel, hallod, azt mondja szomjas...

– No, még mit nem, csak az hiányozna, hogy a ti üdítőtökből igyon! Hallatlan
– szúrte a szavakat a fogai között a férfi. – Egyed a banánt – rivallt rá a fiúra –, vagy
adjál neki narancsot – szólt oda a feleségének, de hallgattasd végre el ezt a kölyköt!

Az asszony szó nélkül elővette egy teli zacskó narancsot.

– Tessék, egyél – tette a gyerek elé.

– Nem, én inni akarok – motyogta a kisfiú.

– Én is – szólalt meg most először a kisebbik.

Az anyuka szótlánul elővette végre a táskájából a nagy flakon üdítőt, és teletöltve egy műanyagpoharat, odanyújtotta a nagyobbik gyereknek. A kicsi is az ital után kapott, de a pohár megbillent, és az üdítő végigömlött a fiúcska nadrágján.

– Te hülye állat – sziszegte az ember ütésre emelt kézzel a nagyobbik fiú felé –, ez miattad van!

A gyerek rettegve nézett az apjára, és félelmében elsírta magát.

– Pisilni kell!

A férfi haragosan megmarkolta a kisfiú vékonyka karját és kipenderítette a folyosóra.

– Indulj, te apaszomorító!

Lépett volna utána, de az asszony ügyesen elsiklott a férje mellett és eltűnt a gyerekekkel a mosdó irányában.

– Feküdj le az ülésre – parancsolta az ember a kicsinek.

– Vizes a nadrágom, nem jó így – válaszolta panaszosan a kisfiú.

– Kiszárad rajtad, mire hazaérünk. El ne kezdjél nekem itt bőgni!

Sajnáltam a gyerekeket, nem álltam meg tovább szó nélkül.

– Biztosan van egy másik nadrág, jó lenne a vizest levenni róla. Hűvös van ma így eső után, megfázik...

– Nem lesz semmi baja, nem hal bele! Jobb, ha nem kényeskedik.

– Elnézést – villantottam rá legbájosabb mosolyomat –, maga nagyon katonásan neveli a kisfiúkat. Bizonyára civil ruhás rendőr vagy kiképző őrmester a hadseregben, netán nevelőtiszt a fiatalokorúak börtönében?!

Válaszolni készült valami nagyon gorbát, de összeakadt a tekintetünk és nem felelt. A közben visszatérő anyuka kapkodva átöltöztette a kicsit, majd egymás mellé fektetve az ülésen, betakargatta őket egyetlen vigasztaló, kedves szó nélkül.

A kis Ricsi elkerekedett szemekkel figyelte az eseményeket, aztán az anyjához húzódva suttogva kérdezte:

– Ana, ugye te nadon szeletsz engem?

– A világon a legjobban – ölelte magához az anyja. – Énekeljünk – folytatta megnyugtatóan – azt, amit te szeretsz.

Csendesen, csak úgy maguknak énekelgetni kezdtek: Nád a házam teteje, Csiga-biga gyere ki, Nyuszi ül a fűben. Az ember felpattant és haragosan kifordult a fülkéből.

A roma nő ijedten elhallgatott.

– Zavarunk?

– Engem nem... Csak folytassák nyugodtan, nagyon kedvesen énekelnek – biztattam őket.

– Tetszik tudni, nagyon szereti, ha énekelek neki...

– Meg a meséket is szeletem – tette hozzá Ricsi bólogatva. – Te tudsz meséket, néni?

– Tudok bizony, írni is szoktam meséket meg verseket a gyerekeknek.

– És elmeséled a kisfiadnak?

– Mostanában már az unokáimnak mesélgetek – nevettem el magam. – Apukád is szokott mesélni neked?

– Nem, nekem a papóm mesél, nincs apukám.

– Elzavartam. Ivott, csavargott, durva volt a gyerekekkel. Én becsületesen dolgozom, iskolát is végeztem, mire nekem egy ilyen ember – nézett a gyermek anyja elgondolkodva oda, ahonnan a férfi felállt –, nincs igazam?

Nem feleltem, csak egymásra néztünk, aztán a kisfiúhoz fordultam.

– Hanem hallod-e, Ricsike, te nem éheztlél meg? Jó lenne harapni valamit, kérsz pogácsát?

– Kélek – nevetett rám a bogárszemű.

– Várj csak, kisfiam, először ezzel a nedves szalvétával megtörölöm a kezedet, csak azután nyúljal az ételhez.

– Tessék, vegyen maga is – tartottam oda a zacskót az anya elé. Csak bátran!

– Finom – harapott bele a kisfiú. Köszönöm szépen.

Ránéztem a mellettem fekvő két kis szórtlan gyerekre. Alszanak, gondoltam. Egyik sem aludt, minket figyeltek.

– Kértek pogácsát?

– Már ettek – szólt rám a férfi az ajtóból.

– Nem magát kérdeztem – válaszoltam nyomatékosan –, hanem a fiait. Rámosolyogtam a gyerekekre, akik bátortalanul vettek egy-egy pogácsát és jóízűen megették. Egyikük sem mondta azt, hogy köszönöm.

– Van nalancsod is, néni? – érdeklődött a kis cigánygyerek.

– Az sajnos nincs...

A két fiúcska anyja is hallotta, mit kérdezett Ricsi. Beleketort a táskájába, talán, hogy elővegye a narancsos tasakot, de ahogy ránézett a férjére, elakadt a mozdulata és szégyenkezve, lehorgasztott fejvel hátradőlt az ülésen.

– Ricsi, tudod, hogy nekünk van őszibarackunk, egyed azt. Kínáld meg vele a nénit is – vette ki a roma asszony a szalvétával bélelt műanyag dobozt a táskájából, amelyben tisztára mosva, mosolygósan sorakozott a csábítóan kívánatos gyümölcs. Félszegen élem tartotta.

– Ha nem tetszik utálni...

– Miért utálnám – néztem rá csodálkozva. – Látom, meg is van mosva, szeretem az őszibarackot, köszönöm szépen.

– A papómnál telem, onnan hoztuk – tájékoztatott a kisfiú. – Szeletek nála lenni, szép nagy keltje van. Papó tanít engem hegedülni – mondta büszkén –, ő plímás. Én is az leszek... csak még sokat kell tanulnom... Az anyjához hajolt és a fülébe sugdosott.

– Kérdezd meg a nénit – mondta az anyja.

– Nem baj, ha most kimedünk anával? Majd vigyázok, hogy ne botoljak bele a lábamba – fűzte hozzá a kisfiú kedvesen...

Már elhagytuk Püspökladányt, amikor a kis cigányfiú odatörleszkedett az anyjához: ana unatkozom! Az anyja az ölébe ültette a kicsit, magához ölelte és mesélni kezdett. A gyerek néha belekérdezett a mesébe, anyukája türelmesen felelt neki, a mese végén mindketten jóízűen nevettek. Szép volt, nyugtázta a gyerek, most már kapcsold be nekem a tévét. Az ám, csak hogy itt nincsen televízió, mosolygott az anyja. De tudod mit, nézzél ki az ablakon, az pont olyan lesz, mintha a tévét néznéd. A gyerek engedelmesen fordult az ablak felé, és az üveghez szorítva apró orrát, figyelmesen szemlélte az elsuhanó tájat.

– Ugye, mennyi szépet látni, nézd csak, ott egy őzike, a sínek mellett meg fácán fut.

– Szép – mondta a fiú, csak elősítsd fel a hangot, nem hallok semmit.

– Tudod mit, Ricsikém? Játsszuk azt, hogy ez egy néma mesefilm. Te nézted, én meg majd mesélem neked, hogy mit látsz. Rendben van?

Ámulattal adóztam az anyja találékonyságának és annak az őszinte, feltétel nélküli, szeretetteljes türelemnek, ahogy a gyermekével bánt. Nem tudom, mi lehetett a foglalkozása ennek a roma nőnek, milyen iskolát végzett, de ahogy a kisfiát nevelte, az egyszerűen példamutató volt. Amikor Debrecenbe érkezve valamennyien leszálltak a vonatról, magamra maradtam az üres ku-

pében. A kis Ricsi meg az anyukája a peronról még visszaintegettek nekem, közben a kisleány kacagva mondott is valamit, amit nem értettem. Én visszanevettem rájuk, és belesajdult a szívem arra a gondolatra, hogy azt a másik két kisleányt az egész hosszú út során egyszer sem láttam nevetni.

Még sokáig nem tudtam szabadulni ennek az utazásnak a hatása alól. Magam előtt láttam a két megfélemlített, szomorú szemű kisleányt, megpróbáltam magyarázatot keresni a szülők viselkedésére. A láthatóan jómódban élő, ám a szeretetet hírből sem ismerő apával, a férj zsarnoki önkényuralmát eltűrő anyával szemben mekkora határtalan lelki gazdagságról tett bizonyosságot ez az egyszerű, gyermekét nagyon szerető fiatalasszony. Vajon mit érezhettek közben azok a rettegő kisleányok? Hagyott-e nyomot a szülőkhöz az anyaságból jelesre vizsgázó roma nő példája, tanultak-e belőle? Mert én igen.

Lám, erről az utamról sem tértem meg téma nélkül, amit úgy éreztem, érdemes leírnom. Hátha felnyitom a szemét néhány olyan szülőnek, akik ezt az írást olvasva magukra ismernek. És talán segít nekik szeretetben nevelni a gyerekeiket. Amíg lehet. Amíg nem késő. Amíg el nem veszítik őket. Amíg az apai, anyai szeretetet csak hírből ismerő vagy alig tapasztaló gyermekeik nem fordulnak el örökre tőlük. Vagy ellenük.

AZ EGYEDÜLLÉT NEM MAGÁNY

MIKULÁS NAPJA

A nagy pelyhekben, sűrűn hulló hó nagyon gyorsan fehérbe öltözteti a városka szürke utcáit, mosolyt csal a vastagon öltözött, fázó emberek arcára. Az idős asszony megfontoltan, óvatosan lépked a Fő utca keramitkockákkal fedett járdáján. Lába még nem szokott hozzá az új burkolathoz, jó lesz hát vigyázni, nehogy elcsússzon. Isten ments, csak egy kéz- vagy lábtörés hiányozna neki, aztán mehet is a kórházba, az elfekvőbe, hogy ott karácsonyozzon. De lehet, örökre ott ragadna, amíg csak él. Nemigen várhat már sok jót az élettől, egyedül van, teljesen egyedül. Kötött sapkájának ellenzőjét mélyen a homlokára húzza, hogy a szakadó hótól megvédje az arcát, a szemét, de nem sok sikerrel. A szél viszi, kavarja a havat, jut belőle bőven a homlokára, megül a szemüvegén is. Mégis örül a váratlanul beköszöntött téli időnek, holnap van Mikulás napja. Lám, az öreg csak megrázta a szakállát! Szép, hosszú volt az idei ősz, nincs oka panaszra, ideje, hogy tél legyen! Csak a szél, na, ezt nem szereti. Végre, már csak alig pár lépés a zöldeges bolt, ahova igyekszik. A postán most fizette be az e havi csekkeket, mindet. Jól gazdálkodott, igaz, ebben a hosszan elhúzódó meleg idő is besegített neki. A fűtés nem vitte el minden pénzét, ahogy máskor. Pedig ő igazán spórol! Erős, kemény fagnak kell beállni ahhoz, hogy bekapcsolja a radiátorokat. Most, hogy rendezte az összes számláját, akár fel is lélegezhet. Igaz, alig maradt pénz a zsebében. Nem baj, a nyugdíjig kihúzza valahogy. A bolt elé érve gyors fejszámolást végez: a heti kenyérre és tejre valót otthon hagyta, a hűtőben van némi felvágott meg margarin is. Itt, a bukszájában maradt annyi, hogy vehet egy kiló krumplit, három tojást, két szem paradicsomot, a szomszéd Évike kisfiának pedig 4–5 mandarint, az olcsóbb fajtából. Ha jól számol, talán még neki is jut két kisebb banánra. Nagyon szereti a banánt, de ritkán engedheti meg magának. Majd most! Aztán este odateszi az ablakpárkányra, azt hozza neki a Mikulás! A kis Jánosnak meg a mandarin mellé tesz pár szem ezüstpapírba csomagolt diót és azt a néhány szem bonbont, amit a múlt héten kapott a nyugdíjasok klubjában. Hogy fog örülni a kisfiú! Délután ő szokott vigyázni rá, ha az any-

jának más dolga akad, amikor éppen talál valamilyen alkalmi munkát. Néha az óvodába is elmegy a gyerekért. Segítenek egymáson a fiatalasszonnyal. A kisfiú mamának szólítja, pedig nem a nagymamája. Jó vele lenni, tanítgatja, mesélget neki. Értelmes, kedves gyerek, és hogy szereti az állatokat! Leginkább a mókust. Mennyi mesét kitalált már a kedvéért a mókusokról! Aztán mi történt nem is oly régen? A szobában üldögéltek a kisfiúval a kanapén, és éppen a legújabb mókusos mesét mesélte neki, amikor, kipillantva az ablakon, a diófán egy mókust látott. Nem hitt a szemének, de bizony Jánoska sem. Azt mondta a gyerek, hogy ő egy jó tündér, aki odavarázsolta neki a kis állatkákat. Merthogy akkor már ketten ugrándoztak a mókusok a fa ágain. Vajon honnan kerülhettek oda? Akkora örömet még soha nem látott gyermekarcon, mint ott, abban a percben. Hát, ma is örülni fog, remélem!

Ráncokkal fodrozott szája szélén szomorú mosoly dereng, miközben eszébe jut, hogy valamikor régen az ő kislánya is mennyire várta a Mikulást. Anikó volt a neve, de ők az urával csak Ancikának hívták. A cipőjét már ebéd után kirakta az ablakpárkányra, aztán csak szaladgált, és leste, van-e már benne valami. Jó gyerek volt, szófogadó, amíg az a semmirekellő kamionos, aki több mint húsz évvel volt idősebb a lányánál, el nem csavarta a fejét. Akkortól többé már nem bírtak vele. Aztán terhes lett a férfitől, otthagya őket. Az meg elvitte magával külföldre. Talán, ha nem tiltották volna annyira...

Egyszer küldött haza levelet, vagy két évvel azután, hogy elment. Nem postán, egy férfi adta be nekik. A borítékon csak a város neve volt feltüntetve, meg a lányomé. Utca, házszám, semmi... Szegénykém azt kérte, bocsássunk meg neki, és hogy nagyon beteg, de hogy mi a baja, nem írta. Aztán Évike, a szomszédasszony, aki akkoriban ott kapott munkát abban a távoli, kimondhatatlan nevű svéd városkában, ahonnan a levél jött, amikor három éve hazatért, szomorúan tudatta, hogy Ancikám meghalt. A lányom volt élettársától tudta meg. Véletlenül találkoztak abban a bárban, ahol Évike mosogatott.

Nekünk egy szót sem üzent az az ember. Azt sem, hogy meglett-e a gyerek, az unokám. Vajon hány éves lehet most? Azt sem tudom, fiú-e vagy lány? Legalább ő megmaradt volna nekem...

Az asszony könnyeit törölgeti a keze fejével, puha, maga kötötte kesztyűjével itatgatja fel arcáról. Nagyot sóhajt: ezt mérte rám az Isten, nincs mit tenni. Nem sokkal azután a papa is itt hagyott. A szomszédasszonyom, az Évike nagyon rendes kis nő, bár ő sem túl szerencsés. Balesetben fiatalon meghalt az ura. Szegénynek nincs munkája, állása, és hát itt a kisfia, a Jánoska. Nagyon sajnálom, mert a segélyből, amit a gyerekekre kap, alig jut valamire. Nem tu-

dom, tud-e ma valamit is tenni a kisfiú cipőcskéjébe, vagy csak azt kapja, amit én készítek neki. Jaj, miért álldögálok én itt a bolt előtt ebben a vad szélben, benn azért csak melegebb van! Biztosan várni fogok, ilyenkor mindig sokan vannak, mások is vásárolgatnak ezt-azt a Mikulás-csomagba. Éppenséggel ráérek, addig legalább megmelegszen. Hát, itt bent sincs nagy meleg, de legálább nem fúj a szél.

Az áruval megrakott, aprócska zöldséges boltban összesen három vásárló van. Az egyikük egy kicsi fiú, aki a pult előtt, az anyja mellett állva sebesen sorolja az eladónak, hogy mit kér. Alig valamivel nagyobb lányka áll mellettük, talán együtt vannak.

– Csók, Margitka néni! De rég tetszett erre járni! – köszönti a belépő asszonyt az eladónő.

– Szervusz, Ildikóm, hát bizony, kicsit messze van tőlünk a boltod, meg hát, tudod, a pénzem sem engedi meg a gyakori vásárlást – válaszolja kedvesen az idős nő az eladónak. Szereti Ildikót, valamikor az alsó osztályokban a tanítványa volt. Nincs sok vevőd, úgy látom...

– Hát nincs! Pedig jönnek az ünnepek, itt ez a sok déligyümölcs! De az embereknek valóban kevés a pénze, alig vesznek valamit!

– Te mondasz nem igaz, nekem van sok pénze – szól közbe váratlanul furcsa kiejtéssel a kisfiú. Aztán anyjához fordulva madárcsicsergéshez hasonló, gyors szavakkal beszél hozzá, amire az asszony hasonló csicsergéssel válaszol. A gyerek hátrafordul, és Margit nénihez intézve a szavait, egyenesen neki mondja: látod, én most veszel a mandarin, az, mi van drága és mérik nekem három kilót. Még banán is vesz, kettő kiló, meg ananász. Mert én ez mind szeretel.

Az idős hölgy rámosolyog a kisgyerekre, aki visszanevet rá. Sárgásbarna arcából úgy ragyognak rá ferde vágású, huncut, sötétén csillogó szemei, mint a kertjében ugrádozó feketerigóké. Nini, az újmagyarok, a kínaiakból lett honfitársaink, gondolja az asszony, és vidám beszédben elegyedik a kisfiúval.

– Hány éves vagy?

– Hét – jön a válasz.

– Hol tanultál meg magyarul beszélni?

– Az iskola. Ottan. Én jöttem ide augusztus, mentem az iskola, tanulom a magyar. Még kicsit tudja, de megtanulja jól. Ez itt van enyém anyuka már öt éve, de semmi nem tud magyart. Nekem kell jönni vele bolt, ő magában nem vásárol semmi.

Az anya most mond valamit a kisfiúnak, aki Ildikóhoz fordul:

– Kell még tíz csomag mag is. Tudol, a napraforgó. Anya az mind megesz egy nap alatt!

– Hamar tönkre megy a foga – válaszolja az eladónő szórakozottan. – Itt a tasak, ebbe szedjétek mandarint, olyat, amelyet szeretnél. A banánfűzért is te válaszd ki meg az ananászt.

– Te mit kérsz – fordul Ildikó a némán álldogáló kislányhoz –, neked mit adhatok?

A kislány a kezében szorongatott ötszázásra néz, és halkan feleli:

– Fél kiló savanyú káposztát kell vennem, meg krumplit, hagymát és két tojást. Szeretnék venni anyukámnak még két banánt is. A doktor bácsi mondta, hogy egyen minden nap. Csak este adnám oda, és azt mondanám, a Mikulás küldi, hogy megerősödjön.

Csend telepszik a boltra, csak a tasak sutorog a kis kínai fiú kezében, ahogy éppen a nagy fűzér banánt ügyeskedni bele.

– Aztán mennyi pénzed van?

– Ötszáz van nálam, anya adott háromszázat, és nekem van kétszáz forintom. Gyűjtöttem! – teszi hozzá büszkén. – Abból venném meg anyának a banánt.

– Az van kevés pénz – mondja a kisfiú komolyan, miközben a mérlegre rakja a gyümölcsöt. – Miért te nem kérsz a tiéd apától? Nekem enyim apja adja mindig sok pénz, veszem magamnak, amit akarsz.

– Nincs apukám, itt hagyott minket – feleli a kislány alig hallhatóan.

A kisfiú az anyjához fordul, és a hangjában kérlelő hangsúllyal szaporán csicsereg neki valamit. Az asszony megrántja a vállát, és közönyös, elutasító hangon válaszol. Majd gyorsan fizet, felemeli a degeszre tömött táskát, és fia kezét elkapva sietve kimegy a boltból. A két felnőtt hangtalanul néz utánuk. Pontosan megértették miről beszéltek, pedig egyikük sem tud kínaiul.

– Elég lesz fél kiló krumpli? – kérdezi az eladónő a kislánytól.

– Nem, mert a testvérem nagyon szereti.

– Akkor kevés lesz a háromszáz forint. Káposzta, hagyma, krumpli, tojás, ez négyszáz nyolcvan forint. Mi legyen?

A kislány odanyújtja az ötszázast és szomorúan nézi markában a vízszadaott húszast. Az eladónő elnéz a feje felett, és restelkedve mormolja maga elé:

– Szívesen adnék én neked banánt ingyen, de nem tehetem, én csak eladó vagyok itt, nem az enyém a bolt.

Az idős hölgy megköszörüli a torkát, és csendesen megszólal:

– Ildikó, mérjél le két banánt. Igen, kettőt – mondja nyomatékkal az asszony, válaszolva az eladó ki nem mondott kérdésére. A nő leméri.

– Kétszázhusz lesz – mondja aztán, s mentegetőzve teszi hozzá: – Nagyra nőttek ezek a banánok.

– Na, kislányom, itt egy kétszáz, tedd hozzá a húszast és megvan a vásár.

– Köszönöm, néni – mondja a gyerek alig hallhatóan, nagyon boldogan.

A nő rámosolyog:

– Ebből a két hatalmas banánból biztosan jut neked és a testvérednek is. Ezt küldi nektek a Mikulás.

A korán sötétedő téli este puha szürke bársonyt terít a szobára. Az idős asszony izgalomtól kipirult arccal rakosgatja az ajándéknak valót abba a kis piros térdzokniba, ami egykor a lányáé volt. A pocakosra kerekedett zokni száját ezüstszállal szépen bekötözi, aztán halkán dúdolgatva egy réges-régi karácsonyi dalt, a kis csomagot a függöny mögé, az ablakpárkányra helyezi. Szépre sikeredett, most már jöhet Jánoska! Ma az anyja ment érte az óvodába, de bejönnek hozzá, így beszéltek meg. Elégedetten belekucorodik kedvenc foteljébe, és lelkében békességgel gondolja végig az elmúlt napot: szép volt ez a nap, örömet adó! Holnap pedig, Mikulás napjának reggelén majd ő is finomat eszik: lesz vajas kenyér, párizsi és hozzá egy egész paradicsom, délre meg ünnepi rakott krumplit készít magának. Hát, a banán most elmaradt, helyette kinyit egy üveg cseresznyekompótot. Az is jó, abban is van vitamin...

ALAMIZSNA

Az asszony örömmel huppan le a székre, és mosolyogva néz át az asztal túloldalán ülő barátnőjére.

– Hallod, már régen fáztam át ennyire kutya módon! Igaz, itt a mi vidékünkön egyre ritkább az ilyen hideg tél. No, de ma aztán kimutatta a foga fehérjét! Ági meg hol akadt el? Már jön is, ügyes, útközben a pultnál a rendelést is leadta. Nézd, Mari, jön veled a pincérnő is, és a tálcán a kávé kívül konyakot is hoz. Állítom neked, ha ez a hideg tovább tart, belőlem nemsokára alkoholista lesz! Akkor is, ha mindössze egy felest iszunk! Noná, én is tudom, hogy most jól fog esni. Hallod, még mindig olyan hideg az orrom, mint egy darab jég. A kutyánké szokott ilyen lenni, amikor az udvaron túrja a havat, utána meg a kezemhez dörgöli az orrát. Jaj, a lábam is milyen nehezen melegszik fel, pedig meleg bélés van a csizmámban. Eddig még soha nem fáztam meg így a templomban, mint ma. Hiába vettem fel gyapjú sálát a melegebb bundához. Szépnek szép, igazatok van, mégis ma van rajtam először az idei télen, nem szívesen hordom, mert nehéz, mint a só.

Ági felemeli a kis poharat.

– Rajta, lányok, nyeljük le ezt a korty italt, mindnyájunk egészségére!

Mari és a nő egyszerre mondják: Isten hozott, Ági, jó, hogy hazajöttél! Hiányoltunk, hosszú ideig oda voltál! Meddig is? No, mesélj, milyen volt ott! Mit mondasz, de hiszen az pár nap híján majd' egy egész év! No, mutasd a fényképeket! Hogyhogy nincsenek?!

– Látjátok – ráncolja a nő a homlokát –, én ezért nem szeretem, ha csak a számítógépen nézegethetem az unokáimról készült képeket. Ugyan már, hordozzam magammal a laptopot, csapjam talán a hónom alá?! Nehogy már, még csak ez hiányozna!

A nő meghúzza a vállát: hát persze, hogy van maroktelefonja!

– Olyan mobilom van, amivel az én korombeliek is gond nélkül elboldogulnak. Nem az a mindentudó, tenyérnagyságú, palacsintavékony, okos fajta. Bár, ha meggondolom, az okostelefon is csak az okos ember kezében lehet okos. Hányszor előfordult már a templomban, hogy egyik-másik telefon beindult, és rázendített kedvenc nótájára a prédikáció alatt, mert az „okos” gazdája nem kapcsolta ki. Pedig erre előre figyelmeztetik a gyülekezetet, ám mindig akad egy-két renitens. Hát bizony, Marikám, az a legutóbbi valóban nagyon zavaró, oda nem illő eset volt, hogyne emlékeznek!

– Ági, talán hallottál róla, hogy nemrég temettük el közös ismerősünket, szegény Sándort. Képzeld, éppen a Miatyánkot mondtuk, amikor a szomorú

temetési szertartást semmibe véve, a mély fájdalommal teli gyászba közönyös vidámsággal belecsilingelt egy telefondal. Aztán már hiába szaladt ki a mobiljával a tulaj a ravatalozóból... Jaj, Istenem, csak úgy múlnak el körülöttünk az emberek, egyik a másik után. A kora felől Sándor is élhetett volna még! Bizony, Ágikám, ma is sok betegért imádkoztunk a templomban, akárcsak minden vasárnap. Van benne igazság, hogy ez a váratlanul érkezett kemény hideg is oka lehet a sok halálesetnek, meg hát a szegénység! Az orvosságoknak felemelték az árát, az élelem drága, a gázfűtés ára meg már szinte megfizethetetlen. Talán ezért is lehetett ma olyan hideg a templomban, spórolni kell a fűtéssel. Hát azt nem tudom, Ágikám, miből fizetik ki az emberek az egyházadót – csóválja a nő a fejét. – Az a szerencse, hogy nem muszáj egyszerre kifizetni... Igen, én befizettem már. Szeretem lerendezni az év elején, hiszen tudjátok, csak magamért fizetek. De ahol négyen vagy öten vannak a családban, és nincs munkájuk, ők hogy oldják meg? Istenem, de nehéz lett az élet!

A nő elhallgat, és csak gondolatban teszi hozzá: az éves befizetéskor meg szoktam toldani a megszabott taksát némi adománnyal is. De ez önkéntes adakozás, ami nem tartozik senkire. Hála Istennek, hogy adhatok, hogy megtehetem, mert adni, adakozni a legjobb érzés a világon! Sok, nagyon sok az alamizsnára szoruló ember.

Egy epizód villan át az agyán, amelynek a minap volt tanúja.

Éppen a fodrásztól jött ki, amikor figyelmes lett a középkorú, magas, kisé hajlott hátú, horpadt mellű, őszülő, egészségtelenül sápadt férfire. Nem is tudja, miért akadt meg éppen rajta a szeme, hiszen ő is csak egy ember volt a járókelők között a hideg, jéggel, hóval borított, szeles utcán. Talán éppen azért, mert aznap is nagyon hideg volt, és a férfi csak egy béleletlen ballon dzsekit viselt a kockás inge felett, a nadrágja meg olyan vékony volt, hogy a lábszárára szinte rátekerke a vadul száguldozó északi szél. Látszott az emberen, hogy nagyon fázik, s noha rendes, tiszta a ruházata, kopott és szegényes, nem az ilyen zord időjáráshoz való. Sem sapka, sem sál nem volt rajta, és ahogy utánanézett, szánakozva gondolta, hogy a férjétől maradt gyapjúsálnak milyen jó hasznát venné ez a szegény pára. A férfi sietve ment át az úton az autók között, és az átellenben lévő keskeny, szűk utcácska járdáján folytatta az útját. A kis utca elején van egy sütöde, ahol nagyon finom, friss, ropogós péksüteményeket lehet vásárolni a délelőtti órákban, igaz, elég drágán. No, de mi olcsó ma nálunk?!

A sütöde tulajdonosa kinn állt a boltja előtt, és meglátva a közeledő embert, sietve befordult az üzletbe, ahonnan szinte abban a pillanatban újra ki

is jött, kezében tartva egy tekintélyes nagyságú tasakot, amelyből kiflik, briósok kandikáltak ki. Úgy látszott, éppen erre a férfire várhatott, mert amint melléje ért, azonnal a kezébe nyomta a teli zacskót. Az ember boldogan, hálatelt, szemérmes mosollyal vette át a csomagot, köszönete jelül tisztelettel megbiccentve a fejét.

A tegnap esti sütésből megmaradt, el nem adott péksütemények lehetnek – futott át az agyamon a gondolat. Nekem a túloldalról figyelve úgy tűnt, hogy nem először kaphatott ott már ilyen adományt. Amint továbbment, két karjával melléhez ölelte a papírtasakot, és a fejét mélyen ráhajtva, szívta be a tészta finom illatát. Nem láthattam, mégis biztosan tudtam, hogy mosolyog. Talán a családjára gondolt, akiknek ma nagy örömet fog szerezni, amikor hazaér az ajándékba kapott süteménnyel. A magam részéről én ennek a sütdésnek a gesztusért, a jócselekedetéért ismeretlenül is mély tisztelettel, elismeréssel adóztam! Ha a közelében vagyok, akkor szívem szerint szavakba öntve meg is mondtam volna annak a jószívű boltosnak.

Az asszony, belefeledkezve gondolataiba, szórakozottan kavargatja a kávéját, és csak nehezen eszmél a haragos szavakra.

A kávézó vezetője haragosan, felemelt hangon igyekszik meggyőzni egy kéregető asszonyt, hogy hagyja békén a vendégeket, ne zavarja őket, az ajtón kívül kolduljon, hagyja el a helyiséget, most, azonnal! A nő már a közelükben, majdnem mellettük áll, féloldalasan araszolgat az asztaluk felé, és kelletlenül pislog hátra a veszekedő vezetőnőre. Látja, hogy ellenszegüléssel úgyszem érhet el semmit, meg már a sarokasztalnál ülő rendőrök is gyanakodva nézegetnek feléje, így csak a fogai között mormolja el válasznak szánt, cseppet sem hízelgő, szitkozódó szavait, s elindul a kijáráthoz. A szikár, magas asszony bokáig érő, katonaszabású barna szövetkabátot visel, homlokába húzva furcsán megtekert, a nyakszirtjén hátul megkötött, apró virágmintás, jobb napokat látott, finom selyemkendővel van körbebugyolálva a feje, a kitaposott, elnyűtt férfibakancs a lábán hangosan laffog minden lépésénél. Kifelé tartva az ajtó irányába, hátul a kabátján láthatóvá válik a lógó, kettészakadt széles dragon, ahogy járásához igazodva, ütemesen himbálózva követi az asszony minden lépését.

– Annyira erőszakosak, szégyentelenek ezek a kéregetők, hogy nem lehet velük bírni! Ma már néhányszor elküldtem innen ezt az asszonyt, nem is tudom, mit csináljak vele... A vendégek meg egyre panaszkodnak, hogy a kávéjukat sem tudják nyugodtan lenyelni, annyian jönnek koldulni, miattuk lesznek kénytelenek máshová beülni...

Dohogva indul dolgára az irodájába, s ők hárman némán néznek utána. Valahogy nehezen indul el újra a beszélgetés, maguk elé bámulva, csendesen kortyolgatják a kávéjukat, amikor meglepetten, egyszerre felkapva a fejüket ismét megpillantják az előbbi kolduló asszonyt. Egyenesen oda jött, és határozottan felszólítva őket, pénzt kért tőlük követelőző hangon, vagyis alamizsnát, ha úgy tetszik, teszi hozzá úgy, hogy hangjából hiányzik az alázatnak a legcsekélyebb, akár csak elenyésző nyoma is. A nő ül hozzá a legközelebb, őhöz szó, sőt, egyenesen neki címezi a szavait.

A nő megrázza a fejét, sajnos nincs aprópénze, betette a templomi perselybe. De különben is! Hogy lehet valaki ennyire rámenős és követelőző? – teszi hozzá gondolatban.

– Jóasszony, most küldte ki az üzletvezető, azt mondta, hogy be ne jöjjön ide újra, kell magának a kellemetlenség, azt akarja, hogy újra elzavarja? Menjen innen – figyelmezteti a nő, egyenesen a kéregető asszony arcába nézve. Aztán úgy érzi, a torkán akad a szó, mert a kolduló nem jön zavarba, jeges tekintetét, akár egy éles kést, mereven az ő szemébe fúrja, amitől furcsa, félelmetes érzés fogja marokra a szívét: Teremtöm, ki ez? Ezek a ferde vágású, zöldeskéken világító szemek a petyhüdt, öreges arcban még a körülötte lévő mély redők sugaras gyűrűjében is olyan különlegesek. Mintha jégbe zárt, vak gyűlölet fagyott volna bele abba a két szembe! Ki ő, hol látta? Olyasmi idős lehet, mint mi itt az asztalnál. Ismerem, biztosan ismerem, vagy ismertem valamikor...

Marikánál és Áginál sincs aprópénz, de Ági megunja a huzavonát, és belekotorva a zsebébe, kivesz egy kétszáz forintos érmét, s a kéregető kezébe nyomja. Az méltatlankodva nézi.

– Mit kezdjek vele, ez nem a mi pénzünk...

– Váltsa be – felel neki Ági –, és menjen már el innen végre!

Az asszony elindul, aztán visszalép és lecsapja az érmét az asztalra.

– Tartsa meg vagy adja oda ennek a bundát viselő dámának. Akinek minden sikerült! Pedig én voltam a különb, a menőbb, nem ő!

Aztán a nőhöz fordulva, gyilkos haraggal méri végig a zavartan, értetlenül bámuló asszonyt, hangjába belesűríti a legyőzöttek soha meg nem bocsátó haragját, alig hallhatóan sziszegve, csak neki mondja:

– Ugye, nem gondoltad, hogy egyszer még így látsz viszont? Igen, lecsúsztam, ez lett belőlem, de nincs szükségem az alamizsnátokra, főleg a sajnálatodra nem!

Aztán senkire sem nézve, felemelt fejjel kiment a helyiségből.

A nő fejében tétova gondolatok kavarnak és torlódnak egymásra: adnom kellett volna neki pénz? Vajon azt sérelmezi, hogy nem kapott tőlem? Végül is van nálam pénz, igaz, nagyobb címletekben. Mégsem kellett volna így elengedni! Utalt rá, hogy ismer. Csak tudnám, ki volt! Kínlódva kutató az emlékeiben, miközben mardosta a szégyen, hogy nem segített, pedig megtehetette volna! Uram, hiszen ma is a szeretetről, a felebaráti segítségről prédikált a pap, és én nem tettem semmit ezért az asszonyért, aki engem tett felelőssé valamiért, és micsoda gyűlölettel! De vajon mikor tettem ellene bármi rosszat?

A kultúrházig együtt mentek mind a hárman, onnan a nő már egyedül ment tovább.

A templomhoz érve vette észre, hogy megritkultak a fellegek, s még egy óvatosan tapogatózó napsugár is utat tört közöttük magának. A fény vidáman leszánkázott a templom tornyán, s kedveskedve megcirógatta a nő arcát. Egy kis cinke halk énekkel köszöntötte a nem várt meleg sugarat.

Istenem, nemsokára vége a farsangnak. A jövő héten kezdődik a nagyböjt, és máris itt a húsvét. Az idén korán ünnepeljük a feltámadás ünnepét!

– Segítsen – kúszik a fülébe egy szégyenkező csendes hang. Nyomorék, kerekesszékekben ülő fiú tolja elé a sapkáját, amelyben néhány apróbb papírpénz árválkodik mindössze. Fázik, az ujjai lilák a hidegtől az ölében tartott harmonika billentyűjén, talán ezért nem zenél...

A nő látszólag oda sem figyelve kap elő a pénztárcájából egy papírpénzt, és beleejti a fiú sapkájába, majd sietve tovább halad.

– Asszonyom – éri utol a fiú hangja –, álljon meg, jöjjön vissza, tévedett, ennyit nem szoktak adni nekem! Hallja, mit mondok?

A nő visszafordul, és bólogatva int igent, de tovább megy, otthagya az ámulattól elképedt srácot. Már nincs egyedül, vele megy a fiú ujjai alatt felcsendülő egykori dal, egy nagyon ismert sláger elfelejtett dallama. Istenem, azon a régi farsangi bálon éppen erre a zenére táncoltunk összesimulva Andriszal, életem első nagy szerelmével a valamikori kultúrházban. Azt hittem, hogy egy soha el nem múló, örök és tiszta, igazi szerelem, milyen boldog voltam, talán életemben akkor a legboldogabb.

Kezét a szívére szorítva hirtelen megtorpan, éles, fizikai fájdalom hasít bele. Már nem érzi a napfény cirógatását, az őt kísérő zene is elhal benne, belefűl abba a mélységes feketeségbe, ami az emlékek hatására szinte fojtogatja. A ruhatárban... Miért is ment be oda? Igen, a kabátja zsebében keresett valamit. És akkor ott, a kabátok takarásában meglátta a fiút, a szerelmét, meg

azt a zöldszemű lányt, akiért minden srác odavolt, és aki elcsábította valamennyit. Minden fiúval kikezdett, olyan könnyedén repült egyik fiú karjából a másikéba, mint egy ledér, színpompás, ragyogó pillangó. Az erkölcsi gátlásnak még a szikrája is hiányzott belőle! Andrásért pedig szinte eszelősen odavolt...

A lány ajkáról felröppenő apró sikolyokat hallotta meg először, amit most is éppen olyan tisztán vélt hallani, mint akkor ott az Andris vágytól felkorbácsolt zihálásával együtt. A falnál, a kabátok mögött szeretkeztek. Ő dermedten állt, tudta, hogy el kellene futni, de a lábai nehezen engedelmeskedtek. Aztán óvatosan moccanva leemelte kabátját a fogasról, és hazaindult. A zöldszemű mégis megláthatta, mert úgy rémlik, szólt hozzá, mondott valamit... Többé nem találkozott sem a lánnyal, sem Andrással, nem érdekelte, mi lett a sorsuk.

Úgy temette el magában az első szerelmet, hogy el sem siratta, meg sem gyászolta. Lám, ennyi év után annak is eljött az ideje, hogy elfeledje örökre. Nagyot sóhajtva lerázta magáról az emlékeket, és megnyugodva, röpke mosollyal nézett bele a bágyadt napfénybe: más utat, más férfit szánt nekem a Jóisten, áldassék érte a neve!

Már tudta, kinek nem adott pénzt a kávézóban, de cseppet sem bánta. Alamizsna csak a valóban rászorulóknak jár, méltózt el magában, és hálásan visszanézve a harmonikázó fiúra, meglazította nyakában a meleg sálát.

HOL NINCSENEK MAGYAROK...

Nem olyan régen kedvenc folyóiratomat, a *Nők Lapját* lapozgatva egy nagyon érdekes cikkre bukkantam: „Te jó Isten, mindenki magyar!” volt az írás címe.

Ahogy végigolvastam az érdekesebbnél érdekesebb sztorikat, nekem is eszembe jutott jó néhány elfelejtett, néha komikus, máskor meg szomorkás, de mindenképpen idevágó történet. Akár rokontéma is lehetne, ha megírnám – gondolkodtam el a dolgon. Feleleveníthetném váratlan találkozásaimat nemzettársaimmal vagy a magyar népet tisztelő és szerető, ám magyarul nem beszélő vagy éppen csak alig tudó emberekkel, akikkel réges-régen, évtizedekkel ezelőtt hozott össze a sors, távol az otthonomtól, messze idegenben. Aztán elbizonytalanodtam, s az jutott eszembe, hogy ezek a velem vagy családom többi tagjával megesett, esetleg ismerőseimtől hallott, de valóban megtörtént dolgok bizony már bő harminc-negyven éves események. Így talán csak nekem lehetnek érdekesek és azoknak, akiktől hallottam. Ebben a mai, megváltozott világban a régi, kedves, néha furcsának tűnő históriák már nem jelentenek nagy durranást. Hiszen időközben megváltozott a politika, s ezzel együtt egészen más fordulatot vett az emberek élete. Rég eltűnt a vasfüggöny, és leomlottak az öröknek hitt, átjárhatatlan államhatárok. A hatalmas Szovjetunió darabjaira hullott, s éppen úgy elenyészett a semmibe, mint egykor a világalomra törő Római Birodalom. Az egész földkerekség egy nagy, átjárható faluvá lett. Mostanában találkozhatnak földiek, honfitársak Brazília őserdőiben, Kenyában és Ugandában, esetleg az Etna tűzhányó tövében vagy Ausztráliában, a kenguruk hazájában. Mindenki szabadon mehet, utazhat, ahova a kedve tartja, ha van a zsebében elég pénz és mellette egy világútlevél.

Viszont az én történeteim még a valamikori elzárt, óriási országhoz fűződnek, és ahhoz a korhoz, amelyben egykor mi éltünk. De azt a sokarcú, színes országot is érdemes volt beutazni, megismerni. S talán ennek tükrében – az ötletet adó írásnak köszönhetően – ezeket a valóban megtörtént találkozásokról szóló emlékeket mégis érdemes leírni, elolvasni. Még akkor is, ha „csak” egy kárpátaljai magyarral történtek meg ezek a régi dolgok. Hogy mit takar a bántóan lekicsinylő „csak”, derüljön ki az írásom végén.

Az 1960-as évek elején fiatal lányként felvételi vizsgákra utaztam a mostani Szentpétervárra, akkor még Leningrádba. A barátnőmmel a Zsdanov egyetem finnugor karát céloztuk meg. Mivel kevés érdeklődő volt, tudtuk, hogy biztos helyünk van a diákok között az első évfolyamon. Így aztán nem igazán

törtük magunkat a tanulással, s mert bőven volt szabad időnk, inkább kiélvez-
tük a gyönyörű metropolis minden látnivalóját. Aki járt Leningrádban abban
az időben, az tanúsíthatja, mennyire jól ellátott város volt, a Szovjetunió többi
városaihoz viszonyítva micsoda árubőség állt az emberek rendelkezésére. No
és a nevezetességei: a pazar képtárak sokasága, az Ermitázs, az aranykupolás
templomok, a csodás paloták... Színházba mentünk, felejthetetlen előadások-
ra sikerült jegyet kapnunk, többek között a Hamletre. Ámuldoztunk az Észak
Velencéjének megszámlálhatatlanul sok kanálisán átívelő, vascsipkéből meg-
álmodott apró hidak művészi szépségén. Megbámultuk a Néva folyó fölött a
felnytható óriáshidakat, a méltósággal úszó hatalmas hajókat; elmentünk a
szoborparkokba, temetőkbe, s megannyi feledhetetlenül szép helyre. Hogy a
város tereit, sétálóutcáit és a hosszan elnyújtózó Nyevszkij sugárutat már ne
is említsem! Ott éjjel-nappal le s föl hullámzott a tömeg, egymást érték az üz-
letek fényes kirakataikkal. Ó, a mi szemünkben ez maga volt a gazdagság, az
álom, a csoda! Igaz, inkább csak számunkra, szovjet állampolgárok számára.
A külföldről érkezett turistákból – akik bár többnyire a szocialista országok-
ból jöttek – a kínálat nem váltott ki ekkora ámulatot, inkább az elképesztő
olcsóság lepte meg őket. Jómagam akkor vettem meg – magyar nyelven – Jókai
összes műveit vászonkötésben, szinte fillérékért a Nyevszkijen, a csak külföldi
írók könyveit forgalmazó, nagyon elegáns könyvesboltban. Ági barátnőmmel
szinte minden nap rábukkantunk valamilyen különleges, olcsó dologra, amire
azonnal lecsaptunk. Ezért aztán, mivel amúgy is telt az időnkől, általában
gyalogosan sétáltuk végig az irdatlan hosszú utcát.

Csinosak voltunk és szemtelenül fiatalok, s ennek tudatában roppant ma-
gabiztosak: úgy éreztük, lábunk előtt hever az egész világ. Két vékony, magas,
nyúlánk lány a kor divatjának megfelelően öltözködve: jó párost alkottunk
mi ketten. Én az akkor menő, húzott, mintás kartonszoknyát viseltem, amely
alól pár centire kivillant a ropogósra keményített, alul csipkével szegett alsó-
szoknya. Egyszínű, testhez simuló, ujjatlan, csónaknyakú sötétkék taftblúz
egészítette ki ruházatomat, amelyhez igen jól illett az égszínkéék gyöngysor.
A módinak megfelelően hófehér, törpetűsarkú cipő volt a lábamon, s a karo-
mon vidáman hintáztattam az ugyancsak fehér retikülömet. A rajtunk lévő,
széles, piros gumiövvvel leszorított bő szoknya, ami csak színben különbözött
egymástól, minden lépésünknel ingerlően ringott nádszál derekunkon. Ne-
kem akkor hátközépig érő, dús, hullámzó szőke sörényem volt, amit minden-
ki megbámult, az arcommal sem volt semmi bajom – jól éreztem magamat a
bőrömben.

Nevetgélve, jókedvűen sétálgattunk Ágival a szép, széles, keramittal kirakott gyalogjárón és, mi tagadás, élveztük az irántunk megnyilvánuló figyelmet, amelyet minden esetben sikerült kiváltanunk a másik nemből úgy tizennégy évestől a matuzsálemi korig. Senkire rá nem tekintve, ám mégis mindenre figyelve gyűjtöttük be a dicsérő megjegyzéseket, bókokat, de nem adtuk tanújelét, hogy halljuk. Körülöttünk főleg oroszul beszéltek, bár sokszor belebotlottunk külföldiekbe is, egyedül csak magyar szót nem hallottunk ottlétünk sokadik napján sem. Így aztán nagyon meglepődtünk, amikor a hátunk mögött váratlanul magyarul szólaltak meg. Semmi pénzért meg nem fordult volna egyikünk sem, a hangokból ítélve mégis tudtuk, hogy fiatalok. Fülünknek nagyon kellemes volt a két férfihang, ezért egy picit lelassítottuk a lépteinket. Annál is inkább, mivel éppen rólam folyt a szó, és hát legezgette a hiúságot a dicséretük.

– Tomi, nézd azt a szökét! (Ági barna volt.) Anyám, micsoda bomba csaj, hű, csuda klassz! Jó lenne megismerkedni vele, mit nem adnék érte, ha egyetlen fordulóra elkaphatnám ennek a csinibabának azt a karcsú derekát. Te, ilyen nőt írt fel nekem az orvos, bizisten! Mondjuk a lába, az lehetne formásabb és nem olyan egyenes, mint a paszulykaró...

Ez volt az a pillanat, amikor a magam számára is teljesen váratlanul megpördültem és olyan hirtelen álltam meg az orruk előtt, hogy a magasabb barna srác, aki éppen engem elemzett, a meglepetéstől majdnem félrenyelte az utolsó „ó” betűt. Hát még, amikor megszólaltam.

– Paszulykaró a te Picókfalváról szalajtott, kedves jó keresztanyádnak a térdkalácsából sarjadt két gaccsos nyírfavirgács, amit nálatok talán lábszárnak becéznek! Világos, meg vagyok értve?

– Teremtő Isten, ez egyszerűen nem lehet igaz! – nyögte a srác elképedve. – Ilyen egyszerűen nincs! Hogy én Leningrádban, a Nyevszkijen, a több száz itt járkáló nő közül éppen egy magyar lánynak mondjak ekkora ökörséget! Ezt a szerencsét... Szégyenükben olyan gyorsan szívódtak fel, hogy időt sem hagytak a megbocsátásra. Többé nem is találkoztunk. Amit kicsit sajnáltunk, mert igazán jóképű srácok voltak.

Ettől a naptól kezdődően az volt Ágival a szórakozásunk, hogy megpróbáltuk felismerni a magyarokat. Bárhol: utcán, villamoson, kiállításokon, méghozzá, bizonyíthatóan. Sokáig nem jártunk sikerrel, pedig még fogadást is kötöttünk, aminek az volt a tétje, hogy aki megnyeri, annak a másik fizet egy óriási adag fagyaltot és egy csokoládés-rumos bábát (különleges ízű, finom sütemény, másutt soha nem találkoztam vele).

Egyik nap az egyetem folyosóján vártam Ágira, aki utánam ment be vizsgázni, és még benn izzadt a vizsgabizottság előtt, amikor egy sötét hajú, jóképű, bajuszos, középkorú férfi haladt el mellettem sietve. Ügyet sem vetett rám, céltudatosan haladt és tűnt el a dékán irodájának ajtaja mögött. Ez magyar – nyilallt belém a felismerés. Utána osontam, és mi tagadás, hallgatóztam az ajtó alatt, de bentről csak orosz szavak szűrődtek ki. Ám nekem meggyőződésem volt, hogy a benn lévő férfi magyar. A sikeres vizsga örömeire barátnőmmel cukrászdába mentünk, utána beültünk egy moziba, és én teljesen megfélemeztem az emberről. Nem számoltuk ki jól az időt, s mivel a film későn ért véget, igencsak szurkoltunk, nehogy az orrunk előtt nyissák fel a hidat, mert akkor hajnalig nem jutunk vissza a kollégiumba. Igaz, hogy éppen akkor voltak a fehér éjszakák, mégsem szerettük volna a Néva partján megvárni a reggelt. A villamoson utazó kevés számú utas is idegesen nézegette az óráját, és én az egyik kereszteződésben, amikor éppen piros lámpát kaptunk, a hátsó ajtónál felfedeztem a már említett urat.

– Figyelj, Ági – fordultam a barátnőmhöz –, látod ott azt a pasast? Fogadok veled, hogy magyar!

– Ugyan, dehogyan – válaszolta idegesen –, éppen egy ilyen késői járaton lesz itt a kedvünkért egy nemzetársunk. Kész hülyeség!

– Rendben, de ne feledd: holnap te fizeted a fagyit meg a sütit – mondtam magabiztosan. – Na, gyere!

Lassan odaaraszoltunk a férfi közelébe, és én Ágihoz fordulva hangosan megszólaltam:

– Minden nap a frászt hozza rám ez a híd!

– Mert soha nem megyünk időben vissza a kollégiumba – jött rá a replika. A férfi elkerekedett szemekkel nézett ránk.

– Hát ezt igazán nem hittem volna, hogy magyarokkal is találkozom majd Leningrádban, még hozzá ilyen késői órában!

Volt bennem annyi becsület, hogy bevalljam Áginak, miért voltam oly biztos az igazamban, nem kell fizetnie semmit. Különbösen is másnap a tanár úr vendéglelt meg bennünket a találkozásunk örömeire, meg köszönetképpen, hogy segítettünk neki megismerni a várost. Vendégtanárnak hívták meg az egyetemre két évre, ő maga Budapestről jött.

Férjemmel a nyári szabadságunk ideje alatt évről évre nagyon sok érdekes, távoli vidékét jártuk be az akkor még gigantikus, hatalmas uniónak. Hiszen

külföldre akkor még csak kétévente utazhattunk. Így jutottunk el a Kaukázus egyik leghíresebb fürdőhelyére, Esszentukiba is. Napközben kirándulni jártunk a környék festői szépségű, vad és romantikus helyeire, például az Elbruszra, esténként moziba, vendéglőbe vagy sétálni mentünk.

Egyik nap óriási plakátokra lettünk figyelmesek, amelyeken tudatták, hogy Tallinnból vendégszereplésre érkezik egy nagyhírű revüszínház társulata, és parádés előadást fog tartani a város egyik legpatinásabb vendéglőjében. A revütársulat legfőbb attrakciója a sztriptíz, ami abban az időben a szocialista országokon belül még igencsak újdonságnak számított, és amit az én férjemuram feltétlenül látni akart. Egye fene, ha már annyira akarja, menjünk el – gondoltam.

Szombat este egy órával a műsor kezdete előtt elegánsan kiöltözve el is mentünk a jelzett vendéglőbe. Ám az igyekezetünk így is kárba veszett, mert már napokkal korábban minden jegy elkelt, egyetlen szabad asztal sem volt. A következő héten több szerencsénk lehet – biztattak a recepciónál –, talán a sikerre való tekintettel még meg is hosszabbítják a turnéjukat.

– Sajnos, annyi időnk már nincs – mondtuk savanyú arccal –, megvan a jegyünk, és három nap múlva repülünk Abháziába, Szuhumiba, a tengerpartra.

Csalódottan indultunk kifelé a fényesen kivilágított, nagyon elegáns vendéglő márvánnyal burkolt előcsarnokából, s a férjem lógó orrát látva, elfogott a nevetés.

– Tudod mit – horgonyoztam le a csarnok közepén a díszes szökőkút mellett –, van egy ajánlatom. Felállok ide a kút peremére, és előadok neked egy vetkőzőszámot. Hidd el, lesz olyan sikerem, mint a hivatásos revütáncosoknak, s meglátod, mennyivel olcsóbb lesz...

– Meg ahogy magát elnézem, sokkal szebb és érdekesebb is – szólalt meg a hátunk mögött magyarul az idősödő, kellemes modorú, egyenruhás portás, aki addig csak nagyon udvariasan annyit válaszolt a mi oroszul előadott kérésünkre: sajnos, nem segíthetek! Természetesen ő is oroszul.

– Hát miért nem mondták, hogy magyarok? Én is az vagyok, második évtizede élek ebben a városban, de őszintén, itt még eddig magyarokkal soha nem találkoztam. Várjanak, azonnal utánanézek, mit tehetek.

Egy Moszkvából jött, nagyrészt férfiakból álló társaság asztalához ültetett le bennünket. Szívesen szorítottak helyet nekünk, főleg, amikor egy aprócska piros-fehér-zöld zászlót is elbűnk helyeztek. A recepció csak azt kérte tőlünk, hogy ne szólaljunk meg oroszul, mert ő azt mondta, pestiek vagyunk és neki a rokonai. Nos, nem szólaltunk meg, mégis remekül szórakoztunk. A

moszkvaiak örültek, ha csak valamit „megértettünk” a szavaikból, mi kerülünk a figyelem középpontjába, s lassan nagyobb sikerünk volt, mint a nagy csinnadrattával beharangozott sztriptíznek.

A második vetkőzőszám után a férjem helyet cserélt velem – addig én ültem háttal a színpadnak – mondván, nem szeretne időnap előtt kiábrándulni a női nemből. A moszkvai srácok is osztották a nézetét, egy idő után nem sokat törődtek a műsorral. Hozattak az asztalra hatalmas adag piros meg fekete kaviárt, füstölt lazacot meg mindenféle tengeri herkentyűt, amit csak rendelni lehetett. Kértek mellé pezsgőt, nekem külön gyümölcsparfét. Igazán gálánsak voltak, nagyszerűen mulattunk, jól éreztük magunkat a társaságukban. Csak a gyomrom akadt ki a nagy lakomától, úgy elrontottam, hogy másnap reggel még a keserű teára is csak undorral tudtam nézni. Pedig éppen azon a napon készültünk társasutazás keretében a Kaukázus sziklás hegyei közé, az Elbruszra. Történjen velem bármi, én ezt a kirándulást ki nem hagyom! Megittam vagy kéliternyi ásványvizet, ettem pár falat kétszersültet, aztán, mielőtt útra keltünk, a férjem még beadott egy fájdalomcsillapító injekciót, s hajrá, indulhattunk.

Reggel fél ötkor már mi is ott ültünk az autóbuzson. Csak éppen arra nem gondolt egyikünk sem, ha netán mégis megéheznék az évig érő hegyek között, egy álló napig vajon mit fogok enni. Hiszen ahová megyünk, arrafelé boltok aligha vannak, így nem sokat ér az én férjescském optimizmus, hogy tudniillik majd útközben veszünk egy csomag kekszet. Nos, élelmiszerboltot valóban sehol nem láttunk, viszont úton-útfélen vendéglőkbe, sáslicsnájákba botlottunk. Fából épített, hangulatos kisvendéglők voltak mind, amelyeket a hegyek között élő őslakosok üzemeltettek családi vállalkozásban. A köveken ugrádozó, fékezhetetlen, vad hegyi folyók mentén meghúzódó kis útszéli csárdák barátságosan hívogatóak voltak, s olyan soha nem tapasztalt békességet árasztottak a legelésző juhokkal, az oszlopokhoz kipányvázott csacsikkal, hogy az autóbuzsban utazó kirándulók minduntalan rábeszélést kaptak, hogy álljunk meg mellettük. Mindenki fényképezni akart, megkóstolni az ott készített ételeket és inni egy korty italt.

A varázslatos környezetet más körülmények között bizonyára én is csodálni, élvezni tudtam volna. No, de akkor! A legnagyobb baj az volt, hogy mindenütt faggyúszag terjengett a bárányból sültöt saslik miatt, amit megérezve azonnal a rosszullét kerülgetett, pedig dél körül már kegyetlenül éhes voltam. Legalább száraz kenyeret lehetne venni valahol – panaszkodtam a fér-

jemnek egyik kis csárdában, ahol mindenki jóízűen ette a saslikot. A férjem is. Hogy legyűrjem a rosszsullétemet, az éhségtől szédelegve kimentem a friss levegőre, ahol nem találtak rám a szagok. A férjem kapkodva lenyelte az utolsó falatokat, és megadóan követett, miközben együttérzőn hallgatta a siráimaimat. Az ajtóban majdnem beleszaladtam a nagydarab gruzin szakácsba, aki hatalmas fatányérra felhalmozva vitte a felszeletelt, nyers bányahúst, az újabb adag sasliknak valót.

A férfi elképedve nézett ránk, majd fülig szaladt a szája, s boldog mosollyal megkérdezte: te ketten lenni madzsar? Én volt a katona Ketskemet! Várij, én adni neked enni, te üljél le ketten padra, ott hátul.

Csodálkozni sem maradt időnk: a férfi lecsapta kezéből az irdatlan nagy tálcát, minket pedig beteretelt a csárda mögé egy árnyas kis lugasba. Térültfordult és pillanatok alatt elibünk tett egy óriás méretű kerek kenyérlángost, mellé egy tányéron forrón gőzölgő, illatozó hússzeleteket. Barátságosan ránk vigyorgott:

– Na, ezt enni, esz van borjú, másnak én nem ad! Madzsar szeret ez hús, én tudok! Te vagytok nekem vendég – tette hozzá határozottan, látva, hogy a férjem a pénztárcáját készül elővenni. Sütőlapátnyi tenyerével barátságosan hátbaveregetett mindkettőnket, majd aranyfogait ránk villogtatva, kedveskedve hozzátette: én szeretni madzsarok, és te lenni szép, szőke madzsar nő. Kár, van neked ember – fűzte hozzá láthatóan sajnálkozva.

Nem hallgathatom el, hogy az a frissen süttött, jól fűszerezett borjúszület kitűnő volt a ropogós kenyérlángossal. S ahogy most írok róla, még mindig a számban érzem az ízét.

Az ezt követő év nyarán a balti államokat utaztuk végig.

Lettország fővárosa, Riga mellett Majoriban, egy ismert nyaralóhelyen szálltunk meg. Gyantaillatú, fenyőrönkökből ácsolt kis faházban laktunk alig pár méterre a Balti-tengertől. A homokos strandot a tengerparton keskeny sávban hosszan elnyújtózó, ózont sóhajtó fenyőerdő választotta el a nyaralóteleptől. Különleges kontraszthatást alkotott a fenyőerdő a homokos tengerparttal, hiszen a homokon általában nemigen él meg a fenyő. Mivel Lettország északi állam, talán ott ez nem megy ritkaságszámba. Legfeljebb csak nekünk tűnt különlegesnek. Ahogyan az is, hogy a fenyőfák között áfonyacserjéket fedeztünk fel, és a bokrok tele voltak nagyszemű, érett gyümölcscsel. Hitetlenkedve szemelgettük a finom, fekete, édeskés bogyókat, amiről addig úgy hittük, hogy csak a nagyon magas hegyek kö-

zött, leginkább a havasokon teremnek. De ami számunkra mindennél különlegesebbé tette Majorit, az addig soha nem látott, s a világ más tájain is ritkaságszámba menő természeti jelenség, a *síró homok* volt. Merthogy ott, a tengerparton igenis sír a homok, ezt állíthatom! Délidőben a naptól átforrósodott homokon mezítláb járva azt tapasztaltuk, hogy talpunk alól minden lépésnél jól hallható, apró sikkantásokat hallunk. Nyilván van rá tudományos magyarázat, hogy abban a fehér, nagyon puha homokban az apró, szemmel alig látható kis kvarcsemek miatt kezdenek el sírni a déli nap hatására. Ám mi nem kutattuk az okát, csak a többi ott nyaralóval együtt csodáltuk ezt a nem mindennapi jelenséget.

Ragyogóan szép, meleg időt fogtunk ki, ami a Balti-tengernél nem túl gyakori. Igaz, a szél megállás nélkül fúj, s talán emiatt a tenger vize igencsak kellemetlenül hideg volt. A hétágra sütő nap melegét fürdőzés nélkül nehéz volt elviselni, így belegázoltunk a tengerbe, bevizeztük magunkat, aztán gyorsan ki a partra, és a strandon sétálgatva élveztük a homok sírását. Közben figyelmesen nézegettünk a lábunk elé, hátha ráakadunk egy borostyánkőre, hiszen volt, aki talált, és én is szerettem volna hazavinni egyet emlékül. Sajnos, nekünk nem volt szerencsénk. Amikor megszikkadt rajtunk a fürdőruha, behúzódtunk az fenyőfák közé, hogy védjük magunkat a széltől, s élveztük a pihenést, a csendet, a fenyőillatot, no meg az áfonyázást. Amikor a gyomrunk már erősen jelezte a delet, a kosarunkból kiraktuk az elemőzsiát a kockás plédre, és jó étvágygal megebédeltünk. A házigazdáink figyelmességét dicsérte a piknikezéshez szükséges terítő, a kosárkában a hideg ételféleség és az áfonyaszörp, amit nekünk előre becsomagoltak, hogy ne kelljen az ebéd miatt hazamenni. Szépen mindent kiraktam egy papírtálcára, felvágtam a zöldséget, ahogy illik, miközben rájöttünk, hogy sajnos a só kimaradt a kosarunkból.

– Szaladj vissza érte, hiszen csak egy ugrás – biztattam a férjemet, de rápillantva kedvetlen arcára, mást gondoltam. – Várj, odébb ül egy fiatalokból álló társaság, ők is éppen esznek, biztosan akad náluk egy kis só, megyek és kérek tőlük.

Odaléptem hozzájuk, köszöntem nekik és kértem tőlük sót, természetesen oroszul, hiszen ezt a nyelvet mindenki beszélte az unióban. A három szálfatermetű szőke fiú, akikről úgy véltem, hogy az egykori vikingek kései leszármazottjai lehetnek, szó nélkül elnéztek mellettem, a két lány arca is elutasító, sőt ellenséges volt, de én nem tulajdonítottam ennek jelentőséget, némán várakoztam, hogy mozduljanak végre, amikor az egyik lány a fogai

között szűrve a szót odavetette nekem: nyetu, azaz nincs. Rosszul esett, sőt, felháborított a lány válasza, annál is inkább, mivel ott állt előttük egy tele sótartó, ők meg azt állítják, hogy nincs.

Sarkon fordultam, és már messziről haragosan mondani kezdtem a férjemnek, micsoda emberek ezek, lám, sajnálnak tőlünk pár csipet sót, ez hallatlan! Ám ekkor az előbbi széles arcú, nagydarab lány egyetlen szökenéssel mellettem termett, arca megszépült a mosolyától, ahogy karomra tette a kezét:

– Te lenni magyar, nem orosz? Én is tanul magyar, van nekem fiú, magyar, itt katona... Gyere, adom só, amennyi kell!

– Ti nem tudtok oroszul, nem értettétek, hogy mit kérek?

– Tudunk orosz, értettük, mi kell, csak só nem adunk!

– Miért nem?

– Csak.

Ennél több magyarázatot nem adott, de ebben a szóban minden benne volt, amit nem mondott ki.

– Találatok már jantárt (borostyánt) – fordult hozzám az egyik szöke legény tökéletes oroszszággal.

Szomorúan intettem nemet a fejemmel.

– Nem baj, majd lesz, biztosan lesz! Aztán szépen sorjában megmondták fülemnek furcsán hangzó nevüket. Litván diákok voltak, nyári edzőtáborba jöttek Liepajából Majoriba. Egy héttel később, amikor mi tovább utaztunk Tallinnba, mint régi jó barátoktól vettünk búcsút egymástól. Ők egy kisebb búcsúpartit rendeztek a tiszteletünkre, és emlékül mind-egyiküktől kaptam egy-egy borostyánkövet. Az egyiket, talán a legnagyobbat, amit a múltó évek nem temettek maguk alá, most itt tartom a tenyeremen. Nézem a mézszínű, átlátszó, folyékony fenyőgyantába egykor a földtörténeti kor hajnalán belekövesedett aprócska bogarat, szeretgetem a kő selymes simaságát, s markomba szorítva közel érzem magamhoz a három fiú és a két lány barátságának időben egyre távolabb kerülő, ködös emlékét.

Tallinn szűk, macskaköves utcáin kóborolva, úgy éreztük magunkat, mintha a történelem kereke az időben visszafelé forgott volna velünk, és mi váratlanul a középkorba kerültünk volna vissza. A „Kukkants be a konyhába” nevet viselő, nyurga, messze mutató, kéményszerű építmény alatt álldogálva gyönyörködtünk az opálosan zöld színben irizáló, csendesen ringatózó ten-

gerben, a jövő-menő hajókban, s ha a tenger fölött a könnyű, fátolszerű köd rövid percekre fellibbent, látni véltük Finnország partjait is.

– Irány a kikötő! – adta ki párom az ukázt, és mi, magunk mögött hagyva a kedves kis keskeny utcákat, az öreg házakat, hipp-hopp, lenn találtuk magunkat a XX. század legmodernebb, sokemeletes tengerjáró hajói mellett. Törpéknek éreztük magunkat, szinte nyomasztóan hatott ránk némely hajó lenyűgöző nagysága, és mi érdeklődve figyeltük a manőverező, kikötni készülő utasszállító monstrumokat, komphajókat.

Tőlünk nem messze éppen akkor vetett horgonyt egy nyugatnémet zászló alatt futó óriáshajó. Néhány tengerész és mindössze néhány civil hagyta el a hajóhídon át, amin én nagyon elcsodálkoztam. De a párom, aki járatosabb volt hajóügyben (katonaként két évet a tengerésznél szolgált a Balti flottánál), felvilágosított, hogy ez kereskedelmi, nem pedig utasszállító hajó. S valóban, kis idő múlva hatalmas daruk álltak be a hajó mellé, és megkezdődött az áru kirakodása.

A kapitányi hídról elegáns, fehér ruhás tengerésztiszt felügyelte a munkálatokat. Észrevettem, hogy a távcsövet többször is ránk irányítva, minket néz.

– Mit gondolsz, szabad itt állni, a dokk közelében? – fordultam bizonytalanul az uramhoz. – Talán menjünk innen.

– Ugyan már, látod, ott is áll egy csoport turista, miért ne volna szabad...

Így, amikor észrevettem, hogy a tiszt ismét minket figyel, nem tudtam kihagyni, hogy felemelt kézzel ne intsek oda neki. Amit ő azonnal tisztelegéssel viszonzott.

– Láttad? Na, mit szólsz, nekem köszönt a kapitány – mondtam büszkeségtől elfúló hangon a páromnak, akit nem hatott meg a gesztus, és ki tudja miért, nem is örült velem. Sőt, ellenkezőleg.

– Most már mehetünk, eleget láttunk – javasolta szűkszavúan.

Így aztán, otthagya a báméskodók népes seregét, beültünk a közeli hangulatos kis matrózkocsmába egy italra. Jól éreztük magunkat, figyeltük a jövő-menő tengerészeket, a furcsa nyelven beszélő idegen matrózokat, akik tömegesen telepedtek az asztalok mellé, és úgy nyakalták a vodkát meg a sört, mintha vizet innának. A nekem tisztelgő kapitányról már el is feledkeztünk.

Egy idő után, udvariasan engedélyt kérve tőlünk, ismerősnek tűnő tengerésztiszt ült le az asztalunk melletti egyik megüresedett székre. Kávét, valamint üdítőt rendelt, németül. Egy pillanatra összeakadt a tekintetünk, s én valami belső megérzéstől hajtva odasúgtam a páromnak: nézd, itt a kapitány a hajóról! De hogy ez a férfi nem német, az holtbiztos! Annyira jellegzetesen

magyarosak az arcvonásai, mintha valahonnan az Alföldről, a Kiskunságból szalajtották volna. Ma sem tudom, abban a bábeli hangzavarban hogyan jutottak el füléig a szavaim, hiszen csak halkán, suttogva beszéltem, de amit ő mondott, attól kis híján leestem a székről:

– Minthogy, asszonyom, magyar is vagyok, mégpedig, kunszentmártoni gyökerekkel. Engedjék meg, hogy bemutatkozzam: K. József. Istenem, de jól esik a fülemnek ilyen szép, tiszta magyar beszédet hallani, távol a szülőföldemtől!

Így ismerkedtünk meg Tallinnban a Hamburgi Hajótársaság egyik kereskedelmi hajójának magyar kapitányával. Elmesélte, hogy 1956-ban majdnem gyermekként hagyta el Magyarországot. Sok kaland és még több szenvedés árán jutott el Hamburgba, s került a hajótársasághoz. Aztán hosszú évek alatt sikerült elvégeznie a tengerészeti főiskolát, majd a szokásos ranglétrát végigjárva lett belőle hajóskapitány a hatalmas kereskedelmi hajón. Igen nagy szerencsének, sikernek tartja, hogy így alakult az élete. Mostanáig egyetlen vágya nem teljesült csupán, az még várat magára: szeretne hazamenni a szülővárosába, ha csak pár napra is. Kínozza a honvágy. Ezért nem győz betelni vele, hogy magyarokkal, az anyanyelvén beszélgethet!

Az én vágyam viszont teljesült: neki köszönhattuk, hogy belülről is láthattunk egy igazi, hatalmas óceánjárót, a fedélzetéről lenézhattunk a kikötőre és a kapitányi hídon állva gyönyörködhattunk a tengerben. Üriember lévén nem árulta el, mennyibe került neki ez a soron kívüli vendéglátás, mennyit fizetett érte a nagyon szigorú parti őrség mindenható parancsnokának. Mert nem volt ám az szokványos, mindennapi dolog abban az időben, hogy szovjet állampolgárok csak úgy, kíváncsiságból felsétáljanak egy nyugati hajóra!

A következő históriát egy kedves idős barátnőmtől hallottam, s legalább húsz évvel megelőzi a fentebb leírt érdekes találkozásomat a külföldön élő hajóskapitánnyal, aki idegenben az évek során magyarként befutott és megtalálta a helyét, csak a honvágy érzésével nem volt képes megbirkózni. Úgy gondolom, a szülőföld utáni soha nem szűnő vágyakozás érzése összekapcsolja az egymástól időben és térben távol eső két történetet, ezért most itt írom le.

A hölgy a férjével, tízéves lányával, valamint egy baráti házaspárral üdülni volt a Fekete-tenger partján, Adlerben. Abban az időben, 1959-ben nem sok ember számára volt elérhető egy ilyen abháziai kiruccanás. Mert messziről jöttek, idegenek voltak, mindenki nagy tiszteletet, érdeklődést tanúsított irántuk. Egyik nap a Rica-tóhoz készültek kirándulni. A hegyek között megbúvó

kis tengerszem a Kaukázus egyik legszebb, legcsodálatosabb gyöngyszeme, így hát másnapra taxit rendeltek. Mielőtt elindultak volna, a taxisofőr tanácsára beugrottak a piacra, hogy gyümölcsöt vásároljanak az útra. A férjét és barátját nem igazán érdekelte a piaci kínálat, így hamar végigszaladtak a sorok között, a két asszony meg a gyerek tőlük lemaradva csodálattal bámulták a különleges-nél különlegesebb, számukra ismeretlen gyümölcsöket, válogattak közöttük, nem tudtak dönteni, mit vásároljanak. A két férfi egyre türelmetlenebbül in-tegetett a tengerparton hosszan nyújtózkodó piac végéből, ahol már percek óta ácsorogtak, siettették volna az asszonyokat, hiszen még hosszú út állt előttük. A nők éppen egy cserzett bőrű, nagy bajuszú árus portékáját nézegették, orosz nyelven alkudoztak az eladóval, rakosgatták a mérlegre a gyümölcsöt és visz-szaintettek embereiknek, hogy azonnal mennek, türelem. De a férfinép már csak olyan, hogy nem szívesen várakozik, így azok továbbra is csak lengették feljüket hívogatón a karjukat. Az én ismerősöm meguntta és odakiáltotta: már-is megyünk, csak fizetünk, még egy-két perc... Ezt természetesen magyarul mondta. Az őket eddig serényen kiszolgáló eladó váratlanul lecsapta kezéből a gránátalmákat, majd otthagya a portékáját, eszeveszett futásnak eredt, és pillanatok alatt megkerülve a hosszú, egymásba érő, gyümölcsökkel teli asztal-sort, feljüket rohant. Amint mellettük termett, csókjaival halmozta el a két nő karját, kezét, sőt a ruhájukat is, miközben szeméből záporozva hullt a könnye. A két asszony megkövülten nézte az embert, aki alig tudott megszólalni, az-tán zihálva, dadogva annyit nyögött: Istenem, maguk magyarok? Teremtőm... több mint negyven éve nem találkoztam magyarokkal, nem hallottam magyar szót! Honnan jöttek, miért nem szólaltak meg máris magyarul?

– Kárpátaljáról jöttünk – válaszolta meglepetten az ismerősöm. – Honnan tudhattuk volna, hogy ért a nyelvünkön?

– Én is odavaló vagyok, Rahón születtem. Istenem, köszönöm neked, hogy megértem ezt a napot és ennyi megszámlálhatatlanul sok év után végre találkozhattam a földijeimmel!

A férjek ekkor toppantak az asszonyok mellé, és haragosan markolták meg az árus vállát, aki szinte könnyörögve kérte: kérem, ne zavarjanak el, nem akartam én semmi rosszat, csak az örömtől zavarodtam meg, attól, hogy magyarul, az anyanyelvemen beszéltek a hölgyek. Ekkor már ott volt a ta-xis is, aki azonnal igazolta, hogy ez egy jóraivaló, becsületes ember, akit itt Adlerban mindenki jól ismer, ő is, de soha nem tudták róla, hogy magyar. Az árus, akiről kiderült, hogy Józsinak hívják, megeskette barátnőméket, hogy a visszaúton betérnek hozzá vendégségbe, mert szeretné, ha megismerkedné-

nek a családjával, bemutatathatná nekik a gyermekeit, feleségét, ezért megadta a pontos címét.

– Jó, jó – mondták türelmetlenül a férjek –, csak induljunk már végre!

– Hat órákor várom magukat, nagyon várom! – kiáltotta utánuk az ember, miután telepakolta az autót áruja legjavával.

Sötét, csillagfényes este volt, mire visszaérkeztek a kirándulásból.

– Nem megyünk semmiféle vendégségbe – jelentette ki a barátnőm férje a város fényeit meglátva. – Hat órára voltunk meghívva, most meg már jócskán elmúlt nyolc óra, egyenesen hazatérünk az üdülőbe.

Barátnőm tiltakozni próbált, de a párja dühösen leintette: így lesz és kész! A sofőr ugyan egy szót sem értett a vitából, de a beszélgetés hangsúlyából pontosan érthette, mit mondott a férfi, mert egyszer csak megszólalt:

– Juszuf nagyon rendes ember, maguk tettek neki egy ígéretet, így még gondolatban sincs joguk megsérteni őt azzal, hogy nem mennek el hozzá! Az egész város népe előtt megszegyenítenék őt ezzel.

Azzal a következő kis utcánál szó nélkül lefordult a fűútról, és nekivágott egy keskeny hegyi útnak, oda sem figyelve arra, amit a barátnőm ura válaszolt neki. Egy gondozott, gyümölcsfákkal teli kert előtt állt meg a taxi, az utcácska legvégén.

Ismerősöm kiszállt a kocsiból és elindult a kerti úton a ház felé. Gyönyörű, csendes nyári este volt, nem látott sehol egy élő lelket, de a fák takarásából elővillanó lampionok fényei hívogatón mutatták neki az utat. Már egészen közel járt az ünnepi fényben pompázó házhoz, amikor váratlanul keleties zene hangzott fel, és nyomban utána a teraszon az üdvözlésükre előjött emberek jelentek meg. Aztán mindnyájukat bekísérték a ház mögötti udvarra, ahol az ételektől, italoiktól roskadozó asztalok mellett a család meg a szomszédok, olyan negyven-ötven ember várta őket türelmesen.

– Tudod – mesélte ismerősöm –, még ma is könnybe lábad a szemem, ha erre a fogadtatásra gondolok. A díszhelyre, a családfő mellé ültettek bennünket, és hajnalig mulattunk. Aztán József, vagy ahogy őt ott nevezték, Juszuf, elmesélte nekünk, hogy az első világháború végén, fiatal fiúként került orosz hadifogságba, egészen a Távols-Keletre. Közben Oroszországban kitört a forradalom, és a német meg a magyar hadifoglyokat nem engedték szabadon. Ő az éhezéstől nagyon legyengült, talán meg is halt volna, ha egy vele egykorú oszét fiú nem segít rajta.

– Szerencsére tudtam oroszul – magyarázta az ember –, olyan sötét bőrű voltam, akárcsak az oszétok vagy a grúzok, így a barátom elhitette a láger-

parancsnokkal, hogy közjük tartozom, egy helyről jöttünk. Amikor a kaukázusiakat hazaengedték, én is velük jöttem. Aztán itt ragadtam – nézett szeretettel a még akkor is szép arcú feleségére. – Teltek az évek, egymás után születtek meg a gyermekeink, az otthonomról semmit sem hallottam. Csak a második nagy háború után tudtam meg a szülőföldről ezt-azt, de hazalátogatni nem tudtam, nem volt miből. Taníttatni kellett a gyerekeket, van közöttük orvos, mérnök, traktorista, katonatiszt, ügyvéd meg gyümölcsstermesztő szakember. Közben megöregedtem és lassan elfelejtettem, hogy magyarnak születtem... de csak nappal! Mert álmodni magyarul álmodom még ma is, és sokszor ébredek úgy, hogy könnyektől nedves a párnám. Istenem, csak még egyszer láthatnám a hegyeimet, az én gyönyörű Kárpátalját! A rokonaimra nem igazán emlékszem, lehet, hogy már egy sem él közülük, de a szülőföldem talán még vár rám!

– Még azon a nyáron meghívtuk magunkhoz Józsit Kárpátaljára – fejezte be szépséges történetét idős barátnőm. Felejthetetlen élmény volt számára az otthoni táj, amit több mint negyven éve nem látott. Rahón a rokonai közül tényleg nem élt már senki, de a hegyek, a hegyei, ugyanolyanok voltak, mint réges-régen, amikor ott kellett hagynia őket, amilyeneknek álmaiban mutaták magukat.

Talán a legérdekesebb, legváratlanabb találkozása a magyar szóval egyik unokabátyámnak volt az egykori Szovjetunió legtávolabbi északkeleti részén, mégpedig a Csukcs-félsziget mocsaras tundrájában. Ez is az 1950-es évek végén történt.

Abban az időben a törvény előírta, hogy aki főiskolát vagy egyetemet végzett, annak három évet kötelezően valahol az Isten háta mögött kell dolgoznia, távol az otthonától, különben nem kaphatta meg a szakképesítést. Így történt ez az én unokabátyám esetében is, bár ő a felesége révén került el olyan messze. Leningrádban – most Szentpétervár – végezte el a testnevelési főiskolát, ahol meg is nősült. A feleségével egyszerre fejezték be tanulmányaikat, és mert Antónia született leningrádi volt, a város szülőtteit pedig a Távols-Keletre irányították, így együtt mentek Csukotkára.

Az asszony frissdiplomás orvosként egy fabarakkokból álló, központi településnek számító faluban kezdte el gyógyító tevékenységét, Pisti tornát tanított a helyi iskolában. Az első időkben nagyon szenvedtek a hidegtől, a hosszú és kegyetlen telektől, amikor az átlaghőmérséklet mínusz 40–50 fok volt, ahogy az az északi sarkkörön túl lenni szokott. A medvebőr bunda és

a fókabőr csizma fél évig nem került le róluk. Az étrendjük nagyon egyszerű volt, főleg rénszarvashúsból, szárított zöldségekből, halból és kásákból állt, de ez nem keserítette el őket. Fiatalok voltak, kalandnak, kihívásnak tekintették küldetésüket. Egyedül a napfényt hiányolták, amiből bizony nem sok jutott az ott élőknek. Antónia számára az jelentett igazi nehézséget, ha házhoz kellett kimenni a beteghez. Az őslakosok, a csukcsok, akár az eszkimók, iglukban laktak, óriási távolságokra egymástól a hatalmas kiterjedésű tundrában, ahol éppen a rénszarvasaikat legeltették. A közelben élő beteget rénszarvas húzta szánon, a távolabbiakat helikopteren látogatta. A fiatal férj féltette a feleségét, így, ha csak tehetett, ő is vele ment egy-egy házhoz híváskor.

Egyik alkalommal egy nem sokkal azelőtt otthon szült fiatalasszonyhoz hívták ki az orvosnőt, akinek valamilyen szülésből adódó problémája volt. Arról hallani sem akart, hogy bevigyék a falu viszonylag jól felszerelt kórházába, így Tonya és Pisti helikopterre szállva együtt vágtak neki az útnak. A kinti vakító fehérség után a szemük nehezen szokott hozzá az igluban a borongó homályhoz. A helyiségben ugyan égett a halolajjal feltöltött mécses, de inkább csak bűdös volt tőle, mint világos. A férj elemes zseblámpával világított a doktornőnek, aki a prémek takarásából kihámozott feleségét vizsgálta.

Amíg Tonya injekciót adott a betegnek, és kézzel-lábbal igyekezett elmagyarázni az oroszul alig értő asszonynak, hogy kell szedni a gyógyszert, amit itt hagy neki, addig az unokabátyám körülnézett a tágas, félig földbe vajt kunyhóban. Szeme már megszokta a benti homályt, így észrevette egy távolabbi sarokban az állatbőrökből fabrikált, faágásra akasztott bölcsőt, amelyet egy meghatározhatatlan korú asszony ringatott. A gyermek a bölcsőben nyöszörögni kezdett, és a nő, hogy megnyugtassa, először csak halkán dúdolgatott a kicsinek, aztán már a szavakat is kimondva énekelni kezdett neki. Az én Pisti bátyámnak egyszeriben olyan érzése támadt, mintha képzelődne. A bölcső mellől ugyanis tisztán és érthetően egy altatódalt hallott, magyarul! „Tente baba, tente, a szemedet hunyd le, aludj ingó-bingó, kicsi rózsabimbó, csicsija, bubája...”

– Maga magyar? – kérdezte az asszonytól szinte rémülten.

Az asszony, otthagya a bölcsőt, előjött a sötét sarokból, és az unokabátyámhoz lépett. A sűrű szarkalábak közül elővillanó szeme olyan kék volt, hogy szinte világított a félhomályban. Arccsontja kiálló volt ugyan, de az arca nem olyan lapos, mint a csukcsoké. A kendője alól előbújó haja nem fekete volt, inkább világos, egykor talán szőke, és a termete is jóval magasabb volt,

mint az őslakóké. Ajka nehezen formálta a szavakat, amikor megszólalt. Látszott, jó ideje nem beszélt már magyarul:

– Apa enjem volt madjar. Volt nadj háború, ő maradt itt, vette asszony enjem mama, ki volt szép csukcs leány. Apa tanít engem a madjar beszéd, énekelni kicsi testvérenek. Apa meghalt, én beszélni már nem tud jól, de az ének nem elfelejtem.

Az asszony szemében könnyek gyűltek, amíg beszélt, és úgy bámult Pistire, mintha régen látott rokonát látná benne. Hibátlan kiejtéssel már csak ezt az altatódalt tudta az apjától megtanult nyelven, amit egykor testvéreinek, később a saját gyermekének, most pedig már az unokájának énekelgetett.

Egyéves korában az édesanyja bevitte a kisfiát beoltatni a faluba. Az unokabátyám megsodálhatta a fiúcska világitó kék szemét, amely pontosan olyan volt, mint az időközben elhunyt nagyanyjéé.

A szovjethatalom évei alatt külföldre, még a volt szocialista tábor országaiba is csak két évente utazhattunk rokonlátogatóba, amennyiben volt meghívó levelünk. Húszegynéhány évvel idősebb unokanővérem sorsa úgy alakult, hogy a háború után cseh származású férjét követve áttelepült Csehszlovákiába. Nagynéném is elment egyetlen lányával, és meg sem álltak Jaromirig, a férj szülővárosáig, ami Prágánál is jóval messzebb van. Nellinek nem voltak gyermekei, így, miután megözvegyült, az édesanyjával ketten éldegéltek a Szudétákban, abban a távoli városkában. Lassan ugyan beilleszkedtek az ottani életbe, de nagyon magányosnak érezték magukat. Otthon, a bezárt ajtók mögött mertek csak megszólalni magyarul, mert a csehek nem szívelték az idegeneket, a magyarokat meg különösen nem. Maga a városka hangulatos középkori település, macskaköves utcáival, az óvárosban álló, valamikor az 1200-as években épült és ma is működő vártemplomával, különös homlokzatú házaival, a Városháza téren található kovácsoltvas díszkútjával. Történelmi levegőt áraszt minden szeglete, olyan, akár egy múltból ott felejtett aprócska ékszerdoboz. Az évszázadok során a város lassan terjeszkedett, átlépte a közelében folydogáló kis folyót és összeépült Jozefovóval, a túlszárnyán lévő, addig önálló településsel. Jozefovó neve az 1848–49-es szabadságharc után vált közzismertté a katakombáiról, földalatti börtöneiről, ahol a magyar szabadságharc több főúri résztvevője sínylődött hosszú évekig.

Az 1970-es évek végén és a '80-as évek elején több ízben is meglátogattam messze került unokanővéremet a távoli Jaromirban. Nagyon szerettük

egymást, idős kora ellenére is nagyon kellemes, jó humorú asszony volt, jókat tudtunk beszélgetni. Bár az egészsége elég labilis volt, mindenhova jött velem, elkísért, szeretett volna minden látnivalóval megismertetni, azon fáradozott, hogy amíg ott vagyok, jól érezzem magamat, minél többet lehessen együtt velem. Azokban az időkben már megszűnt félni a magyarsága miatt, nem törődött senkivel, az utcán is nyugodtan, fennhangon beszélgettünk anyanyelvünkön. Talán, mert érezte, hogy nem sok maradt hátra az életéből.

Egyik sétánk alkalmával éppen az óváros macskaköves utcáin barangoltunk, aztán leballagtunk az Úpa folyó partjára, onnan csodáltuk a monumentális, sok száz éves erődtemplomot, meg a folyó partján húzóódó, újonnan nőtt csinos kis villákat. Ő közben arról beszélt, milyen árva lesz ismét, ha elutazom, mennyire fogok hiányozni, hiszen amióta nem él az anyja, nincs kivel szót váltania magyarul. Váratlanul megingott és kérte, álljunk meg egy pillanatra, nagyon nyilall az oldala, talán az epéje rendetlenkedik. Éppen egy szép, elegáns villa előtt álldogáltunk, és Nelli megjegyezte, hogy a ház az egyik országgyűlési képviselőé, az úr neve pedig a mi fülünk számára eléggé furcsának hangzó: Faszaty.

Tehetetlenül, sajnálkozva néztem a szenvedését, ő pedig hőiesen igyekezett elterelni a figyelmét a fájdalomról. Hirtelen eszembe jutott: van a táskámban egy akkortájt varázsszernek mondott indiai gyógyszer, fájdalomcsillapító, ha bevenné, talán az segítene rajta. Azonnal felajánlottam neki a Fesztált. Az én görcsöktől szenvedő nővérem, feledve a fájdalmát, nevetésben tört ki, és a képviselő házára mutogatva, hahotázva nyögdecsele: vegyen be Fesztált a Faszaty!

A következő pillanatban olyan fergeteges jókedv tört mindkettőnkre, hogy minden bajunkról megfeledkezve szinte gurultunk a nevetéstől. A nagy kacagástól könnybe lábadt a szemünk. A hahotát jó ideig nem tudtuk abba hagyni, valószínűleg ezért nem vettük észre azt a szolidan öltözött középkorú nőt, aki már előtte is ott állhatott a közelünkben, és váratlanul megszólalt:

– Istenem, harmincöt éve élek Jaromirban, de eddig még nem hallottam itt senkit ilyen jóízűen nevetni és magyarul beszélni! Hát vannak itt rajtam kívül más magyarok is? Aztán halk szóval elmesélte, hogy őt és családját, mint osztályidegeneket, egyetlen éjszaka alatt telepítették ki Komáromból és deportálták ide, Csehország legtávolabbi csücskébe. Az itteni textilgyárban dolgozta le az életét. Most már egyedül van, magára maradt. Akár vissza is mehetne Szlovákiába, most már lehetne, de kihez menjen, ott sincs senkije.

– Látod, jó a mi gondviselő Atyánk – írta két év múlva utolsó levelében Nelli. – Ha te akkor nem vagy itt, ha mi ott veled, az Úpa partján nem be-

szélgetünk magyarul, soha nem találtunk volna egymásra Klárikával, nem születik közöttünk igazi barátság. Pedig egymás közelében éltünk annyi sok éven át.

Teltek az évek, felnőttek a gyermekeim, és az idősebb fiam megkapta a katonai behívóját. A család boldogan vette tudomásul, hogy Ukrajnában, Zsitomirban, vagyis egészen közel kell letöltenie a kétéves katonai szolgálatot. Persze, hogy mi a közel vagy mi a messze, az relatív fogalom egy akkora országban, mint amilyen az egykori Szovjetunió volt. Hiszen a fent nevezett ukrainai város tőlünk majd' 800 kilométerre van, ami, valljuk be, mégsem olyan jelentéktelen távolság. Ám, ha Vlagyivosztkhoz vagy a Kamcsatka-félszigethez viszonyítjuk, ami Kárpátaljától több ezer kilométerre esik, s ahova úgyszintén elvihették volna a fiamat, nos, akkor Zsitomir az otthonunktól számítva csupán macskaugrásnyira van. Tudomása szerint – írta első levelében – más magyar fiút nem vittek oda vele együtt, pedig az jó lett volna. Amúgy jó helyre osztották be, az egészségügyi alakulathoz, ahol felcserként szolgál az orvos mellett.

A doktor lengyel nemzetiségű férfi volt, végtelenül rendes, tisztességes, aki sokáig Magyarországon szolgált, és jó kapcsolatot ápolt a magyarokkal. Talán ennek volt köszönhető, hogy a fiamat is nagyon megszerette. Így az első karácsonyát a fiatal katona, az otthonából kiszakadt magyar gyerek az orvos családjánál ünnepelhette. Nagy megnyugvás volt anyai szívemnek, hogy a fiamnak akadt gondviselője, csakhogy a következő év tavaszán az orvost áthelyezték a közeli főváros katonai kórházába. Helyére egy új parancsnok érkezett, aki zászlósi rangban volt, és Afganisztánból helyezték Zsitomirba. Szegény fiam rövid időn belül elviselhetetlenül nehéz helyzetben találta magát. A parancsnokának egy emberi szava nem volt hozzá, ahol tehetne, belekötött, szinte látványosan üldözte, megalázta, ahol csak tudta. A fiú sokáig titkolta, nem akart panaszkodni, de amikor a felcsereknek fenntartott szolgálati szobából is kitiltotta, és esténként a beteg katonák közé küldte aludni a kórterembe, akkor betelt nála a pohár. Kaptam tőle egy kétségbeesett levelet, ami engem azonnali cselekvésre készítetett. Kértem, hogy pontosan írja le a zászlós családi körülményeit, vannak-e gyermekei, milyen korúak, s minden más eyebet, amit csak tud róla.

A fiam nem sok reményt fűzött a tervemhez. Ha meglátom a felettesét, belátom, hogy igaz, amit állít – mondta szomorúan a telefonba. Olyan, akár egy szibériai óriásmedve, az intelligenciája is körülbelül azon a szinten van,

ahol a tajgában élő vadállatoké. A magyarokat meg úgy általában, különösképpen utálja... De azért a következő levélben válaszolt minden kérdésemre, s ennek a tudásnak a birtokában az első nyári hónap végén útra keltünk a férjemmel, hogy meglátogassuk a mi katonafiunkat. Szerencsére még előtte, május végén megkaptam a régen várt útlevelemet, és elutazhattam rokonlátogatóba Magyarországra. Onnan felpakolva, hatalmas bőröndökkel érkeztem haza. Soha jobbkor nem jöhetett volna ez a külföldi utazás...

– Nem fog sikerülni – tamáskodott a párom, miközben Zsitomir felé araszolt velünk a vonat. – Egyáltalán, mi a csudát cipelünk mi magunkkal a csomagokban? Nem tudom, mire számítasz, mit akarsz tenni. Te nem ismered ezeket az Afganisztánban elvadult, embertelenné vált katonákat. Reménytelen!

Talán valóban úgy tűnhetett... Csakhogy én anya voltam, aki minden körülmények között segíteni akart a gyermekén, így már kész haditeranggal szálltam fel a vonatra. Azon kívül bíztam a Jóistenben és az emberismeretemben.

– Majd meglátjuk. Kérlek, bízd rám! – zártam le röviden férjem kétségeit.

A szállodában gyorsan szétpakoltam a sok holmit, majd az egyik degeszre tömött bőrönddel beültünk egy taxiba, és kivitettük magunkat a fiunkhoz. A városon kívül, a Kijevbe vezető autózstráda mellett volt az egészségügyi alakulat, egy vasrácsos kerítéssel körülvett, lombos fáktól takart, nagy kiterjedésű terület közepén. Nyeszlott, gyermekarcú kiskatona sepregette az utat a fák alatt, ő volt az ügyeletes, tőle kérdezte meg a férjem, hogy jutunk be az épületbe, hol találjuk a felcsert. Megmondta, de jóakaratóan figyelmeztetett, hogy az egészségügyi körletbe csak férfiak mehetnek be, lányoknak tilos.

– Én a felcsert anyja vagyok, hol vannak itt lányok? – kérdeztem a bámuló kis bakától. Az ügyeleti szobában a fiam nagy örömmel, de szemmel láthatóan zaklatottan, idegesen várt bennünket.

– Jeleztem a zászlósnak, hogy ma érkeztek, tud rólatok, mindjárt itt lesz!

Még be sem érkezett fejezni a mondatát, amikor a küszöbön megjelent a főnöke. Hatalmas, robusztus termetű férfi volt, seszínű tüskés hajjal és himlőhelyektől vörösülő arccal, hangja gorombán, elutasítón mordult, ahogy odavetette nekünk: jó napot!

Legszebb mosolyomat elővéve libbentem elé és kedvesen köszöntöttem:

– Ó, de jó, hogy itt van! Csakhogy végre láthatom azt a férfit, akiről a fiam annyi szépet és jót írt nekem! Én tulajdonképpen már régen ismerem magát, és most alig találok szavakat, hogy megköszönjem, amiért olyan rendes az én katonafiámhoz, az apja helyett apja, aki odafigyel rá, akitől sokat tanulhat,

akitől itt annyi jó szót kap. Engedje meg nekem, hogy megrázzam a kezét, és köszönetként átadjam magának ezt a csekélységet, amit ajándékba hoztunk. Azzal a kezébe nyomtam egy drága konyakot és két üveg márkás bort.

– Nos, ennyi a magáé, de a fiam megírta ám nekünk azt is, hogy nemrég született egy kislányuk, aki most háromhónapos. A szépséges babaruhákat mind neki hoztuk, a nagyobb fiacskájának meg, remélem, jó lesz ez a sportcipő és fog örülni majd a Rubik-kockának. Persze a feleségéről sem feledkeztem meg! Mert mi, asszonyok, már csak olyanok vagyunk, hogy szeretjük a szép, finom holmit, különösen akkor, ha abban a férjeink is örömet lelnek! Ezt a gyönyörű hálóinget, fehérneműt, kérem, adja át neki, és mondja meg, hogy ezt hálám jeléül kapja, amiért ilyen kitűnő, jó ember a férje!

A párom és a fiam szóhoz sem tudtak jutni, csak tátott szájjal bámultak ránk. Őszintén, volt is miért, mert a szemük előtt csoda történt. A hatalmas vadember képéről úgy tűnt el a zord, kemény kifejezés, ahogyan a jég olvad el a nap melegétől. Fokról fokra, szemmel láthatóan változott meg, s lett az arca emberivé. Szemében a meglepett döbbenet helyét valami furcsa szelídség váltotta fel, vonásai ellágyultak, s arcára suta, szemérmes mosoly költözött. És mi tanúi lehettünk annak, amikor egy kíméletlen, durva ember a neki címzett kedves szavak hatására egyszerűen elhiszi magáról, hogy ő valójában egy nagyszerű és igazán jó lélek. Hangja halk, fátyolos volt, amikor megszólalt:

– Könnyű nekem ilyennek lenni, hiszen maguk egy nagyon szófogadó, kitűnő fiút neveltek fel. Igen, én őt próbára tettem, de ennek most vége! Mától itt fogsz lakni megint az ügyeleti szobában, megértted? Meggyőződtem, hogy te becsületes, jó felcser vagy, akire rábízhatom a gyógyszereket és a betegek teljes ellátását. Nos, ez parancs! Azonnal menj le a kórterembe a holdidért, és hozd fel! Tessék, itt van a csukható szekrény kulcsa, abba mindent elzárhatsz, amit a szüleid hoztak neked, ígérem, senki nem fog hozzányúlni!

Ahogy a fiam elment, hogy teljesítse a zászlós parancsát, az ember hozzánk fordult, és magyarázkodva mondta:

– Tudják, amíg ide nem helyeztek engem, én soha nem találkoztam magyarokkal. Aztán itt azt mondta nekem az egyik tiszt, akinek talán rossz tapasztalata volt, hogy vigyázzak, mert a magyarok veszélyes emberek. Az alakulatoknál gyakran ők a besúgók, hátba támadhatják az embert. Értsék meg, Afganisztán után én egy kis nyugalmat szerettem volna. Ez az igazság! De látom, hogy nem úgy van, ahogy ő mondta, nem szabad általánosítani! Maguk is magyarok, de intelligens, rendes emberek, nos, a fiuknak nem lesz semmi baja! Erre szavamat adom! Van valamilyen kérésük velem kapcsolatban?

Megelőzve a férjemet, gyorsan válaszoltam: igen, volna, ha szabad.

– Tudja, a fiam a katonaság után tovább szeretne tanulni, orvos akar lenni, de, ugye, a felvételi vizsgákhoz szükség van a fizika és a kémia tudására. Jó lenne, ha magánórákra járhatna. A férjem elképedt arccal nézett rám ekkora pimaszság hallatán, ám a zászlós rábólintott: úgy lesz!

– Én magam keresek neki tanárt. Még hozzá egyetemi oktatókat, akik majd jól felkészítik a vizsgákra, legyenek egészen nyugodtak! Jómagam zsitomiri születésű vagyok, itt végeztem az iskoláimat, nagyon sok embert ismerek. Bízbanak bennem, minden rendben lesz! De hozzanak be neki civil ruhát, hogy abban menjen ki a városba, úgy majd nem zaklatják a járőrök. S ha úgy gondolják, ameddig itt tartózkodnak nálunk, végig együtt lehetnek a legénnyel. Elmehet magukkal a szállodába, máris megírom az engedélyt. Legközelebb pedig, ha újra meg akarják látogatni, jelezze nekem a fiú előre, hogy tudjak szállást foglalni a legjobb hotelben. És az állomáson várni fogja magukat az én szolgálati kocsim. Nem, ne tiltakozzanak, ez így lesz!

A férfi valóban mindenben betartotta a szavát. Amikor legközelebb egyedül utaztam Zsitomirba, az állomáson rám váró szolgálati dzsipben a zászlóson kívül már civil ruhában ott ült a fiam is, és azonnal velem jött a szállodába. Az alatt az öt nap alatt, amíg ott voltam, csak egyszer ment vissza az egységéhez, akkor is csak a tankönyveiért.

Aztán a zászlós és a felesége meghívtak az otthonukba, ahol nagy tisztelettel, szeretettel fogadtak. A javukra írható, hogy előre kikötötték, semmilyen ajándékot nem várnak tőlem. Ennek ellenére természetesen nem mentem üres kézzel, hiszen ott voltak a gyermekek. A nő mégis annak a szép virágcsokornak örült igazán, amit a fiam nyújtott át neki. Amikor beléptünk a lakásba, magyarul üdvözöltek, és az asszony elsőként azt az orosz–magyar szótárt mutatta meg nekünk büszkén, amiből a férjével együtt naponta tíz magyar szót tanulnak meg. Talán hihetetlen, de – a kiejtési hibákat leszámítva – az alapszavakból összeszedve már egészen érthető, kerek mondatokat tudtak mondani. Hiszek benne, hogy sem ez az orosz házaspár, sem későbbiekben a gyermekeik nem táplálnak ellenséges indulatokat a magyarokkal szemben.

A fiam zsitomiri katonaidejéhez még két érdekes epizód fűződik.

Amikor úgy alakult, hogy volt szabad ideje, rendszerint a kaszárnját övező park egyik padján ülve készült a magánórákra. Egyik nap is ott tanulgattott elmélyülten a kerítésen belül a nagy forgalmú, Kijevbe vezető autópálya mellett, amikor váratlanul cirkalmas, magyar káromkodás ütötte meg a fülét.

Felkapta a fejét, honnan jön a hang. A kerítésen túl egy magyar rendszámú kamiont látott vesztegelni, mellette meg két tehetetlenül tébláboló embert. A sofőrök dühöngve szidalmazták a hatalmas, áruval megrakott járgányt, meg annak a feltalálóját, az összes létező és nem létező felmenőivel egyetemben. Gyermekem a könyveit odahagyva a kerítéshez lépett, és érdeklődve hallgatta a káromkodó, kétségbeesett emberek sirámain.

– Most mi a fészkes fenét csináljunk, Józsi, ki a nyavalyához fordulhatunk itt? Hogy jutunk el estig ezzel a lerobbant ócskavassal Kijevbe? A mögöttünk lévő városba sem tudunk már visszafordulni, totál bekeppelt az autó, ez a rohadt motor most végleg beadta a kulcsot! Mondtam én neked a határnál, amikor átjöttünk, hogy baj lesz! Nekem már akkor nem tetszett, ahogy köhögött a motor! Hol találunk itt szerelőt? Hogy az a...

– Te azt mondtad, hogy tudsz oroszul! Most arra válaszolj nekem, mit érünk vele? Kitől kérhetünk segítséget? Találj ki valamit!

– Tudni tudok én, Jani, csak nem biztos, hogy azt, amit kéne...Várjál már, no, ne kiabálj – lépett Józsi közelebb a kerítéshez –, hátha ez az itt bábáskodó ruszki katona tud segíteni rajtunk, nézd csak, hogy vigyorog! Csak azt tudnám, hogyan lehetne elmagyarázni neki, hogy megértse, mi a kórsága a tragacsnak.

A fiam jókedvűen megszólalt:

– Hát, talán azt tudnám ajánlani, hogy magyarul próbálkozzanak.

– Atyámfia, te meg magyar vagy? De hát mit keresel itt? Hallod, hova való vagy, hogy kerültél ide?

– Itt szolgálok, Kárpátaljára való magyar fiú vagyok. No, hát mi a baj?

Tíz perc múlva ott voltak a szerelők az alakulat garázsából, s egy óra alatt rendbe hozták a kamion motorját.

– Mit fizetünk ezeknek a srácoknak, de főleg neked? – kérdezték a megnyugodott sofőrök a fiamtól.

– Semmit, majd adok nekik igazolást, hogy fáj a torkuk, és kapnak három nap soron kívüli eltávozást. Ezek ide valók, ternopoliak, örülni fognak, ha hazamehetnek. Nekem pedig nem kell semmi. Szívesen segítettem, hiszen magyarok vagyunk!

– Ohó, komám, nem úgy van az!– rikkantott a két kamionos pilóta. – Egy kis hazai elemózsziát csak elfogadsz tőlünk, nem veted meg...

Azzal a kezébe nyomtak egy rúd magyar szalámit, egy darab főtt, füstölt sonkát és egy szép, nagy, kerek házi kenyeret, majd az egészet megtették pár doboz üdítővel.

– Tudjad – mondták neki még búcsúzóul –, jövünk mi erre máskor is, és nem feledkezünk meg rólad! Hozunk mi még neked kajautánpótlást!

A fiam mosolyogva bólogatott, s magában arra gondolt, ha marad is el ebből az ígéretből, az sem lesz baj.

Nos, nem volt igaza, mert a két pilóta, ahányszor csak arra vitte őket az útjuk, valóban megálltak a gyengélkedő mellett, és megkeresték a gyereket egy-egy szeretetsomaggal. Bizony, nem kis dolog volt ez abban az időben, mert akármilyen rendesen bántak is a fiammal, a katonák számára a koszt egyformán csapnivaló volt a szovjet hadsereg minden alakulatában.

Ugyancsak Zsitomirhoz fűződik a másik emlékezetes sztori is, amelynek már magam is részese voltam. Egyik soron következő zsitomiri utazásom alkalmával megkért a barátnőm, valamikori iskolatársam, hogy vigyek el a fiának egy kisebb élelmiszersomagot. Ő szintén abban a városban szolgált, de egy gépesített műszaki alakulatnál. A hatalmas városban egyedül aligha találtam volna meg a megjelölt alakulatot, így aztán a fiammal indultunk útnak, hogy megkeressük. A felettese szívesen megengedte, hogy elkísérjen, sőt, pontosan elmagyarázta, hogy melyik villamossal, trolival jutunk el oda.

A laktanya portáján egy tiszt volt ügyeletben, akinek elmondtuk, mi járatban vagyunk, kit keresünk. A férfi a katona nevét hallva gyors, kutató pillantást vetett ránk, aztán szolgálatkészen, barátságosan felajánlotta, hogy kinyitja nekünk a bezárt kaput, menjünk be a zárt körlet területére. Az örbódé előtt van egy pad, oda leülhetünk és megvárhatjuk, amíg a fiú előkerül a szerelőcsarnokból. Azonnal kiállítja az írott parancsot, és elküld érte egy kiskatonát. De eltart majd egy jó ideig, amíg visszaérnek, a terület óriási, a műhely meg igencsak messze van...

Szép, meleg nyári napon történt az eset, az órház ablaka nyitva volt, benn a tiszt végezte a munkáját, mi pedig a fiammal jólesően üldögéltünk a fák árnyékában és halkán beszélgettünk, természetesen magyarul. Főleg én beszéltem, ő csak kérdezgetett az otthoni történeésekről, ismerősökről, mindenféléről. Minden érdekelt: melyik zenekarnak a száma az idei év slágere, milyen filmet vetítenek a moziban, mit láttam a magyar tévében... Múlt az idő, de mivel a fiú még mindig nem jött, én belevágtam az egyik nemrégiben látott, nagyon sikeres, habkönnyű, ám fergeteges mulatságos francia filmvígjáték részletes elmesélésébe. A fiamnak potyogott a könnye a nevetéstől, én is alig bírtam kuncogás nélkül felidézni a film legbohókásabb jeleneteit, végül magunkról megfeledkezve, egyre vidámban s mind hangosabban együtt hahotáztunk. Dehogyan vettük mi észre, hogy az ügyeletes tiszt közben kijött az üvegalitkájából, és a

közvetlen közelünkben álldogálva, figyelő arccal hallgatja, miről folyik a szó. Aztán az egyik legvidámabb esemény ecsetelésénél váratlan erővel belőle is kiszakadt az addig bizonyára nehezen visszafojtott kacagás. Ez úgy meglepett, hogy zavarba jöttem, nyomban elhallgattam, s csodálkozva bámultam az őszes halántékú, kellemes arcú kapitányra. Eszembe nem jutott volna, hogy itt bárki is megértheti a szavunkat! Hiszen a barátnőm elmondásából úgy tudtam, hogy ebben az alakulatban sincs más magyar nemzetiségű katona, csak az ő fia... Amióta egy éve behívták szolgálatra, egyetlen szót nem hallott az anyanyelvén. Szegény gyereket beteggé teszi az állandó honvágy. Most meg itt ez a férfi, aki láthatóan érti, sőt élvezi a magyar nyelven elmesélt film tartalmát.

– Bocsnát, hogy hallgatóztam – szólalt meg szégyenkezve a tiszt a hirtelen beállt csendben. – Tudja, hinni sem mertem a fülemnek, amikor meghallottam, hogy az anyanyelvemen beszélgetnek! Nagyon régen nem hallottam magyar szót, ezért merészkedtem a közelükbe. Amíg benn ültem, azt hittem, csak képzelődöm. Bár a fiú neve gyanús volt. Aztán meg már én is végig szerettem volna hallgatni a történetet, annyira mulatságosan mesélte. Szólnom kellett volna, de olyan öröm volt számomra a szép magyarsággal kiejtett szavait hallgatni, hogy nem volt szívem félbeszakítani. Szinte magam előtt láttam a szereplőket, a film minden kockáját. Tudja, alig két hete vezényeltek át ehhez az alakulathoz. A Távol-Keletről, Szahalinról jöttem. Ezt az utolsó, nyugdíjazásom előtti évet már itt szolgálom le, Ukrajnában. Aztán leszerelék, és végre hazamehetek Kárpátaljára! Ungvári vagyok, érettségi után jelentkeztem a katonai főiskolára, ahol a gépészmérnöki karon végeztem. Így lett belőlem katona, hosszú időre. Elnézést, hogy megzavartam, kérem, fejezze be, nagyon kíváncsi vagyok, mivel végződött a film...

Aztán előkerült Gabi, és a katonaságnál eltöltött, nagyon hosszúnak tűnő elmúlt esztendő is beleértve, ez lett egész katonáskodásának egyik legszebb napja. Örült nekünk, örült az édesanyjától kapott csomagnak, de a kapitány jelentette számára a legnagyobb meglepetést, akiről kiderült, hogy magyar. Érdekes volt látni a tiszt arcát, akiben hasonló érzések bujkálhattak, mialatt a barokaruhába bujtatott fiút nézegette. Rövid időn belül nagyon jó kapcsolat alakult ki kettőjük között. Gabi jóra való, szerény gyerek volt, a kapitány megszerette, s amíg a szolgálati idejük tartott – majdnem egyidőben szereltek le – szinte naponta találtak rá módot, hogy beszélgessenek. Természetesen magyarul.

A kisebbik fiamnak már kevésbé volt szerencséje a katonaságnál. Neki a barokaruhában eltöltött időből sokkal keményebb és nehezebb osztályrész jutott.

A kiképzés után őt Közép-Ázsiába vitték. Üzbegisztánban szolgált, több ezer kilométerre tőlünk, valahol a magyarság egyik feltételezett őshazájában. Ez idő tájt ő volt az egyedüli magyar, legalább is az alakulatánál. Katonai szolgálata éppen arra az időre esett, amikor megkezdődött Afganisztánból az „afgán nép segítségére és védelmére” kivezényelt szovjet hadsereg alakulatainak a kivonása. Az ott szolgáló katonák, akik annak előtte a drogot, a kábítószeret többnyire csak hallomásból, filmekből ismerték, mire visszakerültek a Szovjetunióba, már sokan maguk is fogyasztói lettek a veszedelmes szereknek. A leszerelésüket megelőzően Taskentbe, a katonai kórházba vitték őket, hogy a drogozásból valamelyest kigyógyítva kerüljenek vissza a civil életbe.

Erre az időszakra esett a volt szovjet birodalom felbomlásának, összeomlásának első periódusa is. Akkor már Közép-Ázsia minden köztársaságában, de elsősorban Üzbegisztánban, a szülőföldje önállóságáért, függetlenségéért harcolt a helyi lakosság. Nap mint nap zavargások voltak, s az állig felfegyverzett őslakosok sokszor kerültek véres összetűzésbe az ott állomásozó orosz csapatokkal. Egyik legemlékezetesebb összecsapása a lázadóknak a még létező szovjet hadsereg katonáival Os településen volt. A katonai kórház mentőautóján a felcsernek is ki kellett mennie a helyszínre a sofőrrel, hogy a sebesült katonákat ott helyben ellássa, mielőtt beszállítják őket a kórházba. Már visszaúton voltak, amikor az autó vezetőjét eltalálta egy golyó. A mellette ülő felcser fiam ekkor vált gyerekből felnőtté. Ledöntötte az ülésről a halott mentős pilótát, átült a helyére, és a gázra taposva kivitte a mentőautót a sebesültekkel, a halottal a golyózáporból. Hála neked, Égi Atyám, hogy az ő életét megőrizted, és hogy én mindezt csak jóval az események után tudtam meg!

Nos, egy némileg csendesebb, békésebbnek tűnő időszakban a fiú eltávozást kapott a kaszárnnyából, és beutazott a város központjába. Úgy érezte, ha nem láthat maga körül szürke, hétköznapi, civil életet, ha állandóan agresszív, narkótól bódult, életveszélyes helyzeteket teremtő, zavart katonákkal kell egy levegőt szívnia, előbb-utóbb maga is begolyózik közöttük. Az orvos, aki mellett dolgozott, jóindulattal figyelmeztette: legyen nagyon óvatos, mert a városban ugyan eddig még nem volt rá példa, de az egyenruhája miatt bárhol rátámadhatnak vagy orvul leléphetik, hiszen orosz katonát látnak benne. Nem érdekel senkit, milyen a nemzetisége annak, aki ezt az egyenruhát viseli. Ha nem ázsiai, akkor csakis ellenség lehet.

A fiam tulajdonképpen határozott céllal indult a városba. Egy, a városunkban élő, Taskentben született, ám a férje révén magyarrá lett üzbég barátnőnek a szüleit, testvéreit szerette volna felkeresni az otthonukban, az asszony

kérésére. Az említett barátnőm egy rendkívül művelt, okos nő volt, a férjével együtt tudományos kutatómunkát folytattak, mind a két fiát magyar iskolában taníttatta. Ezt ő természetesnek vette, hiszen nálunk nincs üzbég tannyelvű iskola, neki az oroszokhoz semmi köze, a férje pedig magyar! Nagyon kedveltük egymást, családjaink hosszú évekig éltek jó barátságban. A Taskentben maradt hozzátartozói is mind tisztelettel viseltetnek a magyarok iránt, köztiszteletben álló, ismert emberek, biztos voltam benne, hogy szívesen fogadják a fiamat. Nos, az én fiam az orvostól kölcsönkapott sportruhában elindult a felkutatásukra.

Kora délután volt, az utcák üresen ásítottak, alig látott embereket, nőket meg szinte egyet sem. Aprócska, itthonról kapott térképet szorongatott a markában, ennek segítségével igyekezett eligazodni a zezugos keleties sikátorokban, de minden igyekezete ellenére eltévedt. Végül egy mecsetnél kötött ki, amelynek lépcsőjén sötét bőrű, keskeny szemű, széles arccsontú helyi férfiak üldögéltek beszélgetve. Tisztelettel köszöntötte őket, majd oroszul megkérdezte, merre találja a keresett utcát, és megemlítette a család nevét is, akiket keres. Hideg, ellenséges csend volt rá a felelet, aztán a válluk felett kiköpve, szinte valamennyien egyszerre fordítottak hátat neki. A fiam előbb könnyörgésre fogta a szót, és ott toporgott még egy jó ideig abban a reményben, hogy valamelyikük hátha mégis megszanja. Ám az egyik hirtelen feléje forduló ember szeméből olyan vad és mélységes gyűlöletet olvasott ki, hogy jobbnak látta, ha azonnal eltűnik onnan.

– Ó, hogy az a fergeteges istennyila csapna bele abba a lepénykerek, ferdeszemű képetekbe – szakadt ki fiamból hangosan az elkeseredés, miközben hosszú lábaival nagyokat lépve igyekezett minél messzebb kerülni tőlük.

– Fiú, fiú, várj, állj meg – érte utol váratlanul egy férfihang. A döbbenettől kővé dermedve cövekelt le, úgy bámult vissza rájuk. Egy tubetejkát, vagyis üzbég fejfedőt viselő, ősz szakállú, napbarnított arcú férfi sietett utána, akiről csak amikor jól megnézte, derült ki, hogy inkább európainak látszik, mint ázsiaiinak.

– Nem gondoltam volna, hogy te magyar vagy! Jaj, de régen hallottam már ilyen szép, ízes káromkodást magyarul, édes fiam!

Ezt követően a fiamat igen nagy megtiszteltetés érte: meghívták őt egy hamisítatlan üzbég teázóba, ahova nők be nem tehetik a lábukat, csak a férfiak mehetnek, és a földön, szőnyegen ülve fogyasztják a méregerős teát. A férfiből dőltek a kérdések, mindent tudni akart a fiamról, aztán magáról kezdett beszélni. Ő is katonaként került Üzbegisztánba több mint harminc évvel azelőtt, aztán rátalált a szerelem, s úgy alakult, hogy meg is nősült, így hát ott

ragadt. Van szép nagy családja, a szülőföldjén csak egyszer volt, annak is már sok éve. Befogadták, megszokta az itteni életet.

– Látod – mondta nevetve –, még a bőröm színe is hasonló lett az őslakosokéhoz.

Jó óra múlva, sűrű hátbaveregetések közepette testületileg kísérték el a keresett címre, újdonsült magyar honfitársa pedig szavát vette a fiamnak: amíg itt van a városban, meglátogatja őt az otthonában, amilyen gyakran csak lehet!

– Hadd hallják meg az enyémeik, milyen gyönyörű a magyar beszéd – tette hozzá büszkén. Ők ugyan azt állítják, hogy a magyar meg az üzbég rokon nyelvek, de tudja a fene, én nem igazán veszem észre a hasonlóságot!

Talán ennek a jól végződött találkozásnak, annak, hogy távol az otthonától egy magyarra talált, vagy az üzbég barátnőm rokonainál többször is eltöltött kellemes óráknak köszönhető a gyermekem azt, hogy kibírta, túlélte szovjet katonaként azt az iszonyatos másfél évet abban a forrongó, maga útját kereső közép-ázsiai országban, Üzbegisztánban.

Lassan végére érek emlékfüzereimnek. Visszaolvasva írásomat, elégedett vagyok, mert sok találkozást, érdekesnek tűnő élményt, eseményt sikerült fel-fűzni az emlékezetem fonálára. Remélem, az olvasók is találnak majd olyan figyelemre méltó mozzanatokot, amelyek segítenek megismerni és, az írások által kicsit közelebb kerülve a valamikori óriás ország állampolgáiraivá lett földijeimhez, meg is érteni egy letűnt, lassan feledésbe merülő korszakot. A kor szellemét, az abban élő emberek hétköznapijait, egy szeletkét az életünkéből, azt az érat, ami mögött alig több mint két évtizede csukódott be az ajtó. Az időszakot, amelyben az én generációm volt fiatal, s amelyet úgy hívtak, hogy XX. század.

A történeteimbe, bár nem készakarva, megkerülhetetlenül belekerültek az akkori társadalomra, életformára jellemző mozzanatok, epizódok, amelyek segítségével az érdeklődők képet alkothatnak az egymás mellett élő, különböző nemzetiségű emberek viszonyairól, nézeteikről, életszemléletükről, az egymás iránti érzéseikről. Visszatekintve a múltra, leszámítva a mindennapi nehézségeket, összességében élhetőnek tűnt számunkra az a világ. Valahogy több volt benne az egymásra figyelés, a segítőkész emberség, sőt, a mások iránti tolerancia is jobban fellelhető volt, mint ebben a mai modern, demokratikusnak kikiáltott korban. Talán, mert nem volt annyira mély a szakadék a társadalom különböző rétegei között, vagy mert az emberek igénytelenebbek voltak... És nem csupán Mammon uralta a gondolataikat, diktálta a

cselekedeteiket. Visszafelé nehéz így megítélni. Én csak egyet tudok biztosan: fiatalok voltunk, és bár a mai élethez viszonyítva jóval szegényesebben éltünk abban a szigorúan körülkerített, jól izolált világban, a mindig éber, figyelő szemek keresztttűzésében, az előre megszabott, kijelölt utakról lehetőleg le nem térve, a körülményekhez képest, betartva a játékszabályokat, szépnek láttuk, élveztük az életet.

Már csak az utolsó, rövid, befejező történet hiányzik az emléklánc végéről, amellyel adós maradtam, s amelyről említést tettem. Egy mondat, amelynek a bántó éle nehezen gyógyuló sebet ejtett az önérzetemen. Talán mert magyar létemre egy anyaországbeli magyartól kellett elszenvednem. Záróakkorként tehát visszanyúlok a bevezetőhöz, oda, ahonnan elindultam.

Egyik városnézésünk alkalmával Ági barátnőmmel a Nyevszkij sugárutat róttuk, amikor úgy döntöttem, hogy aznap még sürgős vásárolnivalóm van a Passzazsnij Dvorban, ami magyarul árkádos udvarnak fordítható. Így rövid időre búcsút vettem a barátnőmtől, akinek aznap a boltokhoz már nem volt egy csepp kedve sem, és egyedül vettem be magamat a hatalmas, nagy múltú áruház forgatagába. Egyszeriben magyar szó ütötte meg a fülemet, s én, mint akít mágnes vonz, elindultam a hang irányába,

Két idősebb, fejkendő asszony és egy harcsabajszú férfi toporogtak, tehetetlenkedtek az eladóipult előtt az elektromos áruk osztályán, nyilvánvaló vásárlási szándékkal. Ahogy a szavaikból kivettem, Rakéta márkájú porszívót, villanyvasalót és szobai ventilátort szerettek volna venni, csak hogy ezt oroszul nem tudták elmagyarázni a türelmetlenül várakozó eladónak. Mérgeesen szidták a tolmácsot, aki elment a csoport többi tagjával, őket meg segítség nélkül magukra hagyta. Hozzájuk lépve köszöntöttem őket, és felajánlottam a segítségemet, amit a dunántúli tájszóalással beszélő kis csoport nagy hálálkodással és némileg meglepetten fogadott. Az eladónő hozta is sorjában a kért árucikkeket, s amíg egyenként kipróbálta, hogy működőképeseke-e, én szóba elegyedtem a bajszos férfival és a feleségével.

– Maga itt tanul a SZU-ban vagy szintén turista? Pesti, ugye, jól gondolom, igazam van?

– Nem, dehogy, én Kárpátaljáról jöttem, odaváló vagyok.

– Ó, maga „csak” egy kárpátaljai magyar, azt hittem, hogy a földink – mért végig az ember, hangjában cseppet sem titkolt sajnálkozó lenézéssel. – Pedig milyen jól tud magyarul, egészen tisztán beszél a nyelvünket! Hát ezt nem is gondoltam volna!

Ha arcul csap, az sem fájna jobban. Pedig ilyen bántó megaláztatásban már nem először volt részem. Előtte akkor, amikor a legelső Magyarországon tett látogatásunkkor „ruszkinak” neveztek. Arra nem tudtam válaszolni. Most azonban egyetlen pillanatig tartott a néma döbbenetem, aztán a fiatalokra jellemző heveséggel, igazságérzetem minden dühét beleadva, halkán, sziszegve válaszoltam a férfinak:

– Talán azért, mert ez az anyanyelvem. Igen, én „csak” kárpátaljai magyar vagyok, és amint azt megjegyezte, lám, mégis tökéletesen beszélem a magyar nyelvet. Pedig elhiheti, az én maroknyi népemnek sokkal nehezebb volt megmaradni magyarnak Kárpátalján, a nagy Szovjetunióban élve, mint maguknak egy tömbben, az anyaország határain belül. De mégis sértetlenül megőriztük a nyelvünket, a hagyományainkat és a nemzeti öntudatunkat. Nos, további jó vásárlást kívánok, remélem, elbaldogulnak nélkülem is. Jó napot!

Ámulva néztek rám valamennyien, ám én sarkon fordultam és sietősen otthagytam őket. Félttem, ha még egy pillanatig maradok, kitör belőlem a sírás.

Mire is figyelmeztetett Kazinczy egyik írásában még a XIX. század első évtizedeiben? Magyarország nem ismeri Erdélyt... És Kárpátalját?

Mert ez a honfoglalás óta ősi magyar föld, valamint ide született magyarjai nagyon sokáig, másfél századdal a nagy nyelvújító figyelmeztetése után is megmaradt az anyaországbeliek számára terra incognitának. A rendszerváltást kellett megérni ahhoz, hogy valamelyest megváltozzon ez a hozzáállás a szülőföldemhez és az innen származó magyarokhoz. Egy dolog azonban alig vagy csupán valamiben változott meg a csordogálva múltó évek folyamán: már nem hívnak bennünket ruszkinak! Most már ukránoknak neveznek...

ÖNVALLOMÁS AZ ÍRÁSRÓL

Szeretem a munkámat, az írást. Néha úgy érzem, ez számomra rendeltetés, elhivatottság, ami nem hagy szabadulni, amit tennem kell. Vágy, hogy Isten akaratát teljesítsem. Az írásnak köszönhetően képes vagyok kitörni gyötrő kétségeimből, rám szakadó félelmeimből. Aztán kiírva magamból a sokszor névtelen fájdalmat, tudom megélni a mátt, s bizakodással tekinteni a holnap elé. Feledtetni a bánatást, a könnyeket, átlendíti a bizonytalanságon, megvigasztal szomorúságomban. Lehet, hogy nagy szavakat használok, s lesz, aki fanyalagva olvassa a gondolataimat, ennek ellenére vallom: nekem az írás elkötelezettség, öröm, nem csupán munka. Tudom, nem vagyok ünnepelet, ismert nagy író, akit dicsfény övez, és valószínű, már nem is leszek az soha. Később kaptam a tehetséget az Úrtól, én mégis hálával adózom neki a nem várt ajándékért. Megköszönöm, hogy témáimat mindig az életből meríthetem, s amit közelinek érzek magamhoz, azt sikerül leírni. Köszönöm, hogy a képzeletem segítségével színessé, olvasmányossá tudom tenni a mindennapok történéseit, a múlt emlékezetes és a jelen valós eseményeit. Hittel, tiszta érzéssel igyekszem írni. Vigyázva, őrizgetve anyanyelvem szépségét, a lassan feledésbe merülő kifejezések és szavak zenéjét, ami a mai világban nem „menő”, nem modern. Nem baj! Én így írok, de érdekes módon ezzel nemcsak magamnak, hanem az olvasóknak is örömet tudok szerezni. Írásaim hatását a visszajelzésekből tudom lemérni. Ilyenkor mindig szemérmes büszkeség tölt el arra gondolva, hogy lám, az egykori kárpátaljai gyermekkönyvtáros, aki életének második felében váratlanul író lett, talán nem hoz szégyent sem magára, sem az irodalomra... Az eltelt tizennyolc év alatt én az írást napi csodának élem meg, és ha tehetném, mindenkivel megosztanám örömeimet, ám félek, dicsekvésnek tűnne, így jobb, ha nem teszem. Az emberekből felém áradó szeretet, tisztelet így is rám talál, amiért őszinte hálát érzek minden esetben. Mert a szívből jövő, szerető szavak ösztönzően hatnak mindenkire. Dicséret nélkül a lélek elsorvad. Van, hogy néha hivatalból is elismerik munkámat, az sokat jelent. Nagyon sokat. Igaz, nem sokszor történik meg. Inkább az ellenkezője.

Szülővárosomban a nemrég megjelent gyermekkönyvem bemutató, ott jelenlévő neves írók, majd később az eseményről hírt adó magyar rádió riportere is, Kárpátalja egyedüli magyar gyermekírójaként emlegettek. Szép szavakkal méltatták hagyományörző írásaimat, gyermekverseimet, s én boldogan vettem tudomásul, hogy van helyem az irodalomban. Aztán kevés idő elteltével – önérzetemen mély sebet ejtve – ezt kíméletlenül megkérdő-

jelezték városunk történelmi múlttal rendelkező, egyedüli magyar tannyelvű középiskolájában, amikor széles körű megemlékezés keretében ünnepelték az iskola fennállásának százötödik évfordulóját. A meghívott vendégek névsorában az én nevem nem szerepelt, engem senki nem értesített. Talán úgy vélték, mégsem vagyok elég fontos ember ahhoz, hogy meghívjanak. Pedig egykor abban a tanintézetben érettségiztem, és diákként sem hoztam szégyent az iskolára. Nehéz hozzászokni, elfogadni, hogy az alma materemnek semmit nem számítok. Ami azért fájdalmas, mert nem ez volt az első ilyen eset, hogy abban az iskolában semmibe vettek. Ha tudnám a miértjét, nem bántana úgy a mellőzés. De a tisztelet, a szeretet hiánya elbizonytalanít és elszomorít. Pedig mindkettő jól jönne, erősítené az önbizalmamat. Ami úgyis gyakran cserbenhagy. Lehet, hogy ez a kései pályakezdés velejárója... Ilyenkor kétségek merülnek fel bennem, hogy kellek-e, érdemes-e folytatnom az írást? Vagy mégsem, s ezt szülővárosomban így hozzák a tudomásomra...

Ám Isten ezt másképpen gondolhatja! Mert, amikor az önmagamba vetett bizalmam legmélyén kuporogva szégyenkezem, sajnálgatom magamat, olyankor jön az égi segítség, hogy megerősítsen a hitemben. Váratlanul szembetalálom magam az olvasókkal, és olyan szívből jövő elismerésben van részem, amelynek köszönhetően sötét gondolataim egy csapásra szertefoszlanak. Újra kék az ég, és melengető napfény feledteti a bántást, a rosszat. Ilyenkor én, a *kis író*, megízlelhetem a siker valódi ízét. Csak tudnék megbékélni a ténnyel, hogy ennek mindig másutt kell történnie, nem otthon... Amit most itt leírok, az is egy ilyen csodáról szól. Talán, ha megbántanak, s én újra magam alatt leszek, visszaolvasva segít, hogy ismét talpra álljak, tovább tudjak lépni.

* * *

Mindig szívesen teszek eleget olyan meghívásoknak, amikor olvasókkal kell találkoznom. Főleg, ha iskolások várnak rám. Ilyenkor, gyermekkönyvtáros múltamra való tekintettel, őszinte várakozással és örömmel állok a gyerekek elé. Talán, mert még soha nem csalódtam a gyerekekben, de az az igazi, ha ők sem csalódnak bennem. Nos, egy jó évvel ezelőtt Magyarországon meghívtak találkozóra az egyik szakközépiskolába. Vendéglátóim – az iskola vezetősége és az osztályfőnök – várakozással néztek az esemény elé. A diákok... hát ők nem igazán tudtak hová tenni, bár a nevem ismerős volt számukra. Ez a több száz diákot befogadó szakközépiskola ugyanis Rákóczi Ferenc nevét viseli, és

egy őt méltató megemlékezésen éppen az én Rákóczi-versemmel nyitották meg az ünnepséget. Abban a nagy létszámú fiúosztályban, ahol vártak, a diákok jelentős része roma származású. Tudomásul vettem, a gyomrom csak akkor rándult össze, amikor közölték velem, hogy 16–17 éves kamaszokról van szó. Uram, mit kezdek én azokkal a fiúkkal... Arra gondoltam, ha gimnáziumról volna szó, még akkor is elég komoly megmérettetés lenne egy gyermek-író számára az ilyen korú diákokkal való találkozás ebben a számítógépes, internetes világban! Hiszen olyan konkurencia ez, amely miatt a gyerekek többsége már alig vesz könyvet a kezébe. Ma már nem divat az olvasás. Sajnos, lassan az általános iskolában sem... Hát még egy szakközépiskolában! Főleg, ha tekintetbe vesszük az adott kontingenst...

– Minden rendben lesz – nyugtatott a kedves, fiatal osztályfőnöknő, aki arra kért, ha van rá mód, azt az ifjúsági regényemet mutassam be az osztálynak, amit ő maga is igen jól ismer. A naplóformában megírt könyvet már többször is elolvasta, és nagyon szórakoztatónak, mulatságosnak és, nem mellesleg, igen tanulságosnak tartja. Bízok benne, hogy a nagy fiúkat is le fogja kötni a kisregény tartalma, megértik a könyv mondanivalóját, ha előtte ismertetem megírásának körülményeit, és részleteket is felolvasok belőle.

Úgy legyen! – fohászkodtam némán a találkozó sikeréért, belépve az osztályba. Az unott, érdektelen kifejezés gyorsan leolvadt az arcokról, helyet adva az őszinte érdeklődésnek, ahogy szülőföldről, Kárpátaljáról, annak történelmi múltjáról, nevezetességeiről, a Kárpátok égbetörő bércéről, a csacsogó Tiszáról, Európa közepéről meséltem nekik. Beszéltem a kárpátaljai magyar iskolákról, a magyar diákok cseppet sem rózsás helyzetéről, az erőszakos elukránosításról, az ezzel járó, naponta ismétlődő megaláztatásokról és nehézségekről, az ott született, ma is szülőföldjükön élő, öntudatosan gondolkodó magyar emberek mindennapos küzdelmeiről. Ezek után vágtam bele a könyvem bemutatásába, mert a bevezetőben elmondottak nélkül a könyv témája furcsa, érthetetlen lett volna számukra. Így viszont magyarázatot kaptak arra is, miért van annyi helyesírási hiba a rosszcsonk kisfiú által leírt, roppant humoros írásban. Csak így értették meg, hogyan veszíthetik el identitásukat a magyar gyerekek, akik ukrán iskolában tanulnak. Pedig ez a valamikori, naplót író kisdíák nem önszántából és nem a szülők akaratából, hanem egészen más kényszerítő körülmények hatására került az ukrán iskolába. Ez mára annyiban változott meg, hogy a sikeres agymosásnak alávetett szülők nagy része már saját jószántából iratja oda a gyermekeit. Akikből aztán soha nem lesz valódi ukrán, de már igazán magyar sem. Ez az, ami végtelenül bántó és elkeserítő.

Hallva a diákok önfeledt, jókedvű kacagását a felolvasás alatt, tudtam, hogy nem volt hiábavaló a találkozó. Magamban pedig őszintén reméltem, hogy a felolvasott szöveg szórakoztató részletei nem rejtették el szemük elől, nem feledtetik velük a naplót vezető, egy ukrán iskola padjait koptató vidám magyar kisfiúnak a mindennapi nehézségeit. Amit ő a maga módján magyarul, hibás helyesírással, ám mindent tökéletesen megfigyelve lejegyzett, s ezzel átfogó, teljesen hű korképet festett az akkori időkről, a kommunista rendszer utolsó éveiről. Befejezve a felolvasást, úgy éreztem, a rövid csendet felváltó, szünni nem akaró taps igazolta reményeimet. Ezt követően, ha abban a városban az iskola környékén jártam, két kamasz fiú rendszeresen rámköszönt. Az egyikre, a szépcarcú, magas cigánygyerekre azonnal ráismertem, s úgy rémlett, a másik fiút is ugyanabban az osztályban láttam.

Közben majdnem egy év telt el. Legnagyobb meglepetésemre Krisztina tanárnő, aki még mindig ugyanannak az osztálynak volt az osztályfőnöke, ahol előzőleg jártam, azzal a kéréssel keresett meg, hogy nem lenne-e ellenemre egy újabb találkozó. Ismét azzal az osztállyal? – ámuldoztam. Hiszen a fiúk ugyanazok, csak közben idősebbek lettek. Nekem meg nincs más ifjúsági regényem... Igaz, az idén megjelent egy nagyon tartalmas gyermekkötetem, de nem éppen az ő korosztályuknak való. Van ugyan novelláskötetem is, de az meg felnőtteknek szól. Tanácsalanságomat látva, a fiatal tanárnő elmosolyodott: ők ugyanazt a könyvet kérik, amelyikből tavaly olvastam fel nekik. A naplót... Elgondolkodva folytatta: szerintem e fiúknak az életéből kimaradt a mese, a gyerekes csínytevés, a gyermekirodalom. Ezért volt rájuk ekkora hatással a találkozó egy élő íróval, no meg a könyvével. Ugye, el tetszik jönni...

Az osztály tanulói hangos jónapottal, ismerősként, örömmel fogadtak. Néhányan ebben az új tanévben kerültek hozzájuk – ki más osztályból jött, ki más iskolából –, ők közönnnyel és némi gyanakvással néztek rám. Én magam jóval felszabadultabban üdvözöltem a diákokat, mint az előző találkozáson, és tréfálkozva jegyeztem meg: örülök, hogy ismét itt állhatok előttük, arra pedig külön büszke vagyok, hogy az osztályból két tanuló a találkozó után is megismert, sőt, köszöntek is nekem! Bízom benne, hogy a mai ittlétemet követően már négyen lesznek, akik felismernek! Ugye, mennyire érdekes egy közösen olvasott könyv? Lám, ismerőst is szerezhetünk általa. A felolvasott részletek meghallgatása pedig akár kedvet adhat az olvasáshoz, ösztönözhet, hogy magatok is könyvet vegyetek a kezetekbe...

– Ugyan már – mondta az egyik fiú nagy hangon (úgy sejtettem, hogy az újonnan jött diákok közül) –, minek olvasni, időpocsékolás. Ott van helyette

a számítógép, az internet! Egyetlen kattintás, és a világon minden megtalálható...

– Valóban – bólogattam helyeslően –, rengeteg minden van az interneten! Iszonyú mennyiségű tudományos, értékes, hasznos információ. No, meg megszámlálhatatlan mennyiségű félrevezető, ártalmas és szennyes írás. Vajon mindig sikerül kiválasztani azt, amire valóban szükségetek van? Igen, az interneten szinte valamennyi könyvnek megtalálható a zanzásított változata is, amit, mondjuk, a tanrend szerint irodalomból el kellene olvasnotok. Helyette viszont csupán letöltitek, aztán összevágva a részleteket, készen van a dolgozat. Nem kell gondolkodni, nem kell utánaolvasni. Minden adott! Csakhogy ennek köszönhetően alig, vagy egyáltalán nem tudjátok kifejezni magatokat, mert nincs szókinccetek. Tudjátok, a számítógép bármennyire okos, csak egy élettelen gép. Az állandó használata következtében az ember lassan elgépiesedik, nincs önálló gondolata, a szájából elfogynak a szavak. Hát bizony, erről nem árt elgondolkodni! Mint ahogyan arról sem, hogy az internetfüggő embereknek nincsenek barátaik, ezért előbb-utóbb elmagányosodnak. Mindez egy jó könyv olvasása esetében soha nem következik be! Elismerem, hogy a modern világ egyik legnagyobb, legforradalmibb találmánya az internet! De soha ne állítsuk szembe a könyvvel, az olvasással! Úgy fogadjuk el mindkettőt, hogy közben egyensúlyban maradjanak. Hiszen az életben annyi minden bekövetkezhet, amire nem számítunk, de amivel, sajnos, mindinkább számolnunk kell. Gondoljunk csak a természeti katasztrófák sokaságára: cunami, szélviharok, villámcsapások, árvizek... Vagy az atomerőművek egyre gyakoribb meghibásodása! Egyetlen pillanat, és ki tudja, mennyi időre sötétségbe borulhat egy egész földrész. Ha megszűnik az áramforrás, kialszik a villany. S akkor te ott találsz magad egyedül, szemben az élettelen géppel. Nincs számítógép, sem internet. De van helyette egy jó könyved meg egy szál gyertyád. S abban a pillanatban vége a magánynak! Hiszen valaha a papirusztekercseket, a kódexeket, a világirodalom ma is felbecsülhetetlen értékű írásos műveit fáklyák fényénél, gyertyák, lámpák mellett írták elődeink, és hál' Istennek ránk maradtak, hosszú évezredek és évszázadokon keresztül máig megvannak. Hozzáférhetőek és olvashatók. De az a tudományos vagy irodalmi mű, ami csak a számítógépeken érhető el, áram nélkül akár örökre elveszhet...

Nos, a könyv, amit kértetek, itt van velem, úgyhogy én belevágok a felolvasásába, s remélem, most is tetszeni fog, szívesen hallgatjátok, sőt, kedvet kaptok ti is az olvasáshoz.

Az óra végén a találkozót az osztályfőnökön kívül az iskola igazgatóhelyettese és az ott lévő tanügyi felelős köszönték meg. A tanulók közül a már fentebb említett szép szál cigánygyerek állt elém egy csodálatos csokorral, hogy megköszönje az osztály nevében. Meghatódva vettem át tőle a virágot, aztán megöleltem, és két oldalról megcsókoltam az arcát. Az akkor már zibongó osztályra hirtelen mélységes csend szakadt, az iskola vezetői pedig elképedve néztek rám. Szokatlanak találhatták a gesztust. Ám én csak a virágot átnyújtó tanuló arcát láttam, és először sajnáltam úgy szívből, igazán, hogy nem tudok festeni. Mert az érzelmi hullámvás olyan csodájának voltam a tanúja, amilyen ritkán látható emberi ábrázaton: a meglepetés, meghatódottság és csodálkozás örömeinek az elegye egyszerre volt jelen annak a fiúnak az arcán. Könnyes szemmel mormolt egy halk köszönömöt. Az osztály, az osztályfőnök jelzésére, csendesen felállt, aztán a diákok némán, lökdösődés nélkül elindultak az ajtó felé. Mellettünk elhaladva, kivétel nélkül mind egyik kezét csokolommal köszönt el tőlem.

Két vagy három héttel később, egy ragyogó őszi napon a szakközépiskola előtt vezetett el az utam. Az ablakok tárva-nyitva voltak az októberi nyárban, és én szórakozott pillantást vettem az iskola épületére. Talán ez az az osztály, ahol voltam – tűnődtem magamban az egyik tanteremre nézve, amikor a katedrán észrevettem a kedves Krisztina tanárnőt. Ő is megláthatott, mert felém intett. Ebben a pillanatban az osztály felbolydult, és a nagyra nőtt kamaszok, ahányan voltak, mind az ablaknak vetődtek, hogy két kézzel integetve, harsány hangon, egyszerre üdvözöljenek: *csokolom, író néni, olvasó néni!*

Mi tagadás, könnyes lett a szemem, ahogy visszaintettem a lelkes fiúknak. Büszkeség járta át szívemet, mert már tudtam, hogy néhányan beiratkoztak az iskolai könyvtárba. Talán megszeretik az olvasást, a könyveket... Egy írónak ez az igazi siker, az elismerés! Ezek a pillanatok szépítik meg az életét, és adnak hitet, erőt, hogy írjon csak tovább, nem teszi hiába, érdemes.

TÉLI KÉP

Nini, csak nem ette meg a kutya a telet, bár megkésve, de itt van – tűröm fel bundámon a gallért, és húzom a sálamat szorosabbra a nyakamon. A goromba, hideg szél azonban így is utat talál a felgyűrt prémgallér meg a sál között, és élvezettel belemar a fülembé, könnyet csal a szemembe. Sebaj, inkább most, januárban tegye, mint márciusban vagy áprilisban. Könnyeimen át nagy figyelemmel nézem az utat a lábam előtt, s kerülgetem a lefagyott járdán az alig egy centis hó alatt alattomosan megbúvó jeges felületeket. Még néhány méter, és ott vagyok a város központján a kereszteződésnél, a lámpáknál. S ha baj nélkül átkelek a főúton, a sétálóutcán már sokkal könnyebben haladok, ott általában megtisztítják az utat – biztatom magamat. No, igen, csakhogy ezt megelőzően előbb át kell jutnom a hídon! Bizonytalanul tekintetek a rám várakozó, még a múlt század elején épített púpos hátú kőhídra, azon is a gyalogátkelőre, ahol szokatlanul lassan, óvatos lépésekkel jönnek-mennek az emberek. Okkal! A hídon a kocsitaut letisztították, fel is szórták sóval, így az autók vidáman suhannak át rajta, ám a gyalogjáróra már nem jutott só, de még néhány lapát homok sem. A felhők takarásából előkandikáló nap fényénél kárörvendően csillan felém a járdán a fényesre letaposott jeges hó, és én eltűnődöm rajta, miként is vágjak neki a rám váró nagy kalandnak, a hídon való komoly kihívást jelentő átkelésnek... Nem igaz, hogy az útfelelősök nem veszik észre, mennyi veszélyt tartogat egy ilyen síkos út a gyalogosok számára ebben a fagyos időben. De nem csak most! Akkor is, amikor nem keményít be ennyire a tél, mert a lustán csordogáló Vérkéről felszálló pára olyankor is ráderesedik a víz fölött átívelő kőhídon a járdára. Például az elmúlt hetekben is számtalanszor... Miért is nem hoztam magammal egy nagyra nőtt férfizoknit? – morfondírozom magamban. Azt most kívülről ráhúzhatnám a cipőmre, aztán hajrá, előre, akár a harcba induló katonák, olyan bátran masírozhatnék át a hídon... És talán még illene is a bundámhoz, kalapomhoz, esetleg új divatot is teremthetnék vele! Kedves nőtársaim, á la mode – melléklet a mi szeretett városunk téli arcához.

Így füstölgök magamban némán, miközben az előttem menők példáján felbuzdulva én is besorolok az egyesével, szépen, libasorban haladók után. Jól belekapaszzkodom a híd vaskorlátjába, akárcsak az elől haladók mindegyike, s nagy figyelemmel lépegetek, csoszogva rakosgatom egymás mögé a lábaimat. Előttem két velemkorú vidéki asszony csúszkál megfontolt lassúsággal. Összetartozhatnak, mert befejezve a jelen állapotokra vonatkozó és az útkarbantartók címére megfogalmazott magvas, itt-ott nyomdafestéket nem iga-

zán túró, jó kívánságoknak még véletlenül sem nevezhető szavaikat, áttérnek egy őket érintő egyéni témára.

– Te is jössz a kilós boltba, a turiba? – kérdezi az elől haladó asszonyság.

– Hát már hogyan mennék! – Az unokáimnak, Kevinkének meg Gvendolinak szeretnék vásárolni divatos, meleg téli nadrágot és dzsekit. Lehetőleg márkásat. Olcsóbbak és jobb minőségűek a gyerekholmik, mint amit újonnan lehet kapni, jó drágán! Még hordottan is szebb némelyik, mint a kínai meg a török áru. A legtöbbje igazán menő cucc, mostanában már a gyerekek csak ilyet akarnak felvenni. Bözsi, akartam már kérdezni: megvan a gyereke a szomszédotokban az Etelka lányának?

– Meg.

– Fiú vagy lány?

– Hát azt nem tudom... Dzszenifernek hívják.

Majd cseppnyi keserőséggel folytatja:

– Látod, Piroska, jó hogy kitalálták ezeket a turkálós boltokat. A külföldről behozott, hordott ruhákkal ingyen hozzájutunk az onnan származó, a kabátokkal, nadrágokkal együtt levetett idegen nevekhez is. Csak törni kell a fejünket, hogy ki az, aki viselheti, kire szabták... Mert már csak a külföldi a menő, a ruhákban meg a nevekben is. Mintha szégyenkeznünk kellene a mi szép magyar keresztneveink miatt. Lassan elfelejtődnek, kimennek a divatból, már csak mi, az idősebbek hallgatunk a régi szép magyar nevekre. Jó lenne tudni, hogy vajon ahonnan származik a Szamanta meg a Roberto, vagy akár a mi unokáinknak a neve, hány Erzsikét, Julikát, Józsikát vagy Istvánkát kereszteltek meg mostanában... Beszélhettem én a fiataloknak, amikor megszülettek az unokáim! Mennyi időmbe telt, amíg megtanultam, hogy hívják őket...

– Hallod, erről én is mesélhetnék neked. Néha még most is megtévedek. Na, hála a jó Istennek, csakhogy végre átjöttünk ezen a bűdös hídon kéz- és lábtörés nélkül, itt már bátrabban járhatunk, akár siethetünk is. Lépünk ki, nemsokára zöldre vált a lámpa. Nézzed már, azok már el is indultak át az úton, pedig még mindig pirosat mutat! Megmondom neked, soha nem hittem volna, hogy itt a városon ennyi színvak ember él...

A két asszony szaporán átvág az úttesten, én, lemaradva tőlük, még elálldogálok a járda szélén, s mindenben egyetértve velük, elismeréssel nézek utánuk. Úgy érzem, érdemes megjegyezni ezt az akaratlanul kihallgatott, rövidke beszélgetést. A szavakba öntött józan gondolatokat, amelyek nagy igazságot hordoznak magukban. Aztán, magamban ízeltetve a hallottakat, arra az elhatározásra jutok: ezt a kis hétköznapi sztorit leírom, hogy másokkal is megoszthassam. Hátha üzen valamit azoknak is, akik elolvassák.

FELTÁMADÁS A HEGYEK ÖLELÉSÉBEN

Az asszony fásult közönnyel ült a buszban a feljáró melletti első ülésen. Nem kívánt tudomást venni a fojtogató melegről, a szellőztetés teljes hiányáról, a lépcsőkön egymáshoz préselődve, fél lábon álló, feje fölött a fémrúdba kapaszkodó férfiak és nők hóna aljából áradó penetráns, mindent betöltő izzadságszagról, amit az olcsó dezodorok édeskés illata még elviselhetetlenebbé tett. Ahogyan az elzsibbadt, megmerevedett lábáról is igyekezett megfeledkezni. Lassan már egy órája nem tudja kinyújtani, utoljára akkor mozdította meg, amikor a mögöttük maradt városban, a megállóban néhány utas leszállt a buszról, és a lépcsőkön megritkult a falként összezáródó tömeg.

Lehunyta a szemét, és magában némán fohászkodva arra gondolt, hogy egyszer csak vége lesz ennek a rémes utazásnak, és ki fogja bírni az ezzel járó megpróbáltatásokat most is. Hisz oly sok mindent túlél, elviselt már az életben...

– Lassan elmaradnak minden nyári kirándulásaim az égisz hegycsúcsok ölelésében meghúzódó kedves városkákba – gondolta szomorkásan. – Különben sem sokan vannak, akik még várnának rám, az odautazás körülményei pedig rémálomba illőek... Nem olyan egyszerű, amilyen egykor volt. Amikor még nem jelentett gondot senkinek, hogy autóval felszaladjon velem, nem volt terhes, hogy megtegyék, és fele ideig sem tartott az utazás... Hát, azok az idők elmúltak... Ezután mentem már többször autóbuszon, és a távolsági buszok valóban tágas, kényelmes, járművek voltak... Megszerettem a buszozást... Ám ez a szétesni készülő, ütött-kopott járgány, amelyen most utazom, szégyene az államnak! Néhány évvel ezelőtt még az ukrán sztyeppéken szétszóródott tanyák között sem igen járhatott volna, oda sem felelt volna meg! Most pedig az országutakon a távolsági, expressz járatokat pótolja. Olyan negyven fő szállítására tervezhették egykor, de legalább hetven-nyolcvan ember szorong benne, és az egykori viteldíj háromszorosát fizetjük az utazásért...

A lépcsőn álló utasok mocorogni kezdtek, mintha leszálláshoz készülnének. Visszatérve a jelenbe, kipillantott az ablakon, és csodálkozva állapította meg, hogy a hegyek közelebb jöttek, alig egy kéznyújtásnyira vannak tőlük, a Tisza romániai oldalán éppen úgy, mint itt. Már el is érték az itteni első románok lakta települést, Alsóapsát.

A válla felett nehezen elnézett az úttól jóval beljebb eső, a hegyek lábainál meghúzódó nagyközség felé. A busz soha nem megy be odáig, a falu szélén, az országút mellett áll meg. Ismerősként köszöntötte Apsát. Valamikor, fiatal kora hajnalán – úgy száz évvel ezelőtt – ebben a faluban kezdték el közös éle-

tüket a férjével... Ugyanis frissdiplomás férjét a tanulmányait befejezve ide, ebbe a nagy lélekszámú községbe irányították dolgozni. A településnek nagy kórháza, rendelőintézete, fogászata van... A férje már kezdőként is nagyszerű fogász volt, a távolabbi településeken élő románok is mind hozzá jártak aranyfogát csináltatni. Pedig az cseppet sem volt olcsó mulatság... Az emlékek hatására elmosolyodik. Feledti a körülményeket, a szűkös ülőhelyet, a meleget, a bűzt és a minden pillanatban szétesni készülő, zörgő testű roncsjárgányt – az akkori életükre, a múltra emlékezik.

A nagyobbik fiunkat néhány hónaposként hoztuk magunkkal, aztán később itt tanult meg járni, beszélni. Aranyos, okos gyerek volt, mi persze magyarul beszélünk vele, de ő a gyerekektől a román nyelvet is hamar megtanulta. Akárcsak én...

Úgy elgondolkodott, hogy észre sem vette, mikor állt fel mellőle a vastag húsú, természetes asszonyág, aki miatt alig fért el az átforrósodott ülésen.

Egy férfihangra riadt fel, aki mellette állva ukránul érdeklődött tőle, leülhet-e a megüresedett helyre. Az asszony bólintott, és magában elkönyvelte, hogy az idős férfi, bár ukránul szólt hozzá, román nemzetiségű. A szájából kivillanó aranyfogak beszéd közben elárulták a kilétét. Amúgy tiszta, jólöltözött, vékony, szikár ember volt, s a nő magában örvendezett, hogy ha ő ül le ide, nem foglal el sok helyet.

Ahogy a busz tovább indult, azon kapta a férfit, hogy az többször is feléje fordul, és kutató tekintettel, cseppet sem titkolt érdeklődéssel nézi. Közben elgondolkodva, balkezével, az ujjait szétterpesztve, bele-beletúr sűrű, ősz hajába. Ez a jellegzetes, gyakran ismétlődő mozdulat, és a férfi összeráncolt, deresedő szemöldöke alatt meghúzódó, éberén figyelő madárszem az asszonyban régen elfelejtett emlékeket ébresztett. Lassan csitulni kezdett benne a kellemetlen érzés, amit az ember szűnni nem akaró, tolakodónak tűnő tekintete váltott ki belőle.

– Én ismerem magát – szólalt meg határozott hangon a férfi váratlanul. Az asszony bólintott: nekem is úgy tűnik, hogy már találkoztunk, de nem tudom hova tenni... Az ember felvidult: akkor én segíték! A háta mögé intett: nem mond magának semmit a mögöttünk maradt falu? Itt éltek. Albérletben laktak a húgomnál, maga volt a fogász felesége... Nem sokat változott, úgy is mondhatnám semmit... Alig hittem a szememnek, hogy tényleg maga az... Ne tiltakozzon, inkább örülnie kellene, hogy így van... Sok év eltelt azóta, hogy találkoztunk. Emlékszik még a húgomra? Hát rám?

– Igen, hogyne! Hiszen maga Juon! Sokszor jött hozzánk, erdész volt, a férjemmel jártak vadászni... Az ember ajka nevetésre húzódott az örömtől, a

szájából előcsillanó aranyfogak vidámmá tették az arcát, elfeledtették a korát, még a szája mellett húzódo mély barázdákat is, egyszeriben az egykor jól ismert férfiarcot látta maga előtt. – Látja, még megvannak az aranyfogaim mind, amit a férje rakott be a számba... Hitte volna?! Bizony, ő nem akárhogyan dolgozott, a keze is aranyból volt, nemcsak a fogak, amiket csinált! El sem akartam hinni, hogy olyan fiatalon meghalt... Hány éve is annak? Az asszony halkán felelt, olyan csendesesen, mint aki maga sem akarja elhinni, hogy azóta annyi év eltelt. – Szomorú... Egyedül él, nem ment férjhez, mivel foglalkozik?

A nő előbb némán, hosszan nézte a mellettük szaladó házakat, azután válaszolt: soha nem vagyok egyedül... éltetek az emlékeim, és írogatok... Juon bólintott: szép pár volt maga meg az ura, nagyon szép! Ugye, jól hiszem, hogy most a férje szülővárosába utazik? Az ura szülei nagyon rendes emberek voltak, megérdemlik, hogy emlékezzen rájuk. Egyszer, egy húsvétban, igaz, az ünnep harmadnapján voltunk náluk az öcsémmel, akkor ő is a városban lakott, nem messze az öregektől. Abban az évben egyszerre volt minden keresztény felekezetnek a húsvétja. Mi elmentünk kellemes ünnepeket kívánni a férje szüleinek, és ott találtuk magukat is. Vagyis csak az apósa volt otthon a gyerekekkel, mert maguk az anyóssal elmentek a Hárbáka családhoz, kézfogóra. Mivel elmúlt a nagybőjt ideje és a húsvét, a feltámadást követő harmadik napon már megengedett volt megtartani a lányuk eljegyzését.

– Igen, az anyósom volt a keresztanya Hafijkának, neki illett ott lennie. Apósom nem akart menni, és mivel minket is meghívtak, hát elmentünk vele. De mondja csak, hogy lehet az, hogy maga erre még emlékszik? – nézett Juonra a nő elkerekedett szemmel. Ez hihetetlen...

Az ember elmosolyodott: magának köszönhetem, hogy olyan emlékezetes lett ennek a kézfogónak emléke. Még most sem tudja, miről beszélek? Nem? No, akkor én eszébe juttatom!

– Arról a kézfogóról maga olyan csodát látó szemmel tért haza, amit én megjegyeztem magamnak örökre. És amit akkor elmesélt nekünk az ott tapasztalt szokásról, arra nemcsak nekem, mindenkinek jó lenne emlékezni. Most, ebben a mindinkább megváltozott, elidegenedett világban meg különösképpen. Bizony – mondta nyomatékosan –, mindnyájunknak, akik itt születünk, és ma is itt élünk a Kárpátok tövében... Nem volna szabad elfelejteni, hogy mi, akik e földnek szülöttei vagyunk, évszázadokon át valamennyien egységben, békeességben, egymást támogatva éltünk egymás közelében. S vállalva védtük szülőföldünket az idegen betolakodók ellen,

amikor erre volt szükség. Nem számított, kik voltunk: magyarok, románok, ruszinok vagy huculok, ahogy a hegyek között élő emberek még ma is oly büszkén nevezik magukat. Mint az a Hárbáka család, ahová meg voltak híva eljegyzésre azon a húsvéton. Igen, akkor még fontos szerepe volt az emlékeknek az emberek életében, megőrizték, és kincsként adták tovább a családon belül évszázadokon át. Kár, hogy az idő és a közöny mélyen maga alá temette a történelem legszebb emlékeit, a hagyományokat, aztán betakarta a rohanó évek hordalékával, amely a „modernné” lett emberek elsekélyesedő lelkéből, elferdített világnézetéből táplálkozik!

A nő kíváncsian várta a folytatást, még mindig nem tudta, hogy miről beszél az ember.

– Nos, akkor ott, abban a hegyoldalhoz simuló, fából ácsolt kis házban, a megterített asztalnál ülve magára olyan feledhetetlen élmény várt, amilyen-nel addig sehol nem találkozott, amelynek jelenlétével egyszerűen nem tudott betelni. Ugye, most már maga is emlékszik?!

A nő, bólintva, csak magában mondott igent, és a múlt emlékeiben lapozgatva lehunyta a szemét. Már nem a rozoga buszon utazott, hanem egy padokkal körülvett, színes szőttessel leterített asztalnál ült. Az előttük sorakozó tányérok mindegyike más volt, színben és formában is eltérő. Tudta, hogy kölcsönedények, amit a szokásnak megfelelően a szomszédok hordtak össze erre az alkalomra. Mindenki elé sörösüveg volt téve, meg egy-egy üveg limonádé, pohár csak öelöttük állt, ahogy villa és kés is a tányérjuk mellett. Az anyósa gondoskodott róla, hogy ne kelljen kézzel enniük. Aztán bejött az ifjú pár, Hafijka vadonatúj zapaszkában pompázott, ami elől-hátul megköthető szépséges szőttés kötény, hucul nemzeti viselet, amelyet a gyöngyhímzéses, népi motívumokkal díszített, fehér ing fölött viselnek. A lábán hófehér báránnyapjából készült kézi kötésű zokni, kapcsúra volt, behúzva puha bocskorkájába. Mellette állt a vőlegénye, szintén talpig népviseletben. Az asztalhoz ültetett vendégek, meg a fal alatt körbefutó padokon és a kemencepadkán üldögélők is valamennyien nagy tapssal, ujjongással fogadták a fiatalokat.

Ő meg volt róla győződve, hogy a jegyespár az asztalfőre fog ülni. Az asztalon ott volt az egyedüli tökéletes teríték. A gyönyörű kékmázás tányér alá az abroszra búzavirágkéssel hímzett varrottas kendőt terítették. A tányér mellé kanál, kés, villa és kristálypohár volt készítve. Biztosan közösen, egy tányérból esznek majd, lehet, hogy így szokás – gondolta magában.

Aztán a fiatalok velük szemközt ültek le az asztalhoz. Az asztalfőn a hely üresen maradt, pedig ott szék is volt, kényelmes, puha karosszék. Lehet, hogy

a papot várják, majd ő ül a főhelyre, vagy a polgármester... Az idő haladt, ám oda csak nem ült le senki. Nem hagyta nyugodni a kíváncsiság, ezért amikor Jusztina néni a töltött káposztás tálat odakinálta nekik, halkán megkérdezte tőle, ugyan mikor jön már az a vendég, akinek az asztalfőn van megterítve? Az asszony hozzáhajolt, és titokzatosan a fülébe súgta: hát azt bizony nem tudja senki, akármikor eljőhet, mert igen nagy úr! Ő a mi fejedelmünk, Rákóczi Ferenc! Egykor az őseink, a ruszinok, vagyis a huculok a magyarokkal együtt vonultak harcba a fejedelem felhívására, és kibontott zászlaja alatt harcoltak a szabadságért! Mi ezt sosem feledjük el, és a Nagyságos Fejedelem emlékének ma is megadjuk a tiszteletet. Neki mindig van helye nálunk az ünnepi asztalnál!

A busz nyitott ablakán át simogató fenyőillat szökött be az utastérbe. A nő maga elé sóhajtott: Istenem, hogy felejthette el ezt a csodás történetet?! Hálásan fordult a csendben üldögélő emberhez: köszönöm, Juon, hogy eszembe juttatta ezt a réges-régi, mesébe illő, ám valós eseményt. Lassan el kell búcsúozom, megérkeztem. Örülök, hogy találkoztunk, hála magának, ismét gazdagabb lettem egy emlékkel! Azt mondja, írjam le? Igen, talán leírom. Látja, az lenne az igazi feltámadás a hegyek ölelésében, és nem csak húsvétkor, ha az emberek újra egymásra találnának, és tudnák értékelni a történelmi múltjuk közös emlékeit!

AZ EGYEDÜLLÉT NEM MAGÁNY

A lassan ritkuló sárga levelek között bújócskázó napfény aranyló pöttyökkel hinti be a nő fáradt arcát. Élvezi az őszi napsütést, a sugarak meleg cirógatását, ismét itt egy újabb október, suttogja maga elé.

Vasárnap délelőtt van, nem készül sehová, élvezi otthona békés csendjét, nyugalmát. Kitarja a balkon ajtaját, már megszelídült a hajnali csípős levegő lehelete, kedveskedő szellő szökik a szobába, és fanyar illatot lop be magával. Megjött az én időm, itt a vénasszonyok nyara! A minap, egy ilyen aranyló őszi napon, éppen e szavakkal fogadta a barátnőjét is, aki határozottan visszautasította: ugyan már, miféle vénasszonyok nyara... most van az indián nyár! Mosolyogva emlékezik vissza: hát, ha indián nyár, akkor legyen az, még jobban is hangzik, nem emlékeztet a korunkra, az éveink számára! Bár ettől mi, mindketten... hát igen... Ám, ha jobban belegondolok, fűzi tovább gondolatait, szegény édesanyám az én koromban, már rég nem volt az élők sorában! Én meg, lám, élek... Elkedvetlenedve fordít hátat a kinti ragyogásnak: viszont, ha beválik, amit a számmisztika jósolt meg, akkor nekem már csupán egyetlen év maradt hátra itt, e földi életben...

Érdekes, nincs benne semmi félelem, sem rossz érzés, ha erre gondol, pedig mostanában többször is eszébe jut a jóslat. Amennyiben igaz lesz, akkor sem tehet semmit. Isten kezében vagyunk mindnyájan, erős az én hitem, így égi Atyámra bízom sorsomat, mormolja maga elé, és hálával gondol az Úr hatalmára. Csak hát, ebben az esetben, arra az egyetlen évre, kár volt megcsináltatni a fogait... Ami ugye nem olcsó mulatság, ráadásul több héten át tartó, naponta sok órás kitartást, fájdalomtúrést igénylő gyöttelelem volt, amíg el nem készült. De az tény, hogy hibátlan munkát végeztek a szájában...

– Pasid sincsen, mire neked az ennyire drága és tökéletes fogsor? Nem lenne elég jó egy ki-be tehető protkó? – csengenek vissza fülébe a bántó szavak annak szájából, akitől soha nem várta volna.

– Mert én így szeretem, és így akarom – válaszolta nehezen gyűrve lemagában a bántás miatti fájdalmat, meg a torkát fojtogató könnyeket, amelyek legfőbb kiváltója a tetemes költség. A feleslegesen kiadott, valóban sok pénz, amelyet, a kérdező szemszögéből nézve, inkább neki kellett volna odaajándékozni. Mégsem haragszik rá... most sem... inkább végtelenül szomorú és csalódott. Mert a másíknak a szavaitól a közöttük lévő, egykor sziklaszilárdnak hitt szeretet falán ismét egy újabb repedés keletkezett, a már meglévők pedig még inkább elmélyültek. Aztán feledve a sértést, a bántást, halkan

maga elé kuncog: hű, az lenne csak nem várt knock out, ha valóban beválna a jóslat, amiről eddig senkinek nem tett említést, s egy év múlva tényleg elpatkolna, szájában a drága, új fogakkal! Gondolatban legyint rá, de addig is élvezi, sőt, örül neki; mennyivel más lett az arca, magabiztosabb a megjelenése... Belepillant a tükörbe: a gyermekemnek és családjának köszönhetem, akik nem kis áldozatot vállaltak értem. Naponta vittek és hoztak, mert a legjobbat akarták nekem.

A famnak volt igaza, aki erre az orvosra szavazott. Ilyen lelkiismeretes, pillekező fogorvossal, amilyen a doktornő, no meg a vele együtt dolgozó lánya, aki nemcsak szép és kedves, hanem nagy tudású szájsebész is, mi tagadás, nagyon ritkán találkozok az ember...

A tükörszótalkáról szórakozottan emeli fel az ósdi, sérült, kopott, lemezfából készült csokoládés dobozt. Jó, hogy eszébe jutott. Mennyire örült volna Bori, a talpraesett, helyes riporternő, ha előbb gondol erre a skatulyára... Nyáron, amikor nála jártak a szülővárosában ezek a filmesek, a régi, valós otthonában, ahol filmre vették a beszélgetésüket... De már tud róla, és jön érte. Óvatosan tartja a kezében: több mint százéves...

A múlt század elejéről való, és az anyámé volt. Ő kapta ajándékba a legkedvesebb barátnőjétől, Ilonka nénitől, aki egy pesti kirándulásáról hozta anyunak ajándékba. Ilonka néni... én őt már nem ismerem, vagyis nem emlékszem rá – tűnődik el az anyjától oly sokszor hallott néven eltöprengve. Túl kicsi voltam még, amikor gettóba vitték őt a lányával együtt. A férje nem érte meg a zsidóüldözést, jóval előtte meghalt. Aztán sem Ilonka néni, sem Klárika nem jöttek többé haza, mindketten ott haltak meg valamelyik haláltábor gázkamrájában.

Megborzong: milyen hűvös lett hirtelen, pedig a nap most is ragyogva süt, sugarai vigasztalóan aranyozzák be a szobát.

Anya nagyon szerette Ilonka nénit, életében több ennyire igaz barátnője már nem is volt. A fehérműs szekrényben őrizgette ezt a dobozát, ebben tartotta a csipkés zsebkendőit, amit csak vasárnaponként vett elő, és tett be a ridiküljébe, ha templomba ment. Kisgyermekként sokszor vele voltam én is, s az iszentisztelet alatt többször kivettem táskájából a zsebkendőt, aminek anyja nem igazán örült. Beszippantottam a selyemkendőcske különlegesen finom csokoládéillatát, amelyet a kis skatulya évekig megőrzött. Jó lett volna megkóstolni, beleharapni a valamikori bonbonok egyikébe, ami benne volt, abban a háború utáni, nincstelen világban. Anya eltúrte, hogy játszom vele, mert legalább addig csendben maradtam. Igaz, rám parancsolt, bele ne fújjam

az orromat a hímezett zsebkendőjébe, és ha megnéztem, azonnal tegyem vissza a táskájába. Istenem, de régen volt! Lehet, jobb lett volna, ha tovább játszhatok vele, mert akkor nem firkáltam volna tele a padot a ki tudja honnan került tintaceruzával. Az az irkafírka a mai napig megvan, amikor a templomban vagyok, visszaköszön nekem az előttem álló pad pereméről... Forgatom kezemben a dobozt, és betűzöm a fedelébe beleégetett, már színevesztett, kifakult százéves írást, amit oly sokszor láttam, hogy behunyt szemmel is el tudom olvasni: Kugler Henrik, Gerbeaud.

Maga előtt látja az anyja arcát, amint vasárnap reggel, istentiszteletre indulva, szertartásosan előveszi a dobozát. Óvatosan tartotta a kezében, akár valami becses kincset, és amíg nézte, a szeme mindig furcsán elhomályosodott. Hogy a doboz egyik része megrepedt, sőt, le is tört egy darab az oldalából, az már anyja halála után történt. A gyermekei kezemunkája... Igaz, idővel visszaragasztotta, ami többé-kevésbé sikerült is, de nem a régi. Mégis megőrizte. Most pedig odaajándékozza annak a híres amerikai múzeumnak, amelyik éppen az ilyen tárgyakat gyűjti.

Anyukámért teszem, suttogja maga elé. Életében nem túl gyakran, nagyon kevésszer mondtam neki, hogy szeretem. Igen, többször kellett volna... Ha én meghalok, senki nem tartja már fontosnak, nem lát majd semmit ebben a kis ütött-kopott dobozokban, ami anyának olyan sokat jelentett. Sok évtizeden átíelve, egy magyar és egy zsidó lány igaz barátságának soha nem halványuló emlékéét őrizgette ez a jelentéktelen kis fadoboz, a baráti szeretetnek azt az el nem múló mély érzését, amely anyukámat a haláláig elkísérte. Az utánam jövők számára nem lesz egyéb, mint egy kidobni való, haszontalan lom. Én úgy érzem, hogy az odaajándékozás gesztusával nemcsak a tárgy marad életben, hanem az én édesanyám emléke is tovább él. Ez a kis skatulya megőrzi, és tovább viszi...

Most az asszony váratlanul egy másik nevet kezd némán ismételtetni magában. Aztán csodálkozva gondolja: ez meg hogy jutott az eszébe? Jézusom, az embernek jó lenne néhanapján nagytakarítást végezni az emlékezetében. Hogy mennyi felesleges emléket őrizget az agya, igen, ideje lenne lomtalanítani. Pontosan azt kellene tenni, győzködi magát, miközben egyre ismételteti a bogáncsként belekapaszkodó régi nevet: Frank Perola... Mi ez a név, jaj, mi lehet? Aztán a felismeréstől megkönnyebbül: hiszen ez egy másik doboznak a neve! No, de miért jutott éppen most az eszébe? Leül a pamlag szélére, és töprengve néz maga elé: miért is? Megvan! Hiszen az előbb Ilonka nénire gondolt a fadobozkát tartva a kezébe... Akinek a leánykori neve Kirschner volt,

anya őt így emlegette mindig. Ez a másik meg egy bordó zománcú pléhskatulya volt, sokáig tű meg cérna állott benne, a tetejére az volt ráírva, hogy Frank Perola, hogyha jól emlékszik... Eredetileg illatos örölt kávé volt benne, amit Farbenblum nénitől kapott anya ajándékba, dobozostól. Eltűnődik a felismerésen: ő is zsidó volt! De ennek nem volt semmi jelentősége, mindenkinek természetes volt... Vajon jól emlékszik még a néni nevére? Érdekes, a szomszédasszony keresztnevét nem őrizte meg az emlékezete, pedig naponta átjött anyához. Szerette a nénit, sok gyereke volt, és jókat lehetett játszani velük. Ő mindig csak a vezetéknevén szólította, az asszony pedig így hívogatta magukhoz: gyere át hozzánk kisbecses, az öreg zsidóasszony finom flódnit süített, és te nagyon szereted... Ezen megint eltűnődik: miért mondta magáról, hogy öreg, hiszen a gyerekei mind kiskorúak voltak, igaz, nála azért jóval idősebbek... Most, visszagondolva, úgy tűnik, hogy fiú volt valamennyi, bár ez sem biztos, de talán éppen e miatt kedvelte őt annyira az asszony... Egyszer hitte el neki, hogy tényleg öreg, amikor náluk volt, és a néni valamiért levette fejéről a parókáját. Akkor kopaszon tényleg borzasztó öregnek látta, és nagyon megijedt tőle. A nő nevetve mondta neki: ne félj, lenne nekem hajam, sok is, de a mi válásunk úgy kívánja, hogy amikor férjhez megyünk, le kell nyíratni a hajunkat, kopaszra. Hiszen az előbb mégis volt haja – mondta ő értetlenkedve. A néni nevetve tette fel fejére a szép barna parókát: látod, most is van! A nő férjére nem emlékszik, az ő hároméves agya csak a néni emlékét fogadta be megőrzésére. Kedves asszony volt, tőle kapta anya a szépen fénylő, bordó pléhdobozt. Ami a dobozra volt írva, később, iskolásként tudta csak elolvasni, lám, még ma is emlékszik rá. De arra már nem, hogy pontosan milyen helyesírással volt írva.

Aztán őket is gettóba zárták, de előtte fel kellett tűzniük a sárga csillagot. Még a gyerekeknek is. Akkor követelőzve kérte anyját, neki is tűzzenek a mellére egy olyan sárga csillagot, amilyen a fiúkon van. Farbenblum néni magához ölelte, és halkán súgta a fülébe: ne, Isten őrizzen meg téged ettől, kis beceszem! Egy este már sötétedett, amikor átjött hozzájuk a néni, s egy éppen olyan Frank Perolás dobozt rejtegetett a kabátja alatt, amelyet anyának adott. Vele jött a legidősebb fia is, aki a hátán nehéz batyut cipelt...

Ősz volt, már korán sötétedett, kinn nem sok ember járt, és a néniék félve jöttek át hozzájuk az utca túloldaláról. Kérem – fordult anyához –, segítsen rajtunk, rejtse el az ékszereinket, hátha egyszer hazajövünk, legalább ennyi értékünk maradjon meg, amivel újra kezdhethetjük az életet. Ma éjjel vagy hajnalban elvisznek minket is a gettóba, hiszen közülünk az utcában már nem maradt egy család sem... Anya kétségbeesve mondta, hogy nem meri

vállalni, megtenni, hiszen sokan tudják, hogy jóban vannak, ezért bármikor jöhetnek hozzánk házkutatást tartani, s akkor minden odavész! Az ágyneműt, a porcelánt, meg ami a batyuban van, hagyják itt, azt megőrzi nekik, ha hazajönnek, itt találják, ígéri! De értse meg, az aranyat nem, semmiképpen sem! A maguk házában vastagok a falak, a pincéjük mély és kőből épült, találnak helyet, ahová eldughatják az ékszereket... Vagy a pincében vagy az ajtótokban, sőt, a rakott tűzhely alá is betemethetik, csak igyekezzenek, rejtsek el mielőbb! Sírva borultak egymás vállára a nénivel, aztán anya kipakolta a batyuból a drága porcelán teáskészletet meg a márkás nippeteket, és cipődobozokba rakva a saját cipői közé tette. A párnákat, paplanokat, az ezüst étkészletet, az ebédlőszervizt bevitték a nagypapa szobájába, és elrakták a szekrényébe, az ágyneműt bevetették a nagypapó ágyába. Most pedig siessenek haza – mondta anya sürgetve –, és találjanak egy jó, megbízható helyet az értékeiknek. Így dobozostól rejtsek el!

Ezt a két nippet és a herendi gyertyatartót tegyék külön, mert a kislánynak szeretném ajándékozni – nyújtotta felém elcsukló hangon a néni az addig kezében szorongatott szép dísz tárgyakat. Ez a gyertyatartó nem a zsidó hit jelképe, de értékes, és a szívemnek nagyon kedves. Közeleg, jön a karácsony, gyűjtsanak meg benne két szál gyertyát: az egyik égjen az ünnepük tiszteletére, a másik meg értünk, a családomért. Így majd emlékezni fogsz énrám, az öreg zsidóasszonyra, kisbecsesem, te... Ha már nem leszek, hogyha többé nem jönnék haza...

Az asszony sóhajtva néz a vitrinén álló értékes gyertyatartóra. Istenem, hány karácsony múlt el azóta, mennyi gyertya égett le abban a kétkarú gyertyatartóban! Az asszony tényleg nem jött vissza soha többé. Anyám hordott nekik enni a gettóba akkor is, amikor Ilonka néni és Klárka már nem voltak ott... Őket elvitték egy korábbi transzporttal. Egyszer az egyik őrmester azt mondta neki, ha még egyszer látja, hogy enivalót hozott, őt is a zsidók közé csukja. Anyám nem vitatkozott vele, hanem azon túl a hátsó kerítésen át adta be az élelmet a szomszéd családnak, egy emberséges tizedes segítségével.

Az öt Farbenblum fiú közül csak a legkisebb jött haza Auschwitzból, tüdőbeteg. Anya befogadta pár éjszakára, a konyhában aludt a dikón, de kérte, hogy mielőbb menjen el, mert vért köpött és megállás nélkül köhögött. Nagyon sajnálta, de engem féltett, hiszen még mindig kicsi voltam, ezért igyekezett megóvni a betegségtől. Néhány nap múlva a fiúnak sikerült bejutni a régi házukba, és szomorúan látta, hogy az értékek rejtekhe-

lyét felfedezhették az oda önkényesen beköltözők menekültek, vagy talán inkább az orosz katonák. Mindent elvittek, csak a Frank Perola feliratú doboz ásitott üresen, összetaposva az összehasogatott, felfeszített, mocskos padlón... Anya összecsomagolta a nálunk megőrzött ágyneműt, porcelán ét-készleteket, ezüst holmit, és Farbi – mindenki így szólította a fiút – vonatra szállt, s még időben átjutott a határon Kassára, az egyik rokonához. Mielőtt elment, anyám megölelte a szerencsétlen, beteg gyereket, aki nem győzött eléggé hálálkodni neki, hogy az egykori életükből származó, és a szülői házra emlékeztető, nálunk maradt holmit hiánytalanul megőrizte. Remélte, meggyógyul, és mindennek hasznát veszi az életben. Anya is bízott benne. Most, visszagondolva a történetekre, úgy emlékszik, hogy valamivel később anya örömmel újságolta a szomszédoknak: a Farbi üzent, jól van, segített rajta az akkor csodaszernek számító, Amerikából kapott injekció, a sztreptomycin, és a rokonaival együtt ki fog vándorolni Amerikába. Vajon honnan tudta, ezt sem kérdezte meg tőle soha...

Az asszony maga elé révedve nézi a fákon maradt, sárgába hajló leveleket, a sápadó színeket, ott, ahol már nem éri a napfény az alsó ágakat, ahova nem talál utat a lassan szelídülő őszi nap ragyogása.

Megteríti magának az asztalt, beteszi a mikroba melegedni a vasárnapi ebédet. Nincs benne szomorúság, jó volt ez az időutazás, a múlt megidézése. Úgy érzi, kellett... Bekapcsolja a rádiót, mindjárt kezdődnek a déli hírek. Amíg a rádió gombját igazgatja, arra gondol, egyedül van ugyan, de az egyedüllét nem jelent magányt. Vele vannak az emlékek. Mert az egyetlen hely, ahol a múlt most is él, az emlékezetünk. És a múltnak akkor van hatalma felettünk, ha hagyjuk, hogy meglátogasson minket, hogyha lehetőséget kap rá. Amikor időt szakítunk arra, hogy a feledés függönyét fellibbentve újra-élesszük régvolt szeretteinknek, egykorvolt barátainknak az emlékét. Ilyenkor ők segítenek, száműzik életünkből a magányt. Mindig. Vagyis majdnem mindig...

TARTALOM

A TÖRTÉNET VÉGE	5
Emlékek útján	7
Gyerekszám	20
Keresztrejtvény.....	23
Mindennapok kis csodái.....	50
A történet vége.....	57
Utolsó vacsora	81
Lelket simogató emlék	85
HOLTOMIGLAN, HOLTÁIGLAN	93
Érettségi találkozó	95
Gyermekeket nevelni a szeretet nevében	105
Holtomiglan, holtáiglan	114
„Nem a sírjukra kell majd a száz virág...”	120
Péter-Pál napi történet.....	130
Lelket borzongató, tikkasztó nyári nap.....	134
EMBEREK, UTAK, GONDOLATOK	161
Emlékek hatvan év távlatából.....	163
Mindenszentek	168
Novemberi emlékmorzsák	173
Október végi temető.....	180
Emberek, utak, gondolatok	183
AZ EGYEDÜLLÉT NEM MAGÁNY	231
Mikulás napja.....	219
Alamizna	224
Hol nincsenek magyarok... ..	230
Önvallomás az írásról	259
Téli kép	265
Feltámadás a hegyek ölelésében.....	267
Az egyedüllét nem magány	272